T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

PHOKAIA ARKAİK DÖNEM TİCARİ AMFORALARI

Emre OKAN

Danışman
Prof. Dr. Meral AKURGAL

2011

DOKTORA
TEZ ONAY SAYFASI

2003800467

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Adı ve Soyadı : Emre OKAN

Tez Başlığı : Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları

Savunma Tarihi : 08.07.2011

Danışmanı : Prof.Dr.Meral AKURGAL

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı	Üniversitesi	İmza
Prof.Dr.Meral AKURGAL	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Ergün LAFLI	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Gül G.DEMİR	EGE ÜNİVERSİTESİ	
Yrd.Doç.Dr.A.Harun ÖZDAŞ	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Prof.Dr.Ömer ÖZYİĞİT	EGE ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği (X)
Oy Çokluğu ( )

Emre OKAN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş **"Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları"**başlıklı tezi kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum. "**Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları**" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarakyararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

…/…./2011
Emre OKAN
İmza

ÖZET

Doktora Tezi

Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amforaları

Emre OKAN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı
Arkeoloji Programı

1989 yılında, Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığında başlayan Phokaia 3. dönem kazı çalışmaları, Phokaia antik kentinin önemli ölçüde gün yüzüne çıkmasını sağlar. Bu çalışmalarda, modern yerleşimin izin verdiği ölçüde, antik kentin tabakalaşması anlaşılmaya çalışılır. Ancak Phokaia'nın en parlak dönemi olan, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı ile İ.Ö. 546 yılları arasındaki yaklaşık 100 yıllık süreç ve bu süreç içinde kentin rolü, antik kaynakların verdiği bilgiler ile sınırlıdır. Kentte sınırlı sayıda ortaya çıkarılmışl arkaik dönem tabakalarından ele geçmiş seramikler, döneme ışık tutacak önemli malzemelerdir. Bunlar arasında yer alan ticari amphora parçaları ise Phokaia kentinin arkaik dönemdeki ticari hareketliliğine farklı bir boyut getirecek niteliktedir. Bu amaçla Klazomenai Khios ve Lesbos'un da aralarında bulunduğu, Kuzey Ionia ve Aiolis kentleri ile Samos ve Miletos'un yer aldığı Güney Ionia kentlerine ve Etruria bölgesine ait ticari amphoralar yoğunluk durumları da göz önünde bulundurularak tarafımdan yeniden sınıflandırıldı. Buna göre, %37.5 lik bir oranla Klazomenai amphoraları en yoğun grubu oluştururken, onu %24.7 ile Khios, %11.9 ile Lesbos, %10.3 lük oranla Samos, %9.7 lik oranla Miletos ve %2.5 lik oranla Etrüsk üretimi ticari amphora parçaları izler. Söz konusu sınıflandırma yardımıyla arkaik dönemde kentin ticari etkinliği, hangi kentlerle, dönemin hangi evresinde ilişki içinde içinde olduğu anlaşılmaya çalışıldı. Yapılan, arkeolojik çalışmalar ve yayın taramaları sonucunda, Phokaia kentinin, hem yakın kıyı ticareti hem de uzak deniz ticaretinde özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde son derece etkin bir rol oynadığı, bugüne kadar, kurduğu kesin olarak bilinen kentler dışında, daha birçok kenti ya kendi kurduğu ya da kuruluşunda dolaylı rol oynadığı anlaşıldı. Kent içinde devam eden çalışmalarda ortaya çıkarılacak yeni arkaik sektörler ve bu sektörlerden ele geçecek materyal, Phokaia'nın söz konusu döneme ilişkin karanlık yanlarına biraz daha ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Phokaia, Arkaik Dönem, Ticari Amphora, Ticaret, Kolonizasyon, Oryantalizan Dönem

ABSTRACT

Doctoral Thesis

Archaic Trade Amphoras From Phokaıa

Emre OKAN

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Classical Archaeology
Classical Archaeology Program

The 3rd term excavation works of Phokaia has begun in 1989 under the presidency of Prof. Dr. Omer Ozyigit and it significantly caused the antique site of Phokaia to come to light. The stratifying of the antique city has been studied in these excavations within the bounds of modern settlement. But, the information about the period of 100 years between the second half of 7th century B.C. and 546 B.C., which was the Phokaia's majestic time and the role of the city in this period, is limited to the information provided by ancient sources. Ceramics excavated from the limited number of archaic period layers are the most important materials that will enlighten the period. Among these ceramics, commercial amphoras show characteristics that different point of view to the trading activities of Phokaia in the archaic period. Therefore, I recategorized the commercial amphoras that belong to the Klazomenai, Khios and Lesbos sites in North Ionia and Aiolis, the Samos and Miletos sites in South Ionia and the Etruria region, by considering the number of amphoras in each site. According to the finalized categorization, Klazomenai amphoras are the most intensive group with the ratio of %37.5, followed by Khios, Lesbos, Samos, Miletos and Etruscan amphoras with percentages of %24.7, %11.9, %10.3, %9.7 and %2.5, respectively. With the help of this categorization, trading activities of Phokaia in the archaic period, its trade relations with other cities and the periods of these activities were examined. As a result of archeological studies and literature review, it is understood that the city of Phokaia had a very active role in both near coastal and offshore trade, especially in the first half of 6th century B.C. It is also concluded that besides the colonies that are certainly known as established by Phokaia, many others were established directly or indirectly by Phokaia. The new archaic sectors that will be excavated in the ongoing studies in the site and the materials that will be gained from those sectors may a little bit more enlighten the dark side of the Phokaia's stated period.

Key Words: Phocaea, Archaic Period, Trade Amphora, Trade, Colonisation, Orientalizing Period

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	**ii**
YEMİN METNİ	**iii**
TÜRKÇE ÖZET	**iv**
İNGİLİZCE ÖZET	**v**
İÇİNDEKİLER	**vi**
KISALTMALAR	**xi**
TABLOLAR ve HARİTALAR LİSTESİ	**xiii**
ŞEKİLLER LİSTESİ	**xiv**
GİRİŞ	**1**

1.BÖLÜM

FOÇA'DA AÇIĞA ÇIKARILAN ARKAİK DÖNEM SEKTÖRLERİ

1.1. Phokaia İlk Yerleşim Alanı	**8**
1.2.Athena Tapınağı	**9**
1.3.Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı	**12**
1.4.Halise Erensoylu (Arkaik Megaron)	**13**
1.5.Maltepe Tümülüsü ve Arkaik Dönem Sur Duvarı	**15**
1.6.Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi	**16**
1.7.Mozaikler Alanı	**17**
1.8.İsmetpaşa Mahallesi, 1056 Ada, 13 Parsel	**17**

2.BÖLÜM
PHOKAIA KAZILARINDA BULUNAN
ARKAİK DÖNEM TİCARİ AMPHORALARI

2.1. KLAZOMENAI TİCARİ AMPHORALARI 18

2.1.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları 21

2.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 21

2.1.1.2. Bezeme Özellikleri 24

2.1.1.3. Tarihleme 25

2.1.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları 26

2.1.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 26

2.1.2.2. Bezeme Özellikleri 29

2.1.2.3. Tarihleme 30

2.1.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları 32

2.1.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 32

2.1.3.2. Bezeme Özellikleri 37

2.1.3.3. Tarihleme 37

2.2. KHIOS TİCARİ AMPHORALARI 39

2.2.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Khios Amphoraları 40

2.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 41

2.2.1.2. Bezeme Özellikleri 42

2.2.1.3. Tarihleme 43

2.2.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Khios Amphoraları 45

2.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 45

2.2.2.2. Bezeme Özellikleri 48

2.2.2.3. Tarihleme 50

2.2.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Khios Amphoraları 53

2.2.3.1. Tip A (Baca Boyunlu) Khios Amphoraları 54

2.2.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 54

2.2.3.1.2. Tarihleme 56

2.2.3.2. Tip B (Şişkin Boyunlu) Khios Amphoraları 58
2.2.3.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 59
2.2.3.2.2. Bezeme Sistemi 61
2.2.3.2.3.Tarihleme 62
2.3. LESBOS TİCARİ AMPHORALARI 67
2.3.1. Gri Renkli Lesbos Amphoraları 70
2.3.1.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Gri Lesbos Amphoraları 70
2.3.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 70
2.3.1.1.2. Tarihleme 72
2.3.1.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Gri Lesbos Amphoraları 73
2.3.1.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 73
2.3.1.2.2. Tarihleme 76
2.3.1.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Gri Lesbos Amphoraları 79
2.3.1.3.1. Tip A (Phi Tip) Lesbos Amphoraları 79
2.3.1.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 79
2.3.1.3.1.2. Tarihleme 80
2.3.1.3.2. Tip B Lesbos Amphoraları 81
2.3.1.3.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 81
2.3.1.3.2.2. Tarihleme 83
2.3.2. Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları 84
2.3.2.1. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Kırmızı Lesbos Amphoraları 85
2.3.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 86
2.3.2.1.2. Tarihleme 88
2.3.2.2. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Kırmızı Lesbos Amphoraları 89
2.3.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 89

2.3.2.2.2. Tarihleme 92
2.4. SAMOS TİCARİ AMPHORALARI 94
2.4.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları 96
2.4.1.1. Form özellikleri ve Kil Yapısı 96
2.4.1.2. Tarihleme 98
2.4.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları 100
2.4.2.1. Tip A (Küresel Gövdeli) Samos Amphoraları 100
2.4.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 100
2.4.2.1.2. Tarihleme 101
2.4.2.2. Tip B (Armut Formlu) Samos Amphoraları 103
2.4.2.2.1 Form Özellikleri ve Kil Yapısı 103
2.4.2.2.2. Tarihleme 104
2.4.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları 105
2.4.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 106
2.4.3.2. Tarihleme 107
2.5. ZEEST-SAMOS TİCARİ AMPHORALARI 110
2.5.1. Tip A Zeest-Samos Amphoraları 112
2.5.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 113
2.5.1.2. Tarihleme 114
2.5.2. Tip B Zeest-Samos Ticari Amphoraları 116
2.5.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 116
2.5.2.2. Tarihleme 117
2.5.3. Tip C (Pithoid Tip) Zeest-Samos Amphoraları 118
2.5.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 118
2.5.3.2. Tarihleme 119
2.6. MİLETOS TİCARİ AMPHORALARI 121
2.6.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları 124
2.6.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 124
2.6.1.2. Tarihleme 126
2.6.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları 128

2.6.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 129
2.6.2.2. Tarihleme 131
2.6.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları 133
2.6.3.1. Tip A Miletos Amphoraları 133
2.6.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 133
2.6.3.1.2. Tarihleme 134
2.6.3.2. Tip B Miletos Amphoraları 135
2.6.3.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 135
2.6.3.2.2. Tarihleme 137
2.7. ETRÜSK TİCARİ AMPHORALARI 140
2.7.1. Tip A Etrüsk Amphoraları 142
2.7.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 142
2.7.1.2. Tarihleme 144
2.7.2. Tip B Etrüsk Amphoraları 145
2.7.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı 146
2.7.2.2. Tarihleme 147

3. BÖLÜM
ARKAİK DÖNEM DENİZCİLİĞİNDE PHOKAIA'NIN YERİ

3.1.Mısır'daki Phokaia'lılar 150
3.2.Batı Akdeniz'deki Phokaia'lılar 151

SONUÇ 157
KATALOG 165
KAYNAKLAR 275
TABLOLAR 296
HARİTALAR 298
LEVHALAR VE ŞEKİLLER 307

KISALTMALAR

AA- *Archaeologischer Anzeiger*

ADerg- *Arkeoloji Dergisi*

AJA- *American Journal of Archaeology*

AM- *Athenische Mitteilungen*

AST- *Araştırma Sonuçları Toplantısı*

BASOR- *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*

BCH- *Bulletin de Cerrespondence Hellénique*

BCH Suppl- *Bulletin de Cerrespondence Hellénique* Supplementary

BSA- *The Annual of British Shools at Athens*

CahCerEg- *Cahiers de la céramique égyptienne*

CahArchSubaq- *Cahiers d'archéologie subaquatique*

İstMitt- *Istanbuler Mitteilungen*

IEJ- *Israel Exploration Journal*

IzvVarna- *Izvestija na Narodnija muzej Varna*

JHS- *Journal of Hellenic Studies*

KSIA- *Kratkie soobščenija o dokladach I polevych issledovanijach Instituta archaeologii*

KST- *Kazı Sonuçları Toplantısı*

MatCercA- *Materiale şi cercetăli archeologice*

MatIsslA- *Materialy i issledovanijapo archeologii SSSR*

MÉFRA- *Mélange de l'Ecole française de Rome*

MIA- *Materials and Investigations on the Archaeology of the USSR*

MilForsh.- *Milesische Forschungen*

MM- *Madride Mitteilungen*

PALMET- *Sadberk Hanım Müzesi Yıllığı*

PP- *La Parola del Passato*

RossA- *Rossijkaja Archeologia*

StTroica- *Studia Troica*

TelAvivJA- *Journal of the Institute of the Archaeology of Tel Aviv University*

VDI- *Vestnik drevnej istorii*

TABLOLAR VE HARİTALAR LİSTESİ

Tablo 1- Amphoraların Sektörel Dağılımı

Tablo 2- Amphoraların Yüzdesel Dağılımı

Tablo 3- Amphoraların Sektörlere Göre Dağılımı

Harita 1- İzmir ve Çevresi

Harita 2- Foça Arkaik Dönem Sektörleri

Harita 3- Klazomenai Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 4- Khios Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 5- Lesbos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 6- Samos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 7- Zeest Samos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 8- Miletos Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 9- Etrüsk Amphoraları Dağılım Alanları

Harita 10- Phokaia Kolonileri ve Phokaia'nın Ticari İlişki Kurduğu Kentler

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1- Abdera Nekropolisi, İ.Ö.650-640, *Skarlatidou 2004, Fig. 28.*

Şekil 2- Kalabak II Nekropolisi; İ.Ö. 635-600, *Sezgin 2004, Fig. 8.*

Şekil 3- Giglio Adası Batığı, İ.Ö. 610-600, *Bound 1991, Fig. 20.*

Şekil 4- Akpınar Nekropolisi, İ.Ö. 630-600, *Sezgin 2004, Fig. 7.*

Şekil 5- Akpınar Nekropolisi, İ.Ö. 600-575, *Sezgin 2004, Fig. 11.*

Şekil 6- Vulci, Tomba Contorni, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği, *Rizzo 1990, Fig. 197.*

Şekil 7- Pabuçburnu Batığı, İ.Ö. 600-550, *Greene vd. 2008, Fig. 11.*

Şekil 8- Bon Porte I Batığı, İ.Ö. 550-530, *Pomey-Long 1992, No. 3.*

Şekil 9- Salamis Nekropolisi, 33 Nolu Mezar, İ.Ö. 550-500, *Gjerstad 1977, Pl. XXIII-2.*

Şekil 10- Pointe Lequin 1A Batığı, İ.Ö. 530-510, *Long vd. 1992, Fig. 45-2.*

Şekil 11- Cerveteri, Monte Abatone Nekropolisi, 4 Nolu Mezar, *İ.Ö. 650, Rizzo 1990, Fig. 346.*

Şekil 12- Salamis, İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği, *Calvet-Yon 1977, Pl. X, Kat. No. 105.*

Şekil 13- Saqqara, Akhetetep Mastabası, İ.Ö. 600-580, *Lecuyot 2007, Fig. 1-10, Photo I- S.P. 326.*

Şekil 14- Kıbrıs, İ.Ö. 600-575, *Gjerstad 1977, PL. XXI, Kat. No. 6*

Şekil 15- Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, G9-H9 kareleri. Khios Kat. No. 19, Etrüsk Kat. No. 5.

Şekil 16- Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi Sektörü, çöplük buluntusu beyaz astarlı amphora parçaları.

Şekil 17- Korinth Kuyu Buluntusu, İ.Ö. 550-525, *Campbell 1938, Fig. 29, Kat. No. 214.*

Şekil 18- Ukrayna, Nadlimanskoe III 41 nolu çukur-Korotich 2 nolu kurgan, *Bandurovsky 2001, Pic. 1, No. 10-11.*

Şekil 19- İ.Ö. 500-475, *Dupont 1998, Fig. 23.2 d.*

Şekil 20- Miletos Athena Tapınağı, İ.Ö. 500-480, *Niemeier 1999, Abb. 28, No. 17.*

Şekil 21- Atina-Kerameikos, İ.Ö. 500-490, *Knigge 1988, Abb.34.*

Şekil 22- Atina Agorası, İ.Ö. 630-610, *Brann 1962, Pl. 13.*

Şekil 23-Mezad Hashavyahu, İ.Ö. 604 öncesi, *Fantalkin 2001, Fig. 34, No. 2.*

Şekil 24- Rifriscolari Nekropolisi, İ.Ö. 600-550, *Dupont 1998, Fig. 23.4 b.*

Şekil 25- Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi çöplük malzemesi.

Şekil 26- Migdol T21/2 yerleşimi, İ.Ö. 550-525, *Oren 1984, Fig. 23-6.*

Şekil 27- Iufaa Kuyu buluntusu, İ.Ö. 550-525, *Smolarikova 2002, Pl. II, No. I.*

Şekil 28- Sadberk Hanım Müzesi Kolleksiyonu, *Çavdar 1998, Kat. No. 1.*

Şekil 29- Bourgas Körfezi, Debelt, Çukur 1-2, İ.Ö. 600-580, *Tzochev 2011, Pl. III, No. 3.*

Şekil 30- Sadberk Hanım Müzesi Kolleksiyonu, *Çavdar 1998, Kat. No. 12.*

Şekil 31- Phokaia, arkaik Dönem sur duvarı, giriş kapısı, İ.Ö. 546, *S.Özyiğit, Foça Phokaia 1998, s.43.*

Şekil 32- Berezan Hermitage Müzesi Kolleksiyonu, İ.Ö. 600-570, *Dupont 2005, Kat. No. 3.*

Şekil 33 a- Vulci, Mezar 61, Cat. XVI, 1, *Rizzo 1990, Fig. 351.*

Şekil 33 b- Vulci, Mezar 81, Cat. XIV, 1, *Rizzo 1990, Fig. 352.*

Şekil 34- Giglio Adası Batığı, İ.Ö. 600, *Bound 1991, Fig. 43, 45.*

Şekil 35- Çeşme Müzesi Amphora Kolleksiyonu, Env. No. 32.

Şekil 36- Cerveteri, Monte Abatone, İ.Ö. 560-475, *Rizzo 1990, Fig. 356.*

Şekil 37- *Dupont 1998, Fig. 23.10 d.*

Şekil 38-. Olbia Nekropolisi Mezar 38/1909, İ.Ö. 550-530, *Monakhov 2003, Fig. 1, No. 4.*

Şekil 39- Odessa Müzesi, *Monakhov 2003, Fig. 1, No.1.*

Şekil 40- Pabuçburnu Batığı, *Greene vd. 2008, Fig. 4-5.*

Şekil 41- Migdol, T21/2, *Oren 1984, Fig. 23, No. 5.*

Şekil 42- Ialysos Nekropolisi, *Dupont 1998, Fig. 23.7 f.*

Şekil 43- Miletos Athena Tapınağı, *Niemeier 1999, Abb. 29, No. 19.*

Şekil 44 a- Vulci, Mezar No. 2, Cat. XXI, 2, *Rizzo 1990, Fig. 373.*

Şekil 44 b- Vulci, Tomba Radicetti, 10.11.73, Cat. XXII, 20, *Rizzo 1990, Fig. 374.*

Şekil 45- Athena Tapınağı buluntusu griffon bezemeli seramik parçası.

Şekil 46- Etrüsk Tip 3A, *Py 1993, A-ETR 3A.*

Şekil 47- Etrüsk Tip 3B, *Py 1993, A-ETR 3B.*

Şekil 48- Oryantalizan Seramik Atölyesi, bozuk üretim amphora ağız boyun parçası.

GİRİŞ

İzmir'in 70 km. kadar kuzeybatısında yer alan Foça ilçesi, altında, antik dünyanın en önemli ve büyük kentlerinden birini barındırır. Bu kent, Herodotos tarafından da önemle bahsedilmiş, Tanrı kadın Athena'nın kenti Phokaia'dır (Harita. 1). Kuruluşu İ.Ö. 2. binlerin başına kadar uzanan kent, en parlak dönemini, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile Pers ordusu tarafından tahrip edildiği İ.Ö. 546 yılları arasında yaşar. Bu süre içinde, uzun deniz yolculuklarına çıkıp, Cebelitarık Boğazı'ndan, Mısır'da Naukratis kentine kadar uzanan geniş bir coğrafya'da hem ticaret, hem de korsanlık yaparak, yaklaşık İ.Ö. 600 yılından İ.Ö. 540 yılına kadarki süre içinde, tüm Batı Akdeniz havzasında tek hakim güç olurlar. Bu güç çok sayıda koloni kenti ve *"emporion"* un kuruluşunu da beraberinde getirir.

1913 yılında Fransız Arkeolog Felix Sartiaux tarafından keşfedildiği döneme kadar sadece adı bilinen kent, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından 1950 yılından itibaren yeniden ele alınır ve 1970 yılına kadar kazılır. Akurgal başkanlığındaki 2. dönem kazılarında kentin en önemli yapısı olan Athena Tapınağı gün yüzüne çıkarılır. Ancak 1970 yılından 1989 yılına kadar kentte kazılar durur. Bu süreç Foça ilçesinin imara açıldığı ve bu nedenle Phokaia antik kentinin büyük ölçüde zarar gördüğü bir dönemdir. 1989 yılından itibaren ise, 1997-2004 yılları arasında şahsımında kazı ekip üyesi olarak yer aldığı, Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığındaki 3. dönem kazıları başlar ve bu kazılar halen devam etmektedir. 3. dönem kazıları, üzerinde modern yerleşimin varolması sebebiyle, belli başlı alanlarda gerçekleştirilir. Ancak kazılan alanlar sınırlı olmasına rağmen, Athena Tapınağı'da dahil olmak üzere, kentin en görkemli zamanlarına tanıklık eden mimari buluntuların yer aldığı sektörler gün ışığına kavuşur.

Tüm bu sektörler, kentin arkaik dönem dini ve sivil mimarisine ışık tutarken, ele geçen seramikler de kentin günlük yaşantısı hakkında ipuçları verir. Bu seramiklerin önemli bir bölümünü ise farklı merkezlere ait ticari amphoralar oluşturur. Bugüne kadar Tayfun Selçuk tarafından hazırlanan yüksek lisans tezi dışında, kentte ele geçen arkaik

dönem ticari amphoraları hakkında geniş kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmemiş olması, Phokaia'nın arkaik dönemdeki ticari ticari etkinliği ile ilgili bilgilerin eksik kalmasına nedendir. Bunun yanında, 2002 yılında, kentin güneyinde açığa çıkarılan, oryantalizan dönem seramik atölyesi ve bu atölyeye ait çöplük alanının açığa çıkarılmış olması, kentin oryantalizan ve arkaik dönem içindeki, seramik –özellikle amphora- üretme potansiyeline ışık tutacak niteliktedir. Bu amaçla, söz konusu dönemlerde, Phokaia kentinin amphora üretip üretmediği, hangi kentlerle ticari ilişki içinde olduğu ve arkaik dönem ticaretinde ne tür bir rol oynadığını anlamak amcıyla tarafımdan, oryantalizan dönem seramik atölyesi buluntuları esas alınarak, kentteki arkaik sektörlerden ele geçmiş olan ticari amphora parçaları, daha geniş kapsamlı bir şekilde ve son dönem yayınlarındaki sonuçlar da dikkate alınarak yeniden ele alınmıştır.

Bu çalışmada öncelikli olarak, birçoğunda şahsımında yer aldığı arkaik sektörlerde gerçekleştirilen kazılar sırasında ele geçen amphora parçaları, diğer seramik grupları arasından ayrılmış, gruplaması, Çiz.i ve bir kısmının fotoğraflaması yapılmıştır. Tüm bu çalışmaların ardından amphoralar ana üretim merkezlerine göre tipolojik olarak sınıflandırılmıştır. Bu aşamada, özellikle kapalı kontekst olarak değerlendirebileceğimiz, oryantalizan atölye çöplüğü ile nekropolis alanlarından ele geçen amphoraların, kontekstlerinde yer alan farklı seramik malzemenin de fotoğraflaması yapılarak, amphoraların tarihlemesinde yardımcı malzeme olarak kullanılmıştır. Böylelikle, hem yayınlar hem de söz konusu malzeme yardımıyla amphoralar kronolojik olarak da tanımlanmıştır. Bu tanımlamada, büyük oranda farklı merkezlerdeki mezar, kuyu, tahrip tabakası, çöplük gibi kesin tarih veren kontekstlerden ele geçmiş ve yayınlanmış benzer örneklerden de yararlanılmıştır. Yukarıda tanımlanan çalışmalar sonucunda, Phokaia bulutnusu amphoralar içinde yedi farklı amphora formu ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan üçü Klazomenai, Khios ve Lesbos'u içine alan Kuzey Ionia ve Aiolis bölgesi üretimi, ikisi Samos ve Miletos'u kapsayan Güney Ionia üretimi amphoralardır. Tek bir amphora formu ise, Batı Anadolu'da Phokaia dışında başka bir merkezde ele geçmemiş olan Etruria bölgesi üretimi şarap amphoralarıdır.

“Phokaia Arkaik Dönem Ticari Amphoraları” başlıklı çalışmam, toplam üç bölümden oluşur. **Foça’da Açığa Çıkarılan Arkaik Dönem Sektörleri”** ana başlıklı birinci bölümde, giriş kısmında ismen değinilen arkaik dönem sektörleri, sekiz alt başlık halinde, daha detaylı olarak anlatılır. Bu sektörler: Foça’nın güneyindeki tepelerin yamacında yer alan ve arkaik döneme ait bir megaron yapısı ile İ.Ö. 2. bin yıla ait mimari yapıları içinde barındıran ilk yerleşim alanı, özellikle arkaik dönemden itibaren Roma dönemine kadar kullanım görmüş olan nekropol alanı, kentin güneyinde, deniz kıyısına yakın bir noktada, Oryantalizan döneme tarihlenen ve kentin seramik üretimiyle ilgili en erken tarihli buluntuların ele geçtiği seramik atölyesi ve çöplüğü, bugünkü kent merkezine yakın bir noktada, ilk yerleşim alanındakine plan olarak çok benzeyen bir megaronun yer aldığı Halise Erensoylu arsası, yine kent merkezinde yer, İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısından İ.S. 6-7. yüzyıllara kadarki yaklaşık 1000 yıllık yerleşimin kesintisiz takip edilebildiği ve çıkan mozaikler nedeniyle mozaikli alan olarak bilinen sektör, modern Foça mezarlığının hemen yanında, Hellenistik döneme tarihli bir tümülüs’ün dolgusu altında kalmış ve sağlam olarak korunmuş, arkaik dönem kent suru ile 2009 yılı kazı sezonunda, Komando Okulu yakınında şahısa özel arazide yapılan kazılarda ortaya çıkarılan arkaik yerleşim katmanıdır. Ancak, son anda tez kataloğuna eklenen amphora parçalarının ele geçtiği, İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada 13 parseldeki kazı çalışmalarına, bilimsel yayını henüz gerçekleştirilmediği için kısaca değinilir.

Tezin ana konusunu oluşturan ticari amphoralar ise, **“Phokaia’da Ele Geçen Arkaik Dönem Ticari Amphoraları”** ana başlığı altında, yedi alt başlıkta incelenir. Bu bölümde, Phokaia antik kentinin ticari ilişki kurmuş olduğu bölgelerdeki kentlerde üretildikleri bilinen amphoralar, form gelişimleri esas alnıarak anlatılmaya çalışılmıştır. Yukarıda bahsedilen arkaik sektörlerden, ele geçen amphora parçalrı dışında, Foça açıklarından balıkçılar tarafından çıkarılmış ve kazıevi deposuna teslim edilmiş üç adet tam amphora da tez kataloğuna dahil edilmiştir.

İkinci bölümü meydana getiren, yedi alt başlık içinde amphoraların dönemsel form gelişimleri esas alınmıştır. Bu bölümde, İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısından İ.Ö. 6.

yüzyıl sonuna kadarki süreç, her amphora formu için –istisnai örnekler dışında- üç farklı döneme ayrılır (İ.Ö. 650-600, İ.Ö. 600-550, İ.Ö. 550-500). Her dönem bir alt başlık olarak ele alınır. Bu alt başlık ta kendi içinde iki ya da üç alt başlığa ayrılır. Buna göre, amphoraların sahip olduğu form özellikleri ile kil özellikleri **"Tipolojik Özellikleri ve Kil Yapısı"** başlığı altında anlatılır. Eğer amphoralar bezemeye sahip ise, bu özellikleri, **"Bezeme Sistemi"** alt başlığında, karşılaştırmalı örnekler yardımıyla tanımlanır. Amphora formlarının tanımlanmasındaki son alt başlık olan **"Tarihleme"** kısımında ise, Phokaia'da ele geçmiş olan amphoraların hem benzer örnekler yardımıyla hem de eğer varsa, kontekstinde ele geçmiş diğer malzemeler yardımıyla tarihlendirilmesi yapılır.

Bu çalışmada amphoraların tanımlanmasında, "tip" e dayalı klasik yöntemden farklı bir yöntem kullanılmıştır; çünkü ticari amphoralar da diğer seramik ürünler gibi dönem içerisinde farklı form özellikleri gösterirler. Ancak her form özelliği bu amphoraların ayrı bir tip olduğunu göstermez. Tam tersine klasik anlayıştaki her form aslında amphoraların dönem içinde modaya uygun olarak geçirdikleri gelişimi gösterir. Eğer bir merkez, yüzyılın belli bir döneminde birbirinden farklı formlara sahip amphoralar üretiyorsa (Khios, Lebos, Samos, Miletos vb.), tip tanımlaması burada devreye girer ve aynı dönem içinde üretilmiş farklı formdaki amphoralar tip adıyla sınıflandırılır. İşte Phokaia örneklerinin sınıflandırılmasında da bu yöntem esas alınmış ve farklı bir bakış açısı yakalanmaya çalışılmıştır.

2. bölümde amphoralar, yoğunluk derecelerine göre, sınıflandırılmışlardır. İlk grup, Klazomenai amphora grubudur. Toplam 75 örnekle temsil edilen bu gruba ait amphoraların form gelişimi üç ana kronolojik dönem baz alınarak gerçekleştirilmiştir (İ.Ö. 650-600, İ.Ö. 600-550, İ.Ö. 550-500).

Klazomenai amphoralarından sonraki en yoğun ele geçen amphoralar, Khios amphoralarıdır. Toplam 48 örnekle temsil edilir. Klazomenai amphoraları gibi form gelişimleri üç dönem içinde incelenmiştir. Ancak İ.Ö. 550-500 yılları arasında iki farklı

form görülür. Bu nedenle bu döneme ait Khios amphoraları tarafımdan Tip A Khios ve Tip B Khios adıyla sınıflandırılır.

Üçüncü amphora grubunu Lesbos amphora parçaları oluşturur. Bu gruba dahil edilen amphoralar gri renkli ve kırmızı renkli amphoralar olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Her iki grup, Klazomenai ve Lesbos amphoraları gibi üç dönem içinde incelenir. Gri renkli amphoaların İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilen örneklerinde iki farklı form göze çarpar. Bu yüzden bu döneme ait gri renkli amphoralar, Khios amphoralarında olduğu gibi Tip A (Phi Tip) Lesbos ve Tip B Lesbos olmak üzere iki alt gruba ayrılarak incelenmiştir.

Sayısal açıdan dördüncü grubu, Samos amphoraları oluşturur. Bu gruba ait amphoralar da, diğer üç grup gibi üç kronolojik dönem içinde incelenir. İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında, küresel gövdeli ve armut formlu gövdeye sahip Samos amphoraların üretilmesi nedeniyle, Phokaia buluntusu amphoralar da Tip A Samos veTip B Samos adıyla iki alt gruba ayrılmıştır.

Güney Ionia üretimi olarak kabul edilen bir diğer amphora grubu ise, Rus araştırmacı Zeest tarafından tanımlandıkları için O'nun adıyla anılan Zeest-Sams amphoralarıdır. Boyunlarında yer alan ince yiv ve profilli kaideleriyle tanınan bu form, İ.Ö. 6. yzüyılın ikinci yarısı içinde, üç farklı tipte üretilmiştir. Bu nedenle, tez kataloğuna dahil edilen beş adet Zeest Samos amphora parçası, Tip A Zeest Samos, Tip B Zeest Samos ve Tip C Zeesta Samos olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir.

Miletos amphoraları, Phokaia'da ele geçen bir diğer güney Ionia amphora grubunu oluşturmaktadır. Bu gruba ait amphoraların form gelişimi, Klazomenai, Lesbos, Samos ve Khios amphoraları gibi üç dönem içinde incelenmiştir. Miletos amphoraları içinde de, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş iki farklı form görülmektedir. Bu çalışmada, bu iki form Tip A Miletos ve Tip B Miletos amphoraları olmak üzere iki alt grupta incelenmiştir.

2. bölümün son amphora grubunu Etrüsk üretimi amphoralar oluşturur. Toplam 6 örnekle temsil edilen bu form, diğer örneklerden farklı olarak sadece İ.Ö. 600-550 yılları arasını kapsayan döneme aittir. Bu dönem içinde üretilmiş iki farklı formu olması nedeniyle, Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları da, Tip A Etrüsk ve Tip B Etrüsk amphoraları olarak iki lat başlıkta tanımlanmıştır.

"Arkaik Dönem Deniz Ticaretinde Phokaia'nın Yeri" başlıklı üçüncü ve son bölümde, Phokaia antik kentinin İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kurduğu koloni kentleri ile farklı merkezlerle olan ticari ilişkileri, ana konu olan amphoralardan sapmayacak ancak ana konuyla bağdaştırılabilecek şekilde, genel hatlarıyla anlatılmaya çalışılır. Bu bölümde Phokaia'nın ticari faaliyetleri, **"Mısır'daki Phokaia'lılar"** olarak adlandırılan birinci alt başlıkta, Phokaia'nın Naukratis kenti ile olan ilişkilerine değinilir. **"Batı Akdeniz'deki Phokaia'lılar"** isimli ikinci alt başlık ise, Phokaia'nın Batı Akdeniz havzasındaki ticari ilişkileri, kurduğu koloniler ve bu kolonilerin kuruluş amaçlarını kapsar.

Sonuç bölümünde, özellikle amphoraların anlatıldığı ikinci bölümden elde edilen veriler ile ticari faaliyetlerin anlatıldığı üçüncü bölümden elde edilen veriler harmanlanarak, ticari amphoralar ışığında kentin arkaik dönem ticaretine ve amphora üretimine yönelik elde edilen sonuçlar bilim dünyasıyla paylaşılmıştır.

Tezin Tablolar bölümünde, Phokaia'da ele geçen amphoraların sektörel dağılımı, yüzdesel dağılımı ve amphoraların sektörlere göre dağılımını gösteren üç adet tablo yer alır. Haritalar kısmında ise, Phokaia'nın bölgedeki yeri ve Phokaia'daki arkaik sektörlerin yerini gösteren haritalar (Harita 1-2) ile Phokaia'da ele geçen ticari amphoraların genel dağılım alanlarını koronolojik olarak gösteren haritalar (Harita 3-9) ve en son da Phokaia'nın arkaik dönemde kurduğu kentler ile ticari ilişkilerde bulunduğu kentlerin bir arada gösterildiği harita (Harita 10) yer alır. Levhalar kısmında ise 1-39 numaralı levhalarda Phokaia buluntusu amphoralara ait Çiz. ve Res.ler , 40-53 numaralı levhalarda ise farklı merkezlerden ele geçmiş örneklere ait Çiz. ve Res.ler ile

Phokaia’daki sektörlerden ele geçen amphoralara ve diğer tarihleyici malzemeye ait Res.lere yer verilmiştir.

BÖLÜM 1

FOÇA'DA AÇIĞA ÇIKARILAN ARKAİK DÖNEM SEKTÖRLERİ

1.1.Phokaia İlk Yerleşim Alanı

Phokaia'da Felix Sartiaux tarafından 1912-1920 yılları arasında gerçekleştirilen ilk dönem kazıları[1] ile Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından 1952-1970 yılları arasında gerçekleştirilen ikinci dönem kazıları[2] sırasında ele geçen buluntular, kentin İ.Ö. 11. yüzyılda Aioller tarafından kurulmuş olduğunu gösteriyordu. Ancak, Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığında gerçekleştirilen 3. dönem kazılarının 8. sezonu olan 1996 yılı çalışmaları sırasında kentin güneyindeki yamaçlarda, III. Derece Arkeolojik Sit Alanında yapılan kazılar, bize İ.Ö. 11. yüzyıldan çok daha önce, İ.Ö. 3. bin yıl sonları ile İ.Ö. 2. binyıl başlarında kentin burada var olduğunu gösterdi (Harita 2)[3].

İlk Yerleşim Alanı olarak isimlendirilen alan, Atatürk Mahallesi, 30 L-IIId pafta, 1577 ada, 4 parsele kayıtlıdır. 1996-2004 yılları arasında alanda yapılan çalışmalarda, üç evre tespit edilir. Bunlardan en erkeni İ.Ö. II. bin yerleşimidir ve İ.Ö. 18-17. yüzyıllara tarihlenir. Daha sonraki yerleşim evresi ise Geometrik Döneme yapı katıdır[4]. Ancak tezin kapsamına giren amphoraların ele geçtiği tabaka, üçüncü yapı evresidir. Bu evre, bir adet tam plan veren megaron ile megaronun batısında, kuzeydoğu güneybatı doğrultusunda uzanan koruma duvarıyla temsil edilen Arkaik dönem yerleşimidir.

---

[1], M.F. Sartiaux," Nouvelles recherches sur le site de Phocée", *Compte Rendu Acad. Inscr. Et Belles Lettres,* 1921, ss.119-129; M.F. Sartiaux, " Note sur l'exploration de l'ancienne Phocée", *Communication lue à l'Acadèmie des Inscriptions et Belles lettres,* 1914, ss.6-13; M.F. Sartiaux, *Eski Foça. Foça Tarihine Genel Bir Bakış,* Ege Turizm Cemiyeti Yayınları: 6, İzmir 1952, ss.35-40.

[2] E. Akurgal, " Foça Kazıları ve Kyme Sondajları", *Anatolia I* (1956), ss.33-40, Lev. II-VI; E. Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1990, ss.364-366; Ü. Serdaroğlu, " Foça Kazılarında Bulunan Arkaik devir Mimarlık Eserleri", *VI. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1967, ss.35-40.

[3] Ö.Özyiğit, "2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *27. KST,II.* 30 Mayıs-3 Haziran 2005 Antalya, s. 75, Res.. 4-5; Ö.Özyiğit, "2003 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *26. KST II.*, Konya 2004, ss. 43-45, Çiz. 1-12, Res. 1-3.

[4] Ö.Özyiğit, "1996 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *XIX.KST I,* 26-30 Mayıs 1997 Ankara, s.773, Çiz. 2.

Megaron III, IV, VI ve IX nolu açmaları kapsamaktadır. Kuzey-Güney doğrultusunda uzanan megaronun gerek duvar tekniği gerekse de ölçüleri, yapının arkaik dönem başlarına ait olması gerektiği izlenimini verir. 2001 yılı çalışmaları sırasında, yapının I. tabanı üzerinde bir yanık tabakası ortaya çıkarılır. Yanık tabakası sayesinde yapının kullanımının bir yangınla sona erdiği anlaşılır. Yapının ikinci tabanının ise küçük plaka taşların yan yana döşenmesiyle oluşturulduğu görülür. Bu taban üzerinde bulunan az sayıdaki klasik dönem seramiği bize yapının klasik dönem içlerine kadar varlığını devam ettirdiğini gösterir[5]. Toprak taban üzerinden ele geçen seramikler, en erken İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenir. Taban altından ise İ.Ö. 7. yüzyıl ilk yarısına ait seramikler ele geçer ve bu sayede yapı, İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğine tarihlenir[6].

Megaronun batısında, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan koruma duvarı ise I, II, VII ve VIII nolu açmalarda bulunur. Duvarın her iki kenarı oldukça büyük boyutlu taşlarla sınırlandırılmış ortası ise daha küçük boyutlu taşlarla doldurulmuştur. 1.65 m genişlikte, 18 m. uzunlukta ele geçen duvar etrafında yapılan ele geçen seramikler İ.Ö. 7. yüzyıl. sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısına aittir. Bu yüzden söz konusu duvar, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir[7].

Sonuç olarak hem megaron hem de koruma duvarı, tüm alanda ele geçen yapılar içerisinde en geç tarihe sahiptir. Veriler ışığında megaronun ilk kez İ.Ö. 7. yüzyıl. ikinci yarısında inşa edildiği ve İ.Ö. 6. yüzyıl başlarında bir yangınla sona erdiği anlaşılmıştır. Megaronun ilk kullanım evresinin sona erdiği tarihte alan koruma duvarıyla çevrelenmiştir.

1.2. Athena Tapınağı

Phokaia Antik kentinin baş tanrısı Athena'ya adanmış olan tapınak, ilk kez Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından gerçekleştirilen ikinci dönem kazılarında ortaya

[5] Ö.Özyiğit, "2001 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *24. KST II,* Ankara 2002, s.342, Çiz. 8.
[6] Özyiğit,1996, s.775.
[7] Özyiğit, s.776.

keşfedilir[8]. Tapınak alanı, yarımadanın kuzey ucunda, bugünkü liseye ait ortaokul binasının altında yer alır (Harita 2). Ord.Prof.Dr.Ekrem Akurgal tarafından 1952-57 yılları arasında sürekli ve 1970 yılına kadar aralıklarla gerçekleştirilen çalışmalar, 1998 yılında Prof.Dr.Ömer Özyiğit başkanlığında yeniden başlatılır[9].

1998 yılı çalışmaları sırasında, ortaokul binasının batısındaki ağaçlık alanda başlayan kazılar sırasında tapınağın batı podyum duvarı ve duvarın güney dönüş noktası açığa çıkartılır. Çalışmalarda, Arkaik dönem tapınağına ait tüf taşı sütun tamburları dışında, tapınağın Roma dönemine ait mimarlık elemanları ile yine Roma dönemi tapınağının kireç harçla yapılmış podyum temelleri de gün yüzüne çıkarılır. Podyum dolgusu içinde yapılan çalışmalarda ise genellikle, İ.Ö. 7.yüzyıla tarihli seramiklerin bulunmuş olması, tapınağın tarihi için *terminus ante quem* dir[10].

1999 yılı çalışmaları sırasında tapınağın güneyindeki alanda yapılan çalışmalarda, 19 yüzyıla ait Osmanlı-Rum mahallesine ait yapılar ile Arkaik dönem tapınağına ait tüf taşı mimarlık elemanları ortaya çıkarılır[11].

2000-2001 yılında gerçekleştirilen çalışmalar, tapınak alanının kuzeybatısında, H5, K5-6, L5-6 açmalarında gerçekleştirilir. 1999 yılında ortaokul binasına ait tuvalet yapısının kaldırılmasıyla, bu alanda yapılan kazılarda (L5-6 açmalarında), taşları birbirine kireç harçla tutturulmuş, 2 m. kalınlığında Roma dönemi tapınağının kuzey podyum duvarı açığa çıkarılır. Podyum alanının kuzeybatı köşesinde gri taş ve toprakla oluşturulmuş Arkaik dolgu yer alır. Bu dolgu içinden gelen seramik İ.Ö. 600 yılından önceye aittir. Yine 2000 yılı kazıları sırasında, anakaya üzerine oyulmuş, olasılıkla

[8] E. Akurgal, 1956 (a), ss.33-40, Lev. II-VI; E. Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları,* İstanbul 1990 (b), ss.364-366; E. Akurgal, *Eski Çağda Ege ve İzmir,* İzmir 1993 (c), ss.56,58-59, Res. 102a, 104-108. Ayrıca ayntik yazaralrdan bazıları da Athena Tapınağı'ndan söz etmişlerdir: *Xenophon,Hellenica* I, 3.1; *Strabon XIII,* 601; *Pausanias II,* 31,6 ve VII, 5,4.
[9] Ö.Özyiğit, "1998 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *21. KST II,* Ankara 1999, ss.33-34, Res. 1-4.
[10] Özyiğit 1999, Res. 1-4.
[11] Ö.Özyiğit, "1999 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *22. KST II,* Ankara 2001, Çiz. 1.

Tanrıça Kybele'ye ait bir adak çukuru açığa çıkarılır. Bu çukur Athena tapınağının inşasından once de bu anakayanın kutsal amaçlarla kullanıldığının en önemli kanıtıdır.

Yaklaşık 3 yıllık bir aradan sonra Athena tapınağındaki kazılar 2004 yılında yeniden başlar. Çalışmalar 2000 yılında kaldırılan ve ortaokul binasına ait olan tuvalet yapısının bulunduğu yerde (H,K-5,6,7 plankareleri) gerçekleştirilir[12]. Çalışmalar tuvalet yapısının bulunduğu seviyede başlar ve denizden yaklaşık 2.5 m seviyesinde sona erer. 2004 yılı kazı sezonu Athena tapınağı için önemli buluntu ve sonuçları da beraberinde getirir. En üst tabakada bulunan 19. yüzyıl Osmanlı yerleşimine ait yapıların kaldırılmasının ardından alt tabakalardan itibaren Roma dönemi Athena tapınağına ait mimarlık elemanları bulunur. Bu parçalar arasında mermer Korinth başlık parçası ile alınlığa ait mermer sima parçası önemlidir[13]. Bu tabakanın altında, yani Arkaik dönem Athena tapınağının dolgusu içerisinde, küçük taşlarla örülmüş oval bir duvar kalıntısı açığa çıkarılır. Batı tarafı Roma dönemi tapınağının podyum duvarı tarafından tahrip edilmiş olan yapının doğu tarafında yapılan kazılarda ele geçen seramikler yardımıyla yapının İ.Ö. 7. yüzyıldan daha erken bir tarihte yapılmış olduğu anlaşılır ki seramikler İlk Tunç Çağı ile İ.Ö. 7. yy son çeyreğine tarihlenmektedir. 2000-2001 yılları arasında burada yapılan kazılarda ortaya çıkarılan su toplama çukuru ve nişler bu alanın tapınaktan önce de tapınım amacıyla kullanıldığını ortaya koymuş ancak başlangıcı ile ilgili bir tarih vermemişti. 2004 yılı kazıları bu konuyu aydınlatacak verileri de beraberinde getirir ve bu alanın Tunç Çağından bu yana tapınım alanı olarak kullanıldığını ortaya koyar. Bu tarih aynı zamanda ilk yerleşim alanının tarihi ile de çağdaştır. Bu da bize Athena tapınağı alanının kentin ilk kurulduğu tarihten itibaren tapınım amacıyla kullanılan yerlerden biri olduğunu gösterir.

Oval yapının etrafında gerçekleştirilen kazılarda, İlk Tunç çağı yanında Orta ve Geç Tunç çağları ile az sayıda Myken ve Myken taklidi seramik ile beli bir oranda Protogeometrik ve çok sayıda Oryantalizan dönem seramiği de ele geçti.

[12] Ö.Ö.zyiğit, "2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *27. KST*, 2. cilt, 30 Mayıs-3 Haziran 2005, Ankara, ss. 73-88.
[13] Özyiğit 2004 74, Res. 2.

2005 yılı çalışmaları Arkaik dönem Athena Tapnağı'na ait mimari elemanlar açısından zengin bir kazı sezonuydu. Çalışmalar tapınağın kuzeybatı podyum bölgesinde (H6-8, K6-8, L6-7 plankareleri) gerçekleştirildi[14]. Denizden 3.60 m. Seviyesinde ele geçen Roma tahrip katmanının altında bu defa Arkaik dönem tapınağının tahrip katmanıyla karşılaşıldı. Bu katmanda ele geçen seramikler yardımıyla Arkaik dönem tapınağının İ.S. 2. yüzyıl içlerine kadar varlığını sürdürdüğü anlaşıldı[15].Bu tabakada (*2.50-1.50 m) tapınağa ait çok sayıda mimarlık ve heykeltıraşlık eserleri ile kalipter ve stroter parçaları ele geçti. K7-K8 plankareleri içinde Arkaik tapınağa ait Griffon ve At protomlarından oluşan önemli bir heykeltıraşlık buluntu grubuyla karşılaşıldı[16]. Olasılıkla Cella duvarının etrafına yerleştirilmiş olan bu heykeller, tüf taşından yapılmış ünik eserlerdir ve Ion heykeltıraşlığı için son derece önemlidir.

Ahena Tapınağı batı podyum duvarı önünde gerçekleşirilen kazılarda ortaya önemli sonuçlardan biri de bu alanın Osmanlı dönemiş de dahil olmak üzere tüm zaman dilimi içinde yerleşim görmüş olmasıdır. Bu yüzden en erken tabakada dahi geç dönemlere ait izlere rastlamak mümkündür. Bunun en güzel örneği L7 plankaresi içinde ele geçen Geç Roma dönemi seramik fırınıdır[17].

Geç Osmanlı dönemine kadar iskan görmüş olan Athena tapınağı, alanı İlk Tunç Çağı'ndan 19. yy içlerine kadar kesintisiz yerleşim gösteren Foça'daki tek alan olması açısından önemlidir. Bu sayede kentteki tüm yerleşim izleri kolaylıkla takip edilebilmiştir.

1.3. Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı

Modern Foça yerleşimi, kanalizasyon çalışmaları sırasında, 1998 yılında, Atatürk mahallesi, Sevgi Caddesi üzerinde yoğun arkeolojik buluntuların açığa çıkması

[14] Ö.Özyiğit, "2005 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *28. KST*, 2. cilt, 29 Mayıs-2 Haziran 2006, Çanakkale, ss.341-354.
[15] Özyiğit 2006., s.343.
[16] Özyiğit., ss.344-347, Res. 7-10.
[17] Özyiğit, s.348, Res. 13.

nedeniyle, kanalizasyon çalışmaları durdurulur ve bu alanda bilimsel nitelikli kazılara başlanır (Harita 2)[18].

Bu kazılar sırasında ilk olarak oldukça kaliteli taş işçiliğine sahip, at nalı formunda, birbirine benzer ve yakın ölçülerde iki yapı ortaya çıkarılır[19]. İlk ortaya çıkarılan yapı 6x5 m ölçülerinde olup, doğusunda yer alan benzeri yapıdan biraz daha büyüktür ve daha iyi korunmuştur. Söz konusu yapının girişinde üç basamak bulunur. At nalı formundaki yapılar olasılıkla sunak olarak kullanılmış olmalıdır. Her iki yapının taş işçiliği, Athena Tapınağı podyum duvarı ve Arkaik Dönem sur duvarıyla benzerlik gösterdiği için sunaklar, bu yapılarla çağdaş, yani İ.Ö. 6. yüzyıl başlarından olmalıdır. Zaten sunak yapıları içinde gerçekleştirilen sondajlarda ele geçen seramikler de yapıların İ.Ö.6. yüzyıl başlarından önceye ait olmadığını gösterir[20].

Her iki yapının hem doğusunda hem de batısında kazılara devam edildiğinde, bu alanın sunakların yapımından hemen sonra nekropol olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Nekropol Arkaik Dönem içlerinden Roma dönemine kadar varlığını korumuştur. İnhümasyon, kremasyon ve lahit tip gömülerin yapıldığı mezarlıktaki mezarların büyük kısmı Arkaik ve Roma dönemlerine aittir. Arkaik dönem mezarlarından çok sayıda, nitelikli eser ele geçmiştir. Cam, fayans ve pişmiş toprak eserler, Mısır, Doğu Yunan ve Korinth kökenlidir. Eserler İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenmektedir[21].

1.4.Halise Erensoylu (Arkaik Megaron) Sektörü

Söz konusu alan, modern Foça ilçesinin olduğu gibi antik Phokaia kentinin de merkezinde yer alır (Harita 2). Bugün İsmetpaşa Mahallesi, 19 pafta, 102 ada, 23 parsele kayıtlı alanda çalışmalar 1995-1996 yıllarında gerçekleştirilir[22]. Bu çalışmalar sırasında ele geçen en erken malzeme Geometrik ve Subgeometrik döneme aittir. Bu tabaka

[18] Özyiğit,1998, ss.38-39.
[19] Özyiğit, 1999, Çiz. 2, Res. 2.
[20] Özyiğit 1998, s.39
[21] Özyiğit 1999., Çiz. 2, Res. 4, 6-8.
[22] Ö.Özyiğit, "1995 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *XVIII. KST II*, Ankara 1996, ss.5-9, Çiz. 2-5, Res. 8-15.

üzerinde, tam plan veren bir megaron yapısıyla temsil edilen, Oryantalizan ve Arkaik Dönem yerleşim katmanı gelir. Burada açığa çıkarılan megaron, Phokaia İlk Yerleşim Alanı sektöründe ortaya çıkarılan megaron ile hemen hemen aynı ölçülere ve aynı duvar stiline sahiptir. Her iki megaron da Bayraklı megaronlarında[23] olduğu gibi ½ oranına sahiptir.

12.45x6.45 m ölçülerinde, 80 m²lik bir alanı kaplayan Megaronun kuzeyinde, büyük tüf taşı plakalardan yapılmış bir bahçe bulunur. Bahçe zeminin altından İ.Ö. 7. yüzyıl ortalarına ait pişmiş topraktan yapılmış bir erkek heykelciği ele geçmiştir[24]. Megaronun altından ve etrafından ele geçen malzemenin İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından daha geç bir tarih vermemesi nedeniyle yapı İ.Ö. 7. yüzyıl sonunda inşa edilmiş olmalıdır. Yapının girişinde bulunan tüf plaka taşın altından pişmiş topraktan yapılmış bir bebek mezarı açığa çıkarılır[25]. Mezarın kuzeybatı köşesinde ise üzerinde palmet süslemesi olan bir lekythos ele geçer. Lekythos[26] İ.Ö. 5. yüzyıla aittir. Buluntular yardımıyla söz konusu megaron yapısının kullanımın İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısından önce sona erdiği anlaşılır.

İ.Ö. 5. yüzyıl başlarında, alan nekropol olarak kullanılır. Bir adet pişmiş toprak bebek lahdi ve urne olarak kullanılmış Khios ve Samos amphoraları ele geçer.

İ.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğinden itibaren megaronun batı bölümü (C1, D1-2 plan kareleri) İ.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına kadar kiremit, Hellenistik dönem içinde ise seramik üreten bir atölyenin çöplüğü olarak kullanılır. Ele geçen buluntulardan, megaron alanının, Hellenistik dönemin sonları ile Roma dönemi başlarında tekrar nekropol olarak kullanım gördüğü anlaşılır[27].

---

[23] E. Akurgal, *Eski İzmir, I. Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı*, Ankara 1993, Şekil 19-20 a-c, Şek. ss.30-31.
[24] Özyiğit, 1995, Res. 15.
[25] Özyiğit, Res. 14.
[26] Özyiğit, Res. 13.
[27] Özyiğit 8; Özyiğit 1996, ss.770-772, Res. 19-22.

Tüm bu veriler ışığında söz konusu alan, Geometrik ve Subgeometrik dönemlerde ilk kez yerleşime sahne olduğu, İ.Ö. 7-6. yüzyıllar içinde Phokaia kentinin merkezini oluşturduğu, İ.Ö. 5. yüzyıl ilk yarısında nekropol, İ.Ö. 5. yüzyılın sonları ile İ.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısında kiremit ve seramik atölyelerinin çöplüğü ve Hellenistik dönem sonu ile Roma dönemi başlarında tekrar nekropol olarak kullanıldığı anlaşılır.

1.5. Maltepe Tümülüsü ve Arkaik Dönem Sur Duvarı Sektörü

Phokaia Antik kentinin Arkaik dönemine ilişkin en önemli mimari buluntu hiç şüphesiz, son derece kaliteli bir taş işçiliğine sahip olan sur duvarlarıdır. Bu kailteli işçilik nedeniyle Herodot'un bile ilgisini çekmiştir. İzlerine ilk kez 1990 yılında Hükümet Konağı arazisinde yapılan kazılarda rastlanmıştır[28]. Söz konusu duvarın izlerine Foça'nın doğusundaki tepeler üzerinde de rastlanmasıyla birlikte, Phokaia antik kentinin Arkaik dönem içinde sanılandan daha büyük ve güçlü bir kent olduğu anlaşılmıştır.

Kentin Arkaik dönem sur duvarı ve kent giriş kapısının en önemli ve sağlam bölümü, modern Foça yerleşimin mezarlık alanının hemen karşısında yer alan ve Maltepe tümülüsü olarak isimlendirilen tümülüsün dolgusu içinde korunmuş olan bölümdür. (Harita 2)

Bu alanda kazılar ilk kez Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal tarafından 1952-1955 yılları arasında yapılmıştır[29]. Bu kazılarda Phokaia'nın Arkaik dönemine ilişkin ipuçları yanında Hellenistik ve Roma dönemi kentine ait bol sayıda seramik ele geçmiştir.

Ancak alandaki en önemli buluntu Arkaik dönem kent suru ve giriş kapısıdır. Tümülüs dolgusu içinde sağlam olarak korunmuş olan sur duvarı düzgün işlenmiş tüf aşı bloklardan inşa edilmiştir. Kazılar sonucunda sur duvarının özgün yüksekliğinde olmadığı ancak payandasının orijinal yüksekliğini koruduğu görülür. 5 m genişliğindeki

[28] Ö.Özyiğit, "1990 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *XIII. KST II*, Ankara 1991, ss.104-105.
[29] Ö.Özyiğit ,"1992 Yılı KST", *XV. KST I*, Ankara 1993, 11; Akurgal 1956, s.34.

kapı ise surun hemen güney tarafında yer alır. Büyük bir yangınla yok olduğu anlaşılan kapının ahşap desteklerine ait yanık izleri ile yangın anında oluştuğu anlaşılan ayak izlerinin yer aldığı orjinal zemin kazılar sırasında in-situ halde bulunur[30]. Söz konusu yangın, Perslerin kenti işgali sırasında gerçekleşmiş olmalıdır. Yanık zemin üzerinde insan ayak izleri dışında tarihlemede yardımcı olan çok önemli iki buluntu daha ele geçer. Bunlardan biri kırmızı renkli hamura sahip Lesbos amphorası[31] ile bir olpedir. Her iki kapta olasılıkla yangının söndürülmesinde kullanılmış olmalıdır.

Söz konusu tahribatın ardından kent kapısı Phokaialılar tarafından doldurularak kapatılır. Bu işin acele bir şekilde yapıldığı, kapı dolgusunda yapılan kazılardan ele geçen seramiklerden anlaşılır. Şöyle ki, İ.Ö. 6. yy ortasında gerçekleştiği bilinen Pers tahribatıyla yıkılan kapının dolgusunda yapılan kazılarda ele geçen seramikler Oryantalizan stildedirler. Bu da kapının en yakın bölgeden alınan taş ve toprakla kısa bir zaman içinde kapatılmış olduğunu gösterir.

1.6.Oryantalizan Seramik Atölyesi Sektörü

2002 yılı kazı sezonunda, kentin güneyindeki III. Derece Arkeolojik+Kentsel Sit alanı içinde, 30 L IV c pafta, 16 ada, 226 parselde, arazi sahibinin isteği üzerinde sondaj kazıları gerçekleştirilir (Harita 2-6)[32].

Söz konusu alanda gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda Phokaia antik kentinin en görkemli zamanına ait bir seramik atölyesi açığa çıkarıldı. Bu aslında kent içinde bugüne kadar ortaya çıkarılan en erkne seramik atölyesi olma özelliğini de taşımaktaydı. Kazılarda atölyenin yuvarlak planlı fırını, kil havuzu, atölyeye ait duvarın bir bölümü ile bozuk üretim seramiklerin atıldığı çöplüğü açığa çıkarıldı. Seviye itibariyle atölye, deniz seviyesinin altında yer alır. Bu da bize yaşanan büyük depremler sonucunda, uzun yıllar boyunca deniz seviyesinin önemli boyutta değiştiğini gösterir.

[30] Özyiğit 1993, s.16, Res. 14-16.
[31] Özyiğit 1993, s.32, Çiz. 13.
[32] Ö.Özyiğit, "2002 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", *25. KST*, I. Cilt, 26-31 Mayıs 2003, Ankara, s.443, Çiz. 1-2.

Phokaia, Oryantalizan dönem seramik atölyesi, Oryantalizan seramik üretiminin Kuzey Ionia ve Aiolia bölgesinde de gerçekleştiğini gösteren somut bir kanıttır.

1.7.Mozaikler Alanı Sektörü

Phokaia Antik kentinin merkezi olarak kabul edilen alan, bugünkü Foça ilçesinin de merkezinde yer alır (Harita 2-7). Söz konusu alanda kazılar, belediye tarafından gerçekleştirilen su kanalı çalışmaları sırasında çok sayıda tarihi eserin ortaya çıkması sonucunda başlamıştır[33]. Kazı çalışmaları sırasında en üst tabakada çok iyi korunmuş mozaikler ele geçmiş ve bu takanın Roma ve daha geç dönemlerde kullanılmış olduğu anlaşılmıştır. Antik kent merkezi olmasına karşın, bu sektörde Arkaik döneme ait izler oldukça azdır. Alanda İ.Ö. 7. yüzyıl ile İ.S. 5. yüzyıl arasına tarihlenen yapı katları yaklaşık 2 metrelik bir tabakada birbirlerinin üzerinde sıkışmış durumda yer almaktadır. En alt seviyede yer alan arkaik katmanlar bu seviyeden itibaren yükselen taban suyu nedeniyle kazılamamış, bu nedenle söz konusu alan için arkaik ve öncesi dönemlere ait bilgiler son derece sınırlıdır. Yine de ele geçen sınırlı sayıdaki arkaik dönem seramiği az da olsa bilgi vermektedir.

1.8.İsmetpaşa Mahallesi, 1056 Ada 13 Parsel

Modern Foça kent merkezinin kuzeyinde, Jandarma Komando Tümen Komutanlığı'na ait arazinin, bitişiğinde, 1056 ada 13 parselde yer alan ve özel şahsa ait arsa, arazi sahibinin inşa talebi üzerine, İzmir Müzesi ve Phokaia Kazı Başkanlığı arkeologları tarafından yaklaşık 2 kazı sezonu boyunca kazıldı (Harita 2-8). Bu süreç içinde alanda gerçekleştirilen sondaj kazılarında, özellikle arkaik döneme tarihlenen önemli mimari kalıntılar ve seramikler gün ışığına çıkarıldı. Ancak alanın bilimsel yayını henüz gerçekleştirilmediği için, kazıya ait bilgi, plan ve fotoğraflaraulaşılamadı.

[33] Özyiğit 1993, s.20-21, Res. 21-22.

BÖLÜM 2

PHOKAIA'DA ELE GEÇEN ARKAİK DÖNEM TİCARİ AMPHORALARI

2.1.KLAZOMENAI TİCARİ AMPHORALARI

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısı, kuzey ve güney Ionia'da bulunan kentler için ticari açıdan bir dönüm noktasıdır. Kolonileşme konusunda, Kıta Yunanistan kentlerinden sonra hareket etmesine rağmen, özellikle uzak denizlere yaptıkları yolculuklar ve burada kurdukları kentler yardımıyla kısa sürede zenginleşirler. İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı bu açıdan olduğu kadar, özellikle hammadde ihracatında da altın çağın yaşanmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönem içinde pek çok kent kendi ihracatı olan şarap, zeytinyağı, tahıl ve balık ve balık sosu gibi zengin ürünleri, dönemin geleneksel bezeme anlayışına sadık kalarak ürettikleri amphoralar ile dış pazara ulaştırırlar. Bu kentlerin en önemlilerinden biri, bugün İzmir İli Urla İlçesi sınırları içinde kalan Klazomenai kentidir. Kent, aynı coğrafya içinde yer aldığı Khios adası ile birlikte Kuzey Ionia sınırlarında amphora üreten ilk kentlerden biridir. Aynı coğrafi bölge içinde bulunmaları, her iki kentin birbiriyle olan etkileşiminde en önemli unsurdur ki özellikle her iki kentin erken amphora formlarında ve bezeme sistemindeki benzerlik bu etkileşimin kanıtıdır.

Bugüne kadar Klaozmenai amphoraları ile ilgili birçok çalışma gerçekleştirilir. Şişkin gövdeli ve kalın firnis bant süslemeli bu amphora tipini, Batı Anadolu ile İlk ilişkilendiren araştırmacı Dragendorf'tur. Dragendorf, 20. yüzyılın başlarında Thera adasında gerçekleştirdiği kazılarda bulduğu iki adet amphorayı, form ve bezeme şemalarını göz önüne alarak Batı Anadolu üretimi olarak sınıflandırır[34]. Klazomenai amphoraları ile ilgili ilk bilimsel sınıflandırma ise Lambrino tarafından yapılır. Ancak Lambrino Tip B olarak sınıflandırdığı bu amphoraların Rodos kökenli olmaları

[34] H. Dragendorf, *Thera, Unterschungen, Vermessungen und Ausgrabungen in den Jahren 1895-1902*, Zweiter Band, Herausgegeben von F.Frhr.Hiller von Geartringen, Berlin 1903, s. 228.

gerektiğini söyler[35]. Khios Kofina Ridge kazı buluntularını yayınlayan, J.K. Anderson, Klazomenai amphoralarını benzer forma sahip olmaları nedeniyle Khios kökenli olarak sınıflandırır[36].

Rus araştırmacı I.B. Zeest, Karadeniz kıyısında yer alan Yunan koloni kentlerinden elde ettiği buluntular arasındaki firnis bant süslemeli Amphoraları, Tip 1 ve Tip 6 a,b,c adı ile sınıflandırır ve bunları "geniş bantlı ticari amphoralar" olarak tanımlar. Bantlı olmalarından dolayı Khios ya da Khios'a yakın bir coğrafyaya (olasılıkla Miletos) ait olduklarını ileri sürer[37].

1966 yılında S. Dimitriu, Histria buluntuları arasındaki firnis bant süslemeli amphora parçalarını Doğu Yunan genel terimi içerisinde değerlendirir. Dimitriu katalogda yer alan 849 ve 850 numaralı ağız ve kaide paçalarını Dor merkezli olarak yorumlar[38]. J. Boardman ve J. Hayes tarafından yayınlanan Tocra buluntuları arasındaki Klazomenai amphoralarının Khios kökenli oldukları ileri sürülerek, astarsız amphoralar grubu içinde değerlendirilir[39].

Salamis Nekropolisi buluntuları arasındayer alan ve İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen amphoralar, E. Gjerstad tarafından Doğu yunan kökenli olarak sınıflandırılır[40]. Yine Karageorghis, Kition'da ele geçen Klazomenai amphoralarının Doğu Yunan kökenli

[35] M. Lambrino, "*Les Vases Archaiques D'Histria*" Bucuresti, 1938, ss.114-118, Şek. 76-80, 87, 89.1,90b.

[36] J.K. Anderson, "Excavation on Cofina Ridge. Chios", *BSA* 49, 1954, ss. 139, 168.
[37] I.B. Zeest, "Keramicheskaya Tara Bospora", *MIA 93*, 1960, ss. 69-72, Taf.1, Taf. II, 6a,b.

[38] S. Dimitriu, *Histria II (Dirig. Condurachi, Em.)* Bucuresti 1966.
[39] J. Boardman,– J.Hayes, *Excavations at Tocra 1963-1965, The Archaic Deposits I,* Oxford 1966; Boardman, J. – Hayes, J., *Excavations at Tocra 1963-1965, The Archaic Deposits II and the later deposits,* Oxford 1973.
[40] E. Gjerstad, "Pottery from Various parts of Cyprus" *Grek Geometric and Archaic Pottery found in Cyprus,* Stockholm 1977, Pl. XXIII-2, Kat. No. 199.

olduklarını söyler[41]. Calvet ve Yon, Salamis buluntuları içinde D-E harfleriyle sınıflandırdıkları ticari amphoraların kesinlikle Ionia kökenli olduğunu belirtir[42].

Ancak Doğu Yunan firnis bant süslemeli amphoraların Klazomenai üretimi olduğunu ispatlayan en kapsamlı çalışmalar, Ersin Doğer ve P. Dupont tarafından gerçekleştirilir[43]. Doğer, form ve bezeme özelliklerine göre amphoraları detaylı bir şekilde inceler ve dört grup altında toplar. 1980 li yılların başında, Pierre Dupont tarafından gerçekleştirilen kil analizlari, bu tipin Klazomenai üretimi olduğunu ortaya koyar[44]. Son dönem kazıları ışığında ele geçen Klazomenai amphoraları üzerinde yapılan yeni analizler ve bulunan yeni tip amphoralar, Yusuf Sezgin tarafından yeniden değerlendirilerek, altı grup altında incelenir[45]. Sezgin 2009 yılında gerçekleştirdiği doktora çalışmasında 2004 yılında gerçekleştirmiş olduğu Klazomenai amphora sınıflandırmasını yeni veriler ışığında geliştirerek yedi grup altında yeniden yorumlar[46].

Bugüne kadar özellikle, nekropoller, batıklar, tahrip tabakaları, seramik çöplükleri ve kuyular gibi kapalı ve kesin tarhlenebilen kontekstlerde, bütün yada parçalar halinde ele geçmiş olan amphoralar yardımıyla Klaozmenai amphoralarının sınıflandıması daha kolay gerçekleştirilmektedir. Klazomenai kentinde yapılan kazılarda, en sağlam örnekler çoğunlukla Akpınar, Yıldıztepe ve Kalabak II nekropollerinden ele geçmiştir. Bunların bir kısmı kontekstli iken büyük bir kısmı kontekstsizdir.

---

[41] V.Karageorghis, "Pottery from Kition", *Greek Geometric and Archaic Potter, y Found in Cyprus*, Stockholm 1977, Pl. II-6, Kat. No. 11.

[42] Y. Calvet,– M.Yon, , "Céramique trouvée à Salamine (Fuilles de la ville)", *GreekGeometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977, s. 18, Kat. No. 118, 121.

[43] E. Doğer, "Les premieres remarques sur les amphores de Clzomenes", *BCH, SupPl. XIII*, 1986, ss. 461-471; E. Doğer, *Klazomenai Kazısındaki Arkaik Dönem Ticari Amphoraları*, (yayınlanmamış doktora tezi) Ege Üniversitesi, İzmir 1988; E. Doğer, "Klazomenai'de Antik Kaynaklara Dayalı Tarımsal İhraç ürünleri üzerine Gözlemler",*X. Türk Tarih Kongresi (ayrıbasım)*, TTK Ankara 1990*;* P. Dupont,. "Amphores Commerciales Archaïques de la Grece de I'est" *PP* 204-207", 1982., ss. 193-208.

[44] Dupont 1982, s.200.

[45] Sezgin, Y. "Clazomenian Transport Amphorae of the Seventh and Sixth Centuries", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony, Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21 October 2001*, Tessaloniki 2004. ss.169-179, Şek.1-13.

[46] Sezgin, Y. *Arkaik Dönem Doğu Yunan Ticari Amphoraları Sorunu*, İzmir 2009, (yayınlanmamış doktora tezi), ss. 44-104.

Bu nedenle, Phokaia dışındaki tüm kesin tarihli kontekstler göz önünde bulundurularak Klazomenai amphoraları, tarafımdan yeniden sınıflandırılmaya çalışılmış ve Phokaia örnekleri bu sınıflandırmaya göre kronolojik olarak değerlendirilmiştir.

Klazomenai Amphoraları, Phokaia arkaik dönem sektörleri içinden ele geçmiş ticari amphoralar arasında % 37 lik oranla sayısal olarak en kalabalık grubu oluşturur (Tablo 1). Ayrıca, Klazomenai amphoraları, ilk üretilmeye başladıkları İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı ile, İ.Ö. 6. yüzyılın tamamında, Phokaia'dışında, Batı ve Doğu Akdeniz, Karadeniz ve Batı Anadolu'daki kentleri kapsayan geniş bir dağılım alanı gösterir (Harita 3).

2.1.1.İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Ticari Amphoraları

2.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içinde üretilmiş olan Klazomenai ticari amphoraları, farklı form ve bezeme özelliklerine sahiptir. Bu form özellikleri içinde farklı ağız manipülasyonları dikkat çekicidir. Klazomenai ve Klazomenai dışındaki yerleşmelerde ele geçmiş kesin kontekstli örnekler yardımıyla Klazomenai amphoralarının form özellikleri ve bezeme şeması hakkında daha detaylı bilgiler elde edilmektedir.

Abdera nekropolisinde ele geçmiş olan ve İ.Ö. 655-650 yılları arasına tarihli bir amphora, Klazomenai amphoraları içindeki en erken tarihli örnek olarak kabul edilebilir (Lev. 40, Şek.1)[47]. Ağız formu standart Klazomenai tipinden farklıdır ancak, boyun, gövde yapısı ve kulplar ile bezeme şeması, bu amphoranın Klazomenai grubu içinde

[47] E. Skarlatidou, *Απο το αρχαϊκον νεκροταφειο τον Αβδηρων*, Thessaloniki. 2000, (Aristotelion Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Pl.118; E. Skarlatidou, "The Archaic Cemetery of the Clazmomenian Colony at Abdera", Moustaka A., Skarlatidou E., M.-C. Tzannes, Ersoy Y. (ed.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony.* Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21 October 2001, Thessaloniki, Şek. 28.

değerlendirilmesine olanak tanır. Genel özelliklerine bakıldığında, amphoranın üçgen kesitli ağız kenarının, boynun devamı şeklinde dışa doğru açıldığını, görüyoruz. Kısa, tıknaz ve omuza doğru içbükey profille genişleyen boynun ortasından çıkan basık elips kesitli kulplar, dışa doğru geniş bir yay çizerek omuza birleşir. En geniş yeri omuz hizasında olan gövde, son derece şişkin ve topaç formludur. Kaide, gövdeyle keisntisiz birleşen, oturma düzlemi sığ oyuklu ve düşey parmak kesitli halka kaidedir.

Aynı period içinde, farklı ağız formuna sahip amphoralar da üretilmiştir. Dışa çekik, aşağı sarkık dipçik kesitli ağız kenarının, yüzyılın ikinci yarısının ortalarından sonuna kadar çok fazla değişim geçirmeden kullanıldığı görülür. Klazomenai Kalabak II nekropolünde ele geçmiş tam bir örnek bu tip ağız yapısıyla üretilmiş en erken örneklerden biridir[48]. Kalabak II amphorası olasılıkla Abdera amphorası ile aynı tarihlerde üretilmiş olmalıdır. Bu nedenle, bu örnek, dipçik kesitli ağız kenarına sahip amphoraların en erken örneği olmalıdır. Klazomenai örneği, dışa taşkın, aşağı sarkık ve dipçik kesitli ağız kenarına sahiptir. Klazomenai amphoralarının bu tür ağız kenarı kullanmasının sebebi olasılıkla amphoranın ağzını kapatmada kullanılan deri ya da bezi tutturmak için kullanılan ipin ağız kenarından kaymasını engellemek içindir. Boyun, Abdera örneğinden farklı olarak, omuza doğru daralarak kesik konik formdadır. Gövde, şişkin, topaç formlu yapısını devam ettirir. Kaidenin genel yapısı incelendiğinde, dönemin özelliği olan sığ oyuklu ve düşey başparmak kesitli yapısını korumaktadır. Ancak oturma düzleminin iç yüzeyi içbükey bir profile sahiptir. (Lev. 40, Şek. 2).

Phokaia Kazıları, Arkaik dönem sektörlerinde gerçekleştirilen kazılarda ele geçen Klazomenai amphoraları içerisinde, dipçik kesitli en erken forma dahil edebileceğimiz 6 adet ağız boyun parçası (Kat. No. 1-6) ile 1 adet kaide parçası (Kat. No.68) bulunmaktadır. 1 katalog numaralı ağız parçası (Lev.1-1), dışa taşkın aşağı sarkık, dipçik kesitli, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir. Kırık olan boyun silindirik görünümlüdür. 2-5 katalog numaralı ağız ve boyun parçaları (Lev.1), form olarak, Geç protokorinth aryballosu ile tarihlenen Kalabak II Nekropolü örneğine benzemektedir.

[48] Kalabak II Nekropolü, Mezar No: 4, bkz. Doğer 1988, Res. 1-1, Kat. No. 1; Sezgin 2004, Şek. 8.

Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçmiş bir diğer parça ise dışa taşkın fakat, grubun diğer örneklerine oranla daha az aşağı sarkık ağızkenarı ve silidirik boyun yapısıyla dikkat çekmektedir (Lev.1, No.6). Bu amphora, klazomenai amphoralarının, boyun yapısının silindirik bir görünüm almaya başladığı İ.Ö. 6. yüzyılın başına yakın bir tarihten olmalıdır.

Güney Nekropolis Sunaklar Alanından ele geçmiş tek bir kaide parçası (Lev.14, No.68), form özellikleri nedeniyle bu grup içinde değerlendirilmiştir. Dışa açılan, düşey parmak kesitli, derin oyuklu halka kaide, form olarak, Akpınar nekropolünden ele geçmiş olan sağlam örneğin kaide yapısıyla form olarak uyum gösterir.

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş Klazomenai ticari amphoralarının kil yapısı incelendiğinde, kaba ve rafine bir kile sahip oldukları görülmektedir. Mika, şamot, taşçık ve kum sıklıkla kullanılan katkı maddeleridir. Ersin Doğer, Klazomenai üretimi ticari amphoraların killerinde, kuvartz mineralinin her zaman bulunduğunu belirtmektedir[49]. Hakim kil rengi, kırmızı ve tonlarıdır. İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içinde üretilen Klazomenai ticari amphoraları ise yoğun mikalı ve özü, griden koyu gri ve siyaha değişen renklere sahip kil yapısıyla dikkat çekicidir[50]. Dış yüzeyi ise genellikle pembemsi tonlarda astarlıdır.

Phokaia örneklerinin kil yapısını incelediğimizde, genellikle sert hamura sahip oldukları görülür. Kırmızımsı kahverengiden, açık krmızıya değişen tonlardaki killeri, genel olarak, kum, mika, kalsit, az miktarda da şamot ve taşçık katkılıdır. Ancak Ersin Doğer'in görüşünden farklı olarak, erken dönem Phokaia örneklerinde kuvartz bulunmaz.

[49] Doğer 1988, s. 46.
[50] Sezgin 2009, s. 71.

2.1.1.2.Bezeme Sistemi

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı, tüm Doğu Yunan dünyası için ticari pazarda hareketliliğin yaşanmaya başladığı bir dönemdir. Bu nedenle, üretici kentlerin dış pazarda kendilerine yer bulmada belli bir standardı yakalayamadıkları bir süreçtir. Bunu, Klazomenai ve diğer kentlerde ele geçen tam örneklerden kolaylıkla anlayabiliyoruz.

İ.Ö. 650- 600 yılları arasına tarihli Klazomenai amphoraları birbirinden farklı bezeme şemalarına sahiptir. Bu döneme tarihli amphoralarda, ağız kenarları genellikle firnislidir. Ancak Tocra Deposit I[51] ve Giglio Adası batığından (Lev. 40, Şek. 3)[52] ele geçen örneklerde gövde üzerinde firnis bant süsleme bulunurken, ağız kenarı firnissizdir. Ağız kenarı dışında, birçok örnekte, boyun omuz geçişinde yer alan tek bir firnis bant dikkat çekicidir (Lev. 40, Şek. 4). Abdera nekropolünden ele geçmiş olan amphora, Khios amphoralarına özgü bir özellik olarak kabul edilen üst kulp birleşimini çevreleyen ve boyun omuz geçişindeki firnis banda birleşen çember bant taşımaktadır[53]. Yine Abdera örneği ve Akpınar Nekropolisinden ele geçmiş bir diğer tam amphorada[54], omuz üzerindeki yatay "S" profili bir diğer, Khios etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Omuzdan karına doğru inen üç yada dört adet yatay firnis bant, yay formlu kulplar üzerinden inen dikey bantlar tarafından kesilmektedir. İstisnai bir örnek Klazomenaİ Akpınar nekropolünden ele geçmiş ve bebek mezrı olarak kullanılmış bir örneği sadece ağız kenarı, boyun omuz geçişi ve gövde altında birer yatay firnis bant ile kulp üzerinden inen dikey firnis bantlar bulunurken, kulp alt birleşim noktaları çember firnis bantlerle çevrelenmiştir[55]. Giglio batığı örneğinde olduğu gibi, bazı amphoraların boynu üzerinde yer alan tek yada çift çağraz bantlar da kullanılan diğer bezeme elemanlarıdır. Phokaia'da bulunmuş ağız-boyun parçalarının hiçbirinde firnis bant görülmemektedir.

[51] Boardman-Hayes 1973, kat.No. 2268, Şek. 25.
[52] M. Bound, "The Pre–Classical Wreck at Campese Bay, Island of Giglio. Second Interim Report 1983 Season", Paoli F. (ed.), *Studi e Materiali. Scienza dell'antichità in Toscana, Vol. VI*, L'Erma di Bretschneider, Roma, 1991, Şek. 20.
[53] Skarlatidou 2004, Şek. 28.
[54] Sezgin 1998, s. 99.
[55] Sezgin 2004, Şek. 9.

Ele geçmiş tüm örneklerden anladığımız kadarıyla, İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş en erken Klazomenai amphoraları, hem bezeme hem de form açısından tam bir standardı yakalayamamıştır. Bunu, söz konusu dönem içinde, birbirinden bağımsız atölyelerde gerçekleştirilen üretimle açıklamak yerinde olacaktır.

2.1.1.3.Tarihleme

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoraları, Klazomenai kentinin nekropolis alanları ile Klazomenai dışındaki yerleşmelerde çok sayıda olmasa da ele geçmişlerdir. İtalya'da Toskana açıklarındaki Giglio adası kıyısında bulunmuş arkaik dönem batığından ele geçen üst gövde konteksti yardımıyla İ.Ö. 600 civarına tarihlenir[56]. Tocra buluntuları arasında Deposit I içinden ele geçmiş bir üst gövde, kontekst yardımıyla İ.Ö. 620-590 yıllarına tarihlenmiştir[57]. Ancak Akpınar nekropolünden ele geçmiş olan örnek gibi bu amphora da İ.Ö. 630-620 yılları arasında üretilmiş olmalıdır

Erken tarihli bir diğer örnek, Kalabak II nekropolünden ele geçen ve kontekstindeki geç protokorinth aryballos yardımıyla İ.Ö. 635-590 yılları arasına tarihlenmiş amphoradır[58]. Geç protokorinth dönemin İ.Ö. 650-640 yılları arasına tarihlendiğini düşünürsek, Kalabak II örneğine verilen tarihin geç olduğunu görürüz. Bu nedenle Kalabak örneğini İ.Ö. 650-640 yıllarına tarihlemek yerinde olacaktır.

İspanya, Andalusia'daki Toscanos yerleşimi, IIIa tabakasından ele geçmiş bir ağız-boyun parçası[59], sergilediği form özellikleri bakımından Klazomenai amphora grubu içinde değerlendirilmiştir. Amphora, ele geçtiği tabaka kontektinde bulunmuş Erken

[56] M. Bound, "The Pre–Classical Wreck at Campese Bay, Island of Giglio.First Season Report", Paoli F. (ed.), *Studi e Materiali. Scienza dell'antichità inToscana, Vol. VI*, L'Erma di Bretschneider, Roma 1991, Şek. 20.
[57] Boardman-Hayes 1973, kat. No. 2268, Şek. 25.
[58] Doğer 1988, Res.1-1, Kat. No. 1; Sezgin 2004, Şek. 8.
[59] R.F. Docter, "East Greek Fine Wares and Transport Amphorae of the 8th-5th Century BC From Carthage and Toscanos", *Cèrámiques jònies d'època arcaica:centres de producció i comercialització a'Mediterrani Occidental, Actes de la Tavla Rodena Celebrade a Empúries, els dies 26 al 28 de moug de 1999, Monografies Emporitanes 11,* Barcelona 2000, ss.74-75, Şek. 11 b.

Protokorinth döneme denk gelen yerel Geç Geometrik II malzemeyle İ.Ö. 675-640 yıllarına tarihlenmektedir[60].

Mezad Hashavyahu'da ele geçmiş olan bir amphora üst gövdesi, Klazomenai amphorası olarak yorumlanmıştır. Amphora, kentin İ.Ö. 604 yılında, Nabukhadnezzar tarafından gerçekleştirilen tahrip tabakası altında ele geçmiş ve bu tarihten önceye tarihlenmiştir[61]. Ancak her ne kadar ağız ve boyun yapısıyla Klazomenai amphoralarını andırsa da, kulp yapısıyla ayrılmaktadır. Bu yüzden kesin olarak Klazomenai amphorası olarak sınıflandırmanın doğru olmayacağı kanısındayım.

Klazomenai ve Akdeniz'deki diğer merkezler dışında da, Karadeniz'de de İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş Klazomenai amphora örnekleri ele geçmiştir. Klazomenai'nin kolonisi olan Abdera'da nekropol buluntusu olan tam örnek İ.Ö. 655-650 yıllarına tarihlenir[62]. Phokaia örneklerine ağız-boyun formuyla benzeyen bir diğer örnek Histria'da İ.Ö. 600-570 yılları arasına tarihli NA II tabakasından ele geçmiştir. Ancak amphora özellikle ağız yapısıyla İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenmelidir.

2.1.2.İ.Ö. 600-550 Yulları Arasına Tarihli Klazomenai Ticari Amphoraları

2.1.2.1.Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı, hem Phokaia hem de Klazomenai kenti için ticari anlamda altın bir dönemdir. Özellikle Phokaia kenti, Batı Akdeniz'de kurduğu deniz imparatorluğu ile Anadolu'nun batıya açılan kapısı konumuna gelmiştir. Klazomenai kenti ise bu dönemde amphora üretimini büyük oranda arttırmış ve mallarını dış piyasadaki birçok merkeze göndermeye başlamıştır.

[60] Docter, s. 75.
[61] A. Fantalkin, "Mezad Hashavyahu: It's Material Culture and Historical Background", *TelAvivJA* 28–1, 2001, Şek. 33-8.
[62] Skarlatidou 2000, Pl. 45, 69, 94.

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında Klazomenai kentinin amphora üretimini arttırmasıyla birlikte, üretilen amphoralarda hem form hem de bezeme açısından hemen hemen bir standardın yakalandığı gözlenmektedir. Bu dönemde üretilen amphoraların ölçüleri, erken dönem Klazomenai amphoralarından çok da farklı değildir. İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde üretilmiş olan Klazomenai amphoraları ortalama, 60-65 cm boyundadır. Gövde çapları ise 43-55 cm arasında değişmektedir. Bu döneme ait amphoraların, farklı ağız ve kaide manipülasyonları sergiledikleri görülmektedir. Yüzyılın başına tarihli (İ.Ö. 600-590/580) örneklerde, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoralarında görülen dışa taşkın, aşağı sarkık dipçik kesitli ağız formu ile hafifçe dışa çekik, dış ve iç yüzeyi yuvarlaklaştırılmış, ağız alt kenarı ile boyun arasında küçük bir girinti bulunan ağız formunun bir arada kullanıldığını görüyoruz. Vulci, Osteria'daki Tomba Contorni'den ele geçmiş bir amphora. [63] dipçik kesitli ağız kenarına, Akpınar Nekropolünden ele geçmiş ve İ.Ö. 600-590 yılları arasına tarihli bir amphora[64] ise, yuvarlaklaştırılmış ağız kenarına güzel birer örnek teşkil etmektedir.

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısında, hem silindirik görünümlü hem de kesik konik formlu boyun bir arada kullanılmıştır. yüzyılın başlarında, silindirik ya da hafif Ancak bu silindirik görünüm yüzyılın ortalarına doğru tekrar konik forma gerikonik formdaki boyun, aynı yüzyılın ortalarına doğru tekrar kesik konik forma doğru bir gelişim gösterecektir. Yüzyılın ortasına tarihli Pabuçburnu Batığından ele geçmiş olan amphora üst gövdesi bu gelişimi göstermesi açısından öenmlidir[65]. Dışa açılan, elips kesitli ve yay formlu erken tip kulpların alt birleşim noktaları, İ.Ö. 6. yüzyılın başından itibaren, omzun üst kısmına doğru kapanarak yay formunu kaybetmeye başlamıştır (Lev. 41, Şek. 5)[66]. Erken dönem örnekleriyle yükseklik açısından çok büyük fark olmayan gövde, en yüksek projeksiyon noktasının karın kısmına doğru inmesiyle, erken örneklerdeki şişkin formunu kaybederek, daha ovoidal bir görünüm kazanmıştır.

[63] M.A. Rizzo, *Complessi tombali dall' Etruria meridionale*, *Le anfore datrasporto e il commercio etrusco arcaico* I, Rome 1990, ss. 104-109, Şek. 197, 357.
[64] Sezgin 1998, Res. 6.
[65] E. Greene- M.L.Lawall-M.L. Polzer, "Inconspicuous Consumption: The Sixth Century B.C.E. Shipwreck at Pabuçburnu, Turkey", *AJA 112,* 2008, Şek. 11.
[66] Sezgin 2004, Şek. 11.

Ağız kenarlarında olduğu gibi, kaide formunda da farklı manipülasyonlar söz konusudur. Aynı dönem içinde, hem dışa açılan düşey başparmak kesitli kesik konik formlu kaide hem de gövdeyle kesintisiz birleşen ve daha düz inen, sığ oyuklu ve düşey parmak kesitli halka kaide bir arada kullanılmıştır[67].

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı, Klazomenai kentinin amphora üretimini hızlandırdığı bir dönemdir. Batı Anadolu ile Akdeniz ve Karadeniz kıyısındaki diğer merkezlerde bu döneme ait çok sayıda Klazomenai amphorası ele geçmiştir. Phokaia kenti için de durum pek farklı değildir. Kent içinde yapılan kazılarda bulunan Klazomenai amphoralarına ait ağız-boyun ve kaide parçalarının sayısı, bu görüşü doğrulamaktadır. Phokaia kazılarında, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalardan, 29 adet ağız-boyun (Kat. No. 7-35) ve 6 adet kaide (Kat. No. 69-74) olmak üzere toplam 35 adet Klazomenai amphora parçası gün ışığına çıkarılmıştır. Phokaia örneklerini incelediğimiz zaman yukarıda bahsedilen farklı form özelliklerini sergilediklerini görüyoruz. Özellikle 7-9 katalog numaraları arasındaki ağız ve boyun parçaları (Lev.2) erken formdan aşina olduğumuz, dipçik kesitli ağız formunu devam ettirirken, 10-35 katalog numaralı amphoralar ise dışa çekik, yuvarlatılmış, ağız alt kenarı ile boyun arasında küçük bir girinti olan ağız yapısına sahiptir. Ağız formu olarak belli bir standartta üretilmiş oldukları anlaşılan bu amphoraların boyun yapılarının farklı olduğu anlaşılmaktadır. Büyük bir kısmı omuza doğru daralan kesik konik formlu boyuna sahipken, bir kısmı da silindirik görünümlü boyun yapısına sahiptir. Yalnızca bir adet ağız boyun parçası (Lev. 2, No.7), dışa çekik, aşağı sarkık kalın bant formundaki ağız kenarı ve silindirik görünümlü boynuyla bu gruptan ayrılmaktadır. Bu parça form olarak Vulci, Tomba Contorni örneğiyle benzerlik göstermektedir.

Phokaia kazılarında ele geçmiş, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli 6 adet kaide de, ağız-boyun parçalarında olduğu gibi farklı formlara sahip oluşlarıyla dikkat çekmektedir. Kaidelerden üç tanesi (Lev.14, No.69-71) dışa çekik, düşey başparmak

[67] Akpınar Nekropolü M. 172, bkz. Sezgin 2004, Şek. 10; Tocra Deposit II, bkz. Boardman-Hayes 1973, Şek. 25, No. 2263.

kesitli ve derin oyuklu halka kaidedir. Diğer üç tanesi ise (Lev.15, No.72-74), daha az dışa açılan,başparmak kesitlidir.

Phokaia örneklerinden anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk iki çeyreği içinde, hem dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarını hem de aşağı sarkık dipçik kesitli ağızkenarı ve keskik konik formlu boyuna sahip amphoralar üretilirken, yüzyılın ortalarına doğru ağzın daha da yuvarlaklaştırılarak simit formuna döndüğü ve boynun silindirik bir görünüm aldığı anlaşılmaktadır.

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait Klazomenai amphoralarının kil yapısına göz attığımız zaman, erken örneklere oranla daha rafine ve iyi pişirilmiş hamura sahip olduklarını görmekteyiz. Yusuf Sezgin, doktora çalışmasında, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli Klaozomenai amphoralarının killerinde katkı maddesi olarak, mika, kireç, taşçık ve kum ile özellikle Klazomenai kentinde üretilmiş olanlarda şamot ve kuvartz bulunduğundan ve kil renginin açık ve koyu kırmızı arasında değiştiğinden söz eder[68]. Phokaia örneklerini incelediğimizde, nerdeyse tüm örnekler, iyi pişmiş sert bir hamura sahiptir. Kum, mika, kalsit ve taşçık katkılı hamur, hemen hemen tüm örneklerde karakteristiktir. Bunun yanında bazı örneklerin hamurunda, Klazomenai üretimi amphoralara özgü şamot bulunmaktadır. Özellikle, 28 (Lev. 5) ve 30 (Lev. 6) katalog numaralı parçalar, dış yüzeyleri aşınmış olduğu için, tüm içeriği göstermeleri bakımından önemli parçalardır.

2.1.2.2.Bezeme Özellikleri

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında, Klazomenai amphoralarının, bezeme anlayışında belli bir standardı yakalamaya çalıştığını görüyoruz. Ancak bunda henüz bir başarı sağlayamadıklarını da söylemek yanlış olmayacaktır. Yüzyılın başından itibaren üretilen Klazomenai amphoralarının, ağız kenarlarının istisnasız firnisli olduklarını görmekteyiz. Ancak amphoranın genelini süslemede hala, bağımsız atölyelerin varlığından söz edilebilir. Örneğin Kalabak II nekropolünden ele geçmiş tam bir amphora, ağız

[68] Sezgin 2009, s. 80.

kenarında tek, omuz üzerinde çift ve gövde altında tek yatay firnis bant ile bu yatay bantları dik kesen kulplar üzerindeki dikey bantlardan oluşan bezeme şemasını kullanırken, Akpınar nekropolünden ele geçen ve aynı döneme tarihlenen bir başka amphora (Lev. 41, Şek. 5), ağız kenarında tek, boyun omuz geçişinde tek, omuz üzerinde tek ve kalın, karın hizasında tek ve gövde altında tek yatay bant ile kulplar üzerinden inerek karın hizasına kadar, yatay bantları dik kesen firnis banttan oluşan bezeme sistemini kullanmıştır. Akpınar örneğine bezeme şeması bakımından benzeyen, Vulci Tomba Contorni'den ele geçen amphorda da omuz üzerindeki kalın bant iki kısma ayrılmış ve ortasın ince bir bant daha yerleştirilmiştir (Lev. 41, Şek. 6)[69]. Tüm bu özellikler dikkate alındığında, İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısında Klazomenai amphoralarının hem form hem de bezeme açısından bir standart yakalamaya çalıştığını ancak bunu tam anlamıyla başaramadığını ve stil farklılıklarından yola çıkarak üretimin sadece Klazomenai ile sınırlı kalmayıp, farklı merkezlerdeki atölyelerde de gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz.

Phokaia buluntusu ağız ve boyun parçaları içinde toplam 11 parçada ağız kenarı firnis bant ile süslüyken (Lev. 2, No. 7, 10-13; Lev. 3, No. 14-17; Lev. 4, No. 19; Lev. 6, No. 29), 18 parça firnis bant süslemesiz ağız kenarına sahiptir.

2.1.2.3.Tarihleme

Klazomenai kentinde yapılan kazılarda, özellikle Hasan Balaban Tarlası sektörü ve Akropol Güney Yamacı sektöründe, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait tabakalarda çok sayıda ele amphora parçası ele geçmiştir.[70]. Klazomenai ve Phokaia dışında daha birçok merkezde bu tip amphoralara rastlanır. Histria[71] buluntuları, Dupont tarafından analiz edilerek, Klazomenai üretimi oldukları anlaşılmıştır[72].

[69] Rizzo 1990, Şek. 197.
[70] Doğer 1988, ss. 53, 57-58; Ersoy, Y. *Clazomenae: The Archaic Settlement*, Bryn Mawr. (yayınlanmamış doktora tezi), 1993, ss. 398-399.
[71] Histria II kat. No. 524, 526, Pl. 54.
[72] Dupont 1982, s.199.

Dupont bu döneme ait amphoraları Tip A adıyla gruplandırır ve İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci çeyreğine tarihler[73]. Tayfun Selçuk tarafından Phokaia kazısı buluntuları içerisinde yer alan bu tip amphoralar, İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci çeyreği içine tarihlenir[74]. Ayrıca Salamis kazılarından ele geçmiş bir örnek, mezar buluntuları yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlenir[75].

Phokaia tarafından İspanya kıyılarında kurulmuş koloni kentlerinden biri olan Emporion'da yapılan kazılarda Tip II amphoraları İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihlenir[76]. Ayrıca yine aynı kentte, Quadre 9000 sektörünün, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli IIIa tabakasında, en yoğun ele geçen amphora tipi Klazomenai'dır[77]. Bir diğer İspanya kenti olan Malaga'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen iki amphora, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli Klazomenai amphora grubu içine girmektedir.[78]. Daskyleion kentinde, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalardan, Klazomenai amphora parçaları ele geçmiştir[79]. Kazısı INA (Instıtute of Nautical Archaeology) tarafından gerçekleştirilen ve İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Pabuçburnu Arkaik dönem batığından da bir adet Klazomenai amphora üst gövdesi ele geçmiştir (Lev. 41, Şek. 7)[80].

[73] P. Dupont, "Archaic East Greek Trade Amphoras" R.M. Cook-P.Dupont***, East Greek Pottery*** ,New York 1998, ss. 153–154, Şek.23.3 b
[74] T. Selçuk, *1992–1995 Yılları Arasında Phokaia Kazılarında Bulunmuş Ticari Amphoralar*, (yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü, İzmir 1998, s.165, lev.15, Şek.43.
[75] Y. Calvet,– M. Yon, " Salamine de Chypre et le Commerce Ionien" *Les Céramiques de la Grèce de l'ést et leur diffusion en Occident, 6-9 Julliet* 1976, *Colloques Internationeaux du Centre National de la Recherche Scientifique*, N-569, Paris 1978, s. 49, Şek. 5 c-d.
[76] X.A.Abadias-P.C. Masoliver-M.S.Retolaza-J.T.Trilla, "Les Ceràmiques Gregues Arcaiques de la Palaià Polis D'Empòrion", *Monografies Emporitanes 11*, 2000, ss. 329-330, Şek. 39-5.
[77] Abadias vd., Fig. 9.
[78] I. C. Garcia – J. S. Padilla – J.M. Mayorga – E. Aguilar, "Cerámicas Griegas Arcaicas en la Bahía de Málaga", *Monografies Emporitanes 11*, 2000, Şek. 9, P.B.MA. 98.21/23/4, Şek. 11, P.B.MA.98.21/23/8.
[79] Atila 2003, Res. 13 kat. No. 35, Res. 14 kat. No. 36, Res. 16 kat. No. 42.
[80] Greene vd, Şek. 11.

2.1.3. İ.Ö. 550-500/490 Yılları Arasına Tarihli Klazomenai Amphoraları

İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısı, Pers işgali altındaki Klazomenai için üretimin son derece az olduğu bir dönemdir. Klazomenai kenti HBT ve MGT sektörlerindeki kazılardan da anlaşıldığı kadarıyla özellikle İ.Ö. 550-525 yıllarında anakarada yerleşimin olmadığı anlaşılmaktadır[81]. Bu döneme tarihli Klazomenai amphralarının büyük bölümünün Klazomenai dışındaki yerleşmelerde ele geçmiş olması da kentteki üretimin azaldığının ve üretimin kent dışındaki diğer merkezlerde devam ettiğinin bir diğer göstergesidir.

2.1.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli, Klazomenai amphora formu genel olarak incelendiğinde, erken örneklere oranla, uzamış, daralmış ve ovodial bir görünüm kazanmış gövde yapısıyla karşılaşırız. İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı başlarında üretilmiş olan Klazomenai amphoralarında üç farklı ağız manipülasyonu görülür. İlk manipülasyon, yüzyılın ortalarında üretilmiş amphoralarda karşımıza çıkmaktadır. Bu amphoralar, aynı yüzyılın ilk yarısında üretilmiş Klazomenai amphoralarından aşina olduğumuz, dışa taşkın, yuvarlaştılmış, torus formlu ağız yapısına sahiptir. Berezan'daki 5 nolu çukur içinde ele geçmiş, Dupont tarafından İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmiş ancak form yapısı gereği İ.Ö. 550-530 yıllarına tarihlenmesi gereken bir örnek[82], torus formlu ağız kenarına sahip amphoraların son temsilcilerinden biri olmalıdır.

İkinci manipülasyonda ise ağız kenarı, oldukça dışa taşırılmış, yukarı kaldırılmış, dış ve iç yüzü yuvarlatılmıştır. İlk manipülasyonda görülen, ağız alt kenarı ile boyun arasındaki küçük girinti ortadan kalkmış, dudak kalınlığı incelmeye başlamıştır. İ.Ö.

[81] Sezgin 2009, ss.85-86.

[82] Bu amphora, silindirik boynu, baston formlu kulpları, uzun ve ovoidal gövde yapısıyla İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısı başlarına tarihlenmelidir. Bkz. P. Dupont, "Arhaic Greek Amphoras from Berezan in the HermitageCollection", *Borysthenes – Beresan: The Hermitage Archeological Collection*, Volume1, St. Petersburg, 2005, s. 63, Kat. No. 17.

540-510 yıllarına tarihli Bon-Porte 1 batığından ele geçmiş tam bir amphora, bu gruba ait kesin tarih veren örneklerden biri olması sebebiyle önemlidir (Lev. 41, Şek. 8)[83]. Bu amphoraya form olarak çok benzeyen bir başka amphora ise Klazomenai Yıldıztepe Nekropolünde, 82/11 nolu mezarda ele geçmiş ve tam olarak korunmuş amphoradır. Bu amphora, Ersin Doğer tarafından, İ.Ö. 525-500 yılları arasına tarihlenir[84]. Ancak form olarak Bon Porte amphorasıyla olan benzerliği nedeniyle, her iki amphoranın aynı tarihlerden olması gerekmektedir. Söz konusu amphoralar form olarak incelendiğinde, dışa taşkın, yuvarlatılmış simit formunda ağız kenarına, erken örneklere oranla daha uzun, kesik konik formlu boyuna, ağzın hemen altından çıkarak dar bir kavisle omuza birleşen baston formlu kulplara sahip oldukları görülmektedir. Erken dönem Klazomenai amphoralarından tanıdığımız, boyuna keskin bir açıyla birleşen, şişkin omuz, yerini, boyuna yumşak bir geçişle birleşen daha eğimli omuza bırakmıştır. Projeksiyon noktasının, karın hizasına inmesiyle, ovoidal bir görünüm almış olan gövde, dışa açılan, düşey başparmak kesitli, derin oyuklu halka kaide ile sonlanmaktadır.

Üçüncü manipülasyon ise, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihli Klazomenai amphoralarında karşımıza çıkmaktadır. İ.Ö. 525-500/490 yılları arasına tarihli Klazomenai amphoralarında ağız kenarı yukarı kaldırılarak boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmıştır ve inceltilmiştir. Yüzyılın sonuyla birlikte, amphoraların boyları daha da uzamıştır. Bu uzama, boyun ve kulplardaki uzamayı da beraberinde getirmiştir. Klazomenai akropolisi, güney yamacındaki kuyu içinden ele geçen amphora ile Ukrayna, Livoberezhnoi'de 1 nolu kurgandan ele geçen örnek[85] ve Olbia'daki nekropolden ele geçmiş ve bebek mezarı olarak kullanılmış tam profil veren amphora[86], İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir. Söz konusu amphoralar incelendiğinde, yukarı

[83] J.A. Daniels, *Etruscan Amphorae and the Trade in the Western Mediterranean, 800-400 BCE,* Texas 2009, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), s. 49-50, Şek. 15.
[84] Doğer 1986, ss. 464-467.
[85] O.V. Bandurovsky, "Antychni Amfori z Kurganiv Skifs'kogo Periodu Livoberezhnoi Lisostepovoi Ukrainy (Ancient Amphoras from Barrows of the Scythian Period in the Forrest–Steppe Region of the Left–bank Ukraine)", *Arkheologiya* 1 (Naschonal'na Akademiya Nauk Ukrainy – Institut Arkheologii)2001, s. 70, Pic. 1, No. 7.
[86] S.Ju.,Monachov *Grecheskie amfory v Prichernomor'e:kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.*, Saratov 1999, Tab.3-2, Env.No.Ol.1937-1753

kaldırılmış ince simit formunda ağız kenarına ve İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı başına tarihli amphoralardan daha uzun boyuna sahip olduğu gözlenmektedir. Bu da amphoralardaki form değişiminin, üretimlerinin sona erdiği İ.Ö. 5. yüzyıl başına kadar devam ettiğini göstermektedir. Her üç amphora da, dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarına, uzun ve silindirik görünümlü boyuna, ağzın hemen altından çıkan, elips kesitli, uzun, baston formunda kuplara, projeksiyon noktası, karın hizasında olan, eliptik formlu gövdeye ve dışa açılan düşey başparmak kesitli ve derin oyuklu halka kaideye sahiptir. Her iki amphora da İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir. Ancak, genel form özellikleri, bu amphoraların daha geç bir tarihe, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği ile İ.Ö. 5. yüzyılın başı arasına tarihlenmesi gerektiğini göstermektedir.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı, Ionia'nın Pers hakimiyeti altında geçirdiği bir dönemdir ve bu dönem içinde birçok kent ya yıkılmış ya da halkı terk etmek zorunda kalmıştır. Klazomenai halkı bu süreç içinde ana kenti terk ederek hemen kuzeyinde yer alan Karantina adasına taşınmıştır. Bu da kentteki amphora üretiminin ve ihracatının uzun bir düre durmasına ya da en azından yavaşlamasına neden olmuştur. Bu döneme ait Klazomenai amphora örneklerinin çoğunun Klazomenai dışındaki yerleşimlerden ele geçmiş olması bu tezi doğrular niteliktedir.

Ancak, Phokaia'da durum farklıdır. Klazomenai kentinde, özellikle İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihli tabakalarda yerleşim izine rastlanmazken[87], Phokaia'da İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalardan, 29 adet ağız boyun (Kat. No.36-65) ve bir adet omuzdan yukarısı kırık, tam profil veren gövde (Kat. No. 67) ele geçmiştir.

[87] Ersoy Y., "Klazomenai: 900–500 BC. History and Settelment Evidence",Moustaka A., Skarlatidou E., M.–C. Tzannes, Ersoy Y. (ed.), *Klazomenai, Teos andAbdera: Metropoleis and Colony*. Proceedings of the International Symposium held atthe Archaeological Museum of Abdera, 20–21 October 2001, 2004, ss. 60-63; ayrıca, Yusuf Sezgin Kla6 ve Kla7 olarak sınıflandırdığı, Klazomenai amphoralarını anlattığı bölümde, Kla6 bölümünde, İ.Ö. 550-500 yıllarında anakarada yerleşim olmadığını söylerken, İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihli Kla7 amphoralarının, kentin hem yerleşim katlarında hem de nekropollerde çokça ele geçtiğinden bahsetmesi, bir çelişki yaratmaktadır.

Phokaia amphoraları incelendiğinde, dönemin özelliği olan üç farklı ağız formu görmemiz mümkündür. Birinci forma ait dört adet ağız ve boyun parçası (Lev.7, No.36-39) yüzyılın ortalarına tarihli Berezan örneğine benzer, dışa çekik, hafif aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarına, omuza doğru hafifçe daralan silindirik görünümlü boyuna sahiptir. 37 ve 38 katalog numaralı amphoralarda, elips kesitli kulplar, ağzın hemen altından ve ağız alt kenarına bitişik bir şekilde çıkmaktadır (Lev.8)

Sekiz adet ağız-boyun parçası ise, ikinci tip ağız formuna sahip grup içine girmektedir (Lev. 9-11, No.40-48). Bu gruba ait amphoralarda, ilk formdan farklı olarak, ağız kenarının dışa doğru boynun devamı şeklinde uzatıldığını görüyoruz. Ancak, ilk formun devamı olarak, ağızdan boyuna geçişte, ağız alt kenarındaki belli belirsiz keskin bir hat dikkati çekmektedir. Bu hattan itibaren ağız, kesik konik formlu boyuna, yumuşak bir kavisle bağlanmaktadır. 47-48 katalog numaralı örneklerde ağız kenarı altındaki keskin hat ortadan kalkmış ve ağız kenarı, boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmıştır. Her ne kadar farklı bir ağız formu gibi görünse de bu tip, ikinci ağız formu içinde değerlendirilmiştir. Bu formda da elips kesitli kulplar, ağzın hemen altından, bazı örneklerde ağız kenarına bitişik şekilde çıkmaktadır.

Oldukça dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formundaki ağız kenarı, üçüncü form grubunu oluşturmaktadır. Bu formla birlikte, Klazomenai amphoralarına özgü, kalın, torus formundaki dudak tamamen terkedilir. Bu ağız yapısı, genellikle, yüzyılın son çeyreği ile İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihli amphoralarda karşımıza çıkmaktadır[88].

Phokaia'da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoraları içinde en kalabalık grubu, üçüncü tip ağız formuna sahip amphoralar oluşturmaktadır. Toplam 18 adet ağız ve boyun parçası (Lev. 9-13, No. 49.-.66), bu gruba dahil edilmiştir. Üçüncü forma dahil edilen Phokaia örneklerinden, ağız kenarının kalından inceye doğru bir gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz. Yukarıda açıklanmaya çalışılan üç manipülasyon,

[88] Bkz dipnot 51-52.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olan Klazomenai amphoralarının genel karakteristiğini gözler önüne sermektedir.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına ait Klazomenai amphoralarının kaide profillerinde de farklı manipülasyonlar görülmektedir. Ancak manipülasyonlar arasındaki fark, formdan ziyade oturma düzlemlerindeki oyuklarda kendini göstermektedir. Phokaia'da 1995 yılı çalışmaları sırasında, Halise Erensoylu arazisinde ele geçmiş, ağız-boyun ve kulp kısmı dışında, tam profil veren bir amphora, (Lev.13, No.67), yüksek ve derin oyuklu halka kaideye sahipken, Maltepe Tümülüsü, Surüstü II açmasından ele geçmiş bir diğer örnek Lev.15, No.75), daha sığ ve konik oyuğa sahiptir.

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında üretilen Klazomenai amphoralarının kil yapılarını anlatmak gerekirse, Yusuf Sezgin, bu döneme ait Klazomenai amphoralarında kullanılan kilin daha kaliteli olduğunu ve erken örneklerde görülen ve hem kilin kalitesizliğinden hem de pişirmeden kaynaklanan, hamurun özündeki gri rengin nadiren görüldüğünü söylemektedir[89]. Ancak Phokaia örneklerine göz attığımızda, büyük oranda, orta sertlikte ve gözenekli bir hamura sahip olduklarını ancak çok az örnekte, pişirmeden kaynaklanan, hamurun özündeki gri rengin varolduğunu görmekteyiz. Yine Phokaia örneklerinden anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında, Klazomenai amphoralarının hamurunda, yoğun mika, kalsit, kum ve taş parçacıkları ile bazı örneklerde karşımıza çıkan ve Klazomenai kenti üretimlerinde varolduğu bilinen şamot ve kuvartzın katkı maddesi olarak kullanıldıklarını söyleyebiliriz. Phokaia örneklerinden anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilen Klazomenai amphoralarında hakim kil renkleri, sarımsı kırmızı ve açık kırmızıdır. Bunun dışında, kahverengi ve açık kırmızımsı kahverengi kullanılan diğer renklerdir.

[89] Sezgin 2009, s. 91.

2.1.3.2. Bezeme Sistemi

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısı, Klazomenai amphoralarının, form ve bezeme açısından standardı yakaladığı bir dönem olarak kabul edilebilir. Bu döneme tarihlenmiş örneklerin tamamında, ağız kenarı tek, omuz üzerinde çift, gövde altında tek yatay firnis bant ve kulplar üzerinden inerek yatay bantları dik kesen firnis bantlardan oluşan bezeme sistemi kullanılmıştır.

Phokaia'dan ele geçen örnekleri incelediğimiz zaman, birkaç örnek dışında, ağız kenarlarının tamamına yakınının firnisli olduğunu görmekteyiz. Ancak, ağız, boyun ve kulp kısmı eksik, tam profil veren 67 katalog numaralı gövde, dönemin bezeme sistemini yansıtması açısından son derece önemlidir . Firnis bantlarda hakim renk kırmızı ve tonlarıdır. Bunun yanında, pembe, kahverengi, koyu kırmızımsı kahverengi ve koyu kırmızımsı gri kullanılan diğer firnis renkleridir.

2.1.3.3. Tarihleme

İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısına tarihli Klazomenai amphoraları, Klazomenai kentinin özellikle, Akropolis Güney Yamacı, FGT ve MGT sektörlerinde çok sayıda ele geçmiştir[90].Yıldıztepe nekropolüneden ele geçen iki örnek ile akropolis güney yamacındaki kuyu içinden ele geçen tek örnek, hem form hem de bezeme açısından tek atölyeden çıkmış gibi görünmektedir.

İ.Ö. 550-530 yılları arasına tarihlenebilecek, Berezan'daki 5 nolu kuyudan ele geçmiş olan bir örnek[91], dışa taşkın, torus formlu ağzı ve silindirik boyun yapısıyla erken özellikler gösterirken, gövde formuyla dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Her iki dönemin özelliklerini göstermesi nedeniyle bu amphorayı geçiş formu olarak değerlendirmek mümkündür. Yine Karadeniz'e kıyısı bulunan Histria kentinde yapılan

[90] Ersoy 2004, ss. 55-59.
[91] Dupont 2005, s. 63, kat. No. 17.

kazılarda, İ.Ö. 560-490 yılları arasına tarihli, "NA III" tabakasında çok sayıda Klazomenai tipi amphora ağız-boyun parçası ele geçmiştir[92].

Kıbrıs'taki Salamis kenti nekropolünde 33 nolu mezardan ele geçmiş ve konteksti yardımıyla İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihlenmiş olan amphora (Lev. 41, Şek. 9)[93], Atina Agorası, Attalos Stoası, Q 12:3 nolu kuyu içinden ele geçmiş dip kısmı kırık bir örnek[94], farklı form özellikleri göstermesine karşın, benzer bezeme şemasına ship, Kition'daki Bothros 6A'dan ele geçmiş tam olmayan bir örnek[95] ile Bon Porte 1 batığı[96], Sicilya'daki Gela 1 batığı[97] ve Pointe Lequin 1A batığından (Lev.41, Şek.10)[98] ele geçmiş örnekler kesin olarak tarihlenebilen Klazomenai amphoralarıdır. Ayrıca bu dönemde Klazomenai kentinde üretim olduğunu kanıtlayan üretim artığı amphora parçaları da amphoraların tarihlenmesinde yardımcı olmuştur[99].

[92] Dimitriu 1966, Pl. 54-55, Kat. No. 524–527, 537, 541–543, 545, 547.
[93] E. Gjerstad, "Pottery from various parts of Cyprus", *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977, Pl.XXIII-2, kat.No.199.
[94] S. Roberts-A.Glock, "The Stoa gutter well, a late archaic deposits in the Athenian Agora", *Hesperia* 55, 1986, kat.No.422, env No. P 24872.
[95] Karageorghis, V., "Pottery from Kition", *Greek Geometric andArchaic Pottery*, Stockholm, 1977, Pl. II-6.
[96] P.Pomey-L.Long, "Les premiers échanges maritimes du Midi de la Gaule du VIe au IIIe s. av. J.–C., à travers les épaves", Marseille grecque et la Gaule Collection *Etudes Massaliètes* 3, 1992, s. 57, No.3; J.P. Joncheray, "l'Épave grecque, ou étrusque, de Bon Porté" *CahArchSubaq* 5, 1978, No.10.
[97] L. Sole, "Contenitori da Trasporto", Panvini R. (ed.), *La nave greca arcaica di Gela* (e primi dati sul secondo relitto greco), Caltanisetta, 2001, Tav. XXV, kat.No. 146.
[98] L. Long- J.Miro,-G.Volpe, "Les épaves archaiques de la Pointe Lequin (Porquerolles, Hyeres, Var). Des données nouvelles ur le commerce de Marseille a la fin du VIe et dans la premiere moitié du Ve s. av. J.–C.", *Marseille grecque et la Gaule, Etudes massalietes* 3, Nice, 1992, Şek. 45-2.
[99] Sezgin 2009, Lev. 31, (Kla.cüruf.01-05)

2.2.KHIOS TİCARİ AMPHORALARI

Antik dönemin şarabıyla ünlü bir diğer merkezi, Phokaia ile aynı coğrafi bölge içinde yer alan Khios adasıdır. Adada oldukça kaliteli zeytinyağı ve şarap üretildiği, buna bağlı olarak da ada halkının ekonomik durumunun oldukça iyi olduğu bilinir[100]. Khios üretimi zeytinyağı ve şarap, Antik Dönem'de kalitesini ispatlamış olacak ki, ürünlerini sadece adanın yakınındaki merkezlere değil, Akdeniz, Ege ve Karadeniz kıyılarında birçok merkeze de ihraç ederler (Harita 4)[101]. Khios şarabı hem kentin tanınmasında önemli bir etken olduğundan, hem de ekonomik bir gelir sağladığından dolayı, İ.Ö.5.yüzyıla ait sikkeler üzerinde bir sphenksle birlikte dönemin amphoraları da resmedilir[102]. Hellenistik dönem içinde Khios şarabını her kesimden insanın alabilmesi için, şarap lagynoslar içerisinde de satılır ve bu lagynoslara Khios'un resmi mühürleri basılır[103]. Khios zeytinyağı ve şarabı kalitesini uzun yıllar korumuş, buna bağlı olarak da amphora üretimi kesintisiz olarak, İ.Ö.7. yüzyılın ikinci yarısından, İ.Ö.1. yüzyıla kadar devam eder[104].

1938 yılında, M. Lambrino tarafından yayınlanan, beyaz astarlı, omuz üzeri yatay "S" motifli amphoralar Ionia, olasılıkla da Miletos kökenli olarak yorumlanır[105]. Dragendorf 1903 yılında, Thera adasında, bebek mezarı olarak kullanılmış, beyaz astarlı ve "S" motifli bir amphoranın, Ionia kökenli olduğunu belirtir[106].

Kofina Ridges buluntularını yayınlayan J.K. Anderson, kentte ele geçen beyaz astar ve "S" motifli amphoraların Khios üretimi olduğunu söyler ve İ.Ö. 7. yüzyıl sonuna tarihler[107]. Zeest 1960 yılında Karadeniz buluntusu amphoraları anlattığı

[100] V., Grace, "Stamped Amphora Handles Found in 1931-1932", *Hesperia 3,* 1934, s.296.
[101] Doğer 1988, s.166, dipnot. 219.
[102] V., Grace, *Amphoras and Ancient Wine Trade*, Princeton 1961, Şek.48,49.
[103] Grace 1961, Şek. 50; Doğer E., *Antik Çağda Amphoralar*, İzmir 1991, s.83, Şek.71.
[104] Grace 1961, Şek. 44-51.
[105] Lambrino 1938, ss.105-106.
[106] Dragendorf 1903, Abb. 218.
[107] Anderson 1954, s.136, kat. No. 17-21, Şek. 5,9.

yayınında, beyaz astar ve ince firnis bant süslemeli amphoraların Lambrino tarafından Miletos üretimi olarak yanlış yorumlandığını söylemekle yetinir[108].

1952-55 yılları arasında Khios, Emporio kazılarında ortaya çıkan ticari amphoraları yayınlayan Boardman, krem ya da krem-beyaz astarlı amphoraların İ.Ö. 650-620 yılları arasında Khios'ta üretilmeye başladığını söyler[109]. Dimitriu, Histria buluntularını arasında yer alan ve Lambrino tarafından Miletos üretimi olarak yorumlanan beyaz astarlı amphoraları, "Khios Stili Seramikler" adı altında gruplar[110].

Kıbrıs, Salamis buluntuları içindeki beyaz astarlı ve yatay "S" motifli amphoralar, Grup A adıyla, Khios kökenli amphoralar olarak sınıflandırılır[111]. Gjerstad'da beyaz astarlı ve "S" motifli amphoraların Khios üretimi olduklarını belirtir[112].

Khios amphoraları, Phokaia kazılarında ortaya çıkarılan Arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, %24.6 lık oranla en yoğun ikinci grubu oluşturur (Tablo 1). Sektörel dağılımlarına bakıldığında, yoğun olarak Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçtiği görülür (Tablo 2).

2.2.1 İ.Ö. 650-600 Yılları Arasında Üretilmiş Khios Amphraları

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı, Klazomenai gibi Khios'un da amphora üretimine başladığı dönem olarak kabul edilir. Bu dönem içinde her iki kentin de ürettiği amphoralar, birbirlerine hem form hem de bezeme açısından son derece yakındır. Öyle ki bazı örnekler kolaylıkla birbirine karıştırılabilmektedir.

[108] Zeest 1960, s. 17, Pl. I, 2a-c.
[109] J. Boardman, *Excavations in Chios 1952-1955, Greek Emporio,* Oxford 1967, kat. No. 511-513, Pl. 45.
[110] Dimitriu 1966, s. 46.
[111] Calvet-Yon 1977, ss. 17-18, kat. No. 99-104.
[112] Gjerstad 1977, s. 37, kat. No. 183-187.

2.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 650-600 yılları arasında üretilen Khios amphoraları, yukarıda da belirtildiği gibi, çağdaşı Klazomenai amphoralarıyla oldukça benzer form ve bezeme şemasına sahipir. Hangi kentin ilk önce amphora ürettiği sorusu henüz tam anlamıyla cevaplanmış olmasa da, Khios amphoralarının bezeme açısından, Klazomenai amphoralarına oranla daha standart bir şemaya sahip olması, ilk olarak Khios adasının üretime başlamış olabileceği fikrini akla getirmektedir.

Erken tip Khios amphoraları, 58 cm - 63cm yüksekliğe ve 38cm - 40cm arası gövde çapına sahiptir. İtalya Cerveteri nekropolünde, Camera degli Alari[113], Tomba dei Doli[114], Monte Abatone[115] ile Tumula Della Speranza[116] da ele geçmiş örnekler, en erken Khios amphoraları olarak kabul edilir.Amphoraların form yapısına incelediğimizde, genellikle dışa taşkın, kuvvetli bilezik formunda, yaklaşık 12cm -14cm arasında değişen çapa sahip ağız kenarına sahip oldukları görülür. Ancak detayda bazı farklılıklar göze çarpar. Örneğin Banditaccia nekropolü örneğinde, ağız kenarı, oldukça dışa taşkın, dipçik kesitliyken, Monte Abatone nekropolü örneğinin (Lev.42, Şek. 11), hafif dışa taşkın, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarına sahip olduğu görülür. Bu da söz konusu dönem içinde Khios'un iki farklı ağız yapısına sahip amphora ürettiğini gösteir.

Erken dönem Khios amphoraları, Klazomenai amphoralarında da gördüğümüz, alçak, tıknaz ve silindirik görünümlü boyuna sahiptir. Bunun yanında boynun ortasına yakın bir noktadan çıkan elips kesitli kulplar, yay formlu Klazomenai amphora kulplarının aksine, kısa baston formundadır. En yüksek projeksiyon noktası omuza yakın bir noktada bulunan piriform gövde, çapları 7cm - 10cm arasında değişen, sığ oyuklu halka kaide ile sonlanır.

[113] Rizzo 1990, s. 13,Şek. 3-4.
[114] Rizzo, ss. 15-17, Şek. 8, 10.
[115] Rizzo, Şek. 346
[116] Rizzo, Şek. 347.

Phokaia buluntuları içinde, bu döneme tarihlenen üç adet kaide parçası bulunmaktadır (Lev. 16, No.1-3). Her üç kaide de, sığ oyuklu, oturma düzlemi düzleştirilmiş, geniş halka kaidedir.2008 yılı Athena Tapınağı çalışmalarında, ele geçmiş olan 10 cm çapındaki kaide (Kat. No. 1), Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçmiş 10.4 cm (Kat. No. 2) çapında kaide ile 9.4 cm (Kat. No. 3) çapındaki kaide form ve ölçüleri dolayısıyla erken dönem Khios amphoraları içinde değerlendirilmiştir.

J. Boardman, erken dönem Khios amphoralarının, ince grenli, seyrekte olsa mika katkılı ve soluk kırmızı renkli kil yapısına sahip olduğunu ve özünün pişmeden dolayı gri ve tonlarında renge sahip olduğunu söyler[117]. Cerveteri buluntusu amphoralar ise, mikalı, kahverengi ve kırmızı renkte kile sahiptir. Bunun dışında, Klazomenai Akpınar nekropolisi buluntusu bir örnek kum ve mika katkılı, kırmızı renkli hamura sahiptir[118]. Phokaia örneği kaideleri incelediğimizde ise mika, kum ve kalsitin yanında, taşçığın da katkı maddesi olarak kullanıldığını görüyoruz.1 katalog numaralı kaidenin kil hamur rengi kırmızımsı kahverengi, hamurun özü, pişmeden dolayı açık gri renktedir. 2 katalog numaralı kaidenin ise kili açık kırmızıdır. 3 katalog numaralı, Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçmiş olan bir diğer kaide parçası ise açık kırmızımsı kahverengi renkte kile sahiptir. Bu kaide, ele geçtiği tabakadaki seramikler yardımıyla da, 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenebilir[119].

2.2.1.2. Bezeme Özellikleri

Erken dönem Khios amphoraları, üretildikleri dönemin de bezeme anlayışını yansıtan, firnis bantlardan oluşan bezeme sistemine sahiptir. Dupont bu bezeme sisteminin yaygın olarak İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl arasına tarihlendiğini,

[117] Boardman 1967, s.102.
[118] Sezgin 2009, s. 152.
[119] Kaide parçasının ele geçtiği tabakada, tarihleyici malzeme olarak, konsantrik daire bezemeli gövde parçası, iki adet kalın firnis bant bezemeli amphora gövdesi, bir adet beyaz astar üzerine koyu kahverengi renkte firnis bant süslemeli skyphos parçası ile iki kenarı üçerli gruplar halinde paralel çizgilerle çevrelenmiş ortasında sarmal motif bulunan bir kap parçası ve olasılıkla geç protokorinth döneme ait, üzerinde, kırmızı renkte boyalı dil motifi bulunan kap parçası sayılabilir.

ancak bu şemanın İ.Ö.7. yüzyılın üçüncü çeyreği kadar erkene tarihlenmesi gerektiğini söyler[120]. Gerçekten de ele geçen örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, erken dönem Khios amphoralarında, neredeyse standart bir bezeme şemasının varolduğunu görmekteyiz. Örneklerin tamamına yakınında, ağız kenarı, boyuna taşacak şekilde firnislenmiştir. Ayrıca boyun omuz geçişinde tek, omuz üzerinde üç yada dört, karın hizasında tek ve gövde altında tek yatay bant bulunmaktadır. Bu yatay bantlar, kulplar üzerinden gövde altına kadar inen ince dikey bantlarla kesilmektedir. Kulp alt ve üst birleşim noktaları, firnis bantla çevrelenmiştir. Omuz üzerindeki yata "S" yada "8" şeklindeki süsleme tüm örneklerde bulunmaktadır (Lev. 42, Şek. 12). Yine, erken dönem Khios amphoralarına özgü dikkat çekici bir diğer özellik ise, kaide üzerinde, gövdeyle birleştiği noktaya kadar yükselen kalın firnis banttır. Bu firnis bant, çağdaşı Klazomenai amphoralarında görülmemektedir. Phokaia buluntusu 1 katalog numaralı kaide parçasının dış yüzünde, çok soluk krem rengi bir astar üzerinde, açık kırmızıdan koyu kahverengiye değişen tonlarda boyanmış bir firnis bant bulunmaktadır (Lev. 16).

2.2.1.3 Tarihleme

Her ne kadar, bu amphoralar Khios adasıyla ilişkilendirilse de , adanın amphora ürettiğine dair herhangi bir veri henüz ele geçmemiştir. İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği içine tarihlenen amphoraların, Khios adasında yapılan kazılarda çok az sayıda ele geçmiş olması, bu tezi doğrular gibi görünmektedir. Adada yapılan kazılarda, bu döneme tarihli yalnızca iki adet amphora parçası ele geçmiştir[121].

İtalya'da Etruria bölgesindeki, Cervetereri'deki, Monte Abatone'den ele geçen amphora kontekstindeki Protokorinth aryballosu, SOS amphorası ve çentik ağızlı kuşlu kase yardımıyla İ.Ö. 650 ye tarihlenirken, Tumula della Sperenza nekropolünden ele geçmiş bir diğer sağlam örnek, kontekstindeki iki adet Protokorinth aryballosu, bir adet Korinth amphorası ile İ.Ö. 630 yılına tarihlenir[122].

[120] Dupont 1998, s. 146.
[121] İ.Ö. 660-630 yılları arasına tarihli Period I'den bir örnek, bkz. Boardman 1967, s. 140, Pl. 45, 511; İ.Ö. 650-600 yılları arasına tarihli Period II ve III ten bir örnek, bkz. Boardman 1967, Pl. 45, 513.
[122] Rizzo 1990, s. 22, tabella 1, Şek. 43, 55-346, 347.

Kıbrıs, Salamis kentinde, KV/ε3 ve KV/ε10 nolu, Bazilika altı tabakalarından ele geçmiş, biri tama yakın diğeri gövde altı kırık olan iki amphora[123], Yusuf Sezgin tarafından Klazomenai amphoraları içinde değerlendirilmiştir[124]. Ancak, amphoralar, gerek form özellikleri, gerekse de bezeme şemasıyla, Cerveteri örnekleriyle son derece benzerdir. Ayrıca, amphoraların üzerinde bulunan ince soluk bir astar, bu amphoranın, Khios grubu içinde değerlendirilmesini gerektiren bir diğer özelliktir ki Phokaia örneği üzerinde de soluk kahverengi bir astar bulunmaktadır. KV/ε3 nolu tabakadan ele geçmiş amphora, kazıcılar tarafından İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenmiştir fakat, genel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, amphoranın İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği içine tarihlenmesi gerektiğini söyleyebiliriz. KV/ε10 nolu tabakadan ele geçmiş amphora ise, biraz daha uzun ve ince gövde yapısı ve uzamış baston formundaki kulplarıyla, önerilen İ.Ö. 600 tarihine uymaktadır[125]. Bu amphora olasılıkla, İ.Ö. 6. yüzyıl başında Khios amphoralarının form değişimi öncesi bir geçiş formudur.

Klazomenai, Akpınar Nekropolisi bulntuları arasındaki, beyaz astarlı Khios amphorası kontekstsiz ele geçmiştir. Ancak form özellikleri bu amphoranın erken grup içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir[126].

Dupont, omuzu üzerinde yatay "S" motifi taşıyan, firnis bant süslemeli Khios amphoralarını İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği ile sonu arasına tarihlemektedir[127]. Kartaca'da İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda çok sayıda Khios amphora gövde ve kaide parçası ele geçmiştir[128]. Toscanos yerleşiminde ise, C evi yakınında İ.Ö.

[123] Calvet-Yon 1977, s. 18, Pl. X, Kat. No. 105-106.
[124] Sezgin 2009, Lev. 3, Kla1.05, Kla1.08.
[125] Salamis'te bazilika altından ele geçmiş her iki örnek, Yusuf Sezgin tarafından Klazomenai amphorası olarak yorumlanmıştır. Bkz. Sezgin 2009, **Lev. 2, Kla1.05 (KV/ε10), Lev.3, Kla1.08 (KV/ε3)**.Ancak her iki amphora da, form ve bezeme açısından olduğu kadar, dış yüzlerini kaplayan beyaz astar ile araştırmacıların da önerdiği gibi Khios amphorası olmalıdır.
[126] Sezgin 1998, Şek. 23.
[127] Dupont 1998, Şek. 23.1 a-c.
[128] Docter 2000, Şek. 10 a-f.

660-640 yılları arasınd tarihli IVc tabakasından ele geçmiş Khios amphora örnekleri bulunmaktadır[129].

Yukarıda sıralanan veriler ışığında, Phokaia'da ele geçen erken dönem Khios amphoralarının İ.Ö. 650-600 yıları arasında üretilmiş olduklarını söyleyebiliriz.

2.2.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasında Üretilmiş Khios Amphoraları

İ.Ö. 7. Yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde, Khios amphoralarında belirgin bir form değişimi yaşanır. Söz konusu dönem içinde artan ihracat nedeniyle, gemilere daha fazla amphora istiflemek için olsa gerek, Khios amphoralarının boylarında belirgin bir uzaman ve formda incelme göze çarpar. İ.Ö. 7. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren görülen bu değişim ile Khios amphoraları, çağdaşı Klazomenai amphoralarından hem form hem de bezeme şeması bakımından ayrılarak farklı bir çizgide yoluna devam eder. Yaklaşık İ.Ö. 600 yılından itibaren Klazomenai amphoraları üzerindeki yatay "S" motifnin ortadan kalkmasıyla birlikte, bu motif yalnızca Khios amphoralarına özgü bir bezeme elemanı olur.

2.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. Yüzyılın sonundan itibaren üretilen Khios amphoralarında, erken örneklerde gördüğümüz, kısa, tıknaz boyunlu, geniş gövdeli ve geniş halka kaideli formdan, omuz profilinin daha eğimli olduğu, ovoidal ve uzun gövde yapısına doğru bir gelişim gerçekleşir. Dupont, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında üretilen bu formun, Erken Korinth stiliyle çağdaş olduğunu e Akdeniz ile Karadeniz'de oldukça geniş bir dağılım alanı olduğunu söyler[130].

Form yapısı detaylı olarak incelendiğinde, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde üretilen amphoraların, hafif dışa bombeli ve kalın bant formunda ağız kenarına sahip olduklarını görmekteyiz. Toplam gövde uzunuluğunun artmasıyla birlikte, boyun ve buna bağlı

[129] Docter, Şek. 10g.
[130] Dupont 1998, s. 148.

olarak kulplarda da gözle görülür bir uzama farkedilir. Bu uzamayla birlikte, gövdenin formu da değişir ve ovoidal bir görünüm kazanır. Bu tip, araştırmacılar tarafından "bobbin-shape" olarak adlandırılır[131]. Milazzo Nekropolünden ele geçmiş ve ağız kısmı, Korinth vazo parçasıyla kapatılmış olan amphora, bu dönemin en erken formu olarak kabul edilebilir. Bu amphora, erken örneklere oranla, uzamış bir boyuna, dışa açılan baston formlu kulplara, yumuşak bir kavisle boyuna bağlanan, en yüksek projeksiyon noktası karın hizasında bulunan ovoidal formlu gövdeye ve sığ oyuklu halka kaideye sahiptir[132]. Korunan yüksekliği yaklaşık 66 cm ve gövde genişliği 36 cm olan bu amphora "Bobbin-Shape" olarak adlandırılan formun, erken örneklerinden biri olarak kabul edilebilir. Buna benzer bir başka örnek Saqqara'daki Akhetetep mastabasında ele geçmiştir (Lev. 42, Şek. 13)[133]. Omuz kısmından yukarısı korunmamış olan amphora, genel form özellikleriyle, Milazzo örneğine çok benzemektedir. Kition'da Bothros 6A'dan ele geçmiş, gövde altı korunmamış bir başka örnekte ise boyun hafif şişkindir ve omuzlara doğru açılmaktadır. Milazzo, Saqqara ve Kition örnekleri, birbirine yakın gövde çaplarına sahiptir (34-36 cm).

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği içinde, Khios amphoralarının boylarındaki uzama devam eder. Bu dönemde, boyun daha da uzamış ve tamamen silindirik bir görünüm almıştır. İ.Ö. 7. Yüzyılın sonuna tarihli örneklerde dışa açılan kulplar, bu dönemde boyuna yaklaşmıştır. Amphoranın boyundaki uzamayla birlikte, gövde çapı daralmış, omuzlar aşağı daha da eğimli bir hal almıştır. Tell el-Defenneh'te bulunmuş ve ağız kısmını kapatan kil üzerindeki, Firavun Amasis dönemine ait mühür ile tarihlenen, yalnızca üst gövdesi korunmuş amphora[134] ile Iufaa kuyu mezarı içinden parçalar halinde ele geçmiş

[131] Gjerstad 1977, s.37.
[132]B.Brea- M.Cavalier, *Mylai*, Novara, Istituto Geografico De Agostini1959, Tav. 49, 1-2.
[133] G. Lecuyot, "Amphores de la Basse Époque à l'époque copte provenant de Saqqâra, secteur du mastaba d'Akhetetep", Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D'Égypte de la Basse Époque à l'époque arabe, CahCerEg* 8–1, Kahire,2007, Şek.1-10, photo I, S.P. 326.
[134] Petrie W.M.F., *Tanis II: Nebesheh (Am) and Defenneh (Tahpanhes)*, London, Trübner & Co. 1888, Pl. XXXVI-5.

örnekler[135] kontekst yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihli amphoralar olması açısından önemlidir[136].

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği ile üçüncü çeyreği arasında, Khios amphoralarının boyu, 80-90 cm arasında değişen uzunluğa erişir ve bu tarihten itibaren Khios amphoralarının uzaması durur[137]. Bu uzama, boyun, gövde ve kaidenin uzamasını beraberinde getirir. Ağzın hemen altından çıkan oval kesitli, kuvvetli, baston formundaki kulplar, dışa açıldıktan sonra, boyuna doğru daralarak, boyun omuz birleşimine yakın bir noktaya birleşir. Uzun, dar, ovoid formlu gövde, iyice daralmış, silndirik görünümlü, derin oyuklu halka kaide ile birleşir (Lev. 43, Şek. 14).

Phokaia Arkaik dönem sektörlerinde, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihli tabakalardan, 20 adet ağız-boyun ve 1 adet kaide omak üzere toplam 21 adet Khios amphora parçası ele geçmiştir (Lev. 16-20, No. 4-24). Phokaia örneklerini incelediğimizde, bu dönem içinde, üç farklı ağız manipülasyonu görülür. Birinci manipülasyon, hafif dışa taşkın ve dış yüzü bombeli, kalın bant formunda ağız kenarına sahip amphoralardan oluşur. Toplam 9 adet ağız-boyun parçası (Kat. No. 4-12) bu gruba dahil edilmiştir. İkinci manipülasyon, dışa taşkın, yuvarlatılmış, kuvvetli bilezik formunda ağız kenarına sahip amphoralrı kapsar. Phokaia örnekleri içinde toplam beş örnek (Kat. No. 13-17) bu gruba dahil edilmiştir. Grubun üçüncü ve son manipülasyonunda ise, ağız formu ilk manüpilasyonundaki gibi, dışa doğru hafif çıkık, dış yüzü bombelidir. Bu gruba ait amphoralar 9cm -14.2 cm arasında değişen ağız çaplarına sahiptir Toplam 6 adet ağız ve boyun prçası bu manipülasyona dahil edilmiştir (Kat. No. 18-23). Söz konusu örneklerde boyun, omuza doğru hafif daralarak iner (Lev. 19-20). Bu gruba ait amphoralar, dudağın altından başlayan ve dik bir şekilde omuzla

[135] K. Smoláriková, "Egyptian and Aegean Amphorae from the Saite Shaft Tombs at Abusir", Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D'Égypte de la Basse Époque à l'époque arabe*, *CahCerEg* 8–1, Kahire,2007, Şek. 4, 1-3.
[136] Tell defenneh ve Iufaa buluntusu amphoralar Yusuf Sezgin tarafından İ.Ö. 6. Yüzyılın ortası ile üçüncü çeyreği arasına tarihlenmiştir. Ancak bu amphoraların form gelişimleri takip edildiğinde, İ.Ö. 6.. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenmeleri gerekmektedir.
[137] Dupont 1998, s. 148.

birleşen, baston formunda, elips kesitli kuvvetli kulplara sahiptir (Kat. No.22)[138]. Gövdenin en geniş noktası karına yakın bölgededir ve gövde altı yumuşak bir geçişle kaide ile birleşir.

İlk Yerleşim alanı sektöründen ele geçmiş, oturma düzlemi yuvarlatılmış, sığ oyuklu halka kaide, 5.6 cm lik çapıyla, erken örneklerden ayrılmakta ancak form yapısıyla geleneği devam ettirmektedir (Lev. 20, No. 24). İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihli Khios amphoraları, erken örneklere göre oranla daralmış, sığ oyuklu halka kaidelere sahiptir. Bu döneme tarihli amphoralarda, kaideçapı 5-7 cm arasında değişmektedir.. İ.Ö. 7. Yüzyılın sonlarına tarihli, Saqqara örneğine form olarak oldukça benzemektedir.

Kum, kireç ve mika beyaz astarlı Khios amphoralarının hamurunda en sık görülen katkı maddeleridir. Bunların dışında, özellikle Phokaia örneklerinin hamurunda, tüf taşı ve çakıl taşı parçacıkları ile şamot diğer katkı maddeleri olarak karşmıza çıkmaktadır Killeri rafine ve ince grenlidir. En yoğun görülen kil renk grubu, kahverengi ve tonlarıdır (koyu-açık kahverengi, koyu-açık kırmızımsı kahverengi). Yoğunluk sıralamasında ikinci grubu, sarımsı kırmızı ya da kırmızımsı sarı renk grubu oluşturur. Daha az sıklıkla da kırmızı ve pembe renkler görülmektedir. 10 katalog numaralı, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiş bir ağız-boyun parçası, iç ve dış yüzü çok koyu gri renkli özü, açık kırmızımsı kahverengi olan hamur yapısıyla dikkat çekmektedir (Lev. 17, No. 10). Bu parça fırınlanma esnasında yanmış olmalıdır. Nekropol alanından ele geçmiş olması ise bu amphoranın ticari amaçla kullanılmamış olması ihtimalini arttırmaktadır. Bu nedenle söz konusu parça olasılıkla Phokaia'da üretilmiş olabilir.

2.2.2.2. Bezeme Sistemi

İ.Ö. 7. yüzyıl sonundan itibaren üretilmeye başlayan Khios amphoralarının tamamı astarlıdır. Astar genellikle, yumurta kabuğu kalınlığındadır ve pembemsi

[138] Doğer 1988, Şek. 26, Kat.No.52; Dupont 1998, Şek.23.1.f,g,h.

beyazdan, beyaz-krem renge değişen tonlardadır. Söz konusu astar sayesinde, hem iyi bir sızdırmazlık sağlanmakta hem de üzerinde yer alan zıt renklerde yapılmış bezemelerle dikkat çekici bir görünüm kazanmaktadır. Ancak, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında, Khios'un kaliteli şarabına olan talebin atmasıyle birlikte, amphoralarda seri üretime geçilmiş bu da erken dönemdeki, yumurta kabuğu kalınlığındaki astarın dejenerasyona uğrayıp, daha kalitesiz, ince, tebeşirimsi-beyaz renkte astara dönüşmesine neden olmuştur[139].

İ.Ö. 7. Yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içinde üretilmiş Khios amphoralarında da erken örnekler gibi standart bir bezeme şeması kullanılmıştır. Bu dönemde üretilen amphoralarda kullanılan bezeme şemasının, erken dönem geleneğini devam ettirdiğini söyleyebiliriz. Tek fark, erken örneklerde kullanılan firnis bantlların daha kalın olmasıdır. Farklı merkezlerden ele geçmiş tam örnekler yardımıyla, bu döneme ait Khios amphoralarının bezeme şemasını kolaylıkla takip edebilmekteyiz. Amphoraların neredeyse tamamına yakınında ağız kenarı firnislidir. Ağız kenarı dışında, boyun omuz geçişinde tek, karın bölgesinde üç ve gövde altında iki ince yatay bant ve kulplar üzerinden gövde altına inen dikey bantlar bulunmaktadır. Baston formlu kulpların alt ve üzt birleşim noktaları da ince firnis çemberlerle çevrelenmiştir. Bu dönemde erken örneklerde görülen, kaidenin etrafını çeviren, firnis bant ortadan kalkmıştır. Yine erken tarihli Khios amphoralarında, omuz üzerinde görülen, kalın, yatay "8" Reslindeki motif, İ.Ö.7. yüzyılın sonunda, incelmiş ve "S" motifine dönüşmüştür. Ancak Saqqara'daki Akhetetep Mastabasından ele geçmiş amphoranı omuzu üzerinde yer alan yan yana yerleştirilmiş firnis çemberler, Khios amphoralarındaki bu bezeme elemanının amphoranın üretildiği atölyeye göre değişiklik kazanabileceğini gösterir (Lev. 42, Şek. 13). Bu da, kesin olmamakla birlikte, bu amphoranın Khios taklidi bir yerel üretim olabileceği fikrini akla getirmektedir. Tell el-Defenneh buluntusu, ağzı üzerinde Amasisin mührü bulunan kil ile kapatımlış amphora üst gövdesi de, omuz üzerinde taşıdığı yıldız motifiyle yerel üretim olabileceği izlenmini

[139] Dupont 1998, s. 148.

yaratır[140]. Marion nekropolünden ele geçmiş ve İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci-üçüncü çeyreği arasına tarihlenen, amphoralarda ise bezemenin artık tamamen stilize olduğunu görmekteyiz. Bu amphoralarda, boyun omuz birleşiminde tek, karın kısmında tek ve gövde altında tek ve ince yatay bantlar kullanılmış, omuz üzerindeki üçlü yatay firnis bantların yerini tek bir ince yatay bant almıştır.

İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. Yüzyıl ilk yarısına tarihli Phokaia amphoraları içinde, tam profil verebilecek bir örnek, 1999 yılında balıkçılar tarafından, Foça önlerinden çıkarılmış bir Khios amphorasıdır[141]. Ancak amphoranın, dış yüzünde olması gereken astar ve firnis bant süslemeler neredeyse tamamen yok olmuştur. .Bunun dışında, bu gruba dahil ettiğimiz, 20 adet ağız ve boyun parçasının büyük bölünmünde ağız kenarı, beyaz astar üzerine kırmızı ve tonları (kırmızı, açık kırmızı), kahverengi ve tonları (açık kırmızımsı kahverengi) ile siyah firnis bantla bezelidir. 19 katalog numaralı ağız-boyun parçası (Lev. 19, No. 19), üzerinde, kireç rengi beyaz astar ile ağız kenarında ve kulp birleşim noktasında siyah firnis bant yer almaktadır. Söz konusu parça, kontekstinde ele geçen, Etrüsk amphorası ağız parçası[142] ve finis bant süslemeli tabak parçası (Lev. 44, Şek. 14) yardımıyla, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl ilk çeyreği içine tarihlenmelidir.

2.2.2.3. Tarihleme

Araştırmacılar tarafından "Bobbin Shaped" olarak isismlendirilen Khios amphoraları, Batı Anadolu'daki birçok merkezde olduğu gibi, Akdeniz'in büyük bölümü ile Karadeniz'e kıyısı olan kentlerin çoğunda ele geçmiştir. E.Doğer, Tip I olarak değerlendirdiği beyaz astarlı Khios amphoralarının, Tip II'ye göre daha fazla üretildiğini belirtmektedir[143]. Bu amphoraların sayısı Klazomenai'de neredeyse yerli üretim

[140] Bu amphoralar için bkz. Dipnot 97, 99.
[141] E. Okan, *Foça Açıklarında Denizden Ele Geçen Ticari Amphoralar*, İzmir 2003, Kat. No.4, No.4.
[142] Etrüsk amphorası benzeri için bkz. M. Bound, "The Giglio Shipwreck, A Wreck of the Archaic Period (C. 600 BC) off the Tuscan island of Giglio. An account of its discovery and excavation: a review of the main finds", *ENALİA Supplement 1*, Athens 1991, s. 22, Şek. 40.
[143] Doğer 1991, s.84.

amphoraların sayısı kadar yoğundur[144]. Phokaia'nın kolonisi olan Marsilya'da ele geçen ve İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı içine tarihli amphora buluntuları arasında Khios amphoralarının yüzdesel olarak fazla olması, Doğer'in bu tespitini doğrular niteliktedir[145].

Coğrafi yakınlıkları nedeniyle, Klazomenai kentinde, beyaz astarlı bu tip amphoralar, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalarda, çok sayıda ele geçmiştir[146]. Bugün İzmir Müzesi envanterinde yer alan Smyrna buluntusu bir diğer örnek, Cook tarafından, İ.Ö. geç 7. yüzyıla tarihlenmiştir[147]. Daskyleion kazılarında bu tipe ait az sayıda örnek ele geçmiştir[148]. Dupont, form gelişimine gore, beyaz astarlı Khios amphoralarını, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihler[149].

Mylai (Milazzo) nekropolünde, ağız kısmı kırık olarak ele geçmiş ve mezar olarak kullanılmış Khios amphorası, ağız kısmını kapatan Korinth vazo parçasıyla İ.Ö. 625 yılına tarihlenmiştir[150]. Kition Antik kentinde, Bothros 6A içinden ele geçmiş gövde altı kırık bir örnek ise İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenir[151]. Tocra'daki kazılarda bulunmuş bir örnek, İ.Ö. 620-590 yılları arasına tarihli Deposit I'e aittir[152]. Phokaia kentinin Khios'tan amphora ithal ettiğini belirten Villard, Phokaia'nın kolonisi olan Velia kentinde bulunan bir Khios amphora örneğini İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihler[153].

---

[144] Doğer 1988, s.88.
[145] Sourisseau, J.C. "Les Importatıons D'amphores Greques À Marseılle Aux Vıe Et Ve s. av.J.C.: Bılan Quantıtıf", *Monografie Emporitanes*, 11, 2000, ss.140-141, Fig. 2.
[146] Doğer 1988, ss. 91, 106.
[147] J.M.Cook, "Old Smyrna, 1948-1951", *BSA 53-54*, 1958-1959, ss. 16-17, Şek. 4.
[148] Attila 2003, Şek. 1, kat. No. 1.
[149] Dupont 1998, s 148.
[150] Brea-Cavalier 1959, s. 110.
[151] Karageorghis 1977, s. 62, Pl.II-5.
[152] Boardman-Hayes 1966, Pl. 90, Kat. No. 1414.
[153] Villard, F. "Ceramique Ionienne et Ceramique Phoceenne en Occident", *La Parola Del Passato,* Vol XXV, 1970, ss.126-127, Şek. 3, 1.

Atina Agorası, P.13668 nolu kuyudan ele geçen bir örnek, İ.Ö. geç 7. Yüzyıla tarihlenir[154]. Girit, Kommos kentinde ele geçen bir örnek, İ.Ö. 7. Yüzyıl sonunda kullanımı biten Q yapısı, 37 nolu odada bulunmuştur[155].

Kıbrıs'ta Marion kenti nekropolünde, birlikte bulunmuş üç adet beyaz astarlı Khios amphorası, İ.Ö. 575-525 yılları arasına tarihlenmiştir[156].

Beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphoraları, Yakındoğu ve Mısır'da da çok sayıda ele geçmiştir.Bunlar içerisinde, Saqqara'da İ.Ö. 625-575 yılları arasına tarihli Akhetetep Mastabasında bulunmuş olan örnek[157] ile Iufaa'da kuyu mezar içinde ele geçmiş ve İ.Ö. erken 6. yüzyıla tarihlenmiş olan amphora[158] önemlidir. Sais kenti kazılarında ele geçen ticari amphoralar arasında, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına ait bir adet Khios amphorası bulunmaktadır[159]. 19. Yüzyılın sonunda, Tell- Defenneh kentinde ele geçmiş, omuz kısmında firnis boyayla yapılmış yıldız betimi bulunan, ünik bir örnek, ağız kısmını kapatan kil üzerindeki, Firavun Amasis'e ait mühür ile İ.Ö. 568-526 yılları arasına tarihlenmektedir.

Phokaia kolonisi, Emporion kazılarında, Quadre 5000 ve Quadre 9000 sektörlerinde ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, Khios amphoralarının özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihli Fase IIIb katmanlarında yoğun olarak ele geçtiğini görüyoruz[160].

Bu tip, Klazomenai kentinde, İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli tabakalarda çok sayıda ele geçmiştir[161]. Bu da, beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli

[154] E. Th. Brann, *Athenian Agora VIII, Late Geometric and Protoattic Pottery*, NewJersey 1962, Pl. 13, Kat. No. 225.
[155] Johnston 1993, Şek. 08B, Kat. No. 108.
[156] Gjerstad 1977, Pl. XXII, 1-3, Kat. No.185-187.
[157] Lecuyot 2007, Şek. 1:10.
[158] Smolarikova 2007, Şek. 4, Res. 4.
[159] Sais 2007, http://www.dur.ac.uk/penelope.wilson/3o2007.html.
[160] Abadias vd. 2000, ss.294-295, Şek. 9-10.
[161] Doğer 1988, 106-107.

Khios amphoralarının üretiminin İ.Ö. 6. Yüzyıl ikinci yarısı başlarına kadar devam ettiğini göstermektedir.

İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6.yüzyılın üçüncü çeyreği arasında, yoğun olarak üretilmiş ve neredeyse tüm Akdeniz ve Karadeniz havzasına yayılmış beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphoralarının aslında Khios adası üretimi olup olmadıkları bilinememektedir. Bunun nedeni olarak bu tip amphoraların Khios adası dışındaki bölgelerde daha yoğun ele geçmiş olması gösterilebilir. Özellikle adadaki Emporio ve Kofina Ridge kazılarında, bu döneme ait çok az örnek ele geçmiş ve üretimi kanıtlayacak bir bulguya rastlanmamıştır[162]. 19 Katalog numaralı beyaz astarlı ve bant bezemeli amphora parçası, kontekstinde ele geçen Etrüsk amphora ağız-boyun parçasıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenebilir (Lev. 43, Şek. 15).

2002 yılı kazıları sırasında, kentin güneyinde açığa çıkarılan Oryantalizan döneme tarihli atölyeya ait seramik çöplüğünden ele geçen çok sayıdaki beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli amphora gövde parçası (Lev. 43, Şek. 16), Khios adasına atfedilen bu tipin, Khios adası dışında, Phokaia'nın da dahil olduğu, Kuzey Ionia bölgesinde üretilmiş olması ihimalini gözler önüne sermektedir.

2.2.3. İ.Ö. 550-490/480 Yılları Arasında Üretilmiş Khios Amphoraları

İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren üretilen Khios amphoraları, hem form hem de bezeme açısından iki farklı tip göstermektedir. Birinci tip, beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphoralarının son temsilcileri olan ve Zeest[163] dahil birçok Rus araştırmacı tarafından "Funnel-shape necked" (Baca boyunlu) olarak isimlendirilen amphoraları, ikinci tip ise, en iyi bilinen ve birçok merkezde çok sayıda ele geçen "bulbous-necked" (şişkin boyunlu) olarak isimlendirilen amphoraları kapsamaktadır.

[162] Boardman–Hayes 1973, 62.
[163] Zeest 1960, ss. 16, 139, Taf. III, 10b

Aynı dönem içinde üretilmiş, farklı formlara sahip amphoralar olmaları nedeniyle, her iki tipi ayrı ayrı ele alarak incelemek, genel form gelişimlerini takip etmede daha yayarlı olacaktır.

2.2.3.1. Tip A

Bu tip, baca boyunlu olarak isimlendirilen amphoraları kapsamaktadır. Lambrino tarafından A1ve A2 adıyla sınıflandırılan[164] bu tipi Dupont, beyaz astarlı serinin devamı olarak yorumlar[165]. Ancak bu form, beyaz astarlı amphoraların devamı olmaktan çok, beyaz astarlı seriden, şişkin boyunlu seriye geçişte kısa sure kullanılmış bir form olmalıdır[166].

2.2.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Baca boyunlu Khios amphoraları, silindirik boyunlu beyaz astarlı seriden farklı olarak, uzun fakat omuza omuza doğru daralan, hafif şişkin ve hafif konik formlu bir boyuna sahiptir. Korinth'te İ.Ö. 490 yılında kapatılmış bir kuyudan ele geçen, tam profil veren bir örnek (Lev. 44, Şek. 17), bu tipin genel özelliklerini yansıtması açısından önemlidir[167]. Araştırmacı tarafından, üretim yeri bilinmeyen bir amphora olarak yorumlanan[168] bu örnek, dışa çekik, yuvarlatılmış, ince bilezik formunda ağız kenarına, uzun, konik formlu boyuna, ağzın hemen altından çıkan ve dışa açılıp, omuza doğru daralarak inen elips kesitli ve baston formlu uzun kulplara sahiptir. Beyaz astarlı seriye ait amphoralarda gördüğümüz ovoidal gövde formu bu tipte devam eder. Toplam yüksekliği 74 cm olan bu amphora, oturma düzlemi yuvarlatılmış, derin oyuklu, silindirik formlu halka kaide ile sonlanır.

İ.Ö. 6. Yüzyılın son çeyreği içinde, baca boyunlu amphoraların boyun uzunluklarının azaldığını ve dışa doğru hafifçe şişirildiklerini görmekteyiz. Bu farklı

[164] Lambrino 1938, ss. 109-112.
[165] Dupont 1998, s. 148.
[166] Sezgin 2009, s. 171.
[167] M.T. Campbell, "A Well of the Black-Figüred Period at Corinth", *Hesperia 7*, 1938, ss. 607-608, Şek. 29, kat. No. 214.
[168] Campbell, s. 566.

manipülasyon, Khios amphoralarının şişkin boyunlu amphoralara geçişteki son aşaması olarak değerlendirilebilir[169]. Atina Agorası, kuzey yamacında, İ.Ö. 490-480 yıllarındaki Pers işgali sırasında kapatılmış A kuyusundan ele geçmiş, tam profil veren bir örnek[170], Korinth'te ele geçmiş olan amphoraya genel olarak benzemektedir. Ancak Atina örneği, daha kısa ve hafif şişkin boyun yapısıyla, Korinth örneğinden ayrılmaktadır. 73 cm uzunluğa ve 36 cm gövde çapına sahip bu örnek, hafif dışa taşkın, ince bant formunda ağız kenarına, ağız kenarının altından dışa açılarak çıkan ve boyuna doğru daralarak birleşen baston formlu elips kesitli kuplara sahiptir. Ovoidal formlu gövde, silindirik görünümlü, derin oyuklu halka kaide ile sona ermektedir. Baca boyunlu olarak tanımlanan gruba ait örneklerden yola çıkarak, bu formun özellikle ağız ve boyun yapısı olarak iki farkı manipülasyon gösterdiğini söyleyebiliriz. Korinth amphorasıyla örneklendirebileceğimiz birinci manipülasyonda ağız kenarı dışa çekik ve ince bilezik formunda ve boyun uzun ve konik formlu iken, ikinci manipülasyonda, ağız kenarı hafif dışa taşkın ve ince bant formunda, boyun ise daha kısa ve hafif şişkindir.

Phokaia Arkaik dönem sektörlerinden Tip A grubuna ait olabilecek, altı adet ağız boyun (Kat. No.25-30; Lev. 21-22) ile bir adet kaide parçası ele geçmiştir (Kat. No.31); Lev. 22). Hem Phokaia hem de Phokaia dışında ele geçmiş örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, ağız, gövde ve kaide formunda İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içinde belli bir standart yakalanmış gibi görünmektedir. Phokaia örneği, 31 katalog numaralı kaide Tip A grubuna dahil edilebilecek tek örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tip A amphoralarının kil yapısını incelediğimizde, rafine, değişen oranlarda kum, kalsit ve mika katkılı olduklarını görüyoruz. 26 katalog numaralı ağız-boyun parçasında, kum, mika ve kalsitin yanında ekstra katkı maddesi olarak taşçık kullanılmış olması, birkez daha farklı üretim merkezlerini akla getirir. Ancak yine de tek bir örnekten yola çıkarak böyle bir saptama yapmak yanlıştır. Phokaia örneklerinin, kil hamuru, kırmızı ve tonlarıdır (açık kırmızı, kırmızımsı sarı, kırmızı ve kırmızımsı

[169] Lambrino 1938, s.111.
[170] C. Roebuck, "Pottery from the North Slope of the Acropolis", *Hesperia IX*, 1940, ss. 257-258, Şek. 61, no 336.

kahverengi). Her ne kadar beyaz astarlı amphoraların devamı olarak nitelendirilseler de, Phokaia'da ele geçmiş örneklerin hiçbirinde beyaz astara rastlanmamıştır.

2.2.3.1.2. Bezeme Özellikleri

İ.Ö. 7. yüzyılın ortasından itibaren Khios amphoralarının omuzu üzerinde görülen ve Khios amphoralarıyla özdeşleştirilen yatay "S" motifi, İ.Ö. 6. Yüzyılın son çeyreği ile birlikte ortadan kalkmış, ancak bu motif dışında kalan, firnis bant süsleme geleneği devam ettirilmiştir.

Korinth'te ve Atina akropolisinde ele geçmiş olan amphoralardan[171] anladığımız kadarıyla, Tip I amphoralarında, ağız kenarında tek, omuz üzerinde çift yada tek ve gövde altında tek yatay banttan oluşan bezeme sistemi kullanılmıştır. Korinth örneğinde, İ.Ö. 7. yüzyıl sonundan itibaen üretilen beyaz astarlı amphoralardan farklı olarak, daha kalın firnis bantlar kullanılırken, Atina örneğinde ince firnis bant kullanılmıştr. Buradan aynı dönem içinde sadece firnis banttan oluşan basit bir süsleme sisteminin kullanıldığını ve bezeme sisteminde belirli bir standardın olmadığını söyleyebiliriz.

Phokaia örnekleri arasında yalnızca 30 katalog numaralı, ağız parçası üzerinde firnis bant yer almaktadır (Lev.22). Bu amphorada, kırmızı renkli firnis bant, ağız kenarından boyuna taşacak şekilde sürülmüştür.

2.2.3.1.3. Tarihleme

Örnek olarak verdiğimiz, amphoralardan, Korinth'te İ.Ö. 490 yılındaki Pers tahribi sırasında kapatılmış kuyudan ele geçmiş olan amphora, siyah figürlü seramikler yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmiştir. Bu amphora genel form özellikleri ve bezeme şeması ile İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreği içinde üretilmiş olmalıdır. Atina Akropolisi, kuzey yamacında bulunan ve Korinth'teki kuyuyla hemen

[171] Bkz. Dipnot 130, 133.

hemen aynı tarihlerde kapatılmış olan A kuyusundan ele geçen amphora ise İ.Ö. 530-510 yıllarına tarihli seramiklerle birlikte ele geçmiştir[172].

Histria kentindeki kazılarda çok sayıda baca boyunlu tip A amphorası ele geçmiştir[173]. Histria'daki kutsal alandan, ele geçmiş, ağız, boyun ve tek bir kulptan oluşan üst gövde, kontekstindeki Klazomenai ve gri renkli Lesbos amphoralaryla birlikte, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmiştir[174]. Histria XI nolu tümülüsten gelen örnek İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenir[175]. Karadeniz'e kıyısı olan Torikos kentinden ele geçen bu tipe ait bir amphora üst gövdesi, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir[176]. Lazarov tarafından Tip Γ adıyla sınıflandrılan bu tip İ.Ö. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir[177]. Ancak bu amphora da, form özellikler nedeniyle, İ.Ö. 6. yüzyılın sonçeyreği içinden olmalıdır. Phokaia kolonisi olarak Kabul edilen Gravisca kentinde de bir adet Tip A Khios amphora üst gövdesi ele geçmiştir[178].

İ.Ö. 515 yılına tarihli Pointe Lequin 1A batığından ele geçen amphoralar arasında, baca boyunlu Khios amphora örnekleri de bulunmaktadır[179]. Salamis Nekropolü, 55 A nolu mezardan ele geçmiş, omuz kısmından aşağısı korunmuş olan Khios amphorası, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir[180]. Kofina Ridge kazılarından ele geçmiş Khios amphora parçaları arasında bulunan, silindirik görünümlü derin oyuklu

[172] Roebuck 1940, s. 252, Şek. 55.
[173] E. Condurachi "Documente Ceramice, Numismatice Şi Epigrafice Inedite", *Histria I*, 1954, Şek. 162-165, Dimitriu 1966,
[174] E. Condurachi, "Le Chantier Archeologique de Histria", *MatCercA* IX, Bucuresti, 1970, Şek. 3-2.
[175] P. Alexandrescu, "Necropola tumulara", Condurachi Em. (ed.), *Histria II*, Bucuresti1966, s. 161, 518, Pl. 86, XI 2.
[176] N.A.Onayko, *Arkhançeskii Torik Anticniy Gorod na Severo-Vostoke Ponta* (*Archaic Torikos, An Ancient Town in the North–eastern Black Sea Area*), Moskova 1980, s. 143, Taf. III, No. 20.
[177] M. Lazarov, "Targoviiata na Khios sas zapadnopontiiskite gradove" *IzvVarna* 18 [33], Tab. 1, No.2.
[178] M. Slaska, "Gravisca, Le Ceramiche Comuni di Produzione Greco-Itale" *Les Céramiques de la Gréce de l'est et leur diffusion en occident, 6-9 Julliet 1976*, Paris 1978, Colloques Internationaux du CNRS,No. 569, Şek. 29.
[179] Long vd., 1992, s. 226, Şek. 45, No.3.
[180] V. Karageorghis, *Excavations in Necropolis of Salamis II*, London1970, Pl. CCXXXIV, T.55A/2.

halka kaide için İ.Ö. geç 6. yüzyıl önerilmektedir[181]. Migdol T21/2 yerleşiminde bulunmuş bir örnek İ.Ö. 525 öncesine tarihlenmektedir[182].

Klazomenai Akropolisinde ele geçmiş bir örnek, İ.Ö. 580/545 yıllarına tarihli tabakadan gelmiştir[183].Klazomenai Akpınar nekropolisinden[184] bebek mezarı olarak kullanılmış üç örnek ele geçmiştir.

2.2.3.2. Tip B (Şişkin Boyunlu Form)

İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başında, Khios amphoraları, yepyeni bir forma bürünmüştür. Tip A içindeki form değişimi, İ.Ö 520 yıllarında, yavaş yavaş şişkin boyuna sahip forma doğru gelişim göstermiştir. Bu form, Khios adasına atfedilen ve en iyi tanınan amphora formudur. Adada gerçekleştirilen kurtarma kazıları sırasında ortaya çıkarılan şişkin boyunlu amphoralara ait atölye atıkları, bu tipin kesin olarak Khios adasında üretildiğini kanıtlamaktadır[185].

Şişkin boyunlu amphoralar ilk kez Grace tarafından, Khios adası sikkeleri üzerinde yer alan şişkin boyunlu amphora motifi ve Khios'lu gemme ustası Diaksomenos'a atfedilen bir gemme üzerinde yer alan şişkin boyunlu amphora tasvirleri dayanak noktası alınarak ilişkilendirilir[186]. Ersin Doğer şişkin boyunlu amphoraları 3A, 3B ve 3C, Lawall da C1, C2 ve C3 olarak 3 alt grupta inceler[187]. İ.Ö. 5. yüzyılın ortasına kadar devam eden değişimleri göz önüne alındığında, tezin kapsamında yalnızca serinin erken örnekleri değerlendirilmiştir.

---

[181] Anderson 1954, s. 139, 175, Şek. 9, No. 21b.
[182] E.D., Oren "Migdol: A New Fortress on the Edge of the Eastern Nile Delta", *BASOR* 256, 1984, Şek. 35.
[183] Doğer 1988, Lev. 16, şek 36, kat. No. 85.
[184] Sezgin 1998, Şek. 24-26.,
[185] A. Tsaravapoulos, "E archaia poli tis Chiou", *Horos* 4, 1986, 138–139, Şek. 30, 2–4, Şek. 37, 12 α–ε.
[186] Grace, V. "Satmped Amphora Hendles Found in 1931-1932", *Hesperia 3*, 1934, s. 296; Grace 1979, Şek. 48-49; Sezgin 2009, s. 181.
[187] Doğer 1991, ss. 84-85, R.74-76; Lawall M.L, *Transport amphoras and trademarks: Imports to Athens andeconomic diversity in the 5th c. BC*, University ofManitoba (Yayınlanmamıs DoktoraTezi)1995, ss. 88-115, Şek. 19-21, 23-31.

2.2.3.2.1. Form Özellikleri

Şişkin boyunlu Khios amphoraları, baca boyunlu tipin devam formudur. Bu nedenle, serinin erken örnekleri, baca boyunlu serinin son örnekleriyle aynı zaman dilimi içinde üretilmiştir. Klazomenai MGT sektöründe, şişkin boyunlu abmphora üst gövdesiyle, baca boyunlu amphora parçalarının bir arada ele geçmiş olması, her iki tipin neredeyse çağdaş olduklarını da gözler önüne sermektedir[188].

Serinin erken örneklerinde, baca boyunlu formun da etkisiyle, boyunda aşırı bir şişkinlik söz onusu değildir. Yani boyun şişkinliği ağız çapını geçmez. Klazomenai Akpınar nekropolünde, bebek mezarı olarak kullanılmış bir örnek, kontekstindeki masa amphorasıyla İ.Ö. 540-520 yıllarına tarihlenmektedir[189]. Söz konusu amphora, hafif dışa taşkın ve yukarı kalkık, ince bant formunda ağız kenarına, sadece üst kısmında hafif şişkilik bulunan kısa boyuna, ağzın hemen altından dışa açılarak çıkan, elips kesitli, baston formunda kuvvetli kulplara, oldukça eğimli omuza sahip, baca boyunlu örneklere oranla daha sığ oyuklu, silindirik görünümlü halka kaide ile sonlanan ovoidal formlu gövdeye sahiptir. Tüm bu özellikler, bu formu, serinin erken örnekleri içinde değerlendirmemize neden olmaktadır.

İ.Ö. 6. yüzyıl sonu –İ.Ö. 5. yüzyılın ilk çeyreği içinde üretilmiş şişkin boyunlu Khios amphoralarında ise, boyundaki şişkinliğin artarak ağız çapını geçtiğini görmekteyiz. Kesin kontekstler yardımıyla tarihlenebilen iki amphora, İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk çeyreği içine tarihli şişkin boyunlu amphoraların genel özellikerini gözler önüne sermektedir (Lev. 44, Şek. 18)[190]. Ukrayna Korotich bölgesindeki 2 nolu kurgandan ve Nadlimanskoe III yerleşimi, 41 nolu çukur içinden ele geçen amphoralar, genel form özellikleri açısından birbirine benzerken ağız formlarında küçük farklar görülmektedir. 2 nolu kurgandan ele geçen örnek hafif dışa taşkın, yuvarlatılmış ve dış yüzü boyuna doğru hafifçe bastırılmış ağız kenarına sahipken, Nadlimanskoe III yerleşiminden ele geçmiş amphorada, ağız kenarından boyuna geçişte küçük bir girinti olduğunu

[188] Ersoy 2004, s. 65, Şek. 23 e-f.
[189] Masa amphorası için bkz. Dupont 1998, ss. 103-105.
[190] Bandurovsky 2001. Res..1, No. 10, 11.

görmekteyiz. Her iki amphora da serinin erken örneklerinde görülen, yuvarlak hatlı ovoidal gövdeden farklı olarak, omuzdan alt gövdeye hafif bir kavisle geçilen daha sert hatlı gövde yapısına sahiptir. Amphoraların ağız profilinde olduğu gibi kaide profilinde de bazı farklılılar olduğu görülmektedir. Örneklerden biri hafif dışa açılan, tourma düzlemi yuvarlatılmış derin oyuklu halka kaideye sahipken, diğeri oturmadüzlemi hafif içe dönük ve daha sığ oyuklu halka kaideye sahiptir. Neredeyse aynı dönem içinde üretilmiş şişkin boyunlu amphoralarda görülen manipülasyon farklılıkları, bu amphoraların tek bir merkezden ziyade, oldukça geniş bir alanda, farklı atölyelerde üretilmiş olmalarıyla açıklamak mümkün olacaktır.

Şişkin boyunlu Khios amphoralarında yükseklik 62-68 cm arasında değişir. Ancak, bugün İzmir Müzesi'nde korunmakta olan, Foça açıklarından ele geçmiş tam bir örnek[191] 75 cm yüksekliği ve 33 cm karın çapıyla, bu tipe ait standardı biraz daha yukarı çekmektedir.

Phokaia Arkaik dönem sekörlerinden, 15 adet ağız-boyun, iki adet kaide omak üzere toplam 17 adet şişkin boyunlu Khios amphora parçası ele geçmiştir (Kat. No. 32-48; Lev. 22-24)

Phokaia buluntusu şişkin boyunlu Khios amphoralarında da, farklı ağız manipülasyonları söz konusudur. En sık görülen form, dışa çekik, hafif yukarı kalkık ve dış yüzü yuvarlatılmış ağız formudur. Bazı örneklerde ağız oturma düzlemi yuvarlatılmışken, bazı örneklerde bastırılarak düzleştirilmiştir. Bir diğer manipülasyon ise, dışa taşkın, bilezik formunda ağzı kenarlarından oluşur. Bu tipte ağız çapları 10 cm-12 cm arasında değişir ancak Phokaia örneklerinde en dar ağız çapı 11 cm, en geniş ağız çapı ise 14 cm dir. Grubun erken örnekleri arasında gösterebileceğimiz dört örnekte, ağız çapı, boyun çapından fazladır (Kat. No.32-35, Lev. 22) İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk çeyreği içinde üretilen şişkin boyunlu amphoralarda ise, boynun ağız çapıyla eşitlendiğini görmekteyiz.

[191] Okan 2003, Kat. No. 5., Çiz. 5.

Kaide profillerine baktığımız zaman, ağız kenarlarında olduğu gibi, farklı formlar göze çarpar. En çok görülen form, düşey başparmak kesitli, oturma düzlemi yuvarlatılmış silindir formlu kaidedir. Bunun yanında daha seyrek görülmekle birlikte, oturma düzlemi geniş, sığ oyuklu silindir formlu kaideler ikinci manipülasyonu oluşturur. Kaide çapları 3,5-4,5 cm arasında değişir. Phokaia buluntusu Khios kaideleri içinde, 47 katalog numaralı kaide ilk birinci (Lev. 24), 48 katalog numaralı kaide ise ikinci manipülasyon grubuna dahil edilebilir (Lev. 24).

Tip B Khios amphoraları, diğer tiplerde olduğu gibi rafine killeriyle dikkat çeker. Genel olarak yoğun mika katkılı olan hamur, kırmızı ve tonları ile kahverengi ve tonları arasında değişen renklere sahiptir. Phokaia örneklerini incelediğimiz zaman, hamur katkılarının yalnız, mika, kalsit ve kumla sınırlı olmadığını, bunların yanında şamot ve taş parçacığı katkılı örneklerinde bulunduğunu görüyoruz. Bu da bize, kum, mika, kalsit katkılı hamurlarıyla tek bir merkezdeki farklı atölyelerde üretilmiş Khios amphoralarının sanılanın aksine, farklı merkezlerde de üretilmiş olabileceğini birkez daha göstermektedir.

2.2.3.2.2. Bezeme Sistemi

Şişkin boyunlu amphora serisiyle birlikte, Khios amphoraları üzerindeki firnis bant süsleme geleneğinden vazgeçildiğini görmekteyiz. Ancak serinin İ.Ö. 6. Yüzyılın sonuna tarihli erken örneklerinde bu geleneğin izleri devam etmektedir. Dupont bu döneme tarihli Khios amphoralarında, ağız kenarında, omuzda ve gövde altında ince birer yatay firnis bant olduğunu ve bunların firnis bant süsleme geleneğinin son temsilcileri olduğunu söyler (Lev. 44, Şek. 19)[192]. Yine şişkin boyunlu seride boyun üzerinde yer alan firnis boya ile yapılmış bir takım işaretler Ersin Doğer tarafından çömlekçi atölyelerine, ticari amphora siparişi veren şarap üreticilerine ya da tüccarlara ait ticari markalar olarak nitelendirilmektedir[193]. J.K. Anderson şişkin boyunlu Khios

[192] Dupont 1998, ss. 149-150, Şek. 23.2d.
[193] Doğer 1988, s. 110.

amphoralarının daha yumuşak ve daha kaliteli bir kile sahip olduğunu söylerken, bu dönemde görülen bezeme sistemindeki bant, şerit ve daire bezemelerinin daha hoş bir görünüme sahip olduğunu belirtir ayrıca boyun üzerinde, ağız kenarının hemen altında yer alan daire ve noktadan oluşan işaretleri ticari marka olarak değerlendirmektedir[194]. Dupont, şişkin boyunlu amphoralar üzerinde yer alan ticari markaları, küçük, konsantrik daireler ve artı işareti olarak iki farklı grup altında incelemekte, ve genel olarak boyun üzerinde yer alan bu işaretlerin, boyun dışında, omuz, kulp alt birleşim yeri ve kaide üzerine bile yerleştirilebildiğinden bahseder[195].Miletos'ta, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihli bir kuyudan ele geçmiş şişikin boyunlu bir amphora aynı anda hem boyun hem de omuz üzerinde, ortası noktalı daire ve omuz boyun birleşimi ile kulp üst birleşim noktasında firnis boya ile yapılmış ticari markalar taşımaktadır (Lev.45, Şek. 20)[196].

Phokaia örnekleri arasında, sadece üç adet ağız-boyun parçasında boya izine rastlanmıştır (Kat. No. 36, 39, 41; Lev. 22-23). Bunlardan 36 katalog numaralı parça (Lev. 22), form olarak, serinin İ.Ö. 6. Yüzyılın başına tarihli erken örnekleri ile çağdaştır. Ancak farklı olarak bu amphora ağız kenarı değil, boynun ağıza yakın olan kısmında firnis bant yer almaktadır. Phokaia örnekleri içinde boya izine rastlanan bir diğer örnek ise 41 katalog numaralı ağız boyun parçasıdır (Lev.23). Bu amphora parçası ise, form olarak, ağız çapını geçen şişkin bir boyuna sahiptir. Buna göre söz konusu parça, serinin İ.Ö. 480-470 yıllarına tarihli geç örnekleri arasında değerlendirilmelidir. Ağız kenarında firnis boya izleri taşıyan bu örnekten yola çıkarak, şişkin boyunlu Khios amphoralarında firnis bant süsleme geleneğinin, serinin geç örnekleriyle devam ettiğini söyleyebiliriz.

2.2.3.2.3. Tarihleme

Şişkin boyunlu Khios amphoraları form olarak en iyi bilinen ve en sağlam sınıflandırmaya sahip amphora tipidir. Bunun nedeni Batı Anadolu'da olduğu gibi,

[194] Anderson 1954, s. 169.
[195] Dupont 1998, s. 149.
[196] W.D. Niemeier, "Die Zierde Ioniens", *AA* 3, 1999, s. 405, Abb. 28, No. 17.

Akdeniz ve Karadeniz'in hemen hemen tümünde sağlam kontekstlerde ele geçmiş olmasıdır.

Klazomenai antik kenti kazılarında ele geçmiş olan şişkin boyunlu Khios amphora parçalarının neredeyse tamamında ağız kenarı firnislidir ve boyun üzerinde Ersin Doğer tarafından "omicron" olarak isimlendirilen, ticari markalar bulunur. Tüm parçalar İ.Ö. 6. yüzyıl sonuna tarihlenmiştir[197]. Daskyleion kazılarında ele geçmiş şişkin boyunlu amphoralar Kh/3 adıyla sınıflandırılmış ve İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihlenir[198]. Daskyleion buluntuları arasında da üzerinde ticari marka bulunan örnekler de mevcuttur[199]. Klazomenai Akpınar nekropolünden biri tam profil veren kontekst yardımıyla tarihlenen üç adet şişkin boyunlu Khios amphorası ele geçmiştir[200]. Miletos'ta ele geçmiş örnek, kontekstindeki Miletos ve Miletos-Samos tipi amphoralar yardımıyla İ.Ö. 520-490 yılları arasına tarihlenir (Lev. 44, Şek.20)[201]. Dupont, boyalı ve boyazıs olarak iki gruba ayırdığı şişkin boyunlu amphoraların erken formunu, İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlendirir[202]. Troia kentinde, D9 dpositinde ele geçen bir adet ağız kenarı firnis bant süslemeli şişkin boyunlu amphora parçası, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonuna tarihlenmektedir[203].

Şişkin boyunlu Khios amphoralarının en yoğun ele geçtiği merkezlerden biri Atina'daki Kerameikos nekropolüdür. Burada ele geçen mezar olarak kullanılmış ticari amphoralar içinde şişkin boyunlu Khios amphoraları önemli bir yer tutar (Lev. 45, Şek.

[197] Doğer 1988, Şek. 37-38, Kat. No. 88-95.
[198] C. Atilla, "Daskyleion'da Bulunan Arkaik Dönem Ticari Amphoraları", *Arkeoloji, Anadolu&Avrasya 2*, 2005, ss. 108-110, Kat. No. 5-8.
[199] Atilla 2005, Kat. No. 7.
[200] Sezgin 1998, Kat. No. 27-29, Şek. 27-29, 27 katalog numaralı tam profil veren örnek Enmann sınıfı bir masa amphorasıyla İ.Ö. 540-520 yılları arasına tarihlenmektedir.
[201] Niemeier 1999, Abb.28, No.17.
[202] Dupont 1998, Şek. 23.2 d-e.
[203] M.L. Lawall "Ilion before Alexander: Amphoras and economicarchaeology", *StTroica* 122002, ss. 202, 232, Şek. 11, No. 65; aynı deposit içinde ele geçmiş olan ve Lawall tarafından şişkin boyunlu amphora grubu içinde değerlendirilmiş form, baca boyunlu Khios amphora sınıfına ait olmalıdır.; Şek. 11, No. 64. Bu da hem baca boyunlu ve şişkin boyunlu amphoraların aynı dönem içinde kullanılmış olduğunu gösteren önemli bir kanıttır.

Şek. 21)[204]. Yine Kerameikos'ta Banliyö Nekropolü olarak adlandırılan alanda iki aide şişkin boyunlu amphora gövde altlarından birbirlerine birleştirilmiştir. Çocuk mezarı olarak kullanılmış bu amphoralar konteksti olan siyah firnisli Attika kaplarıyla İ.Ö: 500-490 yıllarına tarihlenmiştir[205].

Atina Agorası P24873 nolu kuyu ile P24874 nolu kuyudan ele geçen iki adet şişkin boyunlu amphora İ.Ö. 520-480 yıllarına tarihlenmektedir[206].

J.K.Anderson, Khios, Kofina Ridge buluntusu şişkin boyunlu amphoraları, İ.Ö. 6. Yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. Yüzyılın başına tarihlemektedir[207]. Thasos antik limanında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, 28 nolu sondajda açığa çıkarılan duvar kalıntısı, bulunduğu tabakada ele geçen şişkin boyunlu Khios amphora üst gövdesiyle İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyıl başına tarihlendirilmiştir[208]. İ.Ö. 545 yılında Phokaia'lılar tarafından kurulan Velia kenti kazılarında bulunan şişkin boyunlu Khios amphora ağız boyun ve kaide parçaları, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilmektedir[209]. Velia kentinde, yalnızca, geç arkaik-erken klasik döneme ait tabakalarda, Khios dışında Marsilya[210] ve Güney Ionia üretimi amphora parçalarının[211] ele geçmesi, Phokaia'lıların kenti kurdukları andan itibaren ticari faaliyetlerini sağlam bir biçimde devam ettirdiklerinin bir göstergesidir.

Şişkin boyunlu Khios amphraları Yakındoğu ve Mısır'da az sayıda örnekle temsil edilmektedir. Mısır'da Buto yerleşiminde, depo olarak kullanıldığı düşünülen İ.Ö.

[204] U. Knigge, *Kerameikos IX*, Berlin 1976, SW 137, HW 58,
[205] U. Knigge, *Der Kerameikos von Athen, Führung Durch Ausgrabungen und Geschichte*, Deutsches Archaologisches Instıtut Athen 1988, ss. 36-37, Abb.34.
[206] Roberts-Glock 1986, ss. 66-67, Şek. 42, Pl. 18, Kat No. 419-420,
[207] Anderson 1954, ss. 169, 175, Şek. 8, No. 51, 51a, 51b.
[208] J. Yves-Empereur-A. Simossi, "Thasos", *BCH 114*, 1990, Şek. 7.
[209] V. Gassner, "Insula II: Spatarchaisch-Frühklassische Amphoren aus den Grabungen 1990/1991", *Velia, Studi e richerche*, a cura di. Giovanno Greco-Frits Krinzinger, Modena 1994, ss. 110-111, Abb. 143, No 17-21.
[210] Gassner 1994, ss. 108-109, Abb. 141-142..
[211] Gassner, Abb 144.

550-500 yıllarına tarihli E açmasında, bir adet dudak kenarı firnis bantlı ağız boyun parçası ele geçmiştir[212].

Akdeniz dışında, Karadeniz'deki birçok merkezde de şişkin boyunlu Khios amphoraları, en yoğun ele geçen amphora formları arasındadır. Ukrayna Korotich'te 1 nolu kurgan içinde birlikte ele geçmiş iki şişkin boyunlu amphora, İ.Ö. 6. Yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. Yüzyılın başına tarihlenmektdir[213]. Firnis bant süslemesi taşımayan her iki amphoranın boynu üzerinde "ı" ve "†" sembollerinden oluşan ticari markalar bulunmaktadır.

Nymphaion nekropolü "Д2" nolu alandan ele geçmiş ve mezar olarak kullanılmış dört adet şişkin boyunlu amphora, kontekstindeki alabastron ve Lesbos amphorasıyla İ.Ö. 6. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihlenmiştir[214]. Amphoralardan üçü firnis bant süslemeye sahipken[215], ikisi, boyun, omuz ve kulp alt birleşiminde, ticari marka taşımaktadır[216].

Straya Bogdanovka antik yerleşiminde ele geçen ticari amphora buluntuları arasında şişkin boyunlu Khios amphoralarına ait ağız-boyun parçaları ile kaide parçaları da bulunmaktadır[217]. Aşağı Dniester bölgesinde yer alan Nadlimanskoe III yerleşimi seramik buluntuları arasında İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihli, boynu üzerinde "†" şeklinde firnis boya ile yapılmış ticari marka taşıyan şişkin boyunlu Khios amphorası da bulunmaktadır[218]. Leıpunskaya, Olbia kentinden ele geçen şişkin boyunlu Khios

[212] Bourriau-French 2007, ss. 120, 130, Şek. 1, No. 7.
[213] Bandurovsky 2001, s. 72, pic. 1, No. 10-11.
[214] N.L. Grach, *Nekropoli Nimfeya* (*Nekropolis of Nymphaion*), Sank–Peterburg, 1999, Taf. 148, 3-6.
[215] Grach, No. 3, 5, 6.
[216] Grach., No. 3,4.
[217] K. Marchenko, Y. Domanskiy, " Kompleks veshchestvennykh nakhodok na antichnom poselenii Staraya Bogdanovka 2 (The Complex of Artifacts Found on the Antique Site of Staraya Bogdanovka 2)", *MatIsslA*, 1983,
24.1983, ss, 57-58, Taf. 1, No. 5, 11, Taf. 2, No. 6, 9.
[218] S.B. Okhtonikov, "The Chorai of the Ancient Cities in the Lower Dniester Area (6th century BC – 3rd century AD)", Bilde P.G., Stolba V.F. (ed.), *Surveying the Greek Chora. The Black Sea Region in a Comparative Perspective*, Aarhus University Press, 2006, s. 90, Şek. 6, No. 3.

amphoralarını İ.Ö. 5. Yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlemektedir[219]. Gürcistan'ın güney kıyısında bulunan yerleşimleri içine alan Colchis bölgesinde ele geçen Khios amphoraları içinde yer alan şişkin boyunlu amphoralar, İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısı-İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihlenmektedir[220].

Şişkin boyunlu Khios amphoraları, Histria kentinde de çok sayıda örnekle temsil edilmektedir. Buradaki şişkin boyunlu amphoraların tamamı, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. Yüzyıl başı arasına tarihli NAIII tabakasından gelmektedir[221]. Kırım yarımadası kıyısındaki yerleşimleri araştıran Masslenikov'un yayınında, İ.Ö. erken 5. yüzyıla tarihli ticari amphora buluntuları içinde, ağız kenarı firnis bantlı ve "omicron" formunda ticari marka aşıyan bir ağız boyun parçası dikkat çekicidir[222]. Mirmekion Akropolsinde İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci yarısında yapılmış olan ve iki evresi bulunan duvarın, İ.Ö. 6. Yüzyıl sonuna tarihli geç evresine ait tabakasında bir adet şişkin boyunlu Khios amphorasına ait ağız-boyun parçası ele geçmiştir[223].

Yukarıda bahsi geçen tüm örnekler, bize şişkin boyunlu amphoraların üretiminin, baca boyunlu amphoraların henüz ortadan kalkmadığı, İ.Ö. 6. Yüzyıl son çeyreği içinde başladığını göstermektedir. Bugüne kadar geçerli olan kanı, şişkin boyunlu amphoraların form olarak baca boyunlu amphoraların devamı olduğuydu. Ancak bunun için bir formun sona erip diğer formun devam etmesi gerekmektedir. Bu durumda şişkin boyunlu amphoraların baca boyunlu amphoralardan ayrı bir form olarak gelişim gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

---

[219] N.A. Leipunskaya,"Les amphores" La culture de la population d'Olbia et de son territoire a l'epoque archaique (Kul'tura naselenija Ol'vii i ee okrugi v arkhaiceskoe vremja), 1987, pic. 32, No.6; N.A. Leipunskaja, "Chios Amphorae and Trade Relations Between Olbia and Chios" (Amfori Xiosa i Olbiisko-Xiosskie Torgovyyie Otnoseniya), *Sea Trade in North Black Sea Region*, Kyıv 2001, ss.7-9, Taf. 1, No. 4.
[220] D. Kacharava, "Greek Imports of Achaic and Classical Times in Cholchis", *AA* 1995, ss. 63-64, Şek. 2, No.5, 12-14
[221] Dimitriu 1966, ss. 89-90, 484, Pl.32, No. 361, 362, 368, 370, 371; Condurachi 1954, ss. 371-372, Şek. 167, 168.
[222] A.A. Masslenikov, "Ancient Greeks in the Crimean Azov Sea Region", *Journal of Ancient History 2 (213)*, 1995, s. 84, Res. 3, No.5.
[223] Y. A. Vinogradov, "Selected Findings from the Myrmekion Acropolis", *Études et Travaux XVIII*, Centre d'Archéologie Méditerranéenne de L'Academie Polonaise Des Sciences, 1999, s. 291, Şek. 8, No.5.

2.3.LESBOS TICARI AMPHORALARI

Lesbos adası, antik dönemin en önemli şarap ve amphora üretim merkezlerinden biridir. Lesbos şarabı ve amphorası, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarsından itibaren, İ.Ö. 4. Yüzyılın son çeyreğine kadar, Akdeniz ve Karadeniz pazarlarında tercih edilen ürünler arasında yer almıştır (Harita 5)[224].

Adanın bağcılığıyla ve şarabının kalitesiyle ilgili en sağlam bilgileri antik kaynaklardan almaktayız. Strabon, Lesbos'lu kadın şair Sappho'nun erkek kardeşi Kharaksos'un, İ.Ö. 7. yüzyıl içinde, Lesbos şarabını Naukratis kentine ihraç ettiğinden söz etmektedir[225]. Bir başka antik yazar Athenaeus, "Deihnosophistai" adlı eserinde, Lesbos şarabına ilişkin bilgiler verirken, Lesbos şarabından daha memnuniyet verici bir şarap daha olmadığından söz eder[226]. Mısır'da Ptolemaios Philedelphos'un emlak yöneticisi Apollonios'a asistanlık eden Zenon tarafından yazılan bir papirüste, İ.Ö. 3. yüzyılda, Lesbos şarabının Khios, Knidos, Thasos ve Leukas şarapları kadar çok ithal edildiği yazmaktadır[227]. Plinius, "Naturalis Historia" adlı eserinde, İtalya dışındaki en iyi şarabın, Khios, Thasos ve Lesbos'ta üretildiğini söyler[228].

Lesbos adasının, yukarıda bahsedilen tarihler arasında iki farklı renkte kile sahip amphora ürettiği kabul edilmektedir. Bunlar, genelde adayla daha çok bağdaştırılan gri renkli amphoralar ile hem ada hem de Lesbos'un peraiasındaki Aiolis anakarasında üretildiği düşünülen kırmızı renkli amphoralardır[229]. Renk farklılığına rağmen, birbirine parallel form gelişimi gösteren gri ve kırmızı renkli Lesbos amphoraları belli başlı karakteristik form özelliklerine sahiptir. Dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, ağız

[224] A.K.Şenol, "Helenistik Dönemde Khios ve Losbos Şarabının Mısır'a İhracatı", *Arkeoloji Dergisi IX*, 2007/1, s. 111.
[225] Strabon, *Geographika*, XVII, 1. 33; Reed, C.M. *Maritime Traders in the Ancient Grek World*, Cambridge 2003, s. 70; Kharaksos'un Naukratis seferile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Möller, A. *Naukratis, Trade in Archaic Greece*, Newyork 2000, ss. 55, 86, 199, 212-213.
[226] Athenaeus, *Deihnosophistai*, I. 28-33, II. 45, III. 92.
[227] B. Clinkenbeard, "Lesbian Wine and Storage Amphoras a Progress Report on Identification", *Hesperia* 51, No.3, 1982, s. 255.
[228] Plinius, *Naturalis Historia*, XIV. 73.
[229] Dupont 1998, ss. 156-157.

altında yer alan silme, yuvarlak kesitli güçlü kulplar ile kulp alt birleşim noktalarından çıkarak omuza doğru devam eden, "fare kuyruğu" "rat-tail" şeklindeki kabartma, Lesbos amphoralarının her dönem karşımıza çıkan vazgeçilmez özellikleridir. Bunun dışında, boyun, gövde ve kaide formları dönemsel değişiklikler göstermektedir.

Bugüne kadar daha çok gri renkli kiliyle tanınan Lesbos amphoraları hakkında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bronz çağından bu yana gri seramiği tekelinde tutan Lesbos Adası'nda, Antissa ve Methymna kentlerinde 1930 yıllarda, Lamb tarafından gerçekleştirilen kazılarda, çok sayıda "Aiol Bucchero" seramiğinin ele geçmesi, adanın gri renkli seramiğin başlıca üretim merkezlerinden biri olarak kabul görmesine neden olmuştur[230].

J.M. Cook, Smyrna kentinde gerçekleştirdiği kazılarda ele geçen gri renkli ticari amphora parçalarını, Lesbos adası ile ilk ilişkilendiren bilim adamlarından biridir[231]. Anderson ise gri renkli amphoraların kesinlikle Lesbos üretimi olduğunu söyleyen ilk kişidir[232]. Gri renkli amphoraların Lesbos üretimi olarak sınıflandırılması ise Zeest tarafından yapılan çalışma sonrasında gerçekleşmiştir[233].

Lesbos amphoraları üzerine bugüne kadar yapılmış en kapsamlı çalışma, tüm arkeolojik verilerle, Barbara Clinkenbeard, tarafından gerçekleştirmiştir[234]. Clinkenbeard, gri renkli seramiklerin Lesbos adası ile ilişkili lduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Ancak çalıştığı örnekler arasında atölye atığı seramiklerin olmaması nedeniyle, söz konusu amphoraların Lesbos adası üretimi olup olmadığı konusunda kesin bir sonuca varamamış gibi görünmektedir. Clinkenbeard ise bu gri rengin amphoralara, fırınlama esnasında, oksijenli ve oksijensiz ortam değişikliği sonucunda bilerek verildiğini söylemektedir[235].

[230] A. Lamb, "Antissa", *BSA* 32, 1931-1932, ss. 51-54.
[231] Cook 1958-59, s. 14.
[232] Anderson 1954, s. 139, 168, No. 20.
[233] Zeest 1960, ss. 72-74.
[234] Clinkenbeard 1982, ss. 248-268.
[235] Clinkenbeard, ss 253-254, dipnot. 41.

Dupont Histria buluntuları içinde yer alan az sayıdaki gri renkli sermik üzerinde gerçekleştirdiği kimyasal analizler sonucunda, gri renkli amphoraların kesin olmamakla birlikte Lesbos adasına ait olabileceğini belirtmiştir[236].

Gri renkli amphoraların üretim yeri konusunda bugüne kadar yapılan çalışmalarda ve tartışmalar sonucunda, kesin olmamakla birlikte, Lesbos adası ve peraiasında yer alan Aiolis bölgesi üretim alanı olarak belirlenmişken, kırmızı renkli amphoraların üretim yeri ile ilgili tartışmalar halen devam etmektedir. Kırmızı renkli amphoraların üretim yeri ile ilgili ilk fikir Zeest tarafından ortaya atılmıştır. Zeest, Attika siyah figür vazoları üzerindeki benzer amphoralar yardımıyla, kırmızı renkli amphoaların Attika üretimi olduklarını öne sürmüştür[237]. Zeest'in bu önerisine Histria buluntularını yayınlayan Dimitriu'da katılmış ve kırmızı renkli amphoraları Attika üretimi olarak sınıflandırmıştır[238]. Dimitriu'nun ardından Ruban[239] ve Onayko'da [240] kırmızı renkli amphoraların Attika üretimi oldukları görüşünü desteklemişlerdir. Ancak ilk önce Brashinskii[241], ardından Leipunskaja[242] ve I.P. Abramov[243], kırmızı renkli amphoraların Aiol kökenli olduklarını ileri sürerek Zeest'in ortaya attığı görüşe karşı çıkmışlardır.

Aegina Aphaia tapınağı buluntularını yayınlayan A.W. Johnston, buluntular arasında yer alan Lesbos amphora parçalarının tamamının kırmızı renkli olduğunu söyler ve buradan yola çıkarak, Lesbos'un İ.Ö. 500 yılından itibaren sadece kırmızı renkli amphora ürettiği sonucuna ulaşır[244].

---

[236] Dupont 1982, s. 203.
[237] Zeest 1960, s. 18.
[238] Dimitriu 1966, s. 126, kat. No. 842-848.
[239] Ruban 1980, s. 108.
[240] Onayko 1980, s. 70.
[241] Brashinskii, I.B. "K probleme lokalizatsii gruppy amfor s taknazyvaemymi stakanoobraznymi don'iami (On the problem of localizing a group ofamphoras with the so–called tumbler–shaped bottom)", *KSIA 174* 1983, ss. 8-10.
[242] Leipunskaja 1987, s. 100.
[243] Abramov 1993, s. 26, 29.
[244] Johnston 1990, ss. 41-42.

Pierre Dupont, Lesbos adasının hem gri hem de kırmızı renkli amphora ürettiğini belirtirken, üretimin yalnızca adayla sınırlı olamayacağını, adanın peraiasındaki geniş Aiolis bölgesinde de üretimin varolması gerektiğini ileri sürmüştür[245]. Bugüne kadar Pitane dışındaki Aiol yerleşimlerinin yeterince kazılmamış ve araştırılmamış olması, Dupont'un bu çıkarımının doğru mu yoksa yanlış mı olduğu konusunda araştırmacılara büyük engel oluşturmaktadır. Fakat Phokaia kazılarında, özellikle kırmızı renkli amphoraların yoğun olarak ele geçmesi, Lesbos adasına yakınlığı ve Aiolis bölgesi sınırında yer alması nedeniyle, Phokaia'yı da üretimin gerçekleşebileceği kentler arasına sokmaktadır. Yine de bu tezi kanıtlayabilmek için atölye atığı malzemeye ihtiyaç vardır.

Phokaia'da ele geçmiş Lesbos amphoraları, hem daha iyi tanımlamak hem de olası bir karmaşayı ortadan kaldırmak amacıyla, gri ve kırmızı renkli amphoralar adıyla iki alt başlık halinde incelenecektir. .

2.3.1. Gri Renkli Lesbos Amphoraları

Bu bölümde, gri renkli Lesbos amphoraları, ilk üretilmeye başlandıkları İ.Ö. 7. Yüzyılın sonu ile ortadan kalktıkları İ.Ö. 5. Yüzyılın başına kadar geçen süre içinde tipolojik özellikleri gözönünde bulundurularak incelenecektir. Phokaia'da 2 adet tam (Kat. No. 6, 12), 9 adet ağız-boyun (Kat. No.1-5, 7-9, 13) ve 2 adet kaide parçası (Kat. No. 10-11) olmak üzere, toplam 13 örnek gri renkli Lesbos amphora grubu içinde değerlendirilmiştir.

2.3.1.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Gri Lesbos amphoraları

2.3.1.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Lesbos adası İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında, ilk olarak gri renkli amphoralar üretmeye başlamıştır. En erken tarihli Lesbos üretimi olarak bilinen bu amphoralar, 62-70 cm arasında değişen gövde uzunluğuna ve 45-50 cm arasında değişen gövde çapına

[245] Dupont 1998, ss. 156-163.

sahiptir. Klazomenai ve Teos kentlerinin kolonisi olarak bilinen Abdera kenti nekropolünde yaplan kazılarda ele geçen iki adet gri renkli tam profil veren amphora, birbirlerine çok benzeyen formlarıyla en erken Lesbos amphoraları olarak Kabul edilebilir[246]. Her iki amphora, Lesbos amphoralarında karakteristik olan yuvarlatılmış ağız kenarından farklı olarak, boynun devamı şeklinde çok hafifçe dışa açılan yüksek bant formunda ağız kenarına sahiptir. Lesbos amphoralarında standart olan ağız altındaki silme bu dönemde boynun ağıza yakın olan üst bölümüne yerleştirilmiştir ve aynı döneme tarihli amphoraların tamamına yakınında da benzer şekildedir. Omuza doğru açılarak inen, kısa ve tıknaz boyun, 11-13 cm arasında değişen yüksekliğe sahiptir. Bu dönemde boyun çok alçak olduğu için yuvarlak kesitli kulplar da orantılı olarak kısadır. Boyundan omuza geçişte yer alan silme standarttır. 60 cm. den yüksek ve 40 cm den geniş olan gövdeleri, küresel forma yakındır. İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında amphoralar kendi başlarına ayakta durabilecekleri, çapı 10 cm. üzerindeki sığ oyuklu halka kaidelere sahiptir. Metapontum nekropolünden ele geçmiş tam profil veren bir amphora, 18.8 cm ağız çapına, 11 cm boyun yüksekliğine, 50 cm gövde çapına ve 11.5 cm kaide çapına sahiptir. Ancak amphora 73 cm lik yüksekliğiyle grubun diğer örneklerinden daha uzundur[247].

Erken dönem Lesbos amphoraları oldukça iri olmaları nedeniyle, killeri bu iri cüssenin dağılmadan durabilmesi amacıyla yoğun ve bol katkılıdır. Mika hemen her dönemde Lesbos amphoralarının killerinde başlıca katkı maddesi olarak görülebilir. Mika dışında, taşçık, kuvartz ve kum diğer katkı maddeleridir. Bu dönemde Lesbos amphoralarını dış yüzeyleri, sızdırmazlık sağlamak amacıyla ince bir kil sıvayla kaplanmaktadır. Bu nedenle hamurlarında farklı renk tonları görülmektedir. Lesbos amphoraları Klazomenai ve Khios gibi çağdaşı amphoralarda görülen bir bezeme sistemine sahip değildir. Bu amphoraların tanınmasını sağlayan gri killeridir.

[246] Skarlatidou 2000, Pl. 4, Pl. 72.
[247] G. Stea, "Anfore commerciali", Orlandini P., Castoldi M. (ed.), *L'oikos greco del grande perirrhanterion nel contesto del saggio G*, Ricerche archeologiche all'Incoronata di Metaponto, 4, MilaNo. 2000, Şek. 18, 168, No. 125069; Sezgin 2009, Gles1.03.

2.3.1.1.2. Tarihleme

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında üretilmeye başlanan gri renkli Lesbos amphoraları, çok geniş bir dağılım alanı göstermez (Harita 5). Ele geçen sağlam örnekler genellikle mezar buluntusudur. Yukarıda da bahsedilen, Abdera Nekropolisinden ele geçmiş iki adet tam profil veren örnek, mezar hediyesi olarak bırakılmış protokorinth aryballosu ve iki adet tek kulplu maşrapa ile İ.Ö. 7. Yüzyıl ikinci yarısına tarihlenmiştir[248].

Atina Agorası, Q 12:1 nolu kuyu içinden ele geçmiş grenkli amphora üt gövdesi, gri renkli amphoraların Lesbos adasına atfedilmesinde başlıca rolü oynayan örneklerden biridir[249]. Kontekstinde, adet beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphorasına ait parçalar, bir adet Khios Chalice, oinokhoe, mortar ve bir adet Korinth amphora dibiyle ele geçmiştir. Amphora söz konusu malzemeler yardımıyla İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir (Lev. 45, Şek. 22 a-c).

Metapontum nekropolisi buluntusu tam profil veren gri renkli amphora, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.

Dupont tarafından İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ancak Yusuf Sezgin'in genel form özelliklerinden yola çıkarak İ.Ö. 7. Yüzyılın sonlarına tarihlediği, Rifriscolari nekropolisinden ele geçmiş bir örnek[250], ölçüleri bakımından İ.Ö. 7. Yüzyıla aitmiş gibi görünse de, dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, baston forunda uzun kulplar ve kaide çapının dar olmasından kaynaklanan topaç formlu gövde yapısı nedeniyle, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği içine ait olmalıdır[251].

---

[248] Skarlatidou 2000, Pl.4, Pl.72.

[249] E. Brann, *Athenian Agora Vol. VIII, Late Geometric and Protoattic Pottery,* NewJersey 1962, Pl.13, No. 229; khios amphorası Pl.13, No.225, chalice Pl.13, No. 230, Korinth amphorası dibi, Pl.13, No. 241, mortar, Pl.13, No.240

[250] Dupont 1998, Şek. 23.4b; Sezgin 2009, Lev. 101, Gles1.05.

[251] 62 cm yüksekliğe ve 45.5 cm gövde çapına sahip olması bu amphorayı erken formlara biraz daha yaklaştırmaktadır. Dolayısıyla bu amphora için İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği daha uygun görünmektedir.

Çoğu, kontekstleri yardımıyla, bir kısmı da stil kritiğiyle tarihlendirilen tam profile sahip örnekler dışında, farklı merkelerdeki kazılarda İ.Ö. 7. Yüzyıl ikinci yarısına ait tabakalarda ele geçmiş parçalar da bulunmaktadır.

Mezad Hashavyahu yerleşiminde, A alanında ele geçmiş amphoralar arasında özü kahverengi, dış yüzeyi yeşilimsi gri renkli bir Lesbos amphora üst gövdesi, İ.Ö. 604 yılında II. Nabukhadnezzar tarafından gerçekletirilen tahrip tabakasının altında bulunmuştur (Lev. 46, Şek. 23)[252]. İ.Ö. 604 tarihi söz konusu amphora için *terminus post quem* dir. Dolayısıyla amphora söz konusu tarihten daha önceye aittir.

2.3.1.2. İ.Ö. 600-550 Yıllarına Tarihli Gri Lesbos amphoraları

İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı, kentlerin yoğun kolonileşme sonucunda meydana gelen geniş pazardan pay kapma çabası içinde geçmiştir. Bu yüzden amphora üreten hemen hemen tüm kentler bu dönem içinde üretimlerini arttırmışlardır. Lesbos adası da, bu sürece uyum sağlamış ve amphora üretiminde bir artışa gitmiştir. İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında üretilmiş gri renkli Lesbos amphoralarının Akdeniz ve Karadeniz'deki birçok merkezde ele geçmiş olması, bu görüşü doğrular niteliktedir (Harita 5). Phokaia kenti kazılarında, İ.Ö. 600-550 yıllarına tarihli tabakalardan, 9 adet ağız-boyun parçası (Kat. No. 1-5, 7-9), iki adet dip parçası (Kat. No. 10-11) ile 1999 yılında balıkçılar tarafından Foça açıklarından çıkarılmış tam profil veren bir amphora (Kat. No. 6) kataloğa dahil edilmiştir.

2.3.1.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısında üretilmiş Lesbos amphoraları, form olarak erken örneklerden daha farklıdır. Genel form gelişimi dikkate alındığında, ticaret hacminin artmasıyla birlikte ada, ürettiği amphoralara bir standart getirmiş gibi görünmektedir. Söz konusu dönem içinde üretilmiş olan Lesbos amphoraları, çapları 11-14 cm arasında değişen, dışa çekik, hatta hafif yüksek, yuvarlatılmış, , ince bant formundaki ağız

[252] J. Naveh, "Mezad Hashavyahu", *IEJ Vol.12, No. 2, 1962,* Şek. 6, No. 5; Fantalkin 2001, Şek. 34, No.2.

yapısıyla dikkat çekmektedir. Bu ağız fromu hemen hemen tüm amphoralarda standarttır. Birkaç istisnai örnek dışında, ağız altındaki plastik bant, ağız kenarıyla arasındaki mesafe, formdan forma değişiklik göstermesine rağmen neredeyse tüm örneklerde kullanılmıştır. Camarino, Rifriscolari nekropolisinden ele geçmiş tam bir amphora[253] ile Mısır'daki Buto kentinden ele geçen ağız boyun parçasında[254], ağız altında plastik bant yoktur.

İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısındaki örneklerde gördüğümüz, kısa ve tıknaz boyun bu dönem içinde biraz daha uzamıştır (11-15 cm). Genellikle içbükey bir profille omuza doğru açılarak inen boynun omuzla birleştiği noktada ince bir silme bulunmaktadır. Akpınar Nekropolünde, İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli bir mezar üzerine yerleştirilmiş amphora, omuza doğru daralan konik formlu boynu ve boyun omuz geçişinde silme taşımamasıyla istisnai bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır[255]. Boynun uzamasıyla orantılı olarak uzamış ve baston formunu almış olan kulplar, Lesbos amphoralarına özgü, yuvarlak kesitlidir ve omuz birleşim yerlerinde kabartma şeklinde "fare kuyruğu" bezemesi bulunmaktadır.

En yüksek projeksiyon noktası karın bölgesinde olan şişkin gövde, bu dönemde 35-45 cm arasında değişen genişliğe sahiptir. Erken örnekler oranla daha dar olan kaide 4.5-7.5 cm arasında değişen çapıyla amphoranın kendi başına ayakta durmasına yetecek genişliktedir. Kaidenin daralmasıyla birlikte, erken örneklerde görülen küresel gövde formu yerini yabancı araştırmacıların soğan formlu "boulbus belly" dedikleri, topaç şeklindeki gövde formuna bırakır.

Phokaia örnekleri arasında 6 katalog numaralı, deniz buluntusu amphora (Lev.26), 63.5 cm yüksekliğe, 38 cm gövde çapına ve 7.5 cm kaide çapına sahiptir. Dışa çekik, hafif yukarı kalkık, yuvarlatılmış ağız kenarının altında plastik bant bulunmamaktadır. Amphoranın genel form özelliği, Rifriscolari örneğiyle benzerlik

[253] Dupont 1998, Şek. 23.4b.
[254] Bouirreau-French 2007, Şek.1, 5.
[255] Sezgin 1998, kat. No. 34, Şek. 34.

göstermektedir. İç bükey profile sahip boyun, omuza doğru açılarak inmektedir ve boyun-omuz geçişinde ince bir silme bulunmaktadır. Ağız altından çıkan yuvarlak kesitli, baston formlu kulplar, alt birleşim noktalarında "fare kuyruğu" bezemesine sahiptir.

7-9 katalog numaralı ağız ve boyun parçaları (Lev 25), dışa çekik, hafif yukarı kalkık, ağız kenarları ve ağzın altında plastik bant bulunmaması nedeniyle, 6 katalog numaralı amphorayla benzerlik gösterirler. 8. katalog numaralı parça, 15.4 cm. ağız çapına sahiptir. Bu özelliğiyle, dönemin standartlarını biraz aşmaktadır. 7 ve 8 katalog numaralı parçalarda, ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli kulplar görülebilmektedir (Lev.26).

Phokaia buluntuları arasında yer alan, beş adet ağız-boyun parçası ise (Lev.25, No. 1-5), dışa çekik, yuvarlatılmış ince bant formundaki ağız yapısı ve ağız altında yer alan plastik bant ile ikinci manipülasyon grubunu oluşturmaktadır. Bu parçalardan, 1-4 numaralı parçalar ağız formu bakımından diğer iki örnekten biraz daha farklıdır. Bu parçalarda ağız kenarı, dışa çekik ince bant formundadır ve ağızdan boyuna dik bir açıyla geçilir. 1 ve 2 katalog numaralı parçalarda görülen plastik bant ile ağız kenarı arasındaki mesafe biraz fazladır (Lev. 25). 5 katalog numaralı ağız boyun parçası ise, ağzın hemen altına yerleştirilmiş ince bir plastik bant ile diğer örneklerden ayrılmaktadır (Lev. 25). Ağzın formu ise bu amphoranın ikinci manipülasyon grubuna ait olası gerektiğini göstermektedir.

Phokaia buluntusu gri renkli Lesbos amphora parçaları arasında, İ.Ö. 600- 550 yılları arasına tarihlenebilecek iki adet kaide bulunmaktadır (Kat. No. 10-11). Her iki kaide de oturma düzlemi, hafif düzleştirilmiş, sığ oyuklu halka kaide tipindedir (Lev. 26). 10 katalog numaralı kaide, 7 cm, 11 katalog numaralı kaide ise 5.6 cm çaplarıyla, dönemin standartları içinde yer almaktadır. Bu ölçülerde kaide örneklerine farklı merkezlerde de rastlanmaktdır. Karadeniz'de Kolkhis bölgesindeki Batumis-Ttsikhe

yerleşiminden ele geçmiş bir kaide yaklaşık 5 cm çapındadır[256]. İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihli Pabuçburnu batığından da yaklaşık 4.5 cm çapında bir Lesbos amphora kaidesi ele geçmiştir[257].

Phokaia gri renkli amphora örneklerinden de anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 600-550 yılları arasında üretilmiş olan Lesbos amphoraları, değişen yoğunluklarda mikalı kil yapısıyla dikkat çekmektedir. Mika dışında, kum, kalsit, taç parçacıkları kildeki diğer katkı maddeleridir. 5 nolu örnekte katkı maddeleri arasında şamot ta bulunmaktadır. Amphoraların kil rengi, yeşilimsi griden çok koyu griye değişen tonlardadır. Bazen dış yüzeye sürülen kil astar nedeniyle, 9 nolu örnekte olduğu gibi, hamurun özü ile dış yüzeyi arasında ton farkı oluşmaktadır.

Her ne kadar Lesbos amphoraları bezemesiz olarak tanımlansa da, Johnston, Aegina AphaiaTapınağı teras dolgusu içinde ele geçen gri renkli üç adet amphora parçası üzerinde fırça ile yapılmış dipinto izleri olduğundan bahseder[258].

2.3.1.2.2. Tarihleme

İ.Ö. 600-550 yılları arasında üretilen gri renkli Lesbos amphoraları, Akdeniz, Ege ve Karadeniz'i içine alan oldukça geniş bir alanda dağılım göstermektedir.

Rifriscolari nekropolünde ele geçen tam örnek, Dupont tarafından İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenmektedir (Lev. 46, Şek. 24)[259]. Ancak bu amphora genel form özellikleri dikkate alındığında, İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısına tarihli geniş gövdeli örneklere yakın ölçülere sahip olduğu görülür. Bu nedenle bu amphoranın İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenmesi daha mantıklı görünmektedir.

[256] Kacharava 1995, Şek. 2-15.
[257] Greene vd. 2008, Şek. 12.
[258] Johnston 1990, ss. 40-41.
[259] Dupont 1998, s. 160, Şek. 23.4b.

Akpınar nekropolünde, İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli bir diğer amphora, stratigrafik olarak İ.Ö. 6. Yüzyılın başına tarihlendirilmiştir[260]. Camarina nekropolü buluntuları arasında yer alan ve tam profil veren bir amphora için İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı önerilmiştir[261]. Bu amphora, 12.6 cm ağız çapı, 4.5 cm kaide çapı ve 36.4 cm gövde çapına sahiptir. Deniz buluntusu Phokaia amphorası ise daha geniş kaide ve gövde çapına sahiptir. Bu nedenle, Rifriscolari ve Akpınar nekropolisi amphoralarına ölçü olarak daha yakındır. Böylelikle, Phokaia örneğini İ.Ö. 6. Yüzyılın ikinci çeyreği, Camarina nekropolü amphorasını da aynı yüzyılın ortalarına tarihlemek yerinde olacaktır.

Tam örnekler dışında, Sicilya adasındaki Naxos'ta, tersane alanında gerçekleştirilen kazılarda, 4 nolu çukur içinde, 7 cm.lik çapıyla masa tipi olarak yorumlanan bir Lesbos amphora kaidesi ele geçmiş ve İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenmiştir[262].

Klazomenai kenti kazılarında biri Akropolis Güney Yamacı sektöründe İ.Ö. 580-545 yılları arasına tarihli, diğeri H. Balaban Tarlası sektörü, İ.Ö.600-590 yılları arasına tarihli IV B.-III B. katmanından ele geçmiş iki ağız boyun parçası ele geçmiştir[263]. Akropolis Güney yamacından ele geçen amphora, genel özellikleriyle erken dönem Lesbos amphoralarının formuna yakın gibi görünmektedir. 17 cm lik ağız çapı ve boynun devamı şeklinde dışa kıvrılan ağız formuyla bu amphora tabakanın erken dönemi (İ.Ö. 580) içine tarihlenmelidir. Troia'da D9 açması içinde bulunmuş olan bir adet gri renkli ağız-boyun-kulp parçası, Lawall tarafından İ.Ö. geç 5. Yüzyıl-İ.Ö. erken 4. Yüzyıl içine tarihlenmektedir[264]. Form olarak Klazomenai Akropolisi Güney yamacı sektöründen ele geçen amphoraya benzemektedir. Bu nedenle söz konusu Troia örneği

[260] Sezgin 2009, ss. 379-380.
[261] P., Pelagatti "L'attività della Soprintendenza alle antichità dellaSicilia Orientale, Parte I. Naxos. L'area urbana", *Kokalos* 22–231976-77.
[262] D. Blackman-M.C. Lentini, "Shipsheds of Sicilian Naxos, Researches 1998-2001", *BSA 98*, 2003, ss.431-434, Şek. 47, 4-7.
[263] Doğer 1988, Kat. No. 109, Şek. 44; Kat. No. 110, Şek. 44.
[264] Lawall 2002, ss. 216, 227, Şek. 6, No. 7.

için verilen tarih oldukça geçtir. Bu amphoranın tarihi için İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk çeyreği önerilebilir.

Liman Tepe'de gerçekleştirilen sualtı çalışmalarında ortaya çıkarılan D alanından ele geçen seramikler arasında bir adet Lesbos amphora parçası bulunmaktadır. Form olarak 1 ve 2 katalog numaralı amphoralarla uyumlu olan Limantepe örneği, dışa çekik, yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarına, boynun üst kısmında yer alan plastik banda ve yuvarlak kesitli kulplara sahiptir. Kontekstinde yer alan diğer tarihleyici seramikler yardımıyla, İ.Ö. 625-600 yıllarına tarihlenir[265]. Bodrum'un 25 km kadar kuzeydoğusunda bulunan Pabuçburnu Arkaik döenm batığından ele geçen gri renkli Lesbos kaidesi, batığın diğer materyaliyle birlikte İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir[266].

Karadeniz'de, Kolkhis bölgesindeki Batumis-Tsikhe kentinde bir örnek İ.Ö. 7. Yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. Yüzyıl başına tarihlenmektedir[267]. Torikos kentinden, İ.Ö. 6. Yüzyılın ilk yarısına tarihli, geniş çaplı tam profil veren bir kaide ele geçmiştir[268]. Histria'da İ.Ö. 600-570/560 yılları arasına tarihlenen NAII tabakası amphoraları içinde, plastik bant taşımayan bir ağız ve boyun parçası bulunmaktadır[269]. Yine Histria kazılarında İ.Ö. 6. Yüzyılın başlarına tarihlenmiş bir başka Lesbos amphora üst gövdesi daha ele geçmiştir[270].

Phokaia, Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi sektöründen ele geçmiş olan 5 katalog numaralı ağız boyun parçası, kontekstinde ele geçen "Yaban Keçisi" stilinde

[265] H. Erkanal-M. Artzy-O. Kouka, "2002 Yılı Liman Tepe Kazıları", *25. KST*, II, 26-31 Mayıs Ankara 2003
[266] Greene vd. 2008, Şek. 12.
[267] Kacharava 1995, Şek. 2-15.
[268] Onayko, 1980, s. 70, Taf. V, VIII-63.
[269] Dimitriu 1966, s. 489, Pl. 57, No. 559; ayrıca Histria'da bulunmuş bir diğer Lesbos amphorası için bkz. Dupont 1983, s. 11, Şek. 16.
[270] Condurachi 1954, s. 366, Şek. 155.

yapılmış seramik parçası ve diğer tarihleyici malzemeyle (Lev. 46, Şek.25)[271] İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmelidir.

2.3.1.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Gri Lesbos Amphoraları

İ. Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında iki farklı Lesbos amphora formu görülmektedir. Bunlardan biri, belli bir sure için üretilmiş, Yunan alfabesindeki "Phi" harfine benzemesi nedeniyle "Phi Tip" olarak isimlendirilmiş olan formdur[272]. Diğeri ise, ağız altında plastik bant taşıyan örneklerin devamı olan amphoralardır.

2.3.1.3.1. Phi Tip (Tip A) Lesbos Amphoraları

2.3.1.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Phi tip olarak isimlendirilen Lesbos amphoraları yalnız gri renkli olarak üretilmiştir. Kırmızı renkli örneklerine rastlanmaz. Bu tip,Lesbos'un kısa bir sure için, olasılıkla da belli bir sipariş üzerine ürettiği bir form olmalıdır ve iki farklı boyutta üretilmiştir[273]. Phi tip amphoraların çoğunlukla Mısır ve Karadeniz'deki merkezlerde ele geçmiş olması, belli bölgelere yapılacak ticari faaliyetler için üretilmiş olmaları fikrini güçlendirmektedir (Harita 5).

Phi tip amphora, sahip olduğu dışa çekik, kuvvetli bilezik formunda ağız kenarı, uzun ve omuza doğru hafifçe açılan boynu, ağzın hemen altından çıkan, alt birleşim yerlerinde kabartma şeklinde "fare kuyruğu" bezemesi bulunan silindirik formlu güçlü kulbu, oturma düzlemi düz olan silindirik görünümlü kaideye keskin bir açıyla birleşen, oldukça şişkin gövdesiyle, standart gri renkli Lesbos amphoralarından ayrılmaktadır. Bu tipe ait tüm örnekler 45-53 cm yüksekliğe, 30-33 cm gövde çapına sahiptir. İki farklı

[271] Söz konusu parça üzeerinde yer alan doldurma motifleri, Aiolis Orta Yaban Keçisi Dönemi (İ.Ö. Geç. 7-İ.Ö. Erken 6. Yüzyıl) vazoları üzerinde de görülmektedir. R.M. Cook, "The Wild Goat Style", **R.M. Cook-P Dupont, *East Greek Pottery,*** New York 1998, s. 58, Şek. 8.21.; Dupont'ta Phokaia kentini, Aolis stili seramik üreten başlıca merkezler arasında göstermektedir, bkz. Dupont 1983, s. 23..
[272] Dupont 1998, s. 160.
[273] Dupont, Şek. 23.4 h-i.

kapasitede üretilmiş bu tipin düşük kapasiteli örneklerinin ağız çapı 9-11 cm arası değişirken, boyun yükseklikleri 9-14 cm arasındadır. Yüksek kapasiteli örnekler ise 11-12.5 cm ağız çapı ve 15-17 cm arasında değişen boyun yüksekliğine sahiptir.

Phokaia açıklarında ele geçmiş ve tez kataloğuna dahil edilmiş, tam bir "Phi Tip" amphora, bu coğrafyada ele geçmiş belki de tek örnektir (Kat. No. 12, Lev. 27). 51.2 cm yüksekliği, 36 cm gövde çapı ve 16 cm boyun yüksekliğiyle yüksek kapasiteli grup içinde değerlendirilebilir. Dışa çekik, kuvvetli bilezik formuna sahip ağız, 9.5 cm çapındadır. Kaide, 7.3 cm çapındadır ve düz diplidir . Phokaia örneği dahil olmak üzere, ele geçmiş örneklerin tamamına yakınında, Lesbos amphoralarının büyük bölümünde görülen ağız altındaki plastik bant bulunmamasına rağmen, Migdol T21/2 yerleşiminde, kaide oturma düzlemi kırık halde ele geçmiş tama yakın bir örnekte boynun bitimindeki silme oldukça belirgindir (Lev. 47, Şek. 26)[274]. Dolayısıyla Lesbos amphoralarının genelinde görülen özelliklerin bu tip için standart olmadığını söyleyebiliriz. Baston formunda, silindirik kulplara sahip Phokaia örneğinde, kulp alt birleşimlerindeki "fare kuyruğu" net bir şekilde görülmektedir.

"Phi Tip" Lesbos amphoraları, daha rafine ve ince olan kil yapısıyla, diğer gri renkli amphoralardan ayrılmaktadır. Bu tipe dahil örneklerin tamamı, mikalı kile sahiptir. Mika dışında katkı maddesi olarak, kalsit, kum ve taşçık kullanılmıştır. Hakim kil rengi gri ve tonlarıdır. Ancak, Phokaia örneğinde de gördüğümüzü gibi, bu amphoralarda kilin özü, pişmeden dolayı dış yüzeye göre daha koyu renklidir[275].

2.3.1.3.1.2. Tarihleme

"Phi Tip" Lesbos amphoralarına ait çok az sayıda örnek ele geçmiştir. Az sayıda üretilmiş olmalarına rağmen, özellikle Karadeniz ve Mısır'daki merkezlerde dağılım göstermesi ilginçtir. Dupont iki farklı kapasitede üretilmiş bu amphoralar için İ.Ö. 525

[274] Oren 1984, s.20, Şek.23-6.
[275] Phokaia örneğinde, kilin özü çok koyu gri, dış yüzey ise yeşilimsi gridir.

yılı civarını göstermektedir[276]. Oren, Migdol T21/2 yerleşiminde ele geçmiş tek bir örneği form olarak Korinth, Atina Agorası ve Tocra'dan ele geçmiş örneklerle karşılaştırarak, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihler[277]. Kuzey Sinai, Tell El-Qedua, Site III'ten ele geçmiş bir örnek, sahip olduğu ölçülere bakılırsa düşük kapasiteli gruba aittir ve İ.Ö.6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenir[278]. Iufaa'daki bir kuyu mezardan ele geçen "Phi Tip" amphoranın ağız kenarı üzerindeki kırmızı boya izi dikkat çekicidir. Araştırmacılar bu boyanın, ağzın kapatılmasını sağyalan sicimden kaynaklandığını düşünmektedirler. Bu amphoranın ele geçtiği kuyunun, kentteki ilk Pers işgali sırasında kapatılmış olması nedeniyle amphoralar İ.Ö. 550-525 yılları arasına tarihlenmektedir (Lev. 48, Şek. 27)[279]. Petrie tarafından yayımlanan Tell Defenneh buluntuları arasında "Phi Tip" Lesbos amphorsı yer almaktadır[280]. Bunun dışında Gurna, Ramesseum, Heliopolis yerleşimlerinde de "Phi Tip" Lesbos amphora örnekleri ele geçmiştir[281].

Mısır dışında Karadeniz'de Olbia buluntusu tek bir örnek İ.Ö: 6. yüzyılın sonuna tarihlemektedir[282]. Bugün Sadberk Hanım Müzesi kolleksiyonunda bulunan, İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihli deniz buluntusu tam bir örnek ise (Lev. 47, Şek. 28), 62.5 cm yüksekliği ve 38.5 cm gövde çapıyla yüksek kapasiteli gruba aittir [283].

2.3.1.3.2. Tip B Lesbos Amphoraları

2.3.1.3.2.1. Form Özellikleri ve Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, "Phi Tip" dışında, üretilen gri renkli amphoralar yüzyılın ilk yarısında üretilen gri renkli serinin form olarak devamı niteliğindedir. Ancak diğer tüm amphora formlarında görülen uzama ve incelme eğilimi, Lesbos

[276] Dupont 1998, s.160.
[277] Oren 1984, s. 27.
[278] Bu amphora, 47 cm gövde yüksekliğine, 30 cm gövde genişliğine, 12 cm boyun yüksekliğine sahiptir. Bkz. Hamza O., "Qedua", *CahCerEg 5*, 81–1021997, Şek. 16-2.
[279] Smolarikova 2002, ss. 39-40, Pl. II-1.
[280] Petrie 1888, Pl XXXIII-12.
[281] Tüm örnekler için bkz Dupont 1998, dipnot 108.
[282] Leipunskaja 1987, Pic. 33-1.
[283] M. Çavdar, "Sadberk Hanım Müzesi Amphoraları", *PALMET II*, (Ayrıbasım), İstanbul 1998, s. 83, Env. No. 13285-ARK688.

amphoralarında dagörülmektedir. Bunun sonucunda, özellikle İ.Ö. 6. yüzyıl üçüncü çeyreğinden itibaren, Lesbos amphoraları alışıldık şişkin topaç formlu gövde yapısını kaybeder.

Dönemin genel form özelliklerine göz attığımızda, yüzylın üçüncü çeyreğinde üretilen örneklerin, dışa çekik, köşeli profile sahip, ince bant formunda ağız yapısına sahip olduğu görülmektedir. Lesbos amphoralarının karakteristik özelliği olan ağız altındaki plastik bant, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, ağız kenarına yaklaştırılmıştır. Boyun, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısnın sonunda üretilen örneklere oranla daha kısadır ve dışa doğru hafif bir bombe olduğu görülür. Bu bombe, yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başında üretilen örneklerde çok dah belirgin bir hale gelir. Ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli, baston formundaki, kuvvetli kulpların alt birleşim noktalarında kabartma şeklindeki fare kuyruğu bezemesi bulunmaktadır. Yüzyılın sonlarına tarihli örneklerde kulp üst birleşimi, ağız kenarını da içine alacak şekilde, yukarı doğru çekilir[284].

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısındaki form değişimine bağlı olarak, yüzyılın ortası ile üçüncü çeyreğinde, erken örnekler kadar olmasa da, topaç formlu şişkin yapısını koruyan gövde, yüzyılın sonunda iyice uzayarak oval bir form kazanmıştır. Bu dönemde, karın bölgesinden gövde altına geçişteki iç bükey profil ortadan kalkar ve gövde, çapı iyice daralmış ve konik form almış olan kaide ile düz bir şekilde birleşir. Histria kazılarrından ele geçmiş bir amphora üst gövdesi kısa boynu, köşeli ağız yapısı ve ağız altındaki plastik bandıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreği içine tarihlenebilecek bir örnektir[285]. Kaide erken örneklere oranla, daha dardır. Ortalama 4.5-5 cm çapındaki kaideler, bu özelliklerinden dolayı konik bir form almışlardır. Erken dönem kaidelerinde gördüğümüz oturma düzlemindeki sığ oyuk, kaide çağpının daralmasıyla birlikte, küçük bir çukur haline dönüşmüştür. Yüzyılın sonunda üretilen örneklerde ise, oyuk ortadan kalkarak, kaide oturma düzlemi düzleşmiştir.

[284] Benzer örnekler için bkz. Knigge 1976, s. 86, SW108 (Lekythos yardımıyla İ.Ö. 500 yılına tarihlenir.); Clinkenbeard 1982, Pl. 70-2, 71-2.
[285] Condurachi 1954, Şek. 155.

Phokaia'da İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. No. 13, Lev. 27). Ağız kenarı dışa çekik ve köşeli profile sahiptir. Ağız altındaki belirgin plastik bant ağız kenarına yakındır. Yuvarlak kesitli kulplar, plastik bant hizasından çıkar. Boyun, olasılıkla uzundur ve omuza doğru hafif açılarak inmektedir.

Phokaia örneğinden de anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olan Lesbos amphoraları, standart mikalı killer ile dikkat çekmektedir. Mika dışında, kalsit, taşçık ve kum, görülebilecek diğer katkı maddeleri arasında yer alır. Kil renkleri, gri ve tonlarıdır (koyu gri, kırmızımsı gri, açık gri). Phokaia örneği ise yeşilimsi gri renkli kile sahiptir. Sızdırmazlık sağlamak amacıyla, amphoranın yüzeyi, kilinin renginde astarlıdır.

2.3.1.3.2.2 Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş gri renkli amphoralar geniş bir dağılım alanına sahiptir ve birçok merkezde ele geçmiştir. Klazomenai kentinde, farklı sektörlerde ele geçmiş ağız-boyun ve kaide örnekleri genellikle İ.Ö. 6. yüzyılı sonlarına tarihlidir[286]. Klazomenai Akpınar Nekropolisinde, 28 nolu mezarın güneyinde, ağız kenarı dışında sağlam olarak ele geçmiş bir örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir[287].Daskyleion kazısı buluntuları arasındaki gri hamurlu Lesbos amphoraları, genellikle İ.Ö. 6. yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına arasına tarihli tabakalardan ele geçmiştir[288].

Mısır'da, Iufaa kuyu mezarı içinden parçalar halinde bulunmuş gri renkli Lesbos amphorası, İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir[289]. Saïs Kenti kazılarında bulunmuş olan gri renkli amphora üst gövdesi de İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihlenmiştir[290].

[286] Doğer 1988, s. 251, Şek. 44, Kat. No.111, Şek. 45, Kat. No. 112-113.
[287] Sezgin 1998, Kat. NO. 35, Şek. 35.
[288] Atilla 2003, Şek. 16-17, Kat. No. 44-47; Atilla 2005, Kat. No.15-16.
[289] Smolarikova 2002, ss. 39-40, Pl. II-2.
[290] Saïs 2007, http://www.dur.ac.uk/penelope.wilson/3o2007.html

Atina Agorası Kuyu N 7:3 ten ele geçen bir üst gövde[291] ile tama yakın profile sahip bir örnek[292], kuyu G 15:1 den ele geden bir diğer üst gövde[293] İ.Ö. 6. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenmektedir. Atina Kerameikos Nekropolisi buluntuları arasında, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihli tam profil veren sağlam örnekler bulunmaktadır[294]. Thasos'ta ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, İ.Ö. 6. yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihli gri renkli Lesbos amphora örnekleri bulunmaktadır[295].

Karadeniz'deki bazı merkezlerde de İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli geç seriye ait örnekler ele geçmiştir. Berezan'da İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihli 5 nolu kuyu[296] ile yine Berezan'daki G alanından[297] gri renkli Lesbos amphora örnekleri ele geçmiştir. Kutsavelovka 9 nolu kurgan içinde gri renkli ağız, dip ve kulp parçaları ele geçmiştir[298].

2.3.2. Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları

Lesbos adası sadece gri değil aynı zamanda kırmızı renkli kile sahip amphora üreten bir merkez olarak da bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda kırmızı renkli amphoraların gri renkli amphoralardan çok küçük farklarla ayrıldığı görülür. Clinkenbeard, kırmızı renkli amphoraların, gri renkli amphoralardan daha küçük boyutlu olduğunu öne sürerek, "fractional red" (fraksiyonel kırmızı) adını vermiştir[299]. Ancak Clinkenbeard tarafından öne sürülen bu tez, Brashinskii tarafından yapılan, kapasite ölçüm çalışmaları ile çürütülmüştür. Brashinskii'nin yaptığı kapasite ölçümlerinde,

[291] Clinkenbeard 1982, Pl. 70-6, 71-6.
[292] Grace 1953, Kat. No. 148, Şek. 5.
[293] Clinkenbeard, Pl. 70-3, 71-3.
[294] Knigge 1976, Mezar No. HW 226, SW 108; Clinkenbeard 1982, Pl. 70-2, 71-2, Pl. 70-5, 71-5.
[295] Y. Grandjean, "Établissement D'Une Typologie des Amphores Thasiennes", *BCH 116*, 1992, ss. 55-553, Şek.5-32.
[296] Monakhov 2003, Tab. 5-1.
[297] Dupont 2005, s. 64, Kat. No. 27.
[298] Boky-Olkhosky 1994, Şek. 3-3; Gavrilyuk 2007, Şek. 5,No.3.
[299] Clinkenbeard, B. "Lesbian and Thasian Wine Amphoas: Questions Concerning Collaboration", *BCH SupPl.* XIII, 1986, s. 354.

kırmızı ve gri renkli amphoralar arasında hacim olarak çok da büyük bir farkın olmadığı görülmüştür[300].

Rus araştırmacı Zeest ise dip yapısından dolayı kırmızı renkli amphoraları "tumbler-bottom" (bardak dipli) adıyla ayrı bir isimle sınıflandırmıştır[301]. Son dönem Rus araştırmacılar, kırmızı renkli amphoraları, gri amphoralara göre daha sivri ve konik formlu dibe sahip olmaları nedeniyle "konik kaideli-kırmızı killi" amphoralar olarak sınıflandırmışlardır.[302].

Kırmızı renkli Lesbos amphoraları, diplerinin daha uzun ve konik formlu olması ve kulp alt birleşim noktalarının boyuna daha yakın olması gibi özellikleriyle, gri renkli amphoralardan ayrılmaktadır. Lesbos amphoraları ile ilgili sınırlı sayıda yapılmış kil analizleri sonucunda, her iki grubun kil yapısı bakımından da birbirinden ayrıldıkları görülmektedir[303].

Kırmızı renkli Lesbos amphoralarının form gelişimi takip edildiğinde, gri renkli örneklerle paralel olduğu görülmektedir. Eldeki arkeolojik veriler, kırmızı renkli amphoraların, en erken İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren üretilmiş duklarını göstermektedir. Kırmızı renkli amphoralar, bu tarihten, birden bire ortadan kalktıkları İ.Ö. 4. yüzyıla kadar üretilmişlerdir.

2.3.2.1. İ.Ö.600-550 Yılları Arasına Tarihli Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları

İ.Ö. 7. yüzyılın sonundan itibaren, olasılıkla Lesbos adası ile peraiasındaki Aiolis anakarasını içine alan oldukça geniş bir coğrafyada kırmızı renkli Lesbos amphoraları üretilmeye başlanır.

[300] Brashinskii 1984, ss. 176-177.
[301] Zeest 1960, s. 18, Pl. III 9a-b.
[302] Leipunskaja 1987, ss. 99-100, Şek. 34, No. 9-10; Ruban 1990, ss. 12-19.
[303] Clinkenbeard 1982, s. 264.

2.3.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Kırmızı renkli serinin erken tipleri olarak yorumlayabileceğimiz, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli amphoralar, gri renkli çağdaşlarıyla hemen hemen aynı form özelliklerini gösterir.

Ele geçmiş tam profil veren örnekler yardımıyla, erken dönem kırmızı renkli amphoraların genel form özellikleri hakkında daha detaylı bilgilere ulaşmaktayız. Buna gore, erken dönem kırmızı renkli amphoralarda iki farklı ağız manipülasyonu görülmektedir. Bunlardan en yaygın olanı , dışa çekik, yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarıdır. Yine dışa çekik, köşeli profile sahip ağız kenarları ise daha seyrek görülen manipülasyondur. Erken dönem kırmızı renkli örnekler, omuza doğru genişleyen, kısa ve tıknaz boyuna sahiptir[304]. Boyun yükseklikleri 11-14 cm arasında değişmektedir. Ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli güçlü kulplar, gri örneklerden farklı olarak, omuzun boyuna yakın olan üst kısmına birleşmektedir. Lesbos amphoralarına özgü, kulp alt birleşimlerinde görülen, kabartma fare kuyruğu bezemesi, kırmızı renkli örneklerde de karşımıza çıkmaktadır. Lesbos amphoralarının bir başka karakteristik özelliği olan, dudak altındaki plastik bant, çağdaşı gri amphoralarla benzer şekilde, kulp üst birleşiminin orta noktasına yakın yerleştirilmiştir. Bunun dışında, boyun-omuz geçişinde yer alan silme de hemen hemen tüm örneklerde bulunmaktadır ki Varna Müzesi'nde korunmakta olan tam bir örnekte bu boyun-omuz silmesi oldukça belirgindir[305].

En yüksek projeksiyon noktası, karın hiazsında olan gövde, oldukça şişkindir. Bu dönemde ortalama genişlikleri 35-44 cm arasında değişmektedir. Dupont, kırmızı renkli amphoraları, gri örneklerden ayıran en önemli özelliğin kaide çapı olduğunu söylemektedir. Dupont'a gore, kırmızı renkli amphoralar, gri renklilere oranla daha dar kaidelere sahiptir[306]. Ancak, Orgame nekropolisinden ele geçmiş tam bir amphora, 9.3

[304] Dupont kırmızı renkli amphoralarda omuza doğru genişleyen boynun eğiminin daha fazla olduğunu söylemektedir. Dupont 1998, s. 160
[305] Dupont, Şek. 23.5 a.
[306] Dupont 1998, s. 158.

cm lik kaide çapıyla, dönemin geniş kaideli örnekleriyle uyum sağlamaktadır[307]. Bu özelliğiyle Orgame örneği, erken dönem kırmızı renkli amphoralar için istisnai bir örnektir. Bu örnek dışında erken dönem kırmızı renkli amphoraların kaide çapları genellikle 3-5 cm arasında değişmektedir.

Phokaia Arkaik dönem sektörlerinden ele geçen amphoralar arasında, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlenebilecek 3 adet ağız-boyun ve bir adet kaide olmak üzere toplam dört adet kırmızı renkli Lesbos amphora parçası bulunmaktadır (Kat. No. 14-17). Ağız-boyun parçalarından ikisi dışa çekik, köşeli ağız profiline sahipken (Lev. 27, No. 14-15), bir örnek, dışa çekik, yuvarlatılmış, gaga kesitli ağız formuna sahiptir (Lev. 27, No. 16). 16 katalog numaralı amphorada, boyun dışa doğru belirgin biçimde açılmaktadır. Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiş tek kaide parçası ise 3.5 cm çapındadır. Kaide, oturma düzlemi tamamen yuvarlatılmış, sığ oyuklu halka kaidedir (Lev 27, No. 17) Ancak kaide, çapı ve oturma düzlemindeki oyuğun oldukça sığ olması nedeniyle, erken tarihli kırmızı renkli amphoraların, geç örneklerinden olmalıdır.

Kırmızı renkli Lesbos amphoralarının kil yapısı da gri renkli amphoralarla paralellik gösterir. Yoğun mika katkılı hamur karakteristiktir. Phokaia örneklerinin de tamamının kilinde mika standart katkı maddesidir. Mika dışında, kum, kalsit ve taşçık (Kat. No. 14) hamur içinde kullanılan diğer katkı maddeleridir. Phokaia örneklerinden de anlaşıldığı kadarıyla, açık kırmızı, pembe ve koyu kahverengi görülen kil renkleridir. Örneklerin tamamına yakınında, dış yüzeye genellikle kilin renginde astar uygulanmıştır.

[307] I. Birzescu "Die Handelsamphoren der 'Lesbos rot'–Serie in Istros",*AM* 12, 2005, Grup I, Abb. 01, Kat.No. 3.

2.3.2.1.2. Tarihleme

Kırmızı renkli Lesbos amphoraları, gri renkli amphoralar gibi, yoğun olarak Karadeniz ve Doğu Akdeniz, az sayıda da Batı Akdeniz havzasında dağılım gösterir (Harita 5).

Kırmızı renkli seriye ait en erken örneklerden biri, mezar hediyesi olarak bırakılan halka askos yardımıyla İ.Ö. 620-600 yılları arasına tarihlenen, Klazomenai Akpınar nekropolünden ele geçmiş ve omuz üst kısmından yukarısı korunmamış amphoradır[308].

Histria'da, İ.Ö. 620-570/560 yılları arasına tarihli, NAII tabakasından ele geçmiş amphoralar arasında, biri omuz hizasına kadar korunmuş iki adet ağız ve boyun parçası bulunmaktadır[309]. Orgame nekropolisi buluntusu tam profil veren örnek ise, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihlenmektedir[310]. Bulgaristan kıyılarında bulunmuş ve bugün Varna müzesinde yer alan örnek ise İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı arasına tarihlenmektedir[311]. Bourgas körfezindeki Debelt'te, Pit1 ve Pit2 'de ele geçen ticari amphora buluntuları arasında bulunan kırmızı renkli Lesbos amphora örnekleri, birlikte ele geçtikleri, beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli amphora parçalarıyla İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir (Lev.47, Şek. 29)[312].

Dupont'un "masa tipi" olarak tanımladığı ve Clinkenbeard tarafından B formu olarak sınıflandırılan, küçük boyutlu, koyu kırmızı renkli kile sahip örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın başı, hatta İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmektedir[313]. Salamis nekropolünden ele geçen, ağız-boyun-kulp kısmı ve kaidenin bir bölümü eksik olan

[308] Sezgin 1998, Kat. No.33, Şek.33.
[309] Dimitriu 1966, Pl. 56, No. 548, 550.
[310] Birzescu 2005, Abb.1, Kat. No.3.
[311] Dupont 1998, s. 161, Şek. 23.5 a.
[312] C. Tzochev, "Archaic amphora import at native Thracian sites around Bourgas Bay" (abstract) http://patabs2.org/Tzochev.html; C. Tzochev "Between the Black Sea and the Aegean:The Diffusion of Greek Trade Amphorae in Southern Thrace", *PATABS 1 (Production and Trade of Trade Amphorae in the Black Sea)*, Actes de la Table Ronde Internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006, (Eds. D.K.Tezgör-N. Inaishvili), Paris 2010, PL. 57-1.
[313] Dupont 1998, s. 159, Şek. 23.4 g; Clinkenbeard 1982, Pl. 69 c-d.

amphora, kontekstinde bulunan kuşlu kase yardımıyla İ.Ö.7. yüzyılın sonuna tarihlenmiştir[314]. 14 katalog numaralı ağız-boyun parçasına form olarak çok benzeyen bir örnek Troia D9 açmasında ele geçmiş ve İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmiştir[315]. Ancak bu amphoranın genel form özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlemek yerinde olacaktır.

Yukarıda tarihleri sıralanan örnekler yardımıyla, Phokaia buluntusu üç adet ağız-boyun ve bir adet kaide parçası, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlenebilir.

2.3.2.2. İ.Ö. 550-500 Yıllarına Tarihli Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarından itibaren, kırmızı renkli Lesbos amphoraları, gri renkli serinin piyasadaki üstünlüğüne son vermeye başlamış, gri renkli örnekler azalmaya başlarken kırmızı renkli amphoraların üretimi artmıştır. Akdeniz ve Karadeniz'deki birçok merkezde İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda ve kontekstlerde, kırmızı renkli amphoraların yoğun olarak ele geçmesi bu durumun göstergesidir. Nitekim, Phokaia'da da, bu döneme tarihli gri renkli Lesbos amphorası sadece bir adet örnekle temsil edilirken, ağız-boyun ve kaide parçaları dahil toplam dokuz adet kırmızı renkli Lesbos amphorası ele geçmiştir.

2.3.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 6. yüzyılın ortasından itibaren, kırmızı renkli Lesbsos amphoralarında belirgin bir değişim kendini göstermeye başlar. İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren, dışa çekik, yuvarlatılmış, gaga formundaki ağız kenarı yaygın olarak kullanılmaya başlar[316]. Ancak, erken örneklerde görülen, köşeli ağız kenarı da bu dönem içinde kullanılmaya devam eder. Bununla birlikte, ağız altındaki plastik bant, ağız kenarına doğru iyice yaklaştırılır.

[314] Gjerstad 1977, Pl. XXII, No. 4, Kat. No. 200.
[315] Lawall 2002, s. 215, Şek. 6, Kat. No.1.
[316] Dupont 1998, s. 161, Şek. 23.5b.

Bu dönemde, iki farklı boyun tipi görülmektedir. Bunlardan biri omuzlara doğru hafif açılarak inen boyun, diğer ise silindirik görünümlü boyundur. Ancak her iki durumda da boyun erken döneme göre biraz daha uzamıştır. Yüzyılın sonuna doğru boyun daha da uzayacak ve orta kısmı şişkinlik kazanacaktır.

Ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli, baston formundaki kuvvetli kulplar, hafif dışa doğru açılarak, boyun-omuz birleşimine yakın bir noktaya inmektedir. Kulp alt birleşimlerinde, omuza doğru devam eden kabartma fare kuyruğu bezemesi standarttır.

Gövde erken örneklere göre, daha uzun ve ince hatlara sahiptir. Bu yüzden, şişkinliğini kaybetmiş ve oval bir görünüm kazanmıştır. Amphoraların ortalama yüksekliği 60-65 cm arasında değişmektedir. İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreği içinde, gövdenin en şişkin yeri omuz hizasındayken, yüzyılın sonuna doğru şişkinlik karın bölgesine doğru inmiştir. Gövdenin daralmasıyla birlikte, üst ve alt gövde daha yumuşak bir kavisle birleşir.

İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğiyle birlikte kaidenin çapı iyice daralır (2-4 cm)ve Zeest tarafından "Tumbler-bottom" (Bardak-dip) olarak isimlendirilen, konik formlu dip-kaide ortaya çıkar. Bu daralma sonucunda, erken örneklerden tanıdığımız halka kaidenin yerini, oturma düzleminde küçük bir oyuk bulunan, tamamen konik bir form almış olan güçlü kaideler alır ve bu formunu yüzyılın sonuna kadar korur.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli kırmızı renkli Lesbos amphoraları Phokaia'da, yedi adet ağız-boyun (Kat. No. 19-25), üç adet dip-kaide (Kat. No. 25-27) ve bir adet, deniz buluntusu tam profil veren örnek (Kat. No. 18) olmak üzere toplam 11 örnekle temsil edilmektedir. Ağız-boyun parçalarından dört tanesi dışa çekik, yuvarlatılmış, gaga formunda ağız kenarına ve ağzın hemen altına yerleştirilmiş plastik banda sahiptir (Lev. 28, No. 19-22). Diğer iki örnek ise dışa çekik, köşeli ağız yapısına (Lev. 29, No 23-24) ve ağız altında plastik banda sahiptir.

Bugün İzmir Arkeoloji Müzesi envanterinde yer alan, deniz buluntusu tam profil veren amphora (Kat. No. 18, Lev. 27), dışa çekik, yuvarlatılmış kuvvetli bilezik formunda ağız kenarına sahiptir. Bu amphorada ağız altı plastik bant bulunmamaktadır. Bu açıdan istisnai bir örnektir. 67 cm yüksekliğiyle dönemin standartlarından biraz daha uzundur. 16 cm. yüksekliğindeki boyun, omuzlara doğru hafif açılır ve omuzla birleştiği yerde ince bir sırt yer alır. Ağız altından çıkan yuvarlak kesitli kulplar, dışa doğru açılmadan, dik bir şekilde, boyun-omuz birleşimine doğru inmektedir. Bu örnekte, fare kuyruğu bezemesi biraz daha kısa tutulmuştur. En şişkin yeri omuz hizasında olan, 40 cm çapındaki gövde, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı için biraz geniştir. Bu özellik, erken dönemin devamı olarak yorumlanabilir. Alt gövde ile kesintisiz birleşen konik formlu kaide ise, 3.2 cm. lik çapıyla dönemin standartlarındadır.

Phokaia örneği iki adet kaideden biri 3.8 cm. (Lev. 29, No. 25), diğer ise 4.6 cm çapındadır (Lev. 30, No. 26). Her iki kaide de, oturma düzleminde küçük bir oyuk bulunan konik formlu dip-kaidedir.

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilen Lesbos amphoraları, Lesbos amphoralarının genelinde görülen mikalı kile sahiptir. Phokaia örneklerinin birkaçı dışında, başlıca katkı maddesi mikadır. Mika dışında, farklı yoğunluklarda kum, kalsit ve taşçık diğer katkı maddeleridir. Dupont, bu dönem içinde üretilen kırmızı renkli amphoraların gri renkli çağdaşlarına oranla daha rafine bir kile sahip olduğunu, dış yüzeylerinin daha soluk bir renkte olmasına rağmen genellikle turuncu renkli hamurlara sahip olduklarını söylemektedir[317]. Ancak Phokaia örneklerinin killeri, ağırlıklı olarak sarımsı-kırmızı, açık kırmızı, koyu kırmızı ve açık sarımsı kahverengi gibi renklere sahiptir. Deniz buluntusu amphoranın hamuru açık kırmızıyken, dış yüzeyi kırmızımsı sarı renkte astarlıdır.

[317] Dupont 1998, s. 161.

2.3.2.2.2. Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli kırmızı Lesbos amphoraları, Karadeniz ve Akdeniz'deki birçok merkzde ele geçer.

Sivastopol Tarkan Burnu'ndan geldiği belirtilen bir örnek, Sadberk Hanım Müzesi kolleksyionunda yer almaktadır (Lev. 48, Şek. 30)[318]. Histria'da ele geçen kırmızı hamurlu Lesbos amphoralarının büyük bölümü, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli NAIII tabakasından gelmektedir ve Attika etkili amphoralar adıyla gruplandırılmıştır[319]. Varna Müzesinde korunmakta olan ve Bulgaristan kıyılarında bulunmuş sağlam bir örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü.çeyreği içine tarihlenmektedir[320]. Bu amphora, genel form özellikleri bakımından, Phokaia, deniz buluntusu amphorayla benzerlik göstermektedir. Zaten Phokaia örneği de sahip olduğu ölçüler nedeniyle de, yüzyılın ortalarına yakın bir tarihten olmalıdır.

İ.Ö.6. yüzyıl üçüncü çeyreğine, kontekst yardımıyla kesin olarak tarihlenebilen bir örnek Phokaia'da, arkaik sur duvarı kazısı sırasında ele geçmiştir (Lev. 48, Şek. 31)[321]. Bu amphora, kentin ana giriş kapısı önünde ortaya çıkarılan yangın tabakası üzerinde kırık olarak ele geçmiştir. Söz konusu tabaka, Persler'in kenti ele geçirdiği İ.Ö. 546 yılındaki çatışma sırasında, kapının ahşap hatıllarının yanması sonucu oluşmuş, amphora ise olasılıkla yangının söndürülmesinde kullanılmıştır. Dolayısıyla In-situ durumda bulunmuş olan amphora, İ.Ö. 546 yılına aittir. Dnieper bölgesi, Kutsevolovka'da 9 nolu kurganda, iki adet Zeest Samos tipi amphorayla birlikte bulunan örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir (Lev. 48, Şek. 32)[322].

---

[318] Çavdar 1998, s. 94, Env. No. 12212-ARK619, Araştırmacı tarafından Lesbos olarak tanımlanmamış, ele geçtiği yer olan Sivastopol amphorası olarak tanımlanmıştır.
[319] Dimitriu 1966, s. 126, 489,Pl. 57, No. 842, 843, 845, 846, 848; Ayrıca bkz. Birzescu 2005, Abb.02, Kat. No.4; Abb.03, Kat. No. 12.
[320] Dupont 1998, Şek. 23.5b.
[321] Özyiğit 1992, ss. 18-19, Çiz.3; S. Özyiğit, *FOÇA PHOKAIA*, İzmir 1998, s. 43.
[322] Boky-Olkhosky 1994, ss. 155-156, Şek. 3: 2-3.

Bugün Gürcistan sınırları içinde kalan, Kolkhis bölgesindeki Pichnavari nekropolünden ele geçen bir örnek İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlenmiştir[323]. Ancak amphora, İ.Ö. 5. yüzyıla ait örneklere oranla çok daha geniş bir gövdeye ve daha kısa bir boyuna sahiptir. Bu form özellikleriyle verilen tarihten daha erken, olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği içine ait olmalıdır.

Nymphaion Nekropolisinden ele geçmiş ve bebek mezarı olarak kullanılmış iki amphora İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmiştir[324]. Onayko tarafından yayınlanan Torikos buluntuları arasında İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli çok sayıda kırmızı renkli ağız-boyun ve dip parçası bulunmaktadır[325]. Chokrak'tan ele geçen kırmızı renkli amphora dip parçaları İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başı arasına tarihlenmektedir[326].

Atina Attalos Stoası, Q12:3 nolu kuyu içinden ele geçen kırmızı renkli amphoralar İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlenmektedir[327]. Aegina Aphaia tapınağı, teras buluntuları arasında ele geçen kırmızı renkli amphoralar İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir[328]. İ.Ö. 530-510 yılları arasına tarihli Pointe Lequin 1A batığından bir adet kırmızı Lesbos amphorası ele geçmiştir[329]. Daskyleion'da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı ile İ.Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalardan çok sayıda kırmızı renkli Lesbos amphorası ele geçmiştir[330].

[323] Kacharava 1995, Şek. 3.
[324] Grach 1999, Taf. 148-10 (ННФ 76240), Pl.91-2 (ННФ 77.29)
[325] Onayko 1980, Tav.V, No. 45-61.
[326] Masslenikov 1995, Şek. 2-5, No. 4,9.
[327] Roberts 1986, Şek. 41, No. 408-411, Clinkenbeard 1982, Pl.71-4.
[328] Johnston 1990, Şek.2-3 kat. No. 41, Şek. 3, kat. No. 42.
[329] Long vd. 1992, ss.223-226, Şek. 45-5.
[330] Atilla 2003, Şek. 18-20, kat. No. 50-55.

2.4. SAMOS TICARI AMPHORALARI

İ.Ö. 7. yüzyılın sonundan İ.Ö. 4. yüzyıla kadar geçen yaklaşık üçyüz yıllık süre, Güney Ionia bölgesi kentlerinin amphora yoğun olarak amphora ürettiği dönemdir. Bölge içinde özellikle iki kent bu konuda başı çeker; bunlardan biri Samos adası, diğer ise hemen peraiasında yer alan Miletos kentidir.

Dışa taşkın, torus şeklinde kalın dudağa, genellikle konik bazen silindirik görünümlü kısa ve küt boyuna, kısa ve yay formlu kulplara, şişkin, ovoidal formlu gövdeye ve sığ oyuklu, dar halka kaideye sahip amphora tipi, genellikle Samos adasına atfedilir. Samos üretimi amphoralarla ilgili en erken bilgileri Boehlau ve Petrie verir.

Boehlau, Samos'ta Tigani kentinin batısındaki nekropolde gerçekleştirdiği kazılarda, çok sayıda bebek mezarı olarak kullanılmış amphora ortaya çıkarır[331]. Ancak ele geçen amphoraların formuna dair tek bir Çiz. vermiştir[332]. Petrie ise 19. yüzyılın sonlarında Naukratis'te gerçekleştirdiği çalışmalarda Samos amphora örnekleri yer almaktadır, ancak Petrie'de Boehlau gibi, sadece kontur Çiz.lerle yetinir[333]. Samos amphoralarını, ada ile ilk ilişkilendiren kişi ise Zeest'tir. Zeest Nymphaion buluntusu tam bir amphorayı Samos üretimi olarak sınıflandırır[334].

Bugüne kadar Samos amphoralarıyla ilgili en kapsamlı çalışmayı V. Grace gerçekleştirmiştir[335]. Grace, İ.Ö. geç 7- erken 6. yüzyıla tarihli erken örnekler için bu yaptığı bu değerlendirmeyi, hem Tigani nekropolü amphoraları hem de balıkçılar tarafından çıkarılan örneklerle desteklemektedir. Grace tarafından yapılan bu çalışmadan çıkan sonuçlar, bugün de büyük oranda geçerliliğini korumaktadır.

[331] J. Behlau, *Aus Ionischen und Italischen Nekropolen*, Leipzig 1898.
[332] Boehlau, s. 23, Şek. 16.
[333] Petrie, W.M.F. *Naukratis I*, London 1886, Pl. 16-2.
[334] Zeest 1960, Pl.I.3; Dupont 1998, s. 164., dipnot 130.
[335] Grace, V. "Samian Amphoras", *Hesperia*, vol. 40, No.1, (Jan. –Mar. 1971), ss.52-95.

İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başında, hem Samos hem de Miletos amphoraları, hem form hem de kil yapısı bakımından birbirine çok benzer şekilde üretilmiştir. Dupont[336] ve Withbread[337] tarafından gerçekleştirilen analizlerde neredeyse hiçbir ayrı özellik bulunamamış, bu yüzden bu döneme ait amphoralar "Miletos-Samos Grubu" adı altında gruplandırılmıştır[338].

Antik yazarlar-özellikle Strabon-, Samos adasının iyi şarap üretmediğinden bahseder[339]. İ.Ö. 5. yüzyıla ait Samos sikkeleri üzerinde amphora ile birlikte tasvir edilen zeytin dalı, bu amphoraların, özellikle zeytinyağı taşımak için üretilmiş olduklarını gösterir[340]. Dupont, özellikle Etruria bölgesinde ele geçen Batı Anadolu kökenli ticari amphoralar içerisinde, Samos örneklerinin %50-60 oranında olduğunu, buna karşı, Karadeniz'de oldukça az sayıda ele geçtiklerini belirtir. Dupont, bu durumu, şarap üreten diğer merkezlerin batıda Etruria şarabıyla baş edememeleri nedeniyle zeytinyağı taşıyan Samos ve Miletos amphoralarının bu bölgede prim yapması, bunun yanında Karadeniz'de az ele geçmesini de bu bölgede yaşayan Yunanlı olmayan halkların hayvansal yağ tercih etmeleriyle açıklar[341]. Gedrçekten de Samos amphoralarının dağılım alanlarına bakıldığında, özellikle İ.Ö. 6. yüzyıl içinde yoğun olarak Batı Anadolu ile Batı Akdeniz'de ele geçtiklerini söylemek yanlış olmayacaktır (Harita 6).

---

[336] Dupont 1982, s. 204-208.
[337] I.K. Withbread, "The Application of Ceramic Petrology to the Study of Ancient Grek Amphorae", *BCH SupPl.* 13, 1986, ss. 95-101.
[338] Aegina Aphaia Tapınağı teras dolgusundan ele geçen bir grup amphora, Johnston tarafından "Samos-Miletos" adıyla sınıflandırılmıştır. Bkz. Johnston 1981, s. 42;Lawall, Atina Agorası buluntuları içinde yer alan İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli bir grubu benzer formlara sahip olmaları nedeniyle "Miletos-Samos Grubu" olarak sınıflandırmaktadır. Lawall 1995, ss. 176-195, Şek. 69-77.
[339] Strabon, *Geographika*, XIV, 1.5."*Civarındaki bütün adalarda ve ada olmayan komsu ülkelerin çoğunda, örneğin Khios, Lesbos ve Kos adalarında en iyi saraplar elde edilmesine rağmen Samos Adası'ndan iyisarap çıkmaz*.",
[340] Mattingly, H. "Coins and Amphoras, Chios, Samos and Thasos in the 5th Century B.C.", *JHS* 101, 1981, Pl. 1 h.
[341] P. Dupont "La Circulation Amphorique en Mer Noire a L'Epoque Archaique, Specificite et Problemes", *İn: Garlan (ed.)*, 1999.

Phokaia arkaik dönem sektörlerinde ele geçmiş Samos üretimi 20 adet ağız ve boyun parçası, kentte ele geçen amphoralar içinde %10.3 lük bir orana sahiptir (Tablo 2). Samos amphoraları Phokaia'da en yoğun Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiştir (Tablo 1). Tüm Samos amphoraları, tipolojik incelemeri sonucunda üç farklı döneme tarihlenir.

2.4.1. İ.Ö. 630-600 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları

2.4.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında üretilen Samos amphoraları serinin en erken örneklerini oluşturmaktadır. Bu seriye ilişkin tam örnekler, erken örneklerin form gelişimi hakkında bize detaylı bilgiler vermektedir. Abdera nekropolisi amphoraları arasında yer alan tam bir amphora, oldukça geniş ağız çapı (16 cm), kısa ve küt boynu, kısa, elips kesitli, yay formlu kulpları, 44 cm çapındaki geniş ve yuvarlak gövde formuyla Samos amphoralarının en erken tarihli örneklerinden biridir[342]. Ağız kenarı, dışa çekik, yuvarlatılmış, torus şeklindedir. Söz konusu örnek, 9 cm. çapında kaideye sahiptir.

Berezan Hermitage Müzesi kolleksiyonundaki bir diğer tam örnek[343], genel form yapısıyla Abdera örneğine benzerken, daha uzun boyun, dışa çekik, kalın yastık formlu ağız kenarı ve hafif yükselerek çıkan elips kesitli kulplarıyla farklılık göstermektedir. Bu amphora 52 cm yüksekiğe, 38 cm karın çapına sahiptir.

Gruba ait yukarıda anlatılan örnekler yardımıyla, erken dönem Samos amphoralarında, farklı ağız manipülasyonları görüldüğünü söyleyebiliriz. Örneklerin bir kısmında- Berezan örneğinde olduğu gibi-ağız kenarı, boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmış kalın bant formundayken, genellikle kullanılan form, dışa taşkın, torus şeklindeki ağız kenarı formudur. Ağız çapları 12-16 cm arasında değişmektedir. Bu

[342] Skarlatidou 2000, Pl.53.
[343] Dupont 2005, Env. No. B63.290.

dönem Samos amphoraları genel olarak, kısa ve geniş, genellikle kesik konik formlu boyun yapısıyla dikkat çeker. Bazı örneklerde ise silindirik görünümlüdür. Boyun omuz geçişinde, Samos amphoralarının vazgeçilmez özelliklerinden biri olan belirgin bir silme yer alır. Aşağı yukarı boynun ortasına yakın bir noktadan hafif yükselerek çıkan ve dışa doğru açılan elips kesitli kulplar, yay formludur. En geniş projeksiyon noktası omuz hizasında olan, şişkin gövde, kesik konik formlu, sığ oyuklu ve dışa doğru açılan halka kaide ile sona ermektedir.

Phokaia buluntusu Samos amphoraları arasında, bu gruba dahil edilebilecek altı adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No.1-6). Örneklerin tamamı dışa açılan, kalın yastık formlu ağız kenarına sahiptir(Lev. 31, No. 1-6)[344]. Ağızdan boyuna geçişte ince bir silme bulunmaktadır. Phokaia örneklerinin ağız çapları 16.4 cm-11.4 cm arasında değişmektedir. Bu tip ağız formuna sahip örnekler, Oryantalizan dönem seramik atölyesi buluntusu olan ve kontekstinde ele geçen, çentik ağızlı kuşlu kase parçasıyla İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenen, 5 katalog numaralı ağız parçasıyla benzerlik gösterdikleri için erken gruba dahil edilmişlerdir[345].

İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğine tarihli, erken dönem Samos amphoraları, yoğun mikalı killeriyle dikkat çekmektedir. Phokaia örneklerinin killerine göz attığımızda, tamamına yakınının, değişen yoğunluklarda mikalı kile sahip olduğu görülmektedir. Ancak 4 katalog numaralı örnekte katkı maddesi olarak yalnızca kalsit bulunmaktadır[346]. Dolayısıyla mikalı kil yoğun olarak kullanılmasına rağmen, mikasız örnekler de görülebilmektedir. Bu durumda, benzer coğrafi özellikler gösteren Samos adası ile peraiasındaki anakarada yoğun mikalı kile sahip amphoralar üretilirken, mikasız örneklerin farklı merkezlerde üretilmiş olabilecekleri düşüncesi akla gelmektedir. Bu

[344] Söz konusu örneklerin tamamında, ağız kenarından boyuna geçişte çok küçük bir girinti görülmektedir.
[345] Parça üzerinde, ağız kenarından sarkan içi çapraz taramalı üçgen motifi ile yine içi çapraz taramalı kuş figürünün arka kısmı görülmektedir. Bu bezeme, Cook tarafından İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreği başına tarihlenmektedir. Bkz. R.M. Cook, "Chapter 6: Bird Bowls and Rosette Bowls", ***R.M.Cook-P.Dupont,*** *East Geek Pottery, New York 1998*, ss. 26-27., Şek. 6.1.
[346] V. Grace, Samos amphoralarını kil yapılarına göre değerlendirirken, bazı örneklerde neredeyse hiç mika bulunmadığından bahsetmektedir. *"Of jars mentioned above of which the clay is knownt to me, only AP 1491 and perhaps in P 8858 is it as nearly non-micaceous as in P 18988",Bkz. Grace 1971, s. 77.*

dönemde görülen kil rengi genellikle kırmızı ve açık devetüyü rengidir. Bunun yanında, kırmızımsı kahverengi, pembe gibi tonlar da görülebilmektedir. Phokaia örneklerinde baskın kil rengi açık kırmızıdır. Bunu açık kırmızımsı kahverengi izler. 5 katalog numaralı parça ise pembemsi beyaz renkli kile sahiptir.

İ.Ö. 7. yüzyılın sonuna tarihli Samos amphoraları, bezemesiz amphoralar olarak bilinmektedir. Ancak, Miletos Kalabaktepe'den ele geçmiş bir amphora ağız-boyun parçası, sahip olduğu firnis bant süslemesiyle, istisnai bir örnektir[347]. Phokaia, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele 5 katalog numaralı parçada, ağız boyun geçişinde, koyu kırmızımsı kahverengi renkte firnis bant bulunmaktadır.

2.4.1.2. Tarihleme

Son yıllarda yapılan çalışmalar, sanılanın aksine, Samos adasının İ.Ö. 7. yüzyılın sonundan daha erken bir tarihte üretime başladığını ortaya koyar. Abdera Nekropolü buluntuları arasında yer alan tam örnek, İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir[348]. Berezan hermitage Müzesi kolleksiyonundaki tam örnek için, her nekadar İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı önerilmişse de, küresel formlu, şişkin gövdesi, bu amphoranın da İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği içinde üretilmiş olması gerektiğini göstermektedir.

Samos Herion, güney temenosunda ele geçen bir üst gövde, oldukça dışa çekik, yuvarlatılmış torus şeklinde ağız formuna sahiptir ve İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmektedir[349]. Ancak söz konusu amphora, form olarak Cerveteri'de 53 nolu mezarda ele geçen ve protokorinth aryballosu yardımıyla İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli başka bir amphoraya benzemektedir[350]. Bu durumda Heraion örneğini verilen tarihten biraz daha erkene tarihlemek gerekmektedir. Yine Samos Heraion'u

[347] M. Seifert, *Herkunftsbestimmung archaischer Keramik am Beispiel von Amphoren aus Milet*, BAR International Series 1233, 2004, Taf. 72, Kat. No. 185.
[348] Skarlatidou 2000, s.55, Pl. 53.
[349] Isler 1978, Şek. 45b-46b.
[350] Rizzo 1990, Şek. 14, ancak Protokorinth dönemin İ.Ö. 650-640 yılları arası olduğu göz önünde bulundurulduğunda, her iki amphoranın tarihinin, bu tarihler arasına çekilmesi daha doğru olacaktır.

kuzey yapı içinden ele geçen diğer örnekler ise İ.Ö. 630-600 yıllarına tarihlenmektedir[351].

Miletos Kalabaktepe'den ele geçmiş, biri bezemeli iki örnek İ.Ö. 625-600 yıllarına tarihli tabakadan ele geçmiştir[352].

Karadeniz'de Aşağı Don Bölgesi'nde yer alan Krasnogorovka III yerleşimindeki 14 nolu kurgan içinde, tüm gövdesi firnis bant süslemeli bir Khios amphorasıyla birlikte ele geçmiş Samos amphorası, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmiştir[353]. Ancak Khios amphorası, form olarak İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreğine yarihli örneklerle benzerlik göstermektedir. Bu nedenle şişkin gövde formu ve dış yüzü firnis bant süslemeli, geniş çaplı halka kaideli bu amphora ve beraberindeki Samos amphorası için İ.Ö. 7. yüzyılın üçüncü çeyreğini önermekteyiz. Karadenzi'de Samos amphoralarının en yoğun ele geçtiği merkezilerin başında Histria gelmektedir. Kentte ele geçen en erken tarihli Samos amphora örnekleri İ.Ö. 7. yüzyılın sonuna aittir[354].

Mezad Hashavyahu kazılarında ele geçen çok sayıdaki Samos amphora örneği, Babil Kralı II Nabukhadnezzar tarafından İ.Ö. 604 yılında gerçekleştirilen tahribat sonucu oluşan tabakanın altından ele geçmiştir[355]. Dolayısıyla tahrip tabakasından önceki bir tarihten olmaları gerekmektedir. Girit, Kommos'ta İ.Ö. 7. yüzyıl sonuna tarihli Q yapısından da Samos amphora örnekleri ele geçmiştir[356]. Kıbrıs Salamis antik kenti kazılarında, ele geçen ağız-boyun parçası İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmiştir[357]. Ancak verilen tarih bu örnek için biraz geç olduğu kanısındayız. Krasnogorovka 14 nolu kurgandan ele geçen amphorayla benzer ağız ve boyun profiline

[351] E.A. Furtwangler- J.H. Kienast, *Samos Band III, Der Nordbau ım Heraion von Samos*, Bonn., 1989, Abb. 21-32, Taf. 24-32.
[352] Seifert 2004, Taf. 72, kat. No. 184-185.
[353] Monachov S.Ju., *Grecheskie amfory v Prichernomor'e:kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.*, Saratov 1999, ss: 34-35, Taf. 2-1.
[354] Bkz. Sezgin 2009, dipnot. 876.
[355] Fantalkin 2001, Şek. 32. No.4-5, Şek. 33, No. 1-4; Naveh 1962, Şek. 6:1-3, 5.
[356] Johnston 1993 Şek. 09 b, j, Kat. No. 110-111.,
[357] Calvet-Yon 1977, Pl. XI, Kat. No. 116, Env. No. 67/Z-1220.

sahip olması bu amphoranın da en geç İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği içinden olması gerektiğini göstermektedir.

2.4.2. İ.Ö. 600-550 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında iki farklı formda Samos amphorası üretilmiştir. Bunlardan biri, erken formun devamı olan küresel gövdeli amphoralar, diğeri ise Dupont tarafından armut formlu "pear-shape"[358] olarak isimlendirilen daha küçük boyutlu amphoradır. Ağız, boyun ve dip formları benzer olmasına rağmen, gövde formunda ve boyutlarında görülen farklılık nedeniyle, İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı içinde üretilmiş Samos amphoralarını Tip A ve Tip B adıyla iki ayrı grup olarak incelemek yerinde olacaktır.

2.4.2.1. Tip A (Küresel Gövdeli Amphoralar)

2.4.2.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Tip A amphoraları, küresel gövde formlarıyla, erken serinin devamı niteliğindedir ancak biraz daha uzun ve dar forma sahiptir. Tip A grubuna dahil edebileceğimiz tam örneklerin büyük bölümü, Etruria bölgesindeki nekropollerden ele geçmiştir (Lev. 49, Şek. 33 a-b)[359]. Bu örneklere göre Tip A amphoralarında iki farklı ağız manipülasyonu görülmektedir. Birinci manipülasyonda, ağız kenarı boynun devamı şeklinde dışa açılmış, kalın yastık formundayken, ikinci manipülasyonda, dışa taşkın, iç yüzü düzleştirilmiş, torus şeklindedir.

Tip A amphoralarının tamamı, kısa ve kesik konik formlu, yükseklikleri 6.8 cm arasında değişen boyuna sahiptir. Erken dönem Samos amphoralarının genelinde görülen, boyun omuz geçişindeki silme, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde de varlığını devam ettirmektedir. Boynun ortasından çıkan, elips ya da oval kesitli kulplar, omuza doğru açılan yay formundadır.

[358] Dupont 1998, s.164.
[359] Özellikle, Vulci ve Cerveteri nekropollerinden ele geçen Batı Anadolu üretimi ticari amphoralar arasında Samos örnekleri önemli yer tutmaktadır. Bkz. Rizzo 1990.

Erken örneklerden farklı olarak, Tip A amphoalarında, gövdedeki en yüksek projeksiyon noktası, karın hizasına inmiş bu da amphoraya daha dolgun bir görünüm kazandırmıştır. Tip A amphoralarının yükseklikleri, 53-56 cm arasında, gövde çapları ise, 34-39 cm arasında değişmektedir. Küresel formlu Tip A amphoraları, çapları 5-7 cm arasında değişen, dışa açılan, sığ oyuklu halka kaide ile sona ermektedir.

Phokaia buluntuları arasında, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında görülen Tip A amphora grubuna dahil edilebilecek sadece üç adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No. 7-9). 7 katalog numaralı parçada ağız kenarı, boynun devamı şeklinde dışa açılan kalın yastık formundayken, 8 ve 9 katalog numaralı parçalarda ağız kenarı, dışa taşkın, iç yüzü düzeltilmiş, kalın bant formundadır (Lev 31).

Tip A Samos amphoraları, erken örneklerde olduğu gibi, genellikle, değişen yoğunluklarda mikalı kil yapısına sahiptir. Bunun yanında, mikasız örnekler de görülebilmektedir. Mika dışında kalsit ve kum görülebilen diğer katkı maddeleridir. Bu tipe ait örneklerde görülen hakim kil rengi ise,genellikle pembedir. Bunun yanında, kırmızı-sarı, açık kırmızı ve kahverengi diğer tonlardır. Phokaia örneklerinin tamamı mikalı kile sahipken, bir örnekte (Kat. No. 9) az yoğunlukta mika, bol quartz ve kalsit bulunmaktadır. Bununla birlikte, Phokaia örneklerinin killeri, açık kırmızı, sarımsı kırmızı ve açık kırmızımsı kahverengidir.

2.4.2.1.2. Tarihleme

Yukarıda, Tip A Samos amphoralarına ait örneklerin büyük oranda Etruria'daki nekropollerden geldiğinden bahsetmiştik. Bu örneklerin ele geçtiği mezarların tamamı, kontekst malzeme ile tarihlenmektedir.

Vulci, Osteria Nekropolü, 81 nolu mezardan ele geçen tam bir örnek, kontekstinde yer alan biri küresel diğeri piriform iki aryballos yardımıyla İ.Ö. 600-590

yılları arasına tarihlenmektedir (Lev. 49, Şek. 33b)[360]. Yine Osteria'daki 61 nolu mezar, Etrüsk-Korinth stilinde yapılmış oinokhoe ve alabastron yardımıyla İ.Ö. 6 yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir(Lev. 49, Şek. 33a)[361]. Cerveteri, Banditaccia Nekropolü, Tagola Dipinto, Tumula IV içinden ele geçen bir diğer tam Tip A örneği, mezar hediyeleri yardımıyla İ.Ö. 600-580 yılları arasına tarihlenmektedir[362]. Yine Banditaccia Nekropolü, Tumula VII, 1 nolu mezar buluntusu Tip A amphorası, İ.Ö. 600-580 yıllarına tarihlenmektedir[363]. Montalo di Castro, 1 nolu mezar içinden ele geçmiş tam bir örnek, Etrüsk amphoraları yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği sonlarına tarihlenmektedir[364].

Mylai (Milazzo) Nekropolü buluntuları arasında yer alan tam bir Tip A örneği, 34.9 cm. lik dar gövde çapına ve 56 cm yüksekliğe sahiptir[365]. Bu amphoranın tarihi için İ.Ö. 570-560 yılları arasını önerebiliriz. Salamis kazılarında, sondaj Z, çukur γ içinde bulunmuş olan örnek, 8.3 cm boyun yüksekliği ve 13.6 cm ağız çapıyla, Tip A amphora grubuna girmektedir[366]. Kuruluşunda Phokaia'nın baş rol oynadığı kentlerden biri olan İtalya'daki Gravisca kentinden de Tip A grubu içine giren bir örnek ele geçmiştir[367]. İspanya, Málaga'da, Palacio Buenavista kazılarında ele geçen amphoralar arasında da biri ağız, boynun bir bölümü ve iki kulptan oluşan üst kısım, diğer kaide olmak üzere iki örnek ele geçmiştir. Bu örnekler ele geçtikleri tabakanın tarihine göre İ.Ö. 7. yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına aittir[368]. Marion'da 83 nolu mezar içinden ele geçen tam bir örnek İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir[369]. Bourgas Körfezi

[360] Tomba 81 Hercle, bkz. Rizzo 1990, Şek. 213, Şek. 352.
[361] Tomba 61 Hercle, bkz. Rizzo, Şek. 214, Şek. 351.
[362] Rizzo, Şek. 137, Şek. 354.
[363] Rizzo, Şek. 125, Şek. 353.
[364] Rizzo, Şek. 245, Şek. 355.
[365] Brea-Cavalier 1959, Tav. LI.5.
[366] Calvet-Yon 1977, Pl. XI, Kat. No. 115, Env. No. 67/Z 1219.
[367] Slaska 1978,Şek. 5., Slaska, Gravisca kentinde ele geçen Batı Anadolu kökenli amphoralar arasında en kalabalık grubun, 44 örnekle Samos amphoraları olduğunu belirtmektedir Bkz. Slaska, s. 20.
[368] Garcia vd. 2000, ss. 194, 199, 201, Şek. 9, (P.B. MA. 98.21/23/3), Şek. 11 (P.B. MA. 98.21/23/7).
[369] Grace 1971, Pl. 15-1.

çevresinde yer alan Thrak kentlerinden biri olan Debelt'ten ele geçen Ionia amphoraları arasında, İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenen tam bir örnek bulunmaktadır.[370]

2.4.2.2. Tip B (Armut Formlu "Pear-Shaped" Amphoralar)

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde Samos adası, küresel gövdeli amphoralar dışında, daha küçük ve daha az kapasiteli, farklı formda amphoralar da üretmiştir. Bu yönüyle, Lesbos adasının İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında ürettiği, "phi tip" amphoralara benzemektedir.

2.4.2.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Armut formlu ikinci serinin amphoraları, ortalama 55-60 cm yüksekliğe sahiptir. Tip A örneklerine göre daha küçük boyutlu olması nedeniyle, daha az hacimli hamura sahiptir. Amphoraların büyük çoğunluğu, dışa çıkık, torus şeklinde ağız kenarına ve kısa, hafif şişkin, konik formda boyuna sahiptir. Samos amphoralarına özgü, boyun omuz geçişindeki silme, Tip B amphoralarında da görülmektedir. Tip A amphoralarından daha ince olan kulplar, boynun orta noktasından çıkarak, dar bir kavisle omuza birleşmektedir. Ortalama 65 cm genişliğindeki dik omuz, amphoranın en geniş noktasıdır. Buradan, çapı 4-5 cm arasında değişen, dar halka kaideyle sona eren alt gövdeye, keskin bir açıyla geçilmektedir. Bu da amphoraya, armut ya da topaç formunda bir görünüm kazandırmaktadır (Lev 49, Fig 34).

Phokaia örnekleri arasında Tip B grubuna dahil edilebilecek beş adet ağız boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No. 10-14). Ağız çapları 11-13 cm arasında değişen amphoralar, dışa taşkın, kalın, torus şeklinde dudak formunda ağız kenarı ve hafif şişkin boyuna sahiptir (Lev. 32). 12 katalog numaralı örnekte, oldukça kalın olan ağız kenarı, çok hafif aşağı doğru sarkmaktadır.

[370] C. Tzochev-T. Stoyanov & A.Bozkova (ed.), "Archaic Amphora Import from Thracian Sites Around the Bay of Bourgas", *PATABS II (Production and Trade of Amphorae in the Black Sea), Acts of the Interntional Round-Table held in Kiten, Nessebar and Sredeta, September 26-30, 2007,* Sofia 2011, Şek. 4-1.

Tip B amphoraları, Tip A örneklerinde görüldüğü gibi, rafine ve mika katkılı kile sahiptir. Bu tipte de diğer örneklerde olduğu gibi mikasız kile sahip amphoralar bulunmaktadır ki, C. Roebuck, Atina Akropolisi, kuzey yamacından ele geçen tam bir örneğin, mikasız kile sahip olduğunu belirtmektedir[371]. Phokaia örneklerinde mika dışında kum, kalsit, kuvartz ve şamot görülen diğer katkı maddeleridir. Tip B amphoralarının kil renkleri genellikle, kırmızı ve tonlarıdır. Phokaia örneklerinde ise hakim renk sarımsı kırmızıdır. açık kırmızı ve açık kırmızımsı kahverengi diğer tonlardır. Ayrıca 11 ve 13 numaralı parçalardan anlaşıldığı kadarıyla, dış yüzeyleri, ya kilinin renginde yada daha farklı bir tonda kil astarla kaplıdır.

2.4.2.2.2. Tarihleme

Tip B amphoraları, "Phi Tip" Lesbos amphoralarında olduğu gibi, olasılıkla kısa bir sure için üretilmiş özel bir formdur. Bu nedenle, geniş bir alanda ancak az sayıda ele geçmiştir.

Bu tipe ait tam örneklerin büyük bölümü, Giglio adası batığından ele geçmiştir[372]. Batık, kargosunda yer alan, Etrüsk ve Korinth üretimi aryballoslar, Etrüsk amphoraları, Lakonia kapları, oinokhoeler ve Ionia kaseleri ile İ.Ö. 600 yıllarına tarihlenmektedir. Dupont "pear-shaped" olarak isimlendirdiği bu formu İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlemektedir[373]. Atina Akropolisi Kuzey yamacı C kuyusu içinden kırık halde bir Tip B amphorası ele geçmiştir[374]. İ.Ö. 480 yılındaki Pers tahribi sırasında kapatılmış olan kuyu, içindeki buluntular yardımıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı hatta sonuna tarihlenmektedir. Ancak, Tip B amphoralarının tamamının İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına ait tabakalardan ya da kontekstlerden ele geçmiş olması nedeniyle, acropolis örneği için önerilen tarih çok geç görünmektedir. Bu amphora olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarına yakın bir tarihten olmalıdır. Samos Tigani

[371] Roebuck, 1940, ss. 257, Kat.No.335.
[372] Bound 1991, Şek. 43-45.
[373] Dupont 1998, ss. 166-167, Şek. 23.6 e-g.
[374] Roebuck 1940, Şek. 61, No. 335.

açıklarından balıkçılar tarafından getirilen bir örnek, İ.Ö. 600 civarına tarihlenmektedir[375].

Kıbrıs adası buluntusu olan tam bir örnek, bugün Harvard Üniversitesi Semitic Museum'da korunmaktadır[376]. Yine Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi envanterinde bulunan deniz buluntusu bir başka tam örnek, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenir[377]. Çeşme Müzesi amphora sergisinde de deniz buluntusu tam bir örnek mevcuttur (Lev. 50, Şek. 35)[378]. Mısır'da Iufaa'dan ele geçen Ionia amphoraları arasında, İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihli bir adet Tip B amphora örneği bulunmaktadır[379]. 10 katalog numaralı ağız boyun parçasına çok benzeyen bir örnek, Troia, D9 açmasından ele geçmiştir[380]. Yusuf Sezgin tarafından[381] İ.Ö. 630-600 yılları arasına tarihlenen, Tel-Batash Timnah buluntusu tam profil veren bir örnek[382], genel form özellikleri ve ölçüleriyle armut formlu Tip B amphoralarına daha yakındır. Bu yüzden, söz konusu amphora için önerilen tarih biraz erkendir. Amphora için İ.Ö. 600-580 yıllarını öneriyoruz.

2.4.3. İ.Ö. 550-500 Yılları Arasına Tarihli Samos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı, Batı Anadolu için Pers egemenliği altında geçen bir dönemdir. Bu dönem içinde, amphora üreten merkezlerden büyük bir bölümü, üretimlerini ciddi boyutlara taşımıştır. Samos adası da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, küresel formlu erken örneklerin devamı niteliğinde ancak daha uzun ve ince olan amphoraları üretmiştir.

---

[375] Grace 1971, Pl.15-2.
[376] Sezgin 2009, Sam3.05.
[377] O. Alpözen-H.Özdaş-B.Berkaya, *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları*, 1995, Env. No. 4439.
[378] Çeşme Müzesi Amphora Sergisi, Env No. 32.
[379] Smolarikova 2002, ss.37-38, Pl.1-1.
[380] Lawall 2002, Şek. 11 kat No. 77, söz konusu parça İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir.
[381] Sezgin 2009, Levha 80, Sam1.20.
[382] J.C. Waldbaum-J. Magness, "The Chronology of Early Greek Pottery: New Evidence From Israel", *AJA 101-1*, 1997, s.34, Şek. 12.

2.4.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Bu dönem içinde üretilen Samos üretimi örnekler, aynı yüzyılın ilk yarısında üretilen küresel gövdeli öncüllerinden, daha uzun ve ince bir profile sahiptir. Dupont tarafından geç tip olarak tanımlanan[383] amphoralar, bu dönemde ortalama 65-68 cm arası yüksekliğe ulaşmıştır. İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında görülen, boynun devamı şeklinde dışa açılan, kalın yastık formlu ağız kenarı, yüzyılın ikinci yarısında yerini, kalın, yuvarlatılmış, daha yüksek, yastık formunda ağız kenarına bırakmıştır. İ.Ö. 530-510 yılları arasına tarihli Pointe Lequin 1 A batığı içinde ele geçen Samos amphoralarından anlaşıldığı kadarıyla, birden çok ağız manipülasyonu görülmektedir[384].

Formdaki uzamaya parallel olarak, amphoraların boynunda da uzama görülmektedir. İ.Ö.6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli örnekler, 8-13 cm arasında değişmektedir. Boyun genellikle, omuza doğru hafifçe daralan konik formdadır. Ancak, Miletos'ta ele geçmiş tam profil veren amphora da olduğu gibi, silindirik görünümlü boyuna sahip amphoralar da görülmektedir[385]. Boynun uzamasıyla birlikte, erken formlarda standart olan, yay formlu kısa kulplar ortadan kalkım, yerini, elips kesitli, baston formunda uzun kulplar almıştır.

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli, küresel formlu örneklerden tanıdığımız, en geniş yeri omuzlara yakın, şişkin gövde formu, en yüksek projeksiyon noktasının gövde ortasına inmesiyle birlikte, omuzlar aşağı doğru eğilmiş ve ovoidal bir form kazanmıştır. Bu dönemde gövde çapları, 36-44 cm arasındadır. İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında, gövde formunda görülen değişim, kaide formunda da kendini göstermektedir. Ancak, bu dönemde tüm örneklerde, standart bir kaide formu gözlenmektedir. Amphoraların büyük bölümünde, dışa doğru sivri bir şekilde açılan, oturma düzlemi, yuvarlatılmış, sığ

[383] Dupont 1998, ss. 168-170, Şek. 23.9.
[384] Long vd. 1992,
[385] W. Voigtlander, "Funde aus der Insula westlich des Buleuterion in Milet" *IstMıtt 32*, 1982, Abb. 27, Kat. No. 167. Söz konusu örnek, 68 cm gövde uzunluğu ve 13.7 cm boyun yüksekliğiyle, grubun en uzun örneklerinden biridir.

oyuklu, alçak halka kaideler kullanılmıştır. Bu dönemde kaide çapları daralmıştır. Kaideler ortalama, 3.5-6 cm çapa sahiptir.

Phokaia arkaik dönem sektörlerinin, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarından toplam beş adet Samos, ağız-boyun parçası ele geçmiştir (Kat. No. 14-18). Phokaia örneklerinin tamamı, hafif dışa taşkın, yüksek ve kalın yastık formunda ağız kenarına sahiptir (Lev. 32-33). Yalnız 16 katalog numaralı ağız parçası, genişleyen boyun yapısıyla gruptaki diğer amphoralardan ayrılır (Lev. 33).

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında üretilen Samos amphoraları, hemen her dönemde görülen, farklı yoğunlukta mikalı kile sahiptir. Mikalı örnekler dışında, az mikalı ya da mikasız kile sahip amphoralar da bulunmaktadır ki, 15 ve 18 katalog numaralı Phokaia örnekleri, yalnızca kalsit ve kum katkılı kil yapılarıyla dikkat çeker. Diğer örnekler ise, farklı yoğunluklarda mikalı kile sahiptir. Phokaia örneklerinde, hakim kil rengi açık kırmızıdır. Açık kırmızı dışında, soluk sarı ve kırmızımsı sarı, Phokaia örneklerinde görülen diğer kil renkleridir.

2.4.3.2. Tarihleme

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Samos amphoraları için kesin tarih veren en önemli örnekler, Pointe Lequin 1A batığından ele geçen amphoralardır[386]. Batık, kargosunda bulunan, çok sayıda siyah figürlü kase ve Ionia kyliksi ile İ.Ö. 530-510 yıllarına tarihlenmektedir. Azoria'da, İ.Ö. 6. yüzyılın sonunda yıkıldığı bilinen ve servis binası olarak kullanılmış bir yapının depo ünitesinde, iki adet Samos amphorası ele geçmiştir[387]. Her iki amphora da aynı tarihten olmasına rağmen, farklı ağız formlarına sahip olmaları, dönem içindeki manipülasyon farklılıklarına güzel bir örnektir.

[386] Long vd. 1992, Şek. 43, No.1-5, Şek. 44, No.1-3, Şek. 45, No.1.
[387] D.C.Haggis-C.M. Scarry-M.S.Cook-L.M.Snyder-R.D.Fitzsimons, "Excavations at Azoria, 2003–2004, Part 1, The archaic civic complex", *Hesperia* 76, 2007, Şek. 25, No.1-2.

Cerveteri'de, Monte Abatone, 546 nolu mezardan ele geçen tam örnek (Lev. 50, Şek. 36)[388], İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir[389]. 14 ve 15 katalog numaralı Phokaia örnekleri, ağız formu ve çapı bakımından Cerveteri örneğiyle büyük benzerlik göstermektedir. Cerveteri dışında, İtalya'da, Phokaia'da Phokaia'lılar tarafından kurulmuş bir kent olan Gravisca'da da, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli çok sayıda Samos amphora parçası ele geçmiştir[390]. Atina Agorası, Q12:3 nolu kuyu içinden ele geçen bir örnek, İ.Ö. 520-480 yıllarına tarihlenir[391].

Klazomenai kazı buluntuları arasında yer alan iki örnekten biri, Akpınar Nekropolisinden ele geçmiş ve bebek gömüsü olarak kullanılmıştır. Kontekstsiz ele geçen bu amphora, ölçüleri göz önünde bulundurularak, İ.Ö. 6. yüzyıl ortalarına tarihlenmiştir[392]. Yıldıztepe Nekropolünden ele geçen bir diğer örnek ise Doğer tarafından, kontekst malzeme yardımıyla İ.Ö. 520-510 yıllarına tarihlenmiştir[393]. Miletos'tan ele geçmiş, örnek, 68 cm uzunluğa rağmen, 44 cm gövde çapına sahiptir. En geniş yeri omuz hizasındaki gövde, form itibariyle, dönemin amphoralarından farklı gibi görünse de kaide formu, dönemin özelliklerini yansıtmaktadır[394]. Bu amphora için İ.Ö. 6. yüzyıl gibi geniş bir tarih önerilmiştir. Ancak, oldukça uzun olmasına rağmen geniş çaplı gövde profiline sahip olması, bu amphoranın da İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğinden erken olamayacağını gösterir. Lawall tarafından, Lesbos amphora grubu içinde değerlendirilen, Troia buluntusu bir adet ağız-boyun parçası[395], Yusuf Sezgin tarafından geç dönem Samos amphora kataloğuna alınmıştır[396]. Ancak, amphora parçası

[388] Rizzo 1990, Şek. 144, 356.
[389] Söz konusu mezar İ.Ö. 560-470 yılları arasında, uzun süre kullanım görmüştür. Bkz. Rizzo 1990, ss. 87-92; Yusuf Sezgin bu mezardan ele geçen Samos örneğinin, boyut olarak İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısındaki küresel forma yakın olmasından dolayı, İ.Ö. 6. yüzyılın ortasından daha erken olamayacağını belirtmektedir. Bkz. Sezgin 2009, s. 308; Ancak Azoria, servis binası deposundan ele geçen örneklerden biri (Haggis vd. 2007, Şek. 25-2), Cerveteri örneğiyle form ve ölçü bakımından daha çok benzerlik gösterir. Bu nedenle bize göre, Cerveteri örneği İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği içine tarihlenmelidir.
[390] Slaska 1978, Şek. 6, 8,9, 10.
[391] Roberts 1980, Kat. No. 435.
[392] Sezgin 1998, Şek. 41; Sezgin 2009, ss. 309-310.
[393] Doğer 1988, Kat. No. 134, Lev.20, Şek. 52.
[394] Voigtlander 1982, Abb. 27, Kat. No. 167.
[395] Lawall 2002, Şek.6. No.2.
[396] Sezgin 2009, S.309.

dikkatle incelendiğinde, ağız formu bakımından İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısına tarihli Samos amphoralarından farklı olduğu görülmektedir. Bunun yanında, ağzın hemen altında, boynun üst kısmında, erken dönem Lesbos amphoralarında bulunan, silmenin izleri görülebilmektedir. Boyun üzerinde yer alan silme, Samos amphoralarında görülen bir özellik değildir. Bu nedenle söz konusu amphora, Samos değil, Lesbos üretimi olmalıdır.

2.5. ZEEST SAMOS AMPHORALARI

Phokaia Arkaik dönem amphora buluntuları arasında, henüz üretim yerleri bilinmeyen, ancak üretim yerleri konusunda çok sayıda fikir ortaya atılmış, az sayıda ele geçmiş bir grup amphora bulunmaktadır.

Zeest Karadeniz'in farklı merkezlerinden gelen amphoraları araştırdığı yayınında, bir grup amphorayı Samos ve Protothasos olarak iki gruba ayırmıştır. Zeest'i bu gruplandırmayı yapmaya zorlayan Nymphaiondan ele geçen ve dışa taşkın dipçik formunda ağız kenarına, silindirik boyuna, omuzu şişkin ovoid formlu gövdeye ve dış yüzü pahlanmış, halka formlu kaideye sahip amphoralardır. İ.Ö. geç 6. yüzyıla tarihli bir kontekstten ele geçen Nymphaion amphorası, kil yapısı bakımından Samos amphoralarına benzemesi nedeniyle, Zeest tarafından Samos adası kökenli olarak kabul edilmiştir[397]. Zeest'in bu düşüncesi Grace tarafından da kabul görmüş ve Grace Samos amphoralarını tanımladığı yayınında, boynunda ince yiv bulunan bu amphoraları Samos amphoraları arasında değerlendirmiştir[398].

Doğu Karadeniz'deki Phasis antik kentinde ele geçen bu tip amphoralar Otar Lordkipanidze tarafından, Samos amphoralarıyla tipolojik olarak benzer görülmüş ve "Pseudo-Samos" olarak isimlendirilmiştir[399]. Çeşme Yarımadası Tektaş Burnu önünde bulunmuş olan ve o bölgenin ismiyle anılan bir klasik dönem batığından da Zeest Samos olarak literatüre giren bu tip amphoralardan ele geçmiştir[400]. Carlson bu tip amphoraları Lordkipanidze gibi "Pseudo-Samos" olarak sınıflandırmıştır[401].

---

[397] Zeest 1960, No. 2. 70., Pl.1.3; Sezgin 2009, s. 324 (ZSam1.01)
[398] Grace 1971, s. 71, Şek.2, 4.
[399] O. Lordkipanidze, "Colchis in the Early Antique Period and Her Relations with the Greek World" *Archeologia* 19, Warsaw, 15–44.
[400]: D.N. Carlson, "The Classical Greek Shipwreck at Tektas Burnu,Turkey", *AJA* 107, 581–600.
[401] D.N. Carlson, *Cargo in Context: The Morphology, Stamping, and* Origins of the Amphoras from a Fifth–Century B.C. Ionian Shipwreck. (Texas12Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 584, dipnot 12.

Dupont ise kil yapısı ve kaide profilinin İ.Ö. 4. yüzyıl Thasos amphoralarına benzemesi nedeniyle bu tipin Güney Ionia'dan ziyade, daha çok Kuzey Ege bölgesi üretimi olması gerektiğini savunmuştur[402]. Dupont Abdera[403] ve Thasos[404] adasından gelen örnekler yardımıyla, Zeest Samos ve Protothasos tiplerinin Kuzey Ege kökenli olduklarını vurgulamıştır[405]. Bu tezini ise İskit kurganlarından ele geçen bu tip amphoraların iç çeperinde kullanılan reçinelerle desteklemiştir. Dupont, reçineyle sıvandığı için bu tip amphoraların şarap taşımak amacıyla kullanıldıklarını ve o dönem için en kaliteli şarabın Kuzey Ege'de üretilmiş olması nedeniyle, Zeest Samos ve Protothasos amphoralarının bu bölgede üretilmiş olduklarını öne sürmüştür[406]. Yine Dupont, 2007 yılında yayınlamış olduğu çalışmasında, Miletos'ta bulunmuş amphoralar arasında Zeest'in Samos ve Protothasos amphoralarının hatırı sayılır orana sahip olduğunu söylemiş ve ilk görüşünün aksine bu tipin aslında Miletos amphoralarından türetildiğini bu yüzden Miletos üretimi olması gerektiğini öne sürmüştür[407].

Ancak Miletos buluntularını yayınlayan Naso, Zeest'in Samos ve Protothasos amphoralarının % 30 luk bir orana sahip olduğunu söylemekle yetinmiş, söz konusu amphoraları ithal buluntu grubu içinde değerlendirmiş ve bu amphoraların Miletos üretiminden farklı olduğunu söylemiştir[408].

E. Doğer[409] ve Y. Ersoy[410] tarafından yapılan çalışmalar Klazomenai antik kentinde çok sayıda Zeest Samos ve Protothasos amphorası ele geçtiğini gösterir.

---

[402] Dupont 1998, ss. 178-180, Şek. 23.11.
[403] Chrysanthaki Ch.Koukouli, "The Cemeteries ofAbdera" *Necropoles et Societés Antiques (*Grèce, Italie, Languedoc*)* Actes du ColloqueInternational de Lille 1991, Naples (Cahiers CJB XVIII), Pl. 142.
[404] Otatzi C Peristeri,."Amphores et timbres amphoriques d'Abdere", *BCH* SupPl. 13, s. 496, Şek. 13.

[405] Dupont 1998, 182.
[406] Dupont, 185.
[407] P. Dupont "Diffusion des amphores commerciales de type Milesian dans le Pont archaïque", Cobet J., Greave V. von., et.al. (ed.), *Frühes Ionien eine Bestandsaufnahme*, Panionion–Symposion Güzelçamlı, 26. September–1. Oktober 1999, Mainz, s. 622.
[408] A. Naso, "Funde aus Milet XIX. Anfore commerciali archaiche a Mileto: rapport preliminare", *AA* 2, 2005, s. 77, Şek. 1.

[409] Doğer 1988, 130-132.
[410] Ersoy 2004, s. 56, Şek. 15, e-f.

Klazomenai kenti kazılarında ele geçen bu tip amphoralar, Ersin Doğer tarafından "Üretim Yeri Bilinmeyen Ticari Amphoralar" adı altında gruplandırılmıştır[411]. Ancak Ionia bölgesinde bulunan Zeest Samos amphoraları ile ilgili, bu iki çalışma dışında çok sayıda yayın yoktur. Bu durum, S.Iu Monakhov'un, Zeest Samos ve Protothasos amphoralarının üretim yeri konusunda yanlış fikirlere kapılmasına neden olmuştur. Monakhov, 2003 yılında yayınladığı makalesinde, bu tipin Samos ya da Thasos kentleriyle bir ilişkisi olmadığını, hatta bu tipin Güney Ionia'dan çok Karadeniz bölgesindeki kentlerde daha fazla ele geçtiğini bu nedenle üretim yerinin bu coğrafyada aranması gerektiğini belirtmektedir[412]. Histria kazı buluntuları içinde de bu tip amphora örneklerine rastlanmıştır[413]. Mısır'da Iufaa antik kentinde bulunan amphoralar arasında da bu tip ele geçmiş ve Samos amphora grubu içinde yer almıştır[414].

Atina Agorası buluntularını doktora tezi olarak çalışan M. Lawall, Zeest tarafından Samos ve Protothasos olarak gruplandırılan amphoraları, "Miletos-Samos Amphoraları" adı altında yeniden sınıflandırmış ve S/1, S/2 ve S/3 adıyla üç alt gruba ayırmıştır[415].

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içinde, üç farklı formda üretişmiş bu amphora serisi tarafımızdan üç tip altında incelenecektir (Tip A-C).

2.5.1. Zeest Samos Tip A

Zeest Samos amphoralarının en erken formuna sahip örneklerdir ve Phokaia amphora buluntuları arasında iki örnekle temsil edilmektedir (Kat. No. 1-2, Lev. 34).

[411] Doğer 1988, ss.130-136, kat. No. 118-144.
[412] Monakhov, S.Ju. "Amphorae from Unidentified Centres in the Northern Aegean (the so-called "Proto-Thasian" Series Accoding to Zeest)", *BSS 1,The Cauldron of Ariantas, Studies Presented to A.N. Sceglov on the Occasion of His 70th Birthday*, Edited by Pia Guldager Bilde, Jakob Munk Højte & Vladimir F. StolbaAarhus University Press 2003, ss. 247-259.
[413] Histria II, s. 488, Pl. 56, No. 552, 554-556.
[414] Smolarikova 2002, s. 37, Pl. 1/C2,3.
[415] Lawall 1995, 177-195, Şek. 69-79.

2.5.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Masif dışa dönük ve hafif aşağı sarkık ağız yapısına, bazen silindirik, bazen omuza doğru daralan, hafif konik fromlu boyuna[416], ağzın hemen altından dışa açılarak çıkan ve omuz-gövde birleşimine yakın bir noktaya birleşen elips kesitli kulplara, konik formlu gövdeye ve araştırmacılar tarafından "pahlı" ya da "profilli" olarak isimlendirdikleri sığ oyuklu halka kaideye sahip amphoralar, Zeest Samos serisinin en erken örnekleri arasında sayılabilir.

Tip A amphoralarının ortalama yüksekliği 50-57 cm, gövde genişlikleri ise, 37-39 cm arasında değişmektedir. Phokaia'da ele geçen Zeest Samos amphoraları arasında tam profil veren örnkler bulunmaması nedeniyle, bu tipin form gelişimini anlayabilmek için farklı merkezlerde bulunmuş tam örnekler kullanılabilir. Bu tam örnekler formun genel özellikleri ile ilgili detaylı bilgiler vermektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, Zeest Samos amphoralarının önemli bir bölümü, Karadeniz'e kıyısı olan kentlerden ele geçmiştir. Olbia'da, 38/1909 nolu mezar içinden ele geçen tam birörnek ile yine Olbia'da, 1989 yılında kazısı yapılmış M1 nolu mezar örneği, erken formun morfolojisi hakkında önemli bilgiler vermektedir[417]. Amphoralardan biri, dışa dönük ve hafif aşağı sarkık ağız kenarı ve silindirik görünümlü uzun boyuna sahipken, diğeri boynun devamı şeklinde, hafif dışa taşkın, yüksek ağız kenarına ve omuza doğru daralan konik formlu boyuna sahiptir. Her iki amphorada, boynun üzerinde ince bir yiv bulunur. 1 ve 2 katalog numaralı ağız-boyun parçaları, dışa çekik, aşağı sarkık ağız formuna sahipken, 2 katalog numaralı örnekte, boynun silindirik formlu olduğu görülmektedir. Her iki amphoranın ağız çapı 13.8 cm. dir. Dupont tarafından, "standart tip" olarak sınıflandırılan tam bir amphora, hem ağız formu hem de ağız çapı bakımından Phokaia amphoralarına en yakın örnektir (Lev. 50, Şek. 37)[418].

[416] Bu boyun faomu Monakhov tarafından baca şekilli boyun "funnel-shaped neck" olarak tanımlanmıştır. Bkz. Monakhov 2003, s. 248.
[417] Monakhov, s. 249, Şek. 1, 4-5.
[418] Dupont 1998, Şek. 23.10 d.

Zeest Samos Tip A amphoraları, Güney Ionia'ya özgü, mikalı killeri ile dikkat çekmektedir. Nitekim, Phokaia Tip A amphoralarının her ikisinde de bol mikalı kil yapısını görmek mümkündür. Bu amphoralar kırmızı ve kırmızımsı sarı renkte hamura sahiptir. Zeest Samos amphoralarının dış yüzleri genelde örtü-sıva ya da astar ile sıvanmıştır. 1 katalog numaralı amphora üzerinde astar ya da örtü sıva bulunmazken, 2 katalog numaralı amphora üzerinde pembe renkte astarla örtülüdür.

Histria kazı buluntuları arasında bulunan yivli ve yivsiz parçalarla aynı grup içinde sınıflandırılır[419]. Miletos buluntuları arasında, dipçik formlu ağız kenarına sahip yivsiz örnekler de ele geçmiştir[420].

2.5.1.2. Tarihleme

Tip A Zeest Samos amphoraları yoğun olarak özellikle Kuzey Ionia, Kuzey Ege ve Karadeniz'de görülmektedir (Harita 7). Karadeniz'de bulunan örnekler en kapsamlı çalışmayı oluşturduğu için, bu tip ile ilgili en önemli tarihleyici veriler de bu coğrafyadan gelmektedir.

Yaptığı çalışmayla bu tipin kendi adıyla anılmasna neden olan I.B.Zeest tarafından yayınlanan Nymphaion buluntusu bir örnek, İ.Ö. 6. yüzyıl sonuna tarihli bir kontekstten ele geçmiştir[421]. Ancak bu örneğin verilen Çiz.inde, Zeest Samos amphoralarıyla özdeşleşen, boyun üzerindeki yivin olmadığı görülür. Buna göre, bu yivin standart bir eleman olmadığı anlaşılır. Ukrayna Tetyushine'de 1 nolu Kurgan içinde bulunmuş Tip A amphorası, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihli bir Klazomenai amphorası ile birlikte ele geçmiştir[422]. Kutsevalovka'da 9 nolu kurgan içinde Tip 1 amphoraları kırmızı ve gri renkli Lesbos amphoralarıyla birlikte bulunmuş

[419] Histria II, Kat. No. 539, (yivli), 551 (yivsiz), 552, 554-556 (yivli), Pl. 55-56; Lambrino 1938, s. 215, Kat. No. 5, Şek. 172.
[420] Voigtlander 1982, s. 70, Kat. No. 172, 181, 183, Abb. 28
[421] Zeest 1960, Tab. 1,3; Dupont 1998, Şek. 23.10 a.
[422] Bandurovsky 2001, Şek. 1-4.

ve İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlenmişlerdir[423]. Kolkhis bölgesinden ele geçen örnekler için tarih olarak İ.Ö. 6. yüzyılın sonları önerilmiştir[424]. V.V. Ruban, Berezan, Certovatoe 2 yerleşiminde, İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihli kontekstlerde Zeest Samos Tip A, amphoralarının ele geçtiğini söylemektedir[425]. Berezan'da "O" sektöründe gerçekleştirilen kazılarda, İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihli kontekstlerden çok sayıda Zeest Samos Tip A amphorası ele geçmiştir[426].

Zeest Samos Tip A amphorası sadece Karadeniz kıyısında ele geçmemiştir. Atina Agorası, Attalos Stoasında, İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlenen Q, 12:3 kuyusu içinde de Zeest Samos Tip A amphora örnekleri ele geçmiştir[427]. Zeest Samos Tip A amphora örneklerine Kıbrıs, Kition antik kentinde bulunan 6 nolu bothros içinden de rastlanır[428]. Marsilya kentinde ele geçen amphora buluntuları arasında da az sayıda da olsa Zeest Samos Tip A amphora örnekleri ele geçmiştir[429].

Klazomenai Kazılarında çok sayıda Zeest Samos amphorası ele geçmiştir. Klazomenai amphoraları arasında bu tip "Üretim Yeri Belli Olmayan Amphoralar" ÜYB.A.1 adı altında gruplandırılmış ve bu tip İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna tarihlendirilmiştir[430].

---

[423] Boky N.M.- Olkhovsky V.S, "Ranneskifsky kourgan na Dneprovskom pravoberezhye (An Early Scythian Kurgan on the right bank of Dnieper)" *RossA* 2 , 1994, Şek. 3-1.
[424] Lordkipanidze 1968.
[425] Ruban 1991, Şek. 3-2, Şek. 5-1.
[426] Chistov D.E., "A New complex with conflargation signs dated to the second half of the 6th century BC found at «O» sector of an ancient settelment on Berezan" *Materialy po arkheologii istorii i etnografi Tavriki (*Materials in Archaeology, History and Ethnography of Tauria–Simferopol), Supplementum 4. 2007, s. 149, Şek. 19, No. 5,6.
[427] Roberts 1986, kat. No. 412-413.
[428] Johnston 1981, Pl. XXXIII, no: 48.
[429] Sourisseau J.C., "Les amphores commerciales de la nécropole de Rifriscolaro à Camarine: remarques préliminaires sur les productions corinthiennes de type A", *Camarina, 2600 anni dopo la fondazione*. Nuovi studi sulla città e sul territorio**.** Atti del Convegno Internazionale, Ragusa, 7 dicembre 2002 /7–9 aprile 2003, Rome, 2006, Şek. 1; Marsilya'da ele geçen Tip A amphoralarının dağılım tablosu için bkz. Sourisseau 2000, Tab. 3a-3b..
[430] Doğer 1988, s. 130-132, Şek. 47 No. 118-121, Şek. 48, No. 122, 123; Ersoy 2004, s. 56, Şek. 15, e-f.

Yukarıda sıralanan tüm örnekler yardımıyla, dipçik formunda ağız kenarına sahip, Zeest Samos Tip A amphoralarının, İ.Ö. 550-500 yılları arasında üretildiği anlaşılmaktadır.

2.5.2. Tip B Zeest Samos

Tarih ve form olarak Zeest Samos Tip 1 amphoralarıyla oldukça benzer olan Tip B amphoraları, ağız formunda görülen farklılıklarla birbirlerinden ayrılır.

2.5.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Genel form özellikleri incelendiğinde, Tip A ile çok farklı olmadıkları görülmektedir. Ancak yukarıda da değinildiği gibi, ağız Tip A örneklerinden farklı olarak boynun devamı şeklinde dışa doğru uzatılmış, dış yüzü bombeli kalın bant formundadır. Bu grup içine dahil edilebilecek birkaç tam örnek yardımıyla, genel form özellikleri daha kolay incelenebilmektedir. Olbia Nekropolü 38 nolu mezardan ele geçmiş tam bir örnek (Lev. 50, Şek. 38)[431] ile Rigi köyü yakınlarında Poltava Bölgesi 1 nolu kurgandan ele geçmiş tam bir amphora[432], Tip B Zeest Samos grubuna dahil edilebilecek örneklerdir. Söz konusu amphoralardan anlaşıldığı kadarıyla, Tip B amphoraları, Tip A grubu gibi, yaklaşık 50-55 cm yüksekliğe ve 34-37 cm arasında değişen gövde genişliklerine sahiptir. Ağız çapları 8-13 cm arasındadır. silindirik görünümlü uzun boyun üzerindeki, ince yiv standarttır. Hatta Olbia nekropolisi örneğinde olduğu gibi, hem boynun üst kısmı hem de alt kısmında iki adet yiv olan örnekler de bulunmaktadır.

Phokaia'da bu tip iki örnekle temsil edilir (Kat. No. 3-4, Lev. 34). 3 ve 4 katalog numaralı Phokaia örnekleri, boynun devamı şeklinde dışa çıkık, dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kanrına sahiptir. 11.4 cm ve 12.2 cm lik ağız çaplarıyla grubun standartlarındadır. Her iki parça üzerinde de boynun üst kısmında ince bir yiv bulunur.

[431] Monakhov 2003, Şek. 1-4.
[432] Monakhov 1999, Tab. 31-3; Monakhov 2003, Şek. 2-1.

Tip B olarak sınıflandırdığımız amphoralar, genel olarak kırmızımsı sarı ya da kırmızı renkli kile sahiptir. Erken örneklerden farkı, bu tipte az sayıda kalsit ve kum görülür. Phokaia örneklerinde ise kil yapısı ve rengi açısından Tip 1 Zeest Samos örnekleriyle çok büyük bir farklılık görülmemektedir. 3 katalog numaralı örnek, açık kırmızımsı kahverengi renkte, 4 katalog numaralı örnek ise kırmızı renkli kile sahiptir. 3 katalog numaralı amphora ilginç bir biçimde taşçık ve kalsit katkılıyken, 4 nolu örnek mika, kum ve kalsit katkılıdır.

2.5.2.2.Tarihleme

Tip A amphoralarında olduğu gibi, Tip B amphoraları da Karadeniz kentlerinde çok sayıda ele geçmiştir (Harita 7). Olbia nekropolisünde örneği, siyah figürlü Attika üretimi bir kap ile birlikte ele geçmiştir ve İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenir[433]. Dupont tarafından yayınlanmış ancak buluntu yeri verilmemiş bir başka örnek İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir[434]. Monakhov, Rigi köyü yakınlarındaki 1 nolu kurgandan ele geçen Tip B örneği amphoraları İ.Ö. 6. yüzyıl sonu ile İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihler[435]. Berezan'da 4 nolu kuyu içinden ele geçen iki adet amphora için, İ.Ö. geç 6. yüzyıl-İ.Ö. erken 5. yüzyıllar arası önerilmiştir[436].

Atina Agorası, Q 12:3 nolu kuyu içinden ele geçmiş, profilli kaideye sahip bir amphora alt gövdesi, kuyunun tarihinden yola çıkarak, İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlenmiştir[437].

Klazomenai Antik kenti, Yıldıztepe Nekropolisünde mezar olarak kullanılmış iki amphora, ÜYB A2 adı altında sınıflandırılmış ve İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna

[433] Monakhov 2003, Şek. 1-4.
[434] Dupont 1998, Şek. 23.10 d.
[435] Monakhov 2003, s. 250, Şek. 2-1.
[436] Monakhov 2003, s. 250; Monakhov 1999, ss.67-77.
[437] Roberts 1986, ss. 71-72, Kat. No. 442.

tarihlenmiştir[438]. Yine Klazomenai kentinde İ.Ö. 6. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihli tabakalarda yapılan kazılarda çok sayıda Tip B amphorası ele geçmiştir[439].

2.5.3. Tip C Zeest Samos

Phokaia Arkaik dönem amphora buluntuları içinde tek bir örnekle (Kat. No. 5) temsil edilen Zeest Samos Tip C amphorası, Dupont tarafından, "Pithoid Variant" olarak isimlendirilmiştir[440]. Monakhov, Karadeniz'de bulunmuş ve üretim yeri bilinmeyen amphoralar olarak tanımladığı Zeest Samos amphoraları içinde yer alan Tip C amphoralarını, Zeest Samos amphoralarının en erken formu olarak nitelemiş ve "İlk Seri" adıyla gruplandırmıştır[441].

2.5.3.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Form özelliklerine bakıldığında, Tip C amphoralarının, ağız yapısının Tip A ve B örnekleriyle oldukça benzer olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Tip C amphoraları, omuza doğru açılan, geniş boyun yapısıyla diğer gruplardan ayrılır. Bugün Odessa Müzesin'de, kayda girmemiş Olbia buluntuları arasında yer alan tam bir örnek Tip C amphoralarının genel form özelliklerini yansıtması açısından önemlidir[442]. Genel özelliklerine göz attığımız zaman Tip C amphoralarının dışa taşkın, hafif aşağı sarkık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahip olduğu görülür.. Bazı örneklerde ağız kenarının dış yüzü düzleştirilmişken, bazı örneklerde tam tersine dışa doğru yuvarlatılmıştır. Elips kesitli, baston formundaki yüksek kulplar, ağız altından çıkarak eğimli omuzla birleşir. Zeest Samos amphoralarının karakteristik özelliği olan boyun üzerindeki yiv Tip C Zeest Samos amphoralarında, ağzın hemen altında yer almaktadır. Eğimli omuza yumuşak bir kavisle birleşen, en geniş yeri karın kısmı olan küresel formlu gövde, yine bu amphoralara özgü, dış kenarında silme band bulunan, sığ oyuklu düğme formunda dip kaide ile sona erer. Monakhov, olasılıkla, Tip A ve B

[438] Doğer 1988, Şek. 51, lev. 19, kat. No. 132; Şek. 53, kat. No. 135.
[439] Ersoy 2004, s. 56, Şek. 15, f; s.65, Şek. 23 g-i.
[440] Dupont 1998, s. 184.
[441] Monakhov 2003, SS. 247-249, Şek. 1, 1-3.
[442] OAM, Env. No. 48660, Bkz. Monakhov 2003, s. 247; Dupont 1999, Pl. 5-5.

örneklerine oranla daha kısa ve daha geniş gövde çapına sahip olması nedeniyle, Tip C amphoralarını serinin en erken örnekleri olarak yorumlamıştır.

Phokaia buluntuları arasında, bu tip tek bir örnekle temsil edilmektedir (Kat. No.5). Söz konusu örnek, dışa çekik, hafif aşağı sarkık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kenarına, ağzın hemen altında, olasılıkla kulp üst birleşiminin orta noktasına yakın bir yerde, ince bir yive sahiptir. Formun gene özelliği olan, omuzlara doğru açılan eğimli boyun, Phokaia örneğinde açıkça görülmektedir (Lev.34, No.5).

Zeest Samos Tip C amphoraları, Tip A ve Tip B örnekleriyle, kil yapısı bakımından benzerlikler göstermektedir.Tip C amphoraları genelde, kırmızımsı sarı, kırmızı ya da baskın olarak pembe renge sahiptir. Mikalı ya da mikasız olabildiği gibi, bazı örneklerde yoğun mika da görülebilmektedir. 5 katalog numaralı Phokaia örneği, mikalı ve koyu kahverengi renkte kile sahiptir. Mika dışında, kalsit ve kum, diğer katkı maddeleridir.

2.5.3.2. Tarihleme

Tip C amphoralarının dış pazar olarak tabir edilen, tüketim merkezleri içinde en yoğun ele geçtiği yer Olbia'dır (Harita 7)[443]. Batı Anadolu'da ise özellikle Klazomenai'da nekropolis alanlarında ve İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda çok sayıda ele geçmiştir [444].

Atina Agorası'ndaki İ.Ö. 520-480 yılları arasına tarihlenen, Q, 12:3 nolu kuyu buluntusu içinde bu tipe ait örnekler ele geçmiştir[445]. Odessa Müzesi'ndeki Olbia buluntusu amphora İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği içine tarihlenmektedir (Lev. 51, Şek. 39)[446]. Berezan 5 nolu kuyu içinden ele geçmiş bir adet amphora üst bölümü için İ.Ö. 6.

[443] Sezgin 2009, s. 347.
[444] Doğer 1988, Sek. 47, Kat.No. 118, Kat.No. 119, Kat.No. 120–121, Sek. 48, Kat.No. 122–123, Sek. 54, Kat.No. 140.
[445] Roberts 1986, kat. No. 440; Monakhov 2003, Şek. 1-3.
[446] Monakhov 2003, Şek. 1-1

yüzyılın üçüncü çeyreği önerilmiştir[447]. Ayrıca Nicosia Müzesi'nde de bu tipe ait örnekler bulunmaktadır[448]. Aşağı Bug bölgesi Certovatoe 2 yerleşiminden İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısına tarihli bu tipe ait kaideler ele geçmiştir[449].

Yukarıda sıralanan örnekler yardımıyla, Phokaia buluntusu, 5 katalog numaralı Tip C Zeest Samos örneğini, İ.Ö. 6. yüzyılın sonu –İ.Ö. 5. yüzyılın başı arasına tarihleyebiliriz.

Ele geçen örneklerle birlikte, Erythrai, Khios, Klazomenai ve Smyrna ve Klaros kentlerinden sonra, Phokaia antik kenti de Zeest Samos amphoralarının ele geçtiği, Kuzey Ionia kentleri arasındaki yerini almıştır. Böylelikle Monakhov tarafından daha çok Kuzey Ege ve Karadeniz kıyıları üretimi olarak tanımlanan bu tipin, Batı Anadolu kıyılarındaki kentlerde de üretilmiş olabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

[447] Monakhov, Şek. 1-2
[448] Monakhov 2003, Şek. 247.
[449] Ruban 1991, Şek. 5-4.

2.6. MILETOS TICARI AMPHORALARI

Phokaia Antik kenti Arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları içinde, Miletos üretimi olarak sınıflandırdığımız amphoralar, %9.6 lık oranla en kalabalık beşinci amphora grubunu oluşturmaktadır (Tablo 1). Athena Tapınağı ile Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörleri bu tipin en yoğun ele geçtiği alanlardır (Tablo 2).

Bugüne kadar Miletos antik kenti ve seramik üretimi ile ilgili çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Kentin, zeytinyağı üretimi ve ticaretinde Güney Ionia Bölgesi'ndeki lokomotif kent olduğu bilinmektedir. Zeytinyağı üretiminde başı çekiyor olması beraberinde, yine Güney Ionia'nın en önemli amphora üretim merkezlerinden biri olduğu sonucunu doğurmaktadır. Yüksek, yastık formunda ağız kenarına ve ağız-boyun birleşim noktasında silme kademeye sahip amphoraların, Miletos üretimi olduğunu ilk ortaya atan kişi Dupont olmuştur. Dupont, kentte ele geçen seramikler üzerinde yapmış olduğu kil analizleriyle, yoğun mikaya sahip bu amphora grubunun Miletos üretimi olduğunu ispat etmiştir[450].Dupont'un bu çalışması arkeoloji dünyasında uzun süre kabul görmemiş olsa da, Voigtlander, gerçekleştirdiği kil analizi çalışmaları sonucunda "altın mika" nın Miletos kentine özgü bir özellik olduğunu, dolayısıyla bunun Miletos kentinin yerel üretim seramiklerinin tanımlanmasında yeterli olacağını söylemiştir[451]. Seifert ise altın ve gümüş renkli mikanın Miletos amphoraları için karakteristik olduğunu, ancak bu durumun Büyük Menderes havzasının genel jeolojik yapısından kaynaklandığını, bu yüzden de bu mikaya sahip seramiklerin sadece Miletos'ta üretilmiş olduklarını söylemenin yanlış olacağını belirtmiştir[452].

1990'lı yıllarda yapılan arkeometrik çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar, Miletos kentinin amphora üreten bir kent olduğunu doğrulamıştır[453]. Kalabaktepe ve eteklerinde

[450] Dupont 1982, ss.203-204, Şek. 1d; Dupont 1983, s. 27, 34, 42, Şek. 19.
[451] Voigtlander 1986, s. 46.
[452] Seifert 2004, s. 51.
[453] Seifert, M. - Yalçın, Ü. "Milet'te Arkeometrik Araştırmalar" *AST* X, 1994, 15-38.

gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan seramik atölyeleri ve ele geçen seramik curufları, buradaki seramik üretiminin kanıtlarıdır[454].

Kerschner ve Mommsen, Batı Anadolu kıyılarında seramik üretimi yapan merkezleri tespit etmeye yönelik yapmış oldukları çalışma sonunda, Miletos'ta form olarak benzeri, ancak kil yapısı olarak farklı amphoralar üreten iki atölye olması gerektiği sonucuna varmışlardır. Bu atölyeleri de kil referanslarına göre "A" ve "D" olarak gruplandırmışlardır[455].

Dupont, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahip amphoralarla ilgili 2007 yılında yayınlamış olduğu çalışmasında, bu tip amphoraların sadece Miletos'ta değil, Güney Ionia ve Karia bölgesinde de üretilmiş olabileceğini öne sürmüştür[456].

Yalnız Miletos değil, Didyma[457], Melie[458], Akbük-Teichiussa[459], ve Knidos[460] kazıları ve yüzey araştırmalarından ele geçen yüksek yastık formlu ağız parçaları, Miletos amphoralarının dağılım alanları ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

Ephesos antik kenti de Miletos amphoralarının üretim yerleri ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Tetragonos altındaki Geç Geometrik ve Erken Arkaik döneme ait tabakalardan ele geçen amphoraların %52 lik kısmını Miletos amphoraları

---

[454] Seifert-Yalçın 1994, s.16; Graeve, V. Von "Der Schnitt auf dem Gipfelplateau des Kalabaktepe", *İstMitt* 40, 1990, ss. 39-43.

[455] Kerscner, M. - Mommsen, H. "Transportamphoren milesischen Typs in Ephesos. Archäometrische und archäologische Untersuchungen Zum Handelim Archaischen Ionien", *Synergia* Band I (Wien) 2005, s.123.

[456] Dupont 2007, ss. 621-622.

[457] Schattner, T.G., "Die Fundekeramik" *Tuchelt et al* 1989, abb. 85, no:1-2; Schattner, T.G. "Cerámicas jonias de Didyma y de Samos: Algunos Aspectos Técnicos y metodológicos", Bonet P.C. i Retolazza M.S. (ed.), *Cerámiques Jònies D'época Arcaica: Centres de Producciò i Comercialitzaciò al Mediterrani Occidental.* Actes de la Taula Rodona celebrada a Empúries, els dies 26 al 28 maig de 1999, Şek. 1-3.

[458] G. Kleiner - P. Hommel – W. Müler-Wienner, "Panionion und Melie", *JdI, SupPl.*23, 1967, abb. 80-83.

[459] Voigtlander 1988, abb. 44, No. 27; abb.46, No. 35-36, No. 38-39, abb.47, No. 41, abb. 48, No.47-48.

[460] Şenol, G.C.. *Knidos'un Ticari Amphora Üretimi ve Mühürleme Sistemleri*, İzmir 1992, Pl. XVI, Şek. 18.

oluşturmaktadır. Bu kadar yoğun ele geçmiş olmaları Miletos amphoralarının bu kentte de üretilmiş olduğu izlenimin vermektedir. Nitekim, bu amphoralar üzerinde yapılan kil analizleri, daha önce Kerschner ve Mommsen tarafından Miletos'ta varlığı tespit edilen iki atölyenin dışında Ephesos'ta üçüncü bir atölyenin varlığını da ortaya koymaktadır[461].

Son dönemde Datça Yarımadası üzerinde, özellikle de Reşadiye ve Hızırşah köyleri ve yakın çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında ele geçen yüksek yastık formlu ağız kenarına sahip amphora parçaları, bu amphora tipinin bilinenin aksine, sadece Miletos'ta üretilmemiş olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun nedeni ele geçen parçaların o bölgede keşfedilen seramik atölyeleri ile bu atölyelere ait çöplüklerden ele geçmiş olmasıdır[462].

Karadeniz Kıyısında, Histria kentinde ele geçen tüm amphora grupları içinde Milet amphoraları % 7 lik bir orana sahiptir. Orgame kentinde tüm amphora sayısının %14.3 lük bölümünü Miletos üretimi amphoralar oluşturmaktadır. Bu iki kentin "chora"sında yer alan, kentlerden biri olan Tariverde'de Miletos amphoraları % 3.9, Vişina'da ise %2.2. lik bir orana sahiptir[463]. Marsilya buluntuları içinde ise Miletos amphoraları %11.4lük bir orana sahiptir[464]. Sicilya Kamarina'daki Rifriscolari nekropolisü amphora mezarları arasında, Doğu Yunan üretimi olarak sınıflandırılan 183 adet amphoranın 25 adedini Miletos amphoraları oluşturmaktadır[465]. Olbia'nın güneybatısındaki Yagorlik'ten gelen amphora buluntuları içinde de en büyük grubu (%45.2) Miletos amphoraları oluşturmaktadır[466].

Kuzey Ionia bölgesindeki ana seramik üretim merkezlerinden biri olan Klazomenai'da ise durum şaşırtıcıdır. Çünkü bu kentte Miletos amphoraları Phokaia'da

[461] Kerschner-Mommsen 2005, ss. 119, 125.
[462] Doğer, E. *Antik Çağda Amphoralar*,Ege Yayınları, İzmir 1991, ss. 91-92; Şenol 2006; s. 69; Tuna, N. "Ionia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları", *AST* V-I, Ankara 1987, s
[463] Sezgin 2009, s. 238.
[464] Souriessau 2000, Şek. 2-3, Tab. 1-4.
[465] Sourisseau 2006, Şek. 1.
[466] Ruban 1983, 287.

ele geçen amphoralardan da daha düşük bir orandadır. Yaklaşık % 1 lik bir orana sahiptir[467]. Phokaia'da ele geçen Miletos amphora parçaları, form özelliklerine göre, üç farklı dönem içinde incelenmiştir.

2.6.1. İ.Ö. 650-600 Yılları Arasına Tarihli Miletos Amphoraları

2.6.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Miletos amphoraları, yüzyılın ortasında itibaren artan koloni hareketleri sonucunda, form olarak belli bir standard yakalamış görünmektedir. Bu standart, özellikle ağız profilinde kendini gösterir. Bu dönem içinde üretilmiş Miletos amphoralarında, yüzyılın ortalarına yakın örnekler, hafif dışa taşkın, çok yüksek olmayan ve hafif kalın yastık formunda ağız kenarı sahipken, yüzyılın sonlarına tarhihli örnekler, daha yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahiptir. Ağız çapları 12.2-14.9 cm arasındadır. Miletos amphoralarının karakteristik özelliklerinden biri olan boyundaki ikili yada üçlü çıkıntı bantlar, bu dönemde yoğun olarak kullanılmaya başlamıştır.

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli, tam profil veren örnekler arasında, Klazomenai Akpınar nekropolisi'nden ele geçmiş tam bir amphora, konteksti yardımıyla kesin olarak tarihlenebilmesi açısından önemlidir[468]. Klazomenai örneği dışında bir diğer tam amphora, bugün Marmaris Müzesi kolleksiyonunda yer almaktadır[469]. Söz konusu iki amphora, hafif dışa taşkın, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahiptir. Her iki amphorada da, boyun silindirik görünümlüdür. Ancak, özellikle Miletos Kalabaktepe kazılarından ele geçen çok sayıdaki amphora parçasından anlaşıldığı kadarıyla, söz konusu döenm içinde omuza doğru daralan kesik konik formlu boyun daha yaygındır[470]. İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çok daha belirgin bir hale

[467] Doğer 1988, Miletos Ticari Amphoraları sektörlere göre dağılım tablosu.
[468] Sezgin 1998, Şek. 42.
[469] A.K. Şenol, *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları,* Ankara 2003, No. 4.
[470] Kalabaktepe örnekleri için bkz., Naso, 2005, Kat. No.Kat. No. 7, Şek. 3, Kat. No. 5, Şek. 8; Seifert 2004, Taf. 25, Kat. No. 64, Taf. 26, Kat. No.67.

gelen, boyun omuz geçişindeki silme, bu dönemde ince bir çizgi halindedir hatta Klazomenai amphorasında olduğu gibi bazı örneklerde bulunmaz.

Elips kesitli kulplar, boynun ortasına yakın bir yerden yükselerek çıkar ve dar bir açıyla, hafifçe açılarak omuza birleşir. Ortalama 39-44 cm arasında genişliğe sahip gövdede, en geniş projeksiyon noktası omuza yakındır. Bu nedenle-Klazomenai örneğinden de anlaşılacağı üzere- omuz çok eğimli değildir. 56-61 cm arasında yüksekliğe sahip ovoidal formlu gövde, ortalama 8 cm çapında, oturma düzlemi düzleştirilmiş, dışa açılan, sığ oyuklu halka kaide ile sona ermektedir.

Phokaia arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphoralar içinde İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen üç adet Miletos amphorası ele geçmiştir (Kat. No. 1-3, Lev. 35). Bu amphoralaran ikisi Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörü, biri Oryantalizan Dönem Seramik Atöyesi sektörlerinden ele geçmiştir. 1 ve 2 katalog numaralı ağız ve boyun parçaları, dışa taşkın, dış yüzü yuvarlatılmış, çok yüksek olmayan yastık formlu ağız kenarına ve omuza doğru daralarak indiği anlaşılan kesik konik formlu boyuna sahiptir. Amphoraların boynu, ağıza çok yakın bir noktadan kırıldığı için boyunda çıkıntı bant olup olmadığı anlaşılmamaktadır. Ancak yiv taşıyor olmaları olasıdır. Her iki örnek te 14.8 cm lik ağız çapına sahiptir.

Bulunduğu coğrafyanın özelliği olan mikalı kil yapısı, Miletos amphoraları ile aynı bölgede üretilen diğer amphora türleri için tanımlayıcı bir özelliktir. Gerek Miletos kentinde, gerekse de diğer merkezlerde ele geçmiş amphoraların büyük bölümü mikalı killer ile dikkat çekmektedir. Phokaia örneklerinin killerini incelediğimizde, farklı yoğunlukta olmasına rağmen her üç örneğin de mikalı kile sahip olduklarını görmekteyiz. Mika yanında, taşçık, kum ve kalsit diğer katkı maddeleridir. Baskın kil rengi kahverengi ve tonlarıdır. Phokaia örneklerinden de görülebildiği üzere, açık kırmızı, pembe ve sarımsı kırmızı, görülen diğer kil renkleridir. 3 katalog numaralı amphoranın dış yüzeyi açık kırmızımsı kahverengi renkte astarlıdır.

Çağdaşı, Khios ve Klazomenai amphoraları gibi, Miletos amphoraları, çok standart olmasa da bir bezeme anlayışına sahiptir. Miletos amphoralarındaki bezeme şeması, olasılıkla fikellura seramiklerinin bezeme özelliklerini yansıtmktadır. Miletos ve Miletos dışında ele geçmiş bir çok örnekte, ağız kenarının ya tamamı ya da belli bir bölümü firnis bant süslemelidir. Ağız kenarı dışında, boyun omuz geçişinde de tek bir yatay bant kullanılmıştır. Boyun ise ya reserve bırakılmış yada tek yada iki sıradan oluşan dalgalı motiflerle bezenmiştir. Kat. No. 2 ve 3 ağız-boyun parçalarında görülen boya izleri her iki amphoranın da söz konusu şemaya göre bezenmiş olduklarını göstermektedir. 1 katalog numaralı örnekte ağız kenarındaki boya siyah, 2 katalog numaralı ağız kenarında ise açık kahverengidir.

İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içinde üretilen Miletos amphoralarının form ve bezeme şemasında görülen farklılıklar, birçok bağımsız atölyenin varlığına işaret etmektedir. Bu durumda, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında, amphoraların Miletos dahil olmak üzere, son derece geniş bir coğrafyada üretilmiş olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Phokaia için durum daha farklıdır. Her ne kadar 2 katalog numaralı amphora, oryantalizan dönem seramik atölyesi çöplüğünden ele geçmiş olsa da, tek bir örnekten yola çıkarak Phokaia'da üretim olduğu sonucuna varmak yanlış olacaktır.

2.6.1.2. Tarihleme

İ.Ö. 650- 600 yılları arasına tarihli Miletos amphoraları, özellikle Doğu Akdeniz ve Karadeniz'deki yerleşimlerde ele yoğun olarak bulunur (Harita 8)**.** İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Miletos amphoraları, Kalabaktepe buluntuları arasında çok önemli bir orandadır. Özellikle Seifert[471] ve Naso[472] tarafından yayınlanan Miletos buluntuları içinde çok sayıda amphora yer almaktadır. Bugün Kuşadası, Güzelçamlı Belediyesi sınırlarındaki Panionion'da yer alan Melie antik kenti buluntuları arasındaki Miletos amphorası İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmiştir[473]. Yusuf Sezgin tarafından,

[471] Seifert 2004, ss. 14-16, Abb 1-5.
[472] Naso 2005, Kat. No. 7 Şek. 3 (Bu amphora ağız formu ve bezeme bakımından Phokaia 2 katalog numaralı amphorayla benzerlik göstermektedir), Kat. No.5, Şek. 8.
[473] Kleiner vd. 1967, s. 146, Abb. 81.

İ.Ö. 550-500 yıllarına tarihlenmiş Miletos Zeytintepe buluntusu amphora[474], form, bezeme şeması ve ölçüleriyle Mezad Hashavyahu buluntusu amphorayla benzerlik içindedir. Bu yüzden Zeytintepe örneği, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısna tarihli Miletos amphora grubuna dahil edilmelidir. Miletos dışında, Klazomenai Akpınar Nekropolünden ele geçmiş, tam profil veren amphora, birlikte ele geçtiği protokorinth dönem alabastron yardımıyla İ.Ö. 635-630 yıllarına tarihlenmektedir[475]. Bu amphora sahip olduğu ölçüler nedeniyle grubun en erken örneklerinden biridir.

Ephesos'ta İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısına tarihli arkaik dönem katmanlarından da Miletos amphora parçaları ele geçmiş ve bunlar Kerschner ve Mommsen tarafından yayınlanmıştır[476]. Mezad Hashavyahu'da Babil Kralı II. Nabukhadnezzar tarafından, İ.Ö. 604 yılı öncesine tarihli tabakalar içinden bezemeli ve bezemesiz amphora parçaları ele geçmiştir [477]. Daskyleion'da ele geçmiş ağız kenarı firnis bant süslemeli ve boynu üzerinde iki adet yiv bulunan amphora için İ.Ö. 6. yüzyılın sonu-İ.Ö.5. yüzyılın başı önerilmiştir[478]. Ancak bu amphora parçası, Miletos Kalabaktepe'den ele geçen firnis bant süslemeli amphoralar form olarak daha yakın görünmektedir. Bu nedenle Daskyleion örneği için önerilen tarih geçtir. Bu amphora İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmelidir.

Salamis Nekropolü buluntuları arasında, omuzdan yukarısı eksik, oldukça geniş, küresel formda gövdeye sahip bir amphora Chypro Arkaik II dönemine tarihlenir[479]. Bu amphora, araştırmacılar tarafından tipolojik olarak sınıflandırılamamıştır. Ancak form bakımından –özellikle kaide- Miletos üretimi olmalıdır. Söz konusu örnek, omuz üzerinde bir çift ince, gövde altında tek kalın ve kaide çevresinde tek firnis bant ile gövdedeki bantları dik kesen ince firnis banttan oluşan bezeme sistemine sahiptir. İnce

[474] Sezgin 2009, Lev. 74, Mil4.09.
[475] Sezgin 1998, Şek. 42.
[476]Kerschner-Mommsen 2005, Abb. 01-02.
[477] Fantalkin 2001, ss. 92-93, Şek. 33, 5-7. Firnis bant süslemeli 7 katalog numaralı amphora, Phokaia 1 katalog numaralı ağız boyun parçasına form olarak oldukça benzemektedir.
[478] Atilla 2003, Şek. 38, Kat. No. 101.
[479] Gjerstad 1977, s. 37, Pl. XXII-5.

firnis bant bezemeyi, çağdaşı beyaz astarlı Khios amphoralarından tanımaktayız. Buradan yola çıkarak Salamis örneğinin Kuzey Ionia (Khios etkili) bezeme geleneğinde süslenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Girit, Kommos kentinde, İ.Ö. 7. yüzyılın sonunda kullanımdan kalkmış olan Q yapısı içinden ele geçen amphoralar arasında, firnis bantlı ve boynunda yatay, çift sıra dalgalı çizgi bulunan Miletos amphora parçası önemlidir[480].

Karadeniz'deki bazı merkezlerde İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalar ve kurganlardan Miletos amphora örnekleri ele geçmiştir. Bunlar arasında, Novoaleksandrovka yerleşiminde 7 nolu kurgan içinden ele geçen amphora Monakhov tarafından yayınlanmıştır[481]. Histria buluntuları arasında yer alan bir ağız boyun parçası, 3 katalog numarası Phokaia örneğine benzemekte ve Dupont tarafından Orta Yaban Keçisi II dönemine denk gelen İ.Ö. 7. yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir[482]. Taganrog yerleşiminden ele geçmiş İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli örnekler arasında da Miletos ağız boyun parçaları bulunmaktadır[483].İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihli Yagorlik buluntuları arasında yer alan Miletos amphora örnekeri Ruban tarafından yayınlanmıştır[484].

2.6.2. İ.Ö. 600-550 Yıllarına Tarihli Miletos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında artan ticari potansiyel, Miletos kentinin amphora üretimine yansır ve bu dönem içinde üretilen amphoralar, karakteristik özellikleri belli, kanonik bir form alır.

---

[480] A.W. Johnston "Kommos: Further Iron Age Pottery", *Hesperia 74*, No.3, 2005, s. 335, Şek. 12, Kat.No. 89.

[481] S.Ju.Monachov, "Quelques séries d'amphores grecques des VIIe – Ve s. av. n. é. au nord de la Mer Noire", Garlan Y. (ed.), *Actes du Colloque international* CNRS *Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire*, Đstanbul, IFEA, 26, 1994, Publications de l'Université de Provence, 1999, Şek. 10.

[482] Dupont 1983, ss. 14, 16, Şek. 19.

[483] V.P. Kopylov, " The Place of the Taganrog Settlement within the System of the Early Greek Colonies in the Region to the North of the Black Sea (New and unpublished materials from the museums of the Rostov Region and private collections)", *Ancient Civilization 6*, 1-2, Leiden 1999, Şek. 3, 6-11.

[484] Ruban 1991, Şek. 1, No. 1-3,5.

2.6.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Dupont tarafından "kanonik" Miletos amphoraları olarak değerlendirilen[485] İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli Miletos amphoraları, yüzyılın başına tarihli öncüllerine oranla, daha yüksek, hafif dışa çıkık, ince yastık formundaki ağız kenarlarıyla dikkat çekmektedir.Dudak yükseklikleri ortalama 3-3.5 cm arasındadır. Miletos amphoralarının erken örneklerinden beri bilinen boyundaki çıkıntı batlar, bu dönemde de tek yada ikili-üçlü gruplar halinde varlığını sürdürmektedir. Ağız çapları 11-15 cm arasında değişiklik göstermektedir. Boyun bazen silindirik görünümlü, ama sıklıkla dışa doğru açılan kesik konik formdadır. Erken örneklerden farklı olarak, boynun ortasına yakın bir noktadan çıkan elips kesitli kısa kulplar, omuzlara doğru hafif açılarak iner.

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısına tarihli Miletos amphoralarının fom özelliklerine ilişkin sağlam verileri, çeşitli merkezlerde bulunmuş tam örnekler yardımıyla elde etmemiz mümkün olmaktadır. Yakın zaman içinde, Bodrum'un yaklaşık 25 km. kadar doğusunda yer alan Pabuçburnu'nda, kargosunun büyük bölümü, güney Ionia üretimi amphoralardan oluşan bir batık ele keşfedilmiş ve kazısı yapılmıştır[486]. Bu batık, özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında üretilmiş olan Samos ve Miletos amphoraları ve taşıdıkları maddelerle ilgili önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Nitekim, batık kargosunda yer alan Miletos amphoraları, kazıyı gerçekleştiren araştırmacılar tarafından, sadece kil kompozisyonundan yola çıkarak Halikarnassos üretimi olarak yorumlanmıştır[487]. Ancak form özellikleri, bu amphoraların Miletos yada Güney Ionia üretimi olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir (Lev. 51, Şek. 40). Söz konusu amphoraların, hafif dışa taşkın, yüksek, ince, iç yüzeyi hafifçe bastırılmış yastık formundaki ağız kenarları, bu amphoraların Miletos üretimi olduklarını açıkça gözler önüne sermektedir. Ağız kenarının hemen altında yer alan tek silme, bir diğer önemli özelliktir. Boyun omuza doğru hafifçe daralmaktadır. Boyundan omuza geçişte görülen ince silme, dikkat çekicidir. Ağzın hemen altından çıkan kulplar, omuz-karın geçişine doğru açılmaktadır. En geniş noktası karın hizası olan ovoidal formlu gövde, dışa doğru

[485] Dupont 1998, s. 174.
[486] Greene vd. 2008, ss. 685-711.
[487] Greene vd., ss. 688-690, Şek. 4-5.

açılan, derin oyuklu, dark halka kaide ile sona ermektedir. Amphoraların yükseklikleri 50-53 cm, gövde genişlikleri ise, 31-33 cm arasında değişmektedir. Ağız (11 cm) ve kaide (5 cm) çaplarının hemen hemen aynı oluşu, kargoyu oluşturan amphoraların, tek bir atölyede üretilmiş olabileceklerini göstermektedir.

Pabuçburnu amphoraları dışında, Migdol T21/2 yerleşiminden ele geçmiş bir diğer örnek, Pabuçburnu amphoralarına form olarak yakın görünmektedir[488]. Bu amphora da, dışa taşkın, iç yüzü hafif bastırılmış, yüksek yastık formunda ağız kenarı, kısa, hafif konik boyun, boyun omuz geçişindeki silme, omuzlara doğru açılarak inen elips kesitli kulplar, ovoidal gövde ve oldukça geniş çaplı (9 cm), sığ oyuklu halka kaideyle, Miletos üretimi olmalıdır (Lev. 51, Şek. 41). Bu örnek, Pabuçburnu amphoralarına oranla biraz daha uzun boya (60 cm) ve daha geniş gövde çapına (42 cm) sahiptir. Ağız çapı 12 cm iken kaide, 9 cm lik çapıyla dönemin standartlarının biraz dışındadır.

Ukrayna'da Livoberezhnoi-Lisostepovoi, 15 nolu kurgan içinden ele geçen bir diğer tam örnek[489] ise ağız çapı (12 cm) ve gövde çapıyla (40 cm), Migdol örneğine yakın ölçülere sahipken, 51 cm boyu, amphoraya form olarak daha küresel bir görünüm kazandırmıştır. Bu amphorada, ağız altında yer alan üç sıra çıkıntı silme önemlidir.

Yukarıda belirtilen örneklerden yola çıkarak, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde üretilmiş Miletos amphoralarının, ağız formunda belli bir standard yakaladığını, ancak gövde ve kaide formunda, olasılıkla farklı atölyelerin üretimi olmalatrı nedeniyle, farklı manipülasyonlar sergilediklerini görüyoruz.

Bu kadar yoğun üretime ve geniş dağılım alanına rağmen, Phokaia'da ele geçen Miletos amphoraları arasında iki örnekle temsil edilmesi ilginçtir (Kat. No. 4-5). Phokaia örneklerini incelediğimizde, bu dönemde ağız formlarında da manipülasyon

[488] Oren 1984, s. 26, Şek. 23-5. Söz konusu amphora, araştırmacı tarafından Samos amphorası olarak tanımlanmıştır.
[489] Bandurovsky 2001, Şek. 1-3.

farklılıkları olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin 4 katalog numaralı ağız boyun parçası (Lev. 35), dışa taşkın, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahiptir ve iç yüzeyde çok küçük bir çukurluk görülmektedir. Ağzı altında tek bir silme belirgindir. Buna rağmen 5 katalog numaralı amphora, ilk örnek kadar olmasa da yüksek ve ince, dışa taşkın, yastık formunda ağız kenarına sahiptir ve bu örnekte ağız iç kenarındaki çukruluk daha belirgindir. Parçanın kırık bölümü ağıza çok yakın olduğu için, boyun üzerinde silme olup olmadığı anlaşılamamktadır ancak olması muhtemeldir.

İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısına tarihli Miletos amphoralarının kil yapısı, erken örneklerden çok farklı değildir. Ele geçmiş örneklerin büyük bölümünde kil mikalıdır ancak az sayıda da olsa mikasız amphoralar da vardır. Bunun yanında hakim kil rengi kahverengi ve tonlarıyken, kırmızı ve tonları ikincil grubu oluşturmaktadır. Her iki Phokaia örneğinden, 4 katalog numaralı amphora, bol mika, kum ve kalsit içerikli ve gri renkli kile sahiptir. Gri rengini olasılıkla pişirme sırasında gerçekleşmiş olmalıdır. 5 katalog numaralı parça ise, mikasız ve pembe renkli kiliyle dikkat çekmektedir.

2.6.2.2. Tarihleme

Miletos amphoraları, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içindeki yoğrun üretime bağlı olarak, Miletos dahil son derece geniş bir alanda dağılım göstermektedir. Miletos'ta Zeytintepe ve Kalabaktepe sektörlerinden, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli çok sayıda amphora ele geçmiştir[490].

Klazomenai, Hasan Balaban Tarlası sektöründe, İ.Ö. 610-590 yıllarına tarihli IVc tabakasından ele geçen Miletos amphoraları arasında, 5 katalog numaralı Phokaia örneğine benzer amphora parçaları da bulunmaktadır[491]. Yine Hasan Balaban Tarlası sektöründe, İ.Ö. 590-570 yıllarına tarihli III.C tabakasından tama yakın bir örnek ele

[490] Seifert 2004, Taf. 20-21, Kat. No. 53-56 (Grup 8a), Taf. 22, Kat. No. 57-59 (Grup 8b), Taf. 23, Kat. No. 60-61 (Grup 9a), Taf. 24, Kat. No. 62-63 (Grup 9b) ve Taf. 25, Kat. No. 64-66 (Grup 9c).)c grubu içerisinde yer alan 64 katalog numaralı amphoranın ağız formu, 5 katalog numaralı Phokaia örneğine benzemektedir.

[491] Doğer 1988, s. 243-244, Şek. 41, Kat. No. 100-101.

geçmiştir[492]. Daskyleion kenti kazılarında ele geçen İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli ticari amphora buluntuları arasında, Miletos amphoraları önemli bir yer tutmaktadır[493].

Karadenize kıyısı olan kentlerden Histria'da İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihli NAII tabakasından ele geçen amphoralar arasında Miletos amphoralarına ait ağız-boyun paçaları bulunmaktadır[494]. Livoberezhno-Lososteposvoi 15 nolu kurgan içinden ele geçen tam örnek, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir[495]. Berezan Hermitage Müzesi kolleksiyornunda yer alan tam bir örnek için İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı önerilmiştir[496].

Kuzey Sinai'daki Migdol'de T21/2 yerleşiminden ele geçen amphora, olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği içindendir[497]. Dupont kanonik tip olarak isimlendirdiği yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarına sahip amphoraları erken tip olarak İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içine tarihlemektedir[498]. Kıbrıs'ta Kition kenti kazılarında, 6 nolu bothros içinden ele geçen amphoralar arasında, tam profil veren iki adet Miletos amphorası dikkat çekicidir[499]. Bu amphoralar yüksek boyunları ve dar gövde çaplarıyla olasılıkla İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarına yakın bir tarihten olmalıdır.

Yukarıda bahsedilen Pabuçburnu batığından ele geçen Miletos amphoraları, kontekstinde yer alan, Ionia kyliksleri, mortarlar, yonca ağızlı oinokhoeler ve olpeler gibi yardımcı malzemeyle İ.Ö. 600-590 yıllarına tarihlenmektedir[500]. Yine yakın zaman içinde, Kekova adası önlerinde yaklaşık 18 m. derinlikte keşfedilen bir diğer arkaik batığın kargosunda yer alan çok sayıdaki amphora içinde Miletos amphoraları da

[492] Doğer, s. 242, Şek. 40, Kat. No. 98.
[493] Atilla 2003, Sek. 37, Kat.No. 98–100, Sek. 38, Kat.No. 102–104, Sek. 39, Kat.No. 105.
[494] Dimitriu 1966, Pl. 56-558 (Kat. No. 5 benzeri), Pl. 55- 532 (Kat. No. 4 benzeri).
[495] Bandurovsky 2001, ss. 68-70, Pic. 1-3.
[496] Dupont 2005, env. No. B85.346
[497] Oren 1984, s. 20, Şek. 23-5.
[498] Dupont 1998, Şek. 23.8 a-b.
[499] Johnston 1981, Pl. XXXII, No. 38, 40.
[500] Greene vd. 2008, Şek. 4-5, Ionia kyliksi için bkz.Şek. 24, mortar için bkz. Şek.19, oinokhoe ve olpe için bkz. Şek. 16-17.

bulunmaktadır[501]. Batıktan çıkarılmış ve Çiz.i yapılmış bir Miletos amphorası, aynı batıktan ele geçmiş sepet kulplu Kıbrıs amphorası ve Korith A tipi amphora yardımıyla İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihlenmektedir[502].

2.6.3. İ.Ö. 550-500 Yıllarına Tarihli Miletos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı, Miletos amphoralarının form gelişimi açısından belirli bir standardın olmadığı bir dönemdir. Bu dönemde, farklı ağız ve gövde manipülasyonlarına sahip iki farklı tip görülür. Dolayısıyla, Lesbos ve Samos amphoralarında olduğu gibi, Miletos amphoralarını da, iki alt gruba ayırmak yararlı olacaktır.

2.6.3.1. Tip A Miletos Amphoraları

2.6.3.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Tip A Miletos amphoraları, yüksek, dışa taşkın, ince yastık formundaki ağız kenarıyla, erken formun devamı niteliğindedir. Tip A amphoraları 11-15 cm arası ağız çapına sahiptir. Boyun genellikle omuza doğru daralan kesik konik formdadır. Erken örneklerde sıkça karşımıza çıkan, boyun üzerindeki ikili-üçlü silmeler, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında azalmış ve tek bir silmeye dönüşmüştür. Boyun omuz geçişindeki silme ise daha belirgin bir hale gelmiştir. Elips kesitli kulplar, ağzın hemen altından yükselerek çıkmakta ve dar bir kavisle omuza doğru açılarak inmektedir. Bu özelliğiyle, erken geleneğin devamı olarak nitelendirilebilir.

Dupont'a göre[503], Fikellura amphoralarına yakın, daha yüksek ve daha düz omuz yapısıyla yeni bir stilin ürünü gibi görünmektedir. Omuzlardaki bu yükselme ve düzleşme, dar bir kaideyle sona eren gövdenin konik bir form almasına neden olmuştur. Ele geçen tam profil veren örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, Tip A Miletos amphoraları

[501] E.S. Greene-J. Leidwanger-H. A. Özdaş, "Two Early Archaic Shipwrecks at Kekova Adası and Kepçe Burnu, Turkey", *IJNA*, vol.40, 2011, s. 63, Şek. 5.
[502] Kıbrıs ve Korith A amphoraları için bkz. Greene vd. 2011, Şek.4, 6.
[503] Dupont 1998, s. 174; Dupont 1982, s. 204.

ortalama 50-60 cm arasında değişen yüksekliğe ve 32-39 cm arasında değişen gövde genişliklerine sahiptir[504]. Konik formlu bu gövde, dışa açılan, oturma düzlemi düzleştirilmiş, sığ oyuklu ve çapları 5-6 cm arasında değişen dar halka kaide ile sona ermektedir. Marmaris Müzesi amphoraları içinde yer alan ve Kaan Şenol tarafından Miletos-Samos adıyla sınıflandırılan, bir örnek 48 cm yüksekliği, ve 32 cm gövde çapıyla grubun erken tarihli amphoralarından biridir[505]. Boyun üzerindeki silme bu amphorada yoktur. Ialysos Nekropolisinde, T. LXVII nolu mezarda bulunmuş bir diğer tam örnek ise, 60 cm yüksekliği ve 40 cm gövde çapıyla, olasılıkla grubun en geç tarihli örneklerinden biridir[506]. Bu amphorada ise hem boyunda hem de boyun omuz geçişindeki silme belirgindir.

Phokaia buluntusu Miletos amphoraları içinde, Tip A grubuna dahil edebileceğimiz sadece tek bir örnek bulunmaktadır (Kat. No.6). Bu amphora dışa açılan, dış yüzü yuvarlatılmış, yüksek yastık formunda ağız kenarına sahiptir (Lev. 35). Miletos amphoralarının karakteristik özelliklerinden biri olan silme, ağzın hemen altında görülmektedir. 15.6 cmlik ağız çapıyla, Tip A grubu standartları içindedir. Mevcut parçadan anlaşıldığı kadarıyla boyun, omuza doğru daralan kesik konik formdadır.

Farklı merkezlerden ele geçen amphoralar ve Phokaia örneğinden de anlaşıldığı kadarıyla, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olan Tip A amphoralarının killeri genellikle mikalıdır. Hakim kil rengi ise kırmızı ve tonlarıdır. Phokaia örneği ise, grubun kil rengi yelpazesine, pembe renkli kiliyle dahil olmaktadır.

2.6.3.1.2. Tarihleme

Yukarıda genel özellikleri anlatılan, iki amphoradan Marmaris Müzesi envanterinde yer alan örne, özellikle 6 katalog numaralı Phokaia örneğiyle, ağız formu bakımından uyumlu görünmektedir. Bu örnek sahip olduğu form özellikleri ve

[504] Sezgin 2009, s. 258.
[505] Şenol 2003, No.5.
[506] Dupont 1998,

ölçüleriyle, grubun erken amphoralarından biri olmalıdır[507]. Bu amphora için önerebileceğimiz tarih İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğidir. Ialysos nekropolü buluntusu amphora ise Dupont tarafından İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmektedir (Lev.51, Şek. 42)[508].

Bu iki örnek dışında, Berezan 5 nolu kuyu içinden ele geçen bir diğer tam örnek kuyudan ele geçen malzemeyle, İ.Ö. 6. yüzyıl ortalarına tarihlenmiştir[509]. 56 cm yüksekliği, 36 cm gövde çapı ve 4.2cm. lik dar halka kaidesiyle bu amphora biraz daha geç, İ.Ö. 6. yüzyılın üçüncü çeyreği içinden olmalıdır. Tip A grubunun geç amphoralarına ait en iyi örnekler ise İ.Ö. 520-480 yıları arasına tarihli Atina Agorası, Q12:3 nolu kuyudan ele geçmiştir[510].

Yukarıda sıralanan örneklerden anlaşıldığı kadarıyla, Tip A olarak sınıflandırdığımız Miletos grubuna ait amphoralar az sayıda üretilmiş olmalıdır.

2.6.3.2. Tip B Miletos Amphoraları

İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısında üretilmiş bir diğer Miletos amphora grubu olan Tip B, Tip A amphoralarına oranla çok daha karakteristik özelliklere sahiptir. Çok sayıda üretilmiştir ve birçok merkezde ele geçen bir tiptir.

2.6.3.2.1.Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Dışa çekik, yüksek ve erken örneklere oranla daha kalın yastık formundaki ağız kenarı, omuza doğru daralan kesik konik formda boyun, grubun genelinde görülen, ağzın hemen altındaki belirgin silme ile boyun omuz geçişinde yer alan ve boyuna katlanmış gibi bir görünüm veren, belirgin silme, bu tipin kolayca tanınmasını sağlayan form özellikleridir. Boyun, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli örnekler ile Tip A amphoralarına oranla biraz daha uzundur. Bu uzunluk, kulplarında uzamasına neden

[507] Şenol 2003, No. 5.
[508] Dupont 1998, Şek. 23.7f.
[509] Monakhov 1999, Tab. 4-1.
[510] Roberts 1986, Pl. 19, Şek. 44, Kat. No. 437.

olmuştur. Tip B amphoralarının kolayca tanınmalarını sağlayan, biri elips kesitli, diğeri ikiz olan kulplar, baston formludur. Tip B amphoralarının neredeyse tamamında, ağız oturma düzlemi sivriltilmiştir. Ağız kenarının dışa doğru çok açık olması, ağız çapının genişlemesine sebep olmuştur. Bu tipe ait örnekler ortalama 13-20 cm arasında ağız çapına sahiptir.

Miletos, arkaik kuyu içinden parçalar halinde ele geçmiş ve restore edilerek tamamlanmış amphora, Tip B grubunun genel form özelliklerini yansıtan tek örnek olmalıdır (Lev. 52, Şek. 43) [511]. Bu amphora, 65 cm yüksekliğe, 44 cm karın, 20 cm ağız ve 5 cm kaide çapına sahiptir. Ağzın hemen altında ve boyun omuz geçişindeki silme belirgindir. Bu dönemde boyunda standart olarak tek silme yer almaktadır. Ancak silme taşımayan örneklerin de varoluşu, bu geleneğin atölyeden atölyeye farklılığın göstergesidir. Buna kanıt olacak bir diğer özellik ise, Tip B amphoralarının ağız kenarlarında görülen manipülasyon farklılıklarıdır. Tip B amphoralarında, iki farklı ağız formu görülmektedir. Bunlardan ilki, grubun erken örneklerinde görülen, yüksek, hafif dışa çekik, kalın yastık formunda ağız kenarı, ikincisi ise grubun geç örneklerinde görülen oldukça dışa şekik ve yatık, badem formunda ağız kenarıdır.

Tip B Miletos amphoralarının, yoğun üretimleri Phokaia'da ele geçen amphoralarla da kanıtlanmaktadır. Phokaia örnekleri arasında bu tipe ait toplam 10 adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No.7-16). Bunlardan 7-10 katalog numaralı amphoralar, ilk manipülasyon grubun ait, yüksek, hafif dışa taşkın, kalın yastık formunda ağız kenarına sahiptir (Lev.35-36). 10 katalog numaralı amphora, 19 cm. ağız çapıyla, Miletos, arkaik kuyudan ele geçmiş tam profil veren amphoranın ağız çapına yakındır. Bunun dışında, ilk manipülasyonda, ağız kenarlarının hemen altında tek bir silme yer alır.

11-16 katalog numaralı amphoralar ise dışa, çekik ve yatık, badem formundaki ikinci manipülasyon grubu içindedir (Lev.36-37). İkinci manipülasyonda ise ilkinden

[511] Niemeier 1999, Abb.29, Kat. No. 19.

farklı olarak ağız altındaki silmenin kaybolduğunu söyleyebiliriz. Silme sadece 12 ve 15 katalog numaralı amphoralarda çok ince bir çizgi halinde görülmektedir. Bu da İ.Ö. 5. yüzyıla doğru, Miletos amphoralarının boynunda silmenin ortadan kalktığını göstermektedir.

Tip B amphoralarının killeri, Miletos amphoralarının genelinde olduğu gibi yoğun mikalıdır. Bu yoğun mikalı kil yapısını, bir örnek dışında (Kat. No. 7), Phokaia Tip B amphoralarının tamamında görmekteyiz. Mika dışında görülen katkı maddeleri arasında, kalsit, şamot ve kum sayılabilir. Phokaia Tip B amphoralarında, hakim kil rengi kırmızı ve tonlarıdır (açık kırmızı, açık kırmızımsı kahverengi, kırmızımsı sarı), bunun dışında üç örnek gri renkli killeriyle, grubun genelinden farklı bir görünüm sergilemektedir (Kat. No.8, 10, 11).

2.6.3.2.2. Tarihleme

Miletos'ta, özellikle Kalabaktepe ve Zeytintepe sektörlerinin, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarından çok sayıda, Tip B amphora parçası ele geçmiştir[512]. Phokaia Tip B, 7 katalog numaralı amphora Kalabaktepe'de ele geçmiş ve Naso tarafından yayınlanmış benzer bir amphora yardımıyla İ.Ö. 550-525 yıllarına tarihlenebilir[513]. Didim Akbük-Teikhioussa'da Γ Oval yapısı içinde bulunmuş ve boynu üzerinde kazımayla yapılmış marka bulunan bir örnek İ.Ö. 5. yüzyıl başına tarihlenmiştir[514]. Dupont tarafından İ.Ö. 6.yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenen Miletos buluntusu ağız-boyun parçası[515] ile 9 katalog numaralı Phokaia örneği yakın formlardır. Miletos, AT96.28.8 nolu arkaik kuyu içinden ele geçen tam amphora, birlikte bulunduğu bir adet şişkin boyunlu Khios amphorası ve bir adet Güney Ionia amphorasıyla, İ.Ö. 6.

[512] Seifert 2004, Taf. 38, Kat.No. 100, Taf.39, Kat.No. 101, Taf. 40, Abb. 07, Kat.No. 103, Taf.40, Kat.No. 102 (Grup 14a), Taf. 41, Kat.No. 104–106 (Grup 14b), Taf. 42, Kat.No. 107–108 (Grup 14b),Taf. 43, Kat.No. 109–110 (Grup 14c), Taf. 44, Kat.No. 111–112 (Grup 14c), Taf. 45, Kat.No. 113 (Grup 14d), Taf. 47, Kat.No. 115 (Grup 14d), Taf. 55, Kat.No. 131–132 (Grup 18b).
[513] Naso 2005, Şek. 3, Kat. No. 10.
[514] Voigtlander 1988, Abb. 46-39. Bu amphora, 8 katalog numaralı Phokaia örneğine form olarak en yakın parçadır.
[515] Dupont 1982, ss. 204-205, Şek. 6-7.

yüzyılın sonuna tarihlenmektedir[516]. 10 katalog numaralı Phokaia örneğinin, ağız formu ve ağız çapıyla Miletos örneğiyle uyum içinde olması her iki amphoranın aynı tarihten olabileceği fikrini akla getirmektedir. Nitekim, Phokaia örneğinin ağız çapı dışında, oldukça uzun bir boyuna sahip olması, bu formun gerçekten de yüzyılın sonuna ait olduğunun bir diğer kanıtıdır.

Seifert tarafından İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli amphora grubu içinde değerlendirilen, firnis bant süslemeli amphora, dışa çekik ve hafif yatık ağız kenarına sahiptir[517]. Phokaia 12-15 katalog numaralı amphoralar, form olarak birbirlerine son derece yakın örneklerdir. O yüzden bu amphoraları aynı tarihten olması gerekmektedir. Phokaia örneklerine benzer, farklı merkezlerden ele geçmiş amphoralar arasında, Miletos Zeytintepe[518] ve Sicilya, İ.Ö. 550-490 yıllarına tarihli Gela 1 batığından ele geçen amphora üst gövdesi sayılabilir[519]. Bu amphora, form özelliklerine bakıldığında, dışa yatık ağız kenarılya yüzyılın son çeyreği içine tarihlenebilir. Dışa taşkın, yuvarlatılmış ağız formuyla grubun diğer amphoralarından ayrılan, 16 katalog numaralı amphora parçasına en yakın örnek, Voigtlander tarafından İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen, firnis bant süslemeli, Miletos buluntusu amphora üst gövdesidir[520].

Tip B Miletos grubuna, farklı merkezlerden ele geçmiş çok sayıda örnek bulunmaktadır. Naukratis kenti buluntuları arasında yer alan bir adet Tip B amphora üst gövdesi İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlenmektedir[521]. Salamis'te ele geçen amphora buluntulafrı arasında, Tip B grubuna ait bir adet, üst gövde ele geçmiştir[522]. Aşağı Bug Bölgesi, Miletos amphora buluntularını yayınlayan Ruban, Berezan

[516] Niemeier 1999, Abb. 29, Kat. No. 19.
[517] Seifert 2004, Taf. 46, Kat. No. 114 (Phokaia Tip B, Kat. No. 11).
[518] Seifert, Taf. 49, Kat. No. 118.
[519] Sole L., "Contenitori da Trasporto", Panvini R. (ed.), *La nave greca arcaica di Gela* (e primi dati sul secondo relitto greco), Caltanisetta, 2001, Tav. XXV, Kat. No. 149, Env. 38184.
[520] W. Voigtlander, "Funde aus der Insula westlich des Buleuterion in Milet", *ÐstMitt* 32, 1982, Abb.7, Kat. No. 39.
[521] Smolarikova 2002, ss.41-42, Pl.III A.
[522] Gjerstad 1977, Pl. XXIII-1, Kat. No. 201.

buluntusu Tip B amphoralarını İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihler[523]. Ancak bugün bu tarihleme, ele geçen kesin tarihli örnekler yardımıyla çürütülmüştür.

Daskyleion buluntuları içinde önemli bir yeri olan Miletos amphoraları arasında yer alan Tip B örnekleri İ.Ö. 6. yüzyılın sonu-İ.Ö. 5. yüzyılın başına tarihlenmiştir[524].

[523] Ruban 1991, s. 184, Pic. 2, No.1, 3, s. 190, Pic. 8.
[524] Atilla 2003, Şek. 39, Kat. No. 106-108.

2.7.ETRÜSK TİCARİ AMPHORALARI

Phokaia antik kenti Arkaik dönem ticari amphoraları içinde, beş adet Etrüsk bölgesi üretimi olduğu düşünülen amphora ağız ve boyun parçası yer alır. Sayısal açıdan, tüm amphora tipleri içinde en küçük amphora grubundan biridir. Ancak arkeolojik açıdan bakıldığında, tüm Batı Anadolu kentleri içinde yalnız Phokaia kentinde Etrüsk amphorası ele geçmiş olması önemli sonuçları da beraberinde getirir.

Etrüsk amphoralarıyla ilgili ilk ciddi ve bilimsel çalışma François ve Michel Py tarafından 1974 yılında gerçekleştirilir[525]. Bu çalışmada, sadece Güney Fransa'dan ele geçmiş örnekler üzerinde yapılan istatistiksel ve fiziksel çalışmalar sayesinde hem kil yapısı hem de kronolojik verilerden yola çıkarak beş farklı alt grup oluşturulur.

1985 yılında bir başka araştırmacı, Michel Gras, Py'in tipolojisinden farklı bir tipolojiyi bilim dünyasına sunar[526]. Güney Fransa bölgesinden ele geçen amphoraları yayınlayan Py'in aksine Gras, İtalya'da ele geçen birkaç ayırtedici formu inceler ve kendine göre bir tipoloji oluşturur. Py Etrüsk amphoralarını 1,2,3 şeklinde numaralandırırken, Gras "l'Etrurie Meridionale" kelimelerinin başharfi olan EM kısaltmasını kullanır ve bunların sonuna her bir amphora tipini temsil eden birer harf daha ekler (EMA, EMB, EMC).

Gras'ın tipolojisinin yayınlandığı yıl, Py, Güney Fransa'da ki Tamaris, Mourre-de-Seve ve Pech-Maho kentlerinden ele geçen yeni buluntularla güncelleştirdiği yeni tipolojisini yayınlar[527]. Bu arada Py'in revise edilmiş makalesi yayılanmadan önce, çeşitli formları göz önünde bulunduran iki yeni makale daha yayınlanır. Bouloumie isimli Fransız araltırmacı Bon Porte I batığından ele geçen yeni Etrüsk amphoraları

[525] F. Py, - M. Py, "Les amphoras etrusques de Vounage et de Villevieille, Gard.", *MÉFRA* 86, 1974, 141-254.
[526] M. Gras, *Trafics tyrrhéniens archaïques*. Rome: Ecole française de Rome 1985, Tip EMA
[527] M. Py, "Les Amphores etrusques de Gaule Meridionale: Atti dell'incontro di studio, 5-7 Dicembre, 1983," In *Il Commercio Etrusco Arcaico,* edited by M. Cristofani, Rome: Consiglio Nazionale dele Ricerche, 1985, 73-94.

yardımıyla Py'in tipolojisini yeniden ele alarak yayınlar[528]. Marchand ise ağız ölçüleri ve hamur yapılarından yola çıkarak her biri altı tipten oluşan üç gruplu yeni bir tipoloji oluşturur[529]. Marchand, tipolojisini yeni keşfedilmiş örneklerden elde edilmiş deneysel verilere dayandırır ve çok sayıdaki Etrüsk amphora formunda gözlemlenen değişimi sorgular.

1990 yılında M.A.Rizzo, Etruria bölgesi içindeki nekropolislerden ele geçen amphora ve diğer seramik buluntuları yayınlar[530]. Rizzo Etrüsk amphoralarının kronolojik sıralamasını yaparken Py ve Gras'ın tipoloji ve kronolojisinin yanında, mezarlarda ele geçen ölü hediyelerini kullanır. Bu durumda, Rizzo'nun oluşturduğu kronoloji, özellikle, erken dönem Etrüsk amphoraları için, daha sağlam temeller üzerine oturmaktadır.

Etrüsk amphoralarına ait sağlam örneklerin büyük çoğunluğu sualtı araştırmaları sırasında açığa çıkarılan batıklardan gelmektedir. Özellikle Batı Akdeniz'de gerçekleştirilen sualtı çalışmalarında da çok sayıda Etrüsk amphorası taşıyan batık bilim dünyasına kazandırılmıştır. Bu batıklar içerisinde Saint Tropez yakınlarında, 48 m. derinlikte bulunmuş olan Bon Borte I[531], Marsilya yakınlarında 20 m. derinlikte bulunmuş Écueil de Miet 3[532], Grand Ribaud adası yakınlarında 1999 yılında keşfedilen çok sayıdaki batıktan biri olan ve 50 m. derinlikte yer alan Grand Ribaud F batığı[533] ve İ.Ö. 450-410 yılları arasına tarihlenen, Güney Fransa kıyıları açığındaki Aragnon adası ve Couronne burnu arasında 33 m. derinlikte bulunan Sausset batığı[534] Etrüsk ticareti

[528] B. Bouloumie, *Recherches sur les importations étrusques en Gaule du VIIIè. Au IVè. Siècle avant J-C.*, Paris-Sorbonne University, Paris 1980.
[529] G. Marchand, "Essai de Classification typologique des Amphores étrusques", *Documents d'Archéologie Méridionale* 3, 1982, ss. 145-158.
[530] Rizzo 1990. 11-30.
[531] L. Long,– J.C. Sourisseau, , "Épave de Bon Porte 1", *Les Étrusgues en mer*,Épave d'Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002a, ss. 43-47.
[532] A. Hesnard, "Épave Écueil de Miet 3", *Les Étrusgues en mer*,Épave d'Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002, ss. 32-36..
[533] Long-Sourisseau, 2002, ss. 55-62.
[534] Long-Sourisseau, ss. 65-66.

yanında Etrüsk medeniyetinin hangi uygarlıklarla ilişki içinde olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Texas A&M Üniversitesi'nde, İ.Ö. 800-400 yılları arasında Batı Akdeniz'deki Etrüsk ticareti ve Etrüsk amphoraları ile ilgili hazırlanan yüksek lisans tezi Etrüsk medeniyetiyle ilgili son çalışmalardan biridir[535].

Phokaia arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları arasında, Etrüsk amphoralarına ait toplam altı adet ağız-boyun parçası ele geçmiştir (Kat. No. 1-6). Yapılan İncelemeler ve karşılaştırmalar sonucunda, bu amphoraların birbirlerine yakın dönemlerde üretilmiş oldukları anlaşılmıştır. Bu nedenle Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları iki alt başlıkta incelenecektir.

İ.Ö. 7. yüzyılın sonu itibariyle üretilmeye başlanan Etrüsk amphoraları, yoğun olarak, Etruria bölgesi, Thyrren denizi kıyılarında yer alan yerleşimler ile özellikle Güney Fransa kıyılarında yer alan kentlerde ele geçer. Batı Anadolu'da ise ele geçtiği tek merkez Phokaia'dır (Harita 9).

2.7.1. Etrüsk Tip A

Bu tip, Phokaia buluntusu Etrüsk amphoralarının en erken tarihli formudur. Py, bu tipi Tip 1/2[536], Gras ise EMA(Etrurie Meridionale A)[537] adıyla gruplandırır.

2.7.1.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Tip A Etrüsk amphoraları, Py tarafından A-ETR 1/2[538], Gras tarafından EMA (Etrurian Meridionàle A)[539] adıyla sınıfandırılmış en erken Etrüsk amphora tipidir.

---

[535] J.A. Daniel, *Etruscan Amphorae and Trade in the Western Mediterranean 800-400 BCE*, Texas A&M 2009 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
[536] Py 1985, s. 78; Daniel 2009, s. 28
[537] Gras 1985, s. 323.
[538] M. Py, "Amphores étrusques", *LATTARA 6*, 1993, A-ETR 1/2; M. Py, "Amphores étrusques", M.Py-A. Adroher Auroux- C. Sanchez, ***Corpus des Céramiques de l'âge du Fer de Lattes (Fouilles 1963-1999),*** *LATTARA 14*, Vol.2, Lattes 2001, ss.15-17, No.1.

Etrüsk amphoralarının en önemli özelliği, tam profil veren örneklerin tamamına yakınının, mezar ya da batık gibi kapalı kontekstlerden ele geçmiş olmasıdır. Bu sayede amphoraların tipolojik ve kronolojik sınıflandırması daha kesin verilere dayanmaktadır.

Ele geçen tam örneklerden anlaşıldığı kadarıyla bu tip, dışa doğru açılan, oturma düzlemi yuvarlatılmış, alt kısmı ise hafif aşağı sarkık ağız kenarına, daha geç tarihli örneklere göre yok denecek kadar kısa boyuna, aşağı eğimli omuzlara sahiptir. Tip A örneklerinin ağız çapları 12-15 cm arasında değişmektedir. Omzun üst kısmından çıkarak, dar bir kavisle omuz-gövde birleşim noktasına inen yay formlu kulplar, istisnasız yuvarlak kesitlidir. Ortalama 48-50 cm arasında değişen yüksekliğe sahip amphoranın, en geniş yeri omuz kısmıdır. Genişlik Tip A örneklerinin tamamında yaklaşık 32-36 cm dir. Konik forma sahip gövde, genişliği 6-8 cm arasında değişen, kaidesiz, düz diple sona ermektedir. Ancak Vulci'deki mezarlardan ele geçen Tip A örnekleri incelendiğinde, iki farklı gövde formu ortaya çıkmaktadır. Bunlar içinde en geniş yeri omuz hizasında olan örnekler konik, karın hizasında olan örnekler ise ovoidal formdadır (Lev. 52, Şek. 44 a-b)[540].

Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları arasında, Tip A grubunun form özelliklerini gösteren iki adet ağız-boyun parçası bulunmaktadır (Kat. No. 1-2). Bu parçalardan 1 katalog numaralı parça Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 2 katalog numaralı parça ise Athena Tapınağı sektöründen ele geçmiştir. Athena tapınağından ele geçen örnek çizilemeyecek kadar küçük olduğu için, orjinaline yakın izdüşümü alınarak, kesit Çiz.i yapılmıştır (Lev. 38; No. 2). 1 katalog numaralı amphora ise, kulp üst birleşim noktasına kadar, büyük oranda korunmuştur (Lev. 38, No.2). Her iki örnek te, dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ince bant formunda, birbirinin benzeri ağız formuna sahiptir. 1 numaralı örnek, 14.8 cm ağız çapına sahiptir. Yakın ölçülerde tam bir örnek,

[539] Gras 1985, Tip EMA
[540] Rizzo 1990, Şek.21-22, Şek. 369, 370, 371-372.

Vulci'de 31 nolu mezardan ele geçmiştir[541]. Yukarıda da değinildiği üzere, Tip A amphoralarında, boyun kısmı çok kısadır. Neredeyse ağızdan direk omuza geçilir.

Tip A Etrüsk amphoraları çok ince cidarlıdır (4-10 mm)[542]. Kil içeriği genellikle yoğun mika, koyu renkli parçacık ve quartzdan oluşur. Phokaia örneklerinin kil yapısına göz attığımızda, 2 katalog numaralı parçada, mika, koyu renk parçacık dışında, bol kalsit, şamot ve taşçık bulunurken, 1 katalog numaralı parçada, mika, kalsit, taşçık ve kumdan oluşan içerikteki tüm maddelerin iri taneli olduğunu görüyoruz. Bu yüzden 1 numaralı örnek, kaba ve pütürlü, 2 numaralı örnek ise daha kumsu bir yüzeye sahiptir. Tip A amphoralarında görülen kil rengi ise, dış yüzeyde genellikle yeşilimsi kırmızı, yeşilimsi sarı yada kremdir. Bu amphoraların özü isepişmeden dolayı, grimsi kahverengi, grimsi kırmızı yada koyu gridir. Hemen her örnekte, dış yüzeyi kaplayan, inc eve sulandırılmış kil astar görmek mümkündür. 1 katalog numaralı Phokaia örneğinde hamurun dış yüzeyi sarımsı kırmızı, özü koyu gri renktedir ve dış yüzey soluk sarı renkte astarlıdır. 2 katalog numaralı amphoranın da dış yüzeyi koyu kırmızımsı kahverengi, özü koyu gri renkteyken, dış yüzeyi çok soluk kahverengi renkte astarlıdır.

2.7.1.2. Tarihleme

Tip A amphoralarının başında da değinildiği üzere, bu gruba ait örneklerin büyük bölümü, özellikle Etruria bölgesi sınırlarındaki nekropol alanlarından yada Batı Akdeniz'de bulunmuş batıklardan ele geçmiştir. Bu yüzden sınıflandırmaları ve tarihlenmeleri kesin verilere dayanır.

Tip A Etrüsk amphoraları, Batı Akdeniz'de oldukça geniş bir alanda dağılım göstermektedir. Bu tip, Fransa'nın iç kesimlerindeki yerleşmelerde dahi yoğun olarak ele geçmiştir. İ.Ö. 7. yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihli, Tonnerre I, la

[541] Rizzo 1990, Şek. 371, Kat. No. XX,1.
[542] Py-Py 1974, s. 157.

Rallongue, Forton, Mauguio ve Camp Redon yerleşmelerindeki tabakalardan çok sayıda Etrüsk Tip A amphora örnekleri ele geçmiştir[543].

Vulci'de 36 nolu mezar ve 65 nolu mezardan ele geçen ovoidal formlu örnekler[544] ile 31 ve 2 nolu mezarlardan ele geçen konik formlu örnekler, İ.Ö. 600-575 yılları arasına tarihlenir[545].

Kuzey İtalya'da Tuscano takım adaları içinde yer alan Giglio adası kıyısında batmış gemilerden biri olan Giglio 1 batığı, kargosundaki bulunan siyah figürlü seramikler ve diğer malzemeler yardımıyla İ.Ö. 600 yılı civarına tarihlenir. Bu batık içinden ele geçen ticari amphora buluntuları arasında iki adet Tip A amphora üst gövdesi bulunmaktadır[546].

Gerçekten de, 1 katalog numaralı Athena tapınağı buluntusu Tip A amphorasıyla aynı tabakada bulunmuş bir seramik parçası, bu tip için önerilen İ.Ö. geç 7. yüzyıl - İ.Ö. erken 6. yüzyıl tarihlerini doğrular niteliktedir. Söz konusu seramik parçası üzerinde, siyah figür tekniğinde yapılmış griffon başı bulunmaktadır (Lev. 52, Şek. 45).

2.7.2. Etrüsk Tip B

İ.Ö. 7. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 6. yüzyıl başı arasında üretilmiş bir diğer form, tarafımızdan Tip B olarak sınıflandırılan Etrüsk amphora formudur. Tip A amphoraları ile çağdaş olan bu tip, farklı form özellikleri ile Tip A grubundan ayrılır. Bu form Py tarafından A-ETR 3AB[547], Gras tarafından EMC[548] olarak sınıflandırılır.

---

[543] Tonnerre dışındaki yerleşmelerin tamamı, Fransa'nın güney kıyısına yakın kentlerdir. Ancak Tonnerre kenti, ülkenin kuzeybatısında yer alır. Bkz. B. Dedet-M.Py, "Chronologie et diffusion des importations étrusques en Languedoc oriental", *Gli Etruschi da Genova ad Ampurias (VII-IV secolo AC),* Atti del XXIV Conuegno di studi Etruschi et Italici, Marseille-Lattes 2002, Pise-Rome, Istituti editoriali e polografici internazionali, 2006, s. 12, Şek. 1A.
[544] Rizzo 1990, Şek. 369-370.
[545] Rizzo 1990, Şek. 371.
[546] Bound 1991, s. 22, Şek. 38-39.
[547] Py 2001, ss. 17-19, Kat. No. 2-9.
[548] Gras 1985, Tip EMC.

2.7.2.1. Form Özellikleri ve Kil Yapısı

Aynı dönem içinde üretilmiş olan Tip A ve Tip B amphoraları, belirgin farklarla birbirlerinden ayrılır. Bu farklar arasında başı, ağız kenarının formunda görülen çeşitlilik çeker. Tip B amphoraları, Tip A örneklerinde olduğu gibi, yuvarlatılmış ağız formu dışında birçok farklı ağız manipülasyonuna sahiptir[549]. Tip B amphoralarını farklı kılan bir diğer özellik, boynun Tip A'ya göre daha belirgin olmasıdır. Ortalama yüksekliği 46-48 cm arasında değişen Tip B amphoraları, iki farklı gövde manipülasyonu gösterir. Birinci manipülasyon, Py tarafından A-ETR 3A olarak sınıflandırılan şişkin formlu (Lev 52, Şek. 46.), ikinci manipülasyon ise A-ETR 3B olarak sınıflandırılan daha dar formlu amphoraları kapsar (Lev. 52, Şek. 47)[550]. İki manipülasyon arasında gövde çapı bakımından neredeyse 10 cm lik bir fark vardır. İlk manipülasyon amphoralar yaklaşık 30-32 cm gövde çapına sahipken, ikinci manipülasyon amphoralar 22-24 cm arasında değişen gövde çapına sahiptir. Tip B amphoralarını farklı kılan son özellik ise dip formudur. Tip A amphoralarında gövde kaidesiz, düz bir diple son bulurken, Tip B amphoraları, konik formlu sivri dibe sahiptir.

Tip B amphoralarında kulplar, gövde formuna göre değişiklik gösterir. Geniş gövdeli örneklerde, kulplar, yuvarlak kesitlidir, daha kalındır ve üst birleşim noktalarıyla alt birleşim noktaları arasında çizdikleri yay Tip A amphoralarına göre daha yumuşaktır. Dar gövde formuna sahip örneklerde ise, omuz kısa olduğu için, kulplar çok dar bir kavisle birleştirilmişlerdir. Bu nedenle alt ve üst birleşim noktaları birbirine çok yakındır.

Phokaia buluntusu Etrüsk amphoraları içinde, toplam dört adet ağız boyun parçası Tip B grubu içine dahil edilmiştir (Kat. No. 3-6). Bu parçalardan ikisi Athena Tapınağı, biri Oryantalizan Atölye ve biri de Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörlerinden ele geçmiştir. Söz konusu amphoraların form özelliklerine göz atacak olursak, üç örneğin dışa taşkın, üst kısmı yuvarlatılmış, alt kısmı düz ağız kenarına sahip

[549] Py 2001, Kat. No. 2-9.
[550] Py 1993, A-ETR 3A, A-ETR 3B;

olduğunu görürüz (Lev. 38-39). Ancak 3 katalog numaralı ağız kenarının üst kısmında ince bir çentik bulunmaktadır . Her üç örnekte de boyun, Tip A örneklerine oranla biraz daha uzundur. Ağız çaplarından yola çıkarak bu tipe ait amphoraların yaklaşık 12-14 cm arasında ağız çapına sahip olduğunu söyleyebiliriz. 6 katalog numaralı ağız boyun parçası ise diğerlerinden farklı forma sahiptir. Bu da Tip B amphoralarının ağız formunda görülen çeşitliliğin bir göstergesidir. Bu amphora, dışa taşkın, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Tip A amphoraları ile çağdaş olan Tip B amphoralarının hamur yapısı farklılık göstermez, bu gruba ait örnekler, Tip A amphoraları gibi yoğun mika, kalsit, taşçık ve quartz katkılı killer ile kolayca tanınabilir. Tip B amphoralarında en çok görülen kil rengi, özü griye doğru değişen, kahverengidir. 5 katalog numaralı Phokaia örneği, koyu gri özüyle bu tanıma en yakın örnektir. Ancak diğer amphora parçalarında kil özü gri değildir. Tip B amphoralarında kahverengi dışında yer yer kahverengimsi sarı, turuncu ya da kırmızı ve tonları görülebilir. Phokaia örneklerinden sadece 4 ve 6 katalog numaralı parçalar kahverengi tonlarında kile sahipken, 3 numaralı örnek pembe, 5 numaralı örnek ise sarımsı kırmızı kil rengine sahiptir. Etrüsk amphoralarının genelinde görülen dış yüzeydeki astar izine, sadece 4 (çok soluk kahverengi) ve 5 (soluk sarı) nolu amphoralarda rastlamaktayız.

2.7.2.2. Tarihleme

Tip B amphoraları her ne kadar Tip A örnekleriyle çağdaş olsa da, bu tip için önerilen tarih, Tip A amphoralarından çok daha geniş bir zaman dilimini kapsar[551].

Fransa'nın güney kıyısında yer alan La Liquiere kentinde, erken tarihli I ve II nolu tabakalar içinden ele geçen amphoralar arasında Tip B amphoraları Tip A örnekleriyle bir arada ele geçmiştir[552]. Yine Fransa'nın güney kıyısında yer alan kentlerden biri olan Tonnerre'de 1 nolu sondaj içinden ele geçen çok sayıdaki seramik

[551] Py bu tip için İ.Ö. 625-525, gibi 100 yıllık bir zaman dilimini önermiştir. Py –Py 1974, Şek. 49; Py 2001, Kat. No. 2-9.,
[552] Dedet-Py 2006, Şek. 7-9.

buluntu arasında, Tip A amphoralarıyla birlikte ele geçmiş Tip B amphora parçaları yer almaktadır[553]. Rhone nehri ağzında yer alan Saint-Blaise kenti kazılarından tam profil veren bir adet dar formlu Tip B amphorası ele geçmiştir[554].

Vulci, Tomba 171 içinden ele geçmiş, dar gövde profiline sahip Tip B amphorası, İ.Ö. 600-570 yılları arasına tarihlenir[555]. Marsilya açıklarında batmış olan *Écueil deMiet 3* batığı kargosunda, geniş gövdeli hem de dar gövdeli Tip B amphoraları bir arada ele geçmiştir. Söz konusu batık İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmektedir[556].

Phokaia örnekleri için de kontekstlerinde ele geçen malzemeye göre bir tarih vermek mümkündür. 3 katalog numaralı, Güney Nekropolis buluntusu parça aynı tabakada ele geçen Khios amphora parçasıyla İ.Ö. 6. yüzyıl başına tarihlenir (Lev. 43, Şek. 15). Athena Tapınağı sektöründen ele geçen 5 katalog numaralı Tip B amphorası da yine, aynı tabakada ele geçmiş beyaz astarlı ve firnis bant süslemeli Khios amphorasıyla İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihlenebilir . 6 katalog numaralı Oryantalizan Atölye parçası ise çöplük buluntusu olduğu için diğer parçalara göre daha kesin tarihlenebilir. Bu amphora, aynı tabaka içinde ele geçen içi taramalı kuş figürü bulunan kase parçasıyla, İ.Ö. 7. yüzyılın sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın başına tarihlenmelidir.

[553] Dedet-Py 2006, Şek. 10; Ayrıca Lattes kentinden de her iki formda Tip B amphoraları ele geçmiştir. Bkz. Py 1993, A-ETR 3A, A-ETR 3B.
[554] J.G.Aymerich-E.G.Aymerich, "Les Étrusques en Gaule et Ibérie: Du Mythe à la Realité des Dernières Dècouvertes", *Etruscan Studies*, Vol.9, Article 17, 2002, s. 213, Şek. 17.
[555] Rizzo 1990, Şek. 377, Kat. No. XXV, 1.
[556] Hesnard 2002, ss.34-35.

BÖLÜM 3

ARKAİK DÖNEM DENİZ TİCARETİNDE PHOKAİA'NIN YERİ

"Uzun deniz yolculuklarına çıkan ilk Yunanlılar Phokaia'lılardır." cümlesiyle anlatmaya başlar Herodotos (I, 163), Phokaia'yı ve Phokaia'lıları. Bugün olduğu gibi antik dönemde de, deniz, Phokaia halkı için vazgeçilmezdir. Coğrafi açıdan bakıldığında, Phokaia kentinin, ekilip biçilebilecek çok az bir toprağı olduğu görülür. Kenti, doğuda ve güneyde çevreleyen tepeler, denizden hemen sonra başlar, bu nedenle tarıma elverişli bir arazi yapısı yoktur Phokaia'nın. Her zaman bunun bilincinde olan Phokaia'lılar, coğrafi koşulların onlara verdiği bir başka avantajı iyi kullanmışlardır; deniz. Bir at başı şeklinde denize uzanan yarımadanın her iki yanındaki doğal koylar ile kentin hemen önünde yer alan irili ufaklı adalar, Phokaia'nın denizle olan kopmaz bağını yaratmak için varolmuş gibidir. Bu coğrafya, arkaik dönemden sonra da Phokaia'yı denizciler için vazgeçilmez limanlardan biri konumuna getirir. İzmir Körfezi girişinde yer alması, hinterlandının geniş olması, iki korunaklı limanının bulunması, Phokaia ya da Foça'nın çağlar boyunca, Anadolu'nun batıya açılan kapısı olmasını sağlar[557].

Bu avantajı çok iyi değerlendiren Phokaia halkı, sahip olduğu enerjiyi bu yöne aktararak, gerek balıkçılık ve gerekse de ticaret yoluyla çağlar boyunca geçimini denizden kazanır. Phokaia, günümüzde de büyük oranda denizden geçinen bir balıkçı kasabası olarak varlığını devam ettirmektedir.

---

[557] Roma döneminde Phokaia, eski gücünü kaybetmiş gibi görünse de, kendi gemilerini üretebilen bir kenttir. Kentin ürettiği savaş gemilerinin tasvir edildiği sikkeler de vardır. Bkz. A. Harun Özdaş, *Anadolu'da Tekne Tipolojisi (M.Ö.3000-M.S.400)*, Ankara 2000 (yayınlanmamış doktora tezi), s. 82, Katalog 64, Lev. 40, Şek. 64; Bunun yanında, özellikle Venedik hakimiyetinin yaşandığı İ.S. 13-15. yüzyıllar arasında Phokaia, başta tahıl olmak üzere, şap ve köle ticaretinin gerçekleştiği en önemli liman kentidir. Bkz. K. Fleet, *Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti*, Çev. Özkan Akpınar, Cambridge University Press 1999, İstanbul 2009, ss. 6, 12, 38, 62-63, 66, 82; Piri Reis Kitab-I Bahriye'sinde Foça Limanının eşi benzeri bulunmaz bir liman olduğunu ve 100 parça ticaret gemisini barındırabileceğini söyler. Bkz. Piri Reis, *Kitab-I Bahriye*, Historical Research Foundation, İstanbul Research Center 1988, s. 331.

Phokaia'lılar, Yunanca'da *"pentekonter-pentekontoros"*,olarak isimlendirilen, tek ya da çift katlı olabilen ve 50 kürekçiyle ilerleyen derin draftlı[558], uzun-ince gemiler kullanıyorlardı. Uzun ve ince yapısı ile pruvasında taşıdığı bronz mahmuzuyla, esasen savaş gemisi olarak üretilmiş olan pentekonterler, Phokaia'lılar tarafından ticari amaçla da kullanılmıştır. Günümüze kadar korunabilmiş bir pentekonter olmadığı için boyutları hakkında sadece tahminde bulunulmaktadır. L.Casson, her kürekçinin hareket payı için 90 cm bırakarak, kenarlardaki 25 er kürekçi için yaklaşık 23 m, ön güverte ve mahmuz için de 12-15 m ayırarak, pentekonterlerin yaklaşık 38 m uzunluğunda, eninin ise geminin boyunun 1:10 u olduğunu söylemektedir[559].Bu ölçülerle pentekonterler, savaş gemisi olmanın dışında, ticaret gemisi olarak ta işlev görmüşlerdir.

3.1. Mısır'daki Phokaia'lılar

İ.Ö. 8. Yüzyıl ile İ.Ö. 7. Yüzyıl, hem Kıta Yunanistan hem de Batı Anadolu kentlerinin kolonileşme konusunda birbirleriyle yarıştıkları bir dönemdir. Bu dönemde, Doğu ve Batı Akdeniz ile Karadeniz'de birçok yeni kent kurulmuş, Mısır uygarlığıyla yoğun ticari ilişkiler başlar. Firavun Amasis zamanında Yunanlı tüccarlar tarafından kurulan Naukratis'in kurucu kentleri arasında başı Phokaia çekmektedir ki, Yunanlı tüccarların tanrıları için inşa ettikleri tapınaklardan en büyüğü olan Hellenion'un yapımında yer alan kentlerden biri de Phokaia'dır. Yine de Phokaia kentinin Mısır'daki etkinliği hakkında çok fazla bilgi sahibi değiliz.

Naukratis kenti neredeyse tüm Batı Anadolu kentlerine kucak açarak, onların Mısır'da ticaret yapıp zenginleşmelerine olanak sağlar. Birçok kent kendi üretimi olan kapları-özellikle şarap ve amphoralarını- Naukratis pazarına götürür. Lesbos, Khios, Samos, Rodos Miletos gibi kentler kendi mallarını kendi gemileri ile taşıyorken, Phokaia hem kendi mallarını hem de Kuzey Ionia ve Aiolis bölgesindeki diğer kentlerin ürünlerini Naukratis'e taşıyordu. Özellikle Aiolis bölgesine atfedilen gri renkli seramiğin Lesbos ile Phokaia'da üretildiği ve Naukratis'e bu kentlerden geldiği ileri

[558] Geminin sualtında kalan kısmı.
[559] L. Casson, *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler,* Çev. Gürkan Engin, İstanbul 2002, , s.56.

sürülen bir varsayımdır[560]. Phokaia'nın sadece bucchero kaplarını üretip pazarlamamış, aynı zamanda Kuzey Ionia'da Klazomenai ile Teos üretimi oldukları kabul edilen, Geç Yaban Keçisi stilinde yapılmış kaplar ve kanonik kuşlu kaselerinin üretimini gerçekleştiren ve yine Klazomenai kentine atfedilen siyah figür tekniğinde yapılmış kapların da farklı merkezlere taşınmasında aracılık yapan kentlerden biri olmalıdır. Astrid Möller ile Mısır'daki birçok kentte kazı yapmış olan Çekoslovak araştırmacı K. Simolarikova, Klazomenai siyah figür kaplarının Phokaia kökenli olabileceklerini ve Naukratis'e Phokaia'dan gelmiş olduklarını ileri sürerler[561]. Phokaia'lı tüccarların aktiviteleri ile ilgili bir diğer varsayım ise Kerschner tarafından ortaya atılır. Kerschner, Kyme, hatta Larissa'da üretildiği kabul edilen Aiolis bölgesi seramiğinin, Naukratis'e Phokaia'lı tüccarlar tarafından taşınmış olabileceği ileri sürer[562]. Phokaia Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektöründen ele geçen seramikler tam anlamıyla araştırılması, bu varsayımın yeni boyutlar kazanmasını sağlayacaktır.

3.2. Batı Akdeniz'deki Phokaia'lılar

İspanya'nın Atlantik kıyısında, Guadalquivir ırmağının okyanusa döküldüğü yerde, bugünkü Huelva kenti yakınlarında yer alan ve gümüş cevherleriyle tanınan efsanevi kenti Tartessos'un[563] İ.Ö. 630'da Samos'lu Kolaios tarafından keşfedilmesi ve bu olayı takip eden süreçte Samos ve Khalkidia'lıların, Phokaia'lılara Messina boğazından serbest geçiş hakkı tanımaları[564], Phokaia'lıların Batı Akdeniz'de kuracakları deniz imparatorluğunun ilk adımları olarak değerlendirilebilir.

Phokaia'nın cesur yürekli denizcileri, pentekonterleriyle çok uzun deniz yolculuklarına çıkmışlar ve Batı Akdeniz'de bugün Avrupa'nın önemli kentleri arasında

[560] Möller 2000, s. 201.
[561] Möller., s.201; Smolarikova 2002, s.30
[562] A. Villing-U. Schlotzhauer, "Naukratis and the Eastern Mediterranean: Past, Present and Future", *Naukratis: Greek Diversity in Egypt, Studies on East Greek Pottery and Exchange in the Eastern Mediterranean,* A. Villing-U. Schlotzhauer (ed.), British Museum, Oxford 2006, s. 7.
[563] 1970 yılında Huelva yakınlarındaki Riotinto'da bulunmuş olan metalurjik artıkların toplamının 15 milyon ton kadar olduğu hesaplanmıştır. Bkz. J.G. Chamorro, "Survey of Archaeological Research on Tartessos", *AJA,* Vol. 91, 1987, s. 199.
[564] P.Bosch-Gimpera, "Phokaians in the Far West: An Historical Reconstruction", *The Classical Quarterly,* vol.38, No.1/2, (Jan.-Apr. 1944), s.53.

yer alan birçok kentin kuruluşunda doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olmuşlardır. Phokaia'lı denizcilerin Batı Akdeniz'de ilk kurdukları kent Marsilya'dır (Massalia). Marsilya, Phokaia'lılar için, hem Akdeniz'de kurdukları ilk kent hem de kendi geleneklerini büyük oranda kabul etmiş bir kent olması nedeniyle, İber yarımadasında kurdukları diğer kentlerden daha değerliydi.

Ancak, Phokaia'lı denizciler, İ.Ö. 600 yılında Marsilya kentini kurmadan çok önce Batı Akdeniz'de varlıklarını hissettirmişlerdi. Bu anlamda Phokaia, kolonileşme hareketlerine İ.Ö. 7. Yüzyılın ikinci yarısında başlamış gibi görünüyor. Phokaia'lılar bu tarihte Fransa kıyılarına ulaşmış olmalıydılar. Agde Nekropolisinden ele geçen dört adet vazo İ.Ö. 7. Yüzyılın üçüncü çeyreğinde Fransa'ya ulaşan Phokaia'lılar için arkeolojik kanıtlar olarak kabul edilebilir[565].

Herodotos Phokaia'lıların Batı Akdeniz'e ilk açılma sebeplerinin, Etruria, Adriyatik ve İber yarımadasını keşfetmek olduğunu söyler Herodotos bu çıkarımında haklıdır. Çünkü, Phokaia'lılar Marsilya'nın kuruluşuna kadar ki yaklaşık 50 yıllık süre içinde, tüm Batı Akdeniz kıyılarını gezmişler, hatta, Herakles Sütunları olarak bilinen Cebelitarık Boğazını aşarak Atlas Okyanusu kıyısındaki, Tartessos kentine kadar ulaşmışlardır. Her ne kadar Tartessos ile olan ilişkileri bugün yalnızca Herodotos'un bahsettiği kadarıyla bilinse de , Phokaia'lıların amacının söz konusu coğrafyadaki metal ticaretini tekeline almak olması akla yatkın gelmektedir. Nitekim, Marsilya'nın hinterlandının metal rezerevi açısından zengin olan Rhone vadisine açılması ve bölgedeki kalayın buradan, Etruria ve Yunanistan topraklarına taşınması Marsilya'nın söz konusu metal ticaretinde söz sahibi olmak için özellikle kurulmuş bir kent olduğunu düşündürmektedir. Bu sayede, kalay batıdan doğuya Yunanlılar tarafından taşınıyorken, Etrüsk bronzu da batıya, yine Yunanlı tüccarlar tarafından getiriliyordu[566]. Dönemin şartlarını değerlendirdiğimizde bu Yunan'lıların, Phokaialı tüccarlar olması akla yatkın görünmektedir.

[565] J.P.Morel, "Phocée et ses colonies d'Occident", *Phocée et la Fondation de Marseille, Musée d'Histoire de Marseille,* 1995, s.19.
[566] Bosch-Gimpera 1944, s.55

İ.Ö. 600 tarihi, tüm Yunan kolonizasyonu için oldukça geç bir tarihtir[567]. Ancak Batı Akdeniz'deki kalıcı Phokaia etkisinin ilk adımıdır. Phokaia'lılar Marsilya kentinden hemen sonra daha batıda, İber Yarımadası doğu kıyısında Ampurias (Emporion) kentini kurmuşlardır. Ampurias kentinin kurulmasıyla birlikte, Phokaia Batı Akdeniz ticaretindeki üstünlüğünü perçinlemiş ve bölgedeki metal ticaretini tam olarak tekeline almış olmalıdır.[568].

Phokaia'nın kolonileşme hareketleri, kentin Persler tarafından ele geçrildiği İ.Ö. 546 yılına kadar son derece hızlı bir şekilde ilerler. Bu tarihten hemen önce, İ.Ö. 565 yılında, Korsika Adası'nın Etruria'ya bakan doğu kıyısında Alalia kentini kuran Phokaia'lılar, burada çok uzun süre kalamaz. Kentin bulunduğu noktanın, bölgedeki deniz ticaretinde önemli bir konumda bulunması ve Phokaia'lıların yoğun korsanlık faaliyetleri bölgede hakim güçlerden biri olan Etrüsk'lülerin etki alanını daraltmıştır. Burada önemli bir noktayı da göz ardı etmemek gerekir; o da, Phokaia'nın Marsilya ve ardından İ.Ö. 6. yüzyılın başında Ampurias kentini kurmasından sonra, Batı Akdeniz'de yaklaşık 40 yıl[569] sürecek bir *thalassocracy*[570] kurmuş olmasıdır. Bu nedenle, Etrüsklü denizciler Phokaia ile tek başlarına başa çıkamayacaklarını bildikleri için, o dönem etkin bir deniz gücü olan Kartaca'lılarla ortak bir donanma kurarak, İ.Ö. 540 yılında Alalia önlerinde Phokaia donanmasına saldırır[571]. Literatüre Alalia savaşı olarak geçen bu savaş, Phokaia'nın Alalia kentini terketmesi ve Batı Akdeniz'deki üstünlüğünün sona ermesiyle sonuçlanır.

---

[567] Morel 1996, s.19.
[568] Morel 1996..
[569] P.Bosch-Gimpera *"Thalassocracy"* sürecini, İ.Ö. 585 yılında Medler ile Lydialılar arasındaki savaştan, Phokaia'nın Pers Kralı Kyros tarafından ele geçirildiği İ.Ö. 546 yılına kadar geçen süreyi kapsadığını belirtmektedir; Bosch-Gimpera, 1944, ss.53-54.
[570] Yunanca deniz anlamına gelen ***"thalassa"***, kelimesi ile kural koymak anlamındaki ***"kratein",*** kelimelerinin birleşimiyle oluşmuştur.
[571] Louise Adams Holland, "A Phocaean Version of an Etruscan Tale", *AJA,* vol. 41, No.3, (Jul-Sep 1937), s. 379.

Takip eden süreç içinde Phokaia, İtalya'nın Korsika'ya bakan batı kıyısında, Velia (Elea) kentini kurar. Velia kenti, coğrafi konumundan dolayı yine Thyrren denizindeki ticarette önemli bir kontrol noktası olarak özellikle seçilmiş bir kent olmalıdır. Ancak kentin bir diğer özelliği, İtalya'daki önemli bir filozofik düşünce ve eğitim okuluna sahip olmasıdır[572]. Velia kenti, Marsilya ve Ampurias'tan sonra Phokaia'nın Batı Akdeniz'deki ticari egemenliklerinde, sac ayağını oluşturan üçüncü istasyondu. Bu sayede Phokaia'lılar Ampurias kentini de güçlendirerek tüm kolonileşme ve ticari hamlelerini, bu üç kent üzerinden gerçekleştirdi[573].

Bugüne kadar yapılan araştırmalar sonucunda Phokaia'nın Gravisca kentinin dolaylı kurucusu olduğu kabul edilmektedir. Aynı zamanda, hemen açıklarında ele geçen Arkaik dönem batıklarıyla bilinen Porquerolles'deki Pointe Lequin, Fransa'da Agde, Beziers, Arles ve Olbia'yı Phokaia'nın kurmuş ya da kuruluşuna katkıda bulunmuş olduğu kentler arasında sayabiliriz. Dominguez, İspanya'nın güneyinde, Mainake ve Hemeroskopeion kentlerinin kurucu kentinin Phokaia olduğunu ve bu iki kent dışında, aynı bölgede, Emporion ve Masslia kentlerinin de koloni kentleri kurduğunu söyler[574]. Son yıllarda yapılan çalışmalar, İtalya'da Tarquinia yakınlarındaki Gravisca kentinin de Phokaia'lılar tarafından dolaylı olarak kurulmuşbir kent olduğunu göstermektedir (Harita 10)[575].

Tüm bu koloniler, Phokaialılar için tek bir anlam taşımaktaydı. Phokaia'lılar bu kentleri, kendi nüfus fazlalarını kaydırabilecekleri yerler olarak kurmamışlardı. Phokaia'lılar bu kentleri, öncesinde gerçekleştirilen uzun bir araştırma sonucu, ticari anlamda en elverişli ve stratejik anlamda önemli buldukları yerlerde kurmuşlardı.

[572] Aslen bir Ionialı olan ve Kolophon'da doğmuş olan Xenophanes, İ.Ö. 545 yılında Kolophon kentinden ayrılarak, yeni kurulmuş olan Elea kentine yerlemiş ve öldüğü İ.Ö. 473 yılına kadar burada yaşamıştır. Xenophanes,filozofik görüşlerini, günümüze kadar korunmuş olan 6'lı mısralarla dile getirmiş ve en çok da bir peri masalı olarak değerlendirdiği ve insanlaştırılmış çok tanrılı karakterler dışında başka bişey görmediği Yunan dinine saldırmıştır. Bkz.Michael C. Astour, "Ancient Greek Civilization in Southern Italy", *Journal of Aesthetic Education"*, Vol. 19, No. 1, Special Issue: Paestum and Classical, 1985, s.31.
[573] Morel 1995, s.22.
[574] A.J. Dominguez, "Greeks in the Iberian Peninsula", *Greek Colonisation, An Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas*, Gocha R. Tsetskhladze (ed.), Boston 2006, ss. 484-485.
[575] Morel, s. 19.

Phokaia'lılar bu kentleri, coğrafi konum, hinterland gibi çok önemli detayları da göz önünde tutarak, ince işlenmiş bir plana bağlı kalarak kurmuşlardı. Çünkü, Phokaia'lılar, ihraç edilen ürünlerin, gittikleri yerde, üretildikleri yerden daha değerli olduğunun, bu nedenle pazarı iyi bilen ve taşımayı sağlayan aracıların daha zengin olduğunun bilincindeydi[576]. Bu nedenle, Phokaia'lılar bu kolonileri, tüm Akdeniz'de kolaylıkla taşıma yapabilecekleri ve hem güvenliklerini sağlayabilecekleri hem de kolaylıkla aktarma yapabilecekleri istasyonlar olarak kurmuşlardı. Çünkü Phokaia'lılar kendi memleketlerinde tarım nedir bilmeden yaşamış ve toprak yerine denizi işlemişler yaşamlarını denizden kazanmışlardı. Dolayısıyla denizden gelir elde etmeyi çok iyi biliyorlardı. Bence gemilerinin hem savaş hem de ticaret gemisi olarak kullanılmasının sebebi bu olmalıydı.

Phokaia'lıların denizle ve diğer kentlerle olan ilişkilerini betimleyen antik metinler de mevcuttur[577]. Justinianus eserinde (XLII, 3) "Foça'lılar denizi, az ve dar topraklarına göre daha iyi işliyordu: gerekli malzemeleri avcılıkla, ticaretle ve hatta o zamanlar büyük bir onur olan korsanlıkla sağlıyorlardı" demektedir. Strabon (IV, 1, C178) ise "Massalia'lılar zeytin ağaçları ve bağlarla dolu toprağa sahipti fakat bu çakıllı toprak buğday yetiştirmeye elverişli değildi. Bu yüzden toprakla uğraşmaktansa denizcilikteki hünerlerini geliştirdiler" diyerek, aslında Phokaia'lıların denizcilik geleneğini yeni kurdukları kolonilere de aktardıklarına dair kanıtlar ortaya koymaktadır. Yine Strabon (VI, 1, C152), "Topraklarının azlığından Velia halkı tüm deniz mesleklerindeki becerilerini geliştirmek zorunda kaldı: balık tuzlama atölyeleri vb. Aktivitelere kendilerini verdiler" şeklinde tanımlama yapmaktadır. Bu tanımlamadan anlaşıldığı kadarıyla Phokaia'lılar, koloni kurarken seçtikleri kentte, kendi ana kentlerine benzer özellikler aramaktaydılar. Yani yeni kurulan kentlerde işlenebilir toprağın az olduğu ve yine deniz geleneğinin hakim olduğu görülmektedir. Ayrıca yine bu pasajdan Phokaia'lıların balık işlemede de usta oldukları sonucunu çıkarabiliriz.

[576] Morel, s.23.
[577] Morel, s. 24.

Yukarıda sıralanan bilgiler Phokaia'lıların Batı Akdeniz'i ve bu denizin sahip olduğu ticari potansiyeli çok öncelerden fark ettiklerini ortaya koymaktadır. İspanya'nın güney kıyısında yer alan Huelva kentinde gerçekleştirilen son dönem araştırmaları Phokaia'nın İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında bu coğrafya'da ne kadar etkin olduğunu birkez daha gözler önüne sermiştir[578]. Adolf Domiguez, İber Yarımadası'ndaki Yunanlı kolonistler hakkında hazırladığı yayınında Phokaia'lılara da değinmiş ve önemli bilgiler vermiştir[579]. Dominguez, gittikleri bölgedeki yerel halkla kurdukları yakın ilişkinin Phokaia'lıların yürüttüğü kolonileşme politikasının genel karakteristiği olduğunu, yerleştikleri topraklardaki halkın adeta gölgesi olduklarını, bu yüzden, ticari aktivite için çok fazla altyapıya ihtiyaç duymadıklarını söyler[580]. Eğer, Dominguez'in ortaya attığı fikir doğruysa, kurulan her ticari nokta, o bölgenin doğal kaynaklarının kullanımını da beraberinde getirmiş olmalıdır. Bu durum, Phokaia'lıların kolonileşme hareketini sistemli bir plan çerçevesinde gerçekleştirmiş olduklarını kanıtlamaktadır. Dominguez, güney İberia kıyısında yer alan bazı kentleri, bunların ana kentlerini, kentler hakkındaki antik lteratürü ve en erken arkeolojik materyalin tarihini gösteren bir tablo da hazırlamıştır[581]. Bu tabloya göre, Emporion dışında, Hemeroskopeion (Stephanos Byzantium'a göre) ve Mainake (Strabon, 3.4.2.) bizzat Phokaia'lılar, Roses körfezinde yer alan Rhode, Emporion ve Marsilya'lılar, Alonis Marsilya'lılar tarafından kurulmuş kentler olarak tanımlanmaktadır (Harita 10).

[578] Chamorro 1987, s. 201.
[579] A. J. Dominguez, "Greeks in the Iberian Peninsula", *Greek Colonisation. An Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas* , Vol. I, Gocha R. Tsetskhladze (ed.), Brill, Leiden-Boston 2006. ss.429-505.
[580] Dominquez, s. 448.
[581] Dominguez, ss. 484-485

SONUÇ

1989 yılından bu yana devam eden 3. Dönem Phokaia kazılarının, kentin özellikle Arkaik dönemini aydınlatmaya yarayan, önemli buluntuları ve sonuçları beraberinde getirdiğinden bahsetmiştik. Tarafımdan gerçekleştirilen bu çalışmayla da, Phokaia antik kenti arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphora buluntuları incelenerek, kentin arkaik dönemdeki ticari faaliyetleri ve bu faaliyetler sırasındaki etkinliği, hangi kentlerle hangi dönemlerde ne yoğunlukta ilişki içinde olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun dışında, arkaik sketörler içinde, kentin amphora üretimine ilişkin bilgi verebilecek tek sektör olan Oryantalizan dönem seramik atölyesi sektörü ve çöplük kontekstinde ele geçen diğer tarihleyici malzeme yardımıyla, amphoralar daha sağlam bir kronolojik zemine oturtulmuştur.

Bir amphora çalışması olmasına rağmen, bu çalışmada, standart ve günümüzde çok birçok bilimadamının kullandığı "tip" e dayalı sınıflandırmadan kaçınılmştır. Bilindiği üzere, her ne kadar farklı bir tür gibi görünse de, amphoralar pişmiş topraktan yapılmışlardır. Bu nedenle, form gelişimleri diğer seramik eserlerden farklı düşünülmemelidir. Bir formun gelişim süreci içinde karşılaştığı her farklılık, tip değildir. Dolayısıyla amphoraların yüzyıllar içinde geçirdiği her aşamayı ayrı bir tip olarak algılamak yanlıştır. Tip kavramı, bir kentin aynı dönem içinde üretmiş olduğu farklı formları birbirinden ayırt etmek için kullanılabilecek bir kavramdır. Örneğin, Samos adasının, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde üretmiş olduğu iki farklı form, iki farklı tiptir. Ancak tüm 6. yüzyıl boyunca ürettiği formlar ayrı birer tip değil, amphoranın genel form gelişimidir. Bunun yanında amphoraları, çok fazla tipe ayırmak, bir karmaşayı ve anlaşılma sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle amphoraları da diğer seramik ürünlerden farklı görmemek gerekmektedir. Bu bağlamda Phokaia'daki üm arkeolojik sektörlerden ele geçen ticari amphora parçalarının tipolojik ve kronolojik sınıflandırması gerçekleştirilirken, "Tip" e dayalı standart amphora sınıflandırmasından ziyade, amphoraların form gelişimi, farklı merkezlerde, batık, mezar, kuyu, tahrip tabakası gibi kesin tarihlenebilen kontekstlerden ele geçmiş benzer örnekler baz

alınarak, amphoralar için koronolojik temelli bir form gelişim süreci oluşturlmuştur. Eğer, tek bir merkez, aynı dönem içinde farklı formda amphoralar üretmiş ise, bu amphoralar farklı tipler olarak ele alınmıştır. Böylece, yüzyıllar içinde amphoraların form gelişimleriyle ilgili daha anlaşılabilir bir şema ortaya çıkarılmıştır.

Foça'da, kentin farklı bölgelerinde, arkaik döneme ilişkin bilgi veren sekiz adet sektör yer alır. Bu sektölerden, İlk Yerleşim Alanı, Halise Erensoylu, Mozaikler Alanı ve 1056 Ada 13 parselde açığa çıkarılan arkaik tabaka, Phokaia kentinin genel olarak sivil mimarisine ve günlük yaşamına ilişkin bilgileri, Athena Tapınağı sektörü ve buradan ele geçen malzeme, halkın inancına ve dönemin tapınak mimarisine ilişkin bilgiler, Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi sektörü-ki bana göre en Kuzey Ionia bölgesinin Oryantalizan dönem seramik üretimine ilişkin ele geçmiş tek örnek olması açısından en önemli sektör budur- Phokaia antik kentinin seramik üretimi ve üretimin yoğunluğu ile ilgili bilgileri bizlere sunar. Kentin güneyinde yer alması nedeniyle Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörü olarak isimlendirilen alan ve bu alandan ele geçen buluntular ise, kentin Arkiak dönemden Roma dönem içlerine kadarki süreç içinde ne tür ölü gömme geleneklerine sahip olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Bunun yanında, özellikle Herodotos tarafından önemle bahsedilen Arkaik Dönem kent suru ise, kent için çok önemli bir tarih olan, Persler tarafından ele geçirildiği İ.Ö. 546 yılına ilişkin kontekst buluntular vermesi nedeniyle ayrı bir örnem arz eder. Tüm bu alanlarda gerçekleştirilen kazı çalışmalarından ele geçen seramikler arasında, ticari amphora buluntuları önemli bir yer tutar. Tüm bu sektörler içinden ele geçen amphoralar arasında eğer gövde parçalarını saymazsak, toplam 197 adet amphora ağız ve kaide parçası tez kataloğuna eklenmiştir.

Coğrafi açıdan yakınlığı başrolü oynuyor olsa gerek, Klazomenai üretimi ticari amphoralar %37 gibi bir oranla, en kalabalık amphora grubunu oluşturur (Tablo 1). İlk Yerleşim Alanı ve Güney Nekropolis Sunaklar Alanı Sektörü Klazomenai amphoralarının en yoğun ele geçtiği iki sektördür (Tablo 2). Yapılan tipolojik ve kronolojik inceleme sonucunda, İ.Ö. 600-550 yılları arasına tarihli tabakalarda

Klaozmenai amphoralarının daha yoğun ele geçtiğini görüyoruz. Ancak bu şaşırtıcı bir sonuç değildir. Çünkü, biliyoruz ki, Phokaia kentinin en zengin ve en güçlü olduğu dönem İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısıdır. Klazomenai amphoralarının bu kadar yoğun ele geçmesinin nedeni de bu olmalıdır. Ancak Klazomenai amphoraları ile ilgili şaşırtıcı olan sonuç, yüzyılın ilk yarısına yakın bir yoğunluğun, yüzyılın ikinci yarısında da görülmesidir. Bu sonuç şu açıdan şaşırtıcıdır. Biz biliyoruz ki, Klazomenai kenti, Pers egemenliği altına girdiği İ.Ö. 546-545 yıllarından itibaren, halk anakaradaki yerleşimi terk ederek Karantina adasına çekilir. Bu da kentteki üretimin bir süreliğin durmasına neden olur. Bu durum Klazomenai kentin yapılan kazılarda İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalarda neredeyse hiç ticari amphora ele geçmemesiyle kanıtlanmıştır. Klazomenai'da durum böyle ike, Phokaia'da, neredeyse yüzyılın ilk yarısındaki yoğunluğa yakın bir oranda Klazomenai amphorası bulunmuş olması, acaba Phokaia'da da üretim var mıydı? sorusunu akla getirir. Bana göre, Klazomenai amphoralarının sayısal yoğunluğunu sadece ticari ilişki ile açıklamak yeterli değildir. Phokaia'da hemen her sektörde en yoğun ele geçen tip olması, bunun yanında, özellikle Oryantalizan dönem seramik atölyesi çöplüğünden ele geçmiş astarsız, firnis bant süslemeli amphora parçaları (Lev. 43, Şek. 16) ile yine oryantalizan dönem seramik atölesi çöplüğü içinden ele geçen ve form olarak İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı içinde üretilmiş olan Klazomenai amphoralarının formuna çok benzeyen bir ağız boyun parçası, Phokaia'da da Klazomenai amphoralarının üretilmiş olabileceği fikrini mantıklı kılar. Söz konusu ağız-boyun parçasının formunda, çok belirgin olmasa da bir bozukluk göze çarpmaktadır. Dikkatli bakıldığında boynun, dışa doğru asimetrik olarak şişkinlik yaptığı görülür (Lev. 53, Şek. 48 A-B). Olasılıkla üretimdeki bir bozukluğun belirtisi olan bu from, Klazomeni amphoralarının, Phokaia'da da üretildiklerini gösteren önemli bir kanıttır.

Sayısal olarak en kalabalık ikinci amphora grubunu, %24.6 lık bir oranla Khios üretimi amphoralar oluşturur. Khios amphoraları da Klazomenai amphoralarında olduğu gibi en yoğun, İlk Yerleşim Alanı, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı ile Athena Tapınağı sektörlerinden ele geçmiştir (Tablo 3). Klazomenai amphoralarından farklı

olarak, Khios amphoraları sayısal İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarsına tarihli tabakalarda daha yoğundur. Söz konusu dönem içinde, Khios adası iki farklı tipte amphora üretir. Bunlardan ilki İ.Ö. 550-525 yılları arasına tarihli "baca boyunlu" tip, diğeri ise, en yaygın Khios amphora formu olan "şişkin boyunlu" tiptir. Aslında, hem İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı hem de ikinci yarısına tarihli amphoraların oranı birbirine yakındır (Tablo 3). Ada yerleşimi olması nedeniyle, Pers işgalinden çok fazla etkilenmemiş olmalıdır. Bu nedenle Phokaia'nın İ.Ö. 6. yüzyılın tamamında, Khios ile gerçekleştirdiği ticari ilişkinin çok önemli bir kesintiye uğramadan devam ettiği sonucunu çıkarabiliriz. Ancak, Oryantalizan dönem seramik atölyesi çöplük buluntuları içindeki beyaz astarlı ve ince firnis bant bezemeli gövde parçaları Phokaia'nın beyza astarlı amphora üretimini gerçekleştiren bir kent olması olasılığını arttırır. Amphoraların üzerindeki astarın, kirecimsi beyaz renkte ve kalitesiz olması ise bu üretimin, Khios ile paralel bir şekilde, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı içinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz (Lev. 43, Şek. 16).

Sayısal anlamda en kalabalık üçüngü amphora grubu, gri ve kırmızı renkli olarak ayrılan Lesbos amphoraları oluşturur. Lesbos amphoraları, Phokaia'da en yoğun olarak Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektöründen ele geçmiştir (Tablo 3). Ancak kırmızı ve gri renkli olarak iki ayrı gruba ayırdığımız Lesbos amphoralarında, İ.Ö. 600-550 yılları arasında gri renkli amphoralar sayısal olarak daha yoğun iken, İ.Ö. 550-500 yılları arasında yoğunluğun kırmızı hamurlu amphoralara geçtiğini görüyoruz (Tablo 4). Phokaia'nın Lesbos amphoraları ürettiğine ilişkin veri olmaması sebebiyle, bu sayısal durumu ticari ilişkiler ile açıklamak gerekir. Söz konusu tablo bize, Lesbos adasının İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında ağırlıklı olarak gri hamurlu amphora ürettiğini, yüzyılın ikinci yarısında ise kırmızı renkli amphoralara dönüş yaptığını gösterir. Ancak ne olursa olsun, Phokaia ile Lesbos arasındaki ticari ilişkinin kesintiye uğramadığı açıktır. Fakat, kırmızı renkli Lesbos amphoraları ile ilgili Dupont tarafından ortaya atılan, kırmızı hamurlu amphoraların, adanın kendisinden ziyade peraiasındaki Aiolis bölgesinde üretilmiş olabileceği fikri,coğrafi yakınlığı nedeniyle, Phokaia kentini de potansiyel üretici merkezlerden biri konumuna getirir. Ancak yine de bu savı kanıtlayacak daha kesin kanıtlara ihtiyaç vardır.

Samos adası, coğrafi açıdan çok yakın olmamasına rağmen, adanın ürettiği amphoralar yoğunluk sıralamasında, %10.3 lük bir oranla dördüncü sırada yer alır. Samos'luların, Phokaia'lılar gibi, en erken uzun deniz yolculuklarına çıkan Yunanlılar oldukları düşünüldüğünde, her iki kentin ilişkilerinin İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı içinde başlamış olması gerektiği düşünülür. Nitekim, ele geçen ticari amphoralar, her iki kentin İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren birbirinden haberdar olduğunu ve çok yoğun olmamakla birlikte, ticari bir iletişimin varlığını ortaya koyar. Phokaia'da ele geçmiş en erken tarihli Samos amphoraları İ.Ö. 630-600 yılları arasına tarihlidir. Erken tarihli amphoraların oranı, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli örneklere çok yakındır. Toplam 18 adet Samos amphora parçasından altı tanesi İ.Ö. 630-600, yedi tanesi İ.Ö. 600-550 ve beş tanesi İ.Ö. 550-500 yılları arasına tarihlenir. Ancak her ne kadar, aralarında az bir oran olsa da, genele yaydığımızda, Phokaia ile Samos arasındaki ilişkilerin İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında artış gösterdiğini söylebeiliriz.

Rus araştırmacı Zeest tarafından Samos üretimi olarak tanımlandığı için Zeest-Samos olarak isimlendirilen ve boynu üzerinde kolayca tanınmasını sağlayacak ince bir yiv bulunan amphora tipi, az sayıda ele geçmiş olmasına rağmen, Samos ve Miletos'un aralarında bulunduğu Güney Ionia üretimi amphoralar arasında değerlendirilir. Bu tip, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilir[582]. Phokaia'da ele geçen örneklerin, özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihli tabakalaşmanın izlenebildiği, Mozaikli Alan, Halise Erensoylu ve Maltepe Tümülüsü alanlarından bulunmuş olması şaşırtıcı değildir.

Samos amphoralarından sonra, en kalabalık beşinci grubu, %9.7 lik oranla, Miletos amphoraları oluşturur. Yoğunluk açısından Athena Tapınağı ile Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı sektörü başı çeker (Tablo 3). Yüzyıllara göre

[582] Bu tipe ait örneklerin yer aldığı bir batık, Çeşme'nin güneyinde bulunan Tektaş mevkiinde, Yrd. Doç. Dr. Harun Özdaş başkanlığında gerçekleştirilen, 2007 yılı sualtı yüzey araştırmalarında bulunur. Söz konusu batığın kargosunu, Zeest-Samos amphoraları oluşturur. Ancak aynı kargo içinde, İ.Ö. 550-525 yılları arasına tarihlediğimiz, "baca boyunlu" Khios amphora örnekleri de yer alır. Bu bağlamda, söz konusu batık, Zeest-Samos a mphoralarının İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında üretilmiş olduğu görüşünü doğrulayan önemli bir kanıt olduğunu, sözlü bilgi olarak belirtmenin yararlı olacağı kanısındayım.

dağılımlarına baktığımızda ise ağırlıklı İ.Ö. 550-500 yıllarına ait tabakalardan ele geçtiğini görüyoruz. Bilindiği gibi Miletos, İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreğinde, özellikle Karadeniz'de çok sayıda koloni kurar. Hatta bu koloniler arasında Amissos'u (Samsun), Phokaia'lılar ile birlikte kurar. Ancak, Phokaia'dan ele geçen Miletos amphoralarına baktığımız zaman, iki kent arasındaki ticari ilişkinin, İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazandığını görürüz. Bunu, Phokaia'nın yüzyılın ilk yarısında, yakın çevresindeki kentlerle olan ilişkilerine daha fazla önem vermiş olmasıyla açıklayabiliriz.

Miletos amphoralarından sonraki amphora grubunu, Etrüria üretimi ticari amphoralar oluşturur. Sayıları az olmakla birlikte, tüm Batı Anadolu kıyısında, yalnız Phokaia kentinde ele geçmiş olmaları, özellikle İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısında, uzak kıyı ticaretinde de söz sahibi olduğunun açık göstergesidir. Etrüsk amphoralarının tamamı, İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği içine tarihli tabakalardan ele geçmiştir. Tüm amphora grupları içinde, %2.5 luk bir orana sahiptir (Tablo 1). Üç adet parça Athena Tapınağı, iki adet Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, bir adet ise Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi sektöründen ele geçmiştir (Tablo 3). Etrüsk amphoaları tüm dünyada, çoğunlukla batık ve mezar gibi kesin tarihli kontekstlerden ele geçtiği için, Phokaia buluntusu Etrüsk amphoralarının sınıflandırması çok daha sağlam verilere dayanır. Bu veriler ışığında, Phokaia örneklerinin tamamı İ.Ö. 600-575 yılları arasına tarihlenir.

Etrüsk amphoraları neden yalnız Phokaia'da ele geçti? Bu sorunun yanıtını, Phokaia'nın Batı Akdeniz'deki etkin ticaret politikasıyla açıklayabiliriz. Bilindiği üzere Phokaia İ.Ö. 600 yılında Massalia (Marsilya) kentini kurarak, Batı Akdeniz'de hakim güç olabilmek amacıyla ilk adımı attı. Marsilya'yı takiben, İ.Ö. 580 yıllarında İspanya kıyılarında Emporion (Ampurias) kentini kurdu. Bu iki kent, Phokaia'nın uzak Batı Akdeniz'deki koloni kentleri olarak bilinir. Ancak bu iki kentten çok daha öncesinde, İ.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, bu coğrafya, Phokaia'lı denizciler tarafından biliniyordu. Bugünkü Huelva kenti akınlarında olduğu tahmin edilen Tartessos kenti ile kurdukları yakın dostluğun altında yatan amaç farklıydı. Phokaia'lıları bu coğrafyaya

iten asıl sebep, Tartessos'un da içinde olduğu geniş gümüş rezervleriyle bilinen, güney İspanya ve Rhone Vadisi'nin hakimiyetini ele geçirerek, metal ticaretini tekeline almak olmalıydı. İşte Marsilya, Emporion ve sonrasında hem Phokaia'lıların kendisi hem de Phokaia kolonileri tarafından kurulan diğer tüm kentler, bu planın bir parçası olarak, sistemli bir biçimde kurulmuşlardı. Tezin üçüncü bölümünde de anlatıldığı üzere, Phokaia Akdeniz'de, bilinen kentlerin dışında daha pekçok kenti ya ana kent olarak ya da dolaylı yollarla kurmuştu. Kentlerin dizilişine baktığımızda, tamamının, deniz kıyısında ve stratejik noktalarda yer aldığını görüyoruz (Harita 10).

Phokaia'lılar yakın dostluk politikasıyla kurdukları kentlerde, yerel halkla kaynaşıp, insanların güvenini kazanmışlar, böylece Batı Akdeniz'deki ticari hakimiyetini inşa ederken çok fazla altyapıya ihtiyaç duymamışlardır. Bu sayede, kurduğu kentler yardımıyla, İ.Ö. 600- 540 yılları arasını kapsayan, 60 yıllık süre içinde, hem ticari hem de askeri anlamda, Batı Akdeniz'deki tek güç haline gelmiştir. Phokaia'lılar, yaşamlarını denize adamış insanlar oldukları için, ekmeklerini denizden çıkarmışlar, kurdukları kentlere, kendi deniz kültürlerini de taşımışlardır. Ancak en büyük kazancı, sahip oldukları pentekonterleriyle, taşımacılık yaparak kazandıklar varsayılır. Çünkü Phokaia'lılar bir malın gittiği yerde üretildiği yerden daha değerli olduğunu biliyorlardı. Bu yüzden, Klazomenai üretimi siyah figür kaplar ile Aiolis gri seramiğinin Naukratis'e Phokaia'dan taşınmış olabileceği görüşü bana göre yanlış olmamalıdır. Çünkü Phokaia yalnız arkaik dönemde değil, özellikle Roma döneminde ve sonrasında, Batı Anadolu için en önemli liman kentlerinden biri olarak varlığını sürdürür[583]. Phokaia'nın Batı Akdeniz'de uzun yıllar sürdürdüğü etkin ticari politika, Etrüsk amphoralarının neden yalnız Phokaia'da ele geçtiği sorusunun cevabıdır.

Phokaia antik kenti, arkaik dönem sektörlerinden ele geçen ticari amphoralar çok önemli sonuçları beraberinde getirmiştir. Bu çalışmaya göre, Phokaia'da ele geçen Klazomenai, Khios ve Lesbos amphoralarının sayısal açıdan en yoğun üç grubu

[583] Phokaia, Roma döneminde (İ.Ö. I-İ.S. I. yüzyıl) kendi teknelerini inşa eden, özellikle Venediklier döneminde, Avrupa'ya büyük ölçüde tahıl iharç eden bir kenttir. Roma Gemileri için Bkz. Özdaş 2000s. 82, Kat. No. 64, Cilt. II, Lev. 40, No. 64.

oluşurması, Phokaia'nın yalnız bu kentlerle olan ticari ilişkisini göstermez. Aynı zamanda, Phokaia'nın bu üç amphora formu üreten merkezlerden biri olduğu ihtimalini de güçlendirir. O halde, Smyrna, Klazomenai, Erythrai, Teos ve Phokaia'nın yer aldığı Kuzey Ionia ve Miletos, Kyme, Larissa ve Pitane'nin yer aldığı Aiolis bölgeleri için, amphora üretiminin merkezi değil, bölgesel olduğu, Phokaia kentinin de bu bölgesel üretimde önemli bir merkez olduğu, bu araştırmadan çıkarılabilecek en önemli sonuçtur.

Üretimin dışında Phokaia, gerek Batı Akdeniz, gerekse doğu Akdeniz havzasındaki geniş hareket alanı ve ticari anlamdaki başarısı sebebiyle, yakın çevresindeki birçok kent için, dış pazara açılma amacıyla kullanmış olmalıdır. Araştırmacılar tarafından öne sürülen, Naukratis'te bulunmuş olan Kuzey Ionia ve Aiolis bölgesine özgü seramiklerin Phokaia'lı tüccarlar tarafından Mısır'a getirilmiş olması fikri, Kuzey Ionia ve Aiolis bölgesinde, Phokaia'ya yakın olan bazı kentlerin, Phokaia limanı ve gemilerini kullanmış olabileceği çıkarımını doğrular niteliktedir. Phokaia kolonisi olan Emporion ve Marsilya kentlerinde İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihli tabakalarda, Klazomenai ve Khios amphoralarının sayıca fazla olması tesadüf olmamalıdır. Bu amphoralar bu coğrafyaya olasılıkla Phokaia'lı tüccarlar tarafından getirilmiştir.

Oryantalizan dönem seramik atölyesi buluntuları, Phokaia'nın amphora üretimiyle ilgili ilginç veriler sunar. Atölyenin çöplük buluntuları içinde yer alan beyaz astarlı oryantalizan stil seramikler, Phokaia'nın bir Ion şehri olmasına rağmen, Aiolis etkili bir üretim anlayışı benimsediğini gösterir. Bu yüzden Naukratis'te ele geçmiş ve araştırmacılar tarafından Kyme ve Larissa! üretimi olarak yorumlanmış Aiolis oryantalizan stil kapların bir kısmının Phokaia üretimi olması ihtimali daha yüksektir.

Phokaia kentinde devam eden arkeolojik çalışmalarda, bundan sonraki süreç içinde ortaya çıkarılacak yeni arkaik dönem sektörleri ve bu sektörlerden çıkacak ticari amphoralar, Phokaia'nın en güçlü döneminin daha da aydınlatılmasını sağlayacaktır.

KATALOG

KLAZOMENAİ AMPHORALARI KATALOG

Kat. No. 1 **LEVHA 1.**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, K6 plan karesi, Athena Tapınağı, oval yapı yapının kuzeydoğusundaki Arkaik dolgudan,

Derinlik: *1.30 – 1.20 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm

Yükseklik: 2.4 cm

Hamur: Kum, bol kalsit ve az mika katkılı, sert, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, silindirik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 650-630

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 1 kat. no. 1; Tocra II, kat. no 2268, Şek. 25, Sezgin 2004, Şek. 9.

Kat. No. 2 **LEVHA 1**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Arkaik taban altı

Derinlik: 6.30m – 6.20m

Torba No: 22 - No: 116

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Bol kalsit, şamot, taş parçacığı, kum ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (Açık Kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. son çeyreği

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 9

Kat. No. 3 **LEVHA 1**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma.

Derinlik: *1.60-1.70, *(-71)-(-81)m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Bol kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı renkte (2.5YR 6/6).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. son çeyreği

Benzerleri: *Tocra II,1963-1965,* s. 64, Kat. No. 2268, Şek. 25; Docter 2000, Şek. 11b.

Kat. No. 4 **LEVHA 1**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 6 açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 5.3 cm.

Hamur: Bol mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 620-600

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla4.01.

Kat. No. 5 **LEVHA 1**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK6 açması, duvar dışı.

Derinlik: 5.44m – 5.29m

Torba No: 474 - No: 1394

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 4.25 cm.

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, orta sertlikte hamur, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 620-600

Kat. No. 6 **LEVHA 1**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.70 m - 0.60m

Torba No: 135 - No: 711

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur: Çok az miktarda mika, kum ve az kalsit katkılı, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte astarlı.

Tanım: Dipçik formunda, aşağı sarkık, boyun üzerine düşen, keskin kenarlı ağız, düz inen silindirik boyun

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 610-600

Benzerleri: Rizzo 1990, Şek. 197, 198, 357.

Kat. No. 7 **LEVHA 2**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2008, Athena Tapınağı, G9-H9-H8 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan (II Tabaka)

**Derinlik: ***1.28-1.18 m

Torba No: 166-11

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Mika, kalsit, taşçık ve kum katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 5/6), renkte, özü pişmeden dolayı açık gri (10 YR 7/1) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkte astarlı. Ağız kenarı dış yüzünde kırmızı (10 R 4/6) renkte birnis bant..

Tanım: Dışa taşkın, dış yüzü bombeli, hafif aşağı sarkık, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-580

Kat. No. 8 **LEVHA 2**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma.

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101) m

Torba No:

Ağız Çapı: 13 ~ cm.

Yükseklik: 6.2 ~ cm.

Hamur: Bol kalsit, kum ve mika katkılı, sert, kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 5/3).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. sonu

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 1, Kat. No. 1, Tocra II s.64, Kat. No.2268, Şek.25.

Kat. No. 9 **LEVHA 2**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi

Derinlik: 0.80m – 0.70m

Torba No: 171 - No: 924

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 2.8 cm.

Hamur: Kum, bol mika ve kalsit katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyi 7.5 YR 8/3 (pembe), iç yüzey 5 YR 8/3 (pembe) renkte.

Tanım: Dipçik formunda, aşağı sarkık, boyuna taşkın keskin kenarlı ağız, ağzın hemen altından çıkan kulp izleri.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.7. yüzyıl sonu-6.yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 3, Kat. No. 6.

Kat. No. 10 **LEVHA 2**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: İnce mika, kum, kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte, gözenekli, 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: Dudak dış yüzeyi ile ağız oturma düzleminde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6 yüzyıl başı.

Kat. No. 11 **LEVHA 2**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, Nekropol duvarı ile kesit arasından.

Derinlik: 0.00 m - -0.10m

Torba No: 68 - No: 289

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Bol kum, mika ve kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte astar, dudak üzerinde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, aşağı sarkık ağız kenarı, ağzın hemen altından çıkan kulp izleri.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: Sezgin 2004, s.172, Şek. 6.

Kat. No. 12 **LEVHA 2**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyi ile sur duvarı arasındaki genişleme çalışması.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 3-Torba 30

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Az mika, kalsit, taşçık katkılı, 7.5 YR 5/8 (koyu kahverengi) renkte, özü pişmeden dolayı 5 YR 4/1 (koyu gri) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 5 YR 8/1 (beyaz) renkte astar üzerine 2.5 YR 5/6 (kırmızı) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ilk yarısı.

Benzerleri: Slaska 1976, Şek.30.

Kat. No. 13 **LEVHA 2**

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13 m.

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 11.1 cm.

Hamur: İri Mika, kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte 2.5 YR 5/4 (kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzde dudak üzerinde 10 R 4/6 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik dış yüzü yuvarlatılmış, boyuna geçişte küçük bir girinti yapmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan tıknaz boyun.

Üretim Yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. ilk çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.04.

Kat. No. 14 **LEVHA 3**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 6 açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.5 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Az ve ince mika, kum ve az kalsit, taşçık katkılı, sert, 7.5 YR 6/4 (açık kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey10 R 5/8 (kırmızı) renkte astarlı, dış yüzeyde astar üzerinde. 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 18, kat. No. 36; Histria II, 486, pl. 54, no:527.

Kat. No. 15 **LEVHA 3**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: İnce mika, kum, kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte, gözenekli, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte, özü 2.5 YR 4/1 (koyu kırmızımsı gri) renkte.

Firnis-Astar: Dudak dış yüzeyi ile ağız oturma düzleminde 2.5 YR 4/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ilk çeyreği.

Benzerleri: Histria II, pl. 54, No: 525.

Kat. No. 16 **LEVHA 3**

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101)m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve şamot katkılı, sert, açık kırmızı renkte (10 R 6/8).

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyde açık kırmızı renkte (10 R 6/8) boya izleri

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri Sezgin 2009, Kla5.02.

Kat. No. 17 **LEVHA 3**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusunun güneyindeki açmanın güney kesitindeki II. Tabaka.

Derinlik: *2.07-1.87 m

Torba No: Kasa 2-Torba 29

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 7 cm.

Hamur: Kalsit, mika, şamot, taşçık katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dudak üst kısmında 5 YR 5/4 (kırmızımsı kahverengi) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-560

Benzerleri: Slaska 1976, Şek.30.

Kat. No. 18 **LEVHA 3**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK1 açması, doğu kesit

Derinlik: 5.93m

Torba No: 450 - No: 1275

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: İri kalsitli, mikalı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Sezgin 2004, s.175, Şek. 11.

Kat. No. 19 **LEVHA 4**

Ağız-Boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1999, Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı Sektörü, B6-A6-A7 kareleri, Mezar 16'nın kuzeyi.

**Derinlik: ***0.50-0.30 m

Torba No: 129

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 7.6 cm.

Hamur: Dış yüzeyde astar iri ve bol mikalı, hamur, mika, taşçık ve kalsit katkılı, orta sertlikte, gözenekli, kırmızı (10 R 5/8) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey kırmızımsı sarı (5Yr 7/6) renkte astarlı, dudak üzerinde kırmızı (10 R 5/8) renkte firnis bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-570

Benzerleri:

Kat. No. 20 **LEVHA 4**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2000, İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK3 açması, 3.duvardan derinlik 34-50 cm. arası.

Derinlik: 5.72 m-5.56 m

Torba No: 456

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: İri kalsit, mika ve küçük taş parçacığı katkılı, sert, 2.5YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-560

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 2, no. 3, Tocra II, Kat. No. 2268, Şek. 25.

Kat. No. 21 **LEVHA 4**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK7 açması, II. Bölge

Derinlik: 5.77m – 5.57m

Torba No: 484 - No: 1451

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: İri bol mika, iri kalsit, bol taş parçacığı, çakıl taşı parçacığı, şamot ve kum katkılı, gözenekli, sert. 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte, özü 10 YR 4/1 (koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-550

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 2, Kat. No. 4.

Kat. No. 22 **LEVHA 4**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 123 - No: 570

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Kalsit, kum ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 5 YR 4/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın, yuvarlatılmış, boyun bağlantı yerinde küçük bir yuva yapan, bilezik formlu ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-580

Benzerleri: Bound 1991.

Kat. No. 23 **LEVHA 4**

Amphora ağız parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H.Erensoylu, D-2, H-8 Açması.

Derinlik: 1.80-1.70 m.

Torba No: 41

Ağız Çapı: 11.5 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Mika ve kum katkılı, orta sertlikte, pembe (7.5 YR 8/3) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyi kil renginde astarlı. Ağız kenarı ve kulp üzerinde, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte firnis astar.

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralarak inen boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 1998, No. 100; Sezgin 2004, Şek. 6.

Kat. No. 24 **LEVHA 4**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın kuzeybatısındaki dikdörtgen platform.

Derinlik: 0.70m.- 0.60m.

Torba No: 122 - No: 569

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.4 cm.

Hamur: Kum, mika, bol taş parçacığı ve kalsit katkılı, sert, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ikinci çeyreği.

Benzerleri: Histria II, 1966, Kat. No. 519, 527, 542, 544.

Kat. No. 25 **LEVHA 5**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma.

Derinlik: *1.50-1.60, *(-61)-(-71).m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6cm.

Yükseklik: 2.5cm.

Hamur: Az mika, kum ve kalsit katkılı, sert, açık kırmızı renkte (2.5 YR 7/8).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dipçik formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Bound 1991.

Kat. No. 26 **LEVHA 5**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.28- 1.18 m

Torba No: Kasa 1-Torba 166

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 6.2 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika, taşçık katkılı, gözenekli, 2.5 YR 5/6 (kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-570

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek.7; Slaska 1976, Şek. 30; Rizzo 1990, Şek. 197, 357.

Kat. No. 27 **LEVHA 5**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- X nolu açma, batı köprü çalışması.

Derinlik: 6.52m.- 5.49 m.

Torba No: 370 - No: 891

Ağız Çapı: 14.9 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Mika, iri kalsit, iri çakıl ve tüf taşı parçacıkları, az şamot ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı), özü 10 YR 5/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kilinin renginde sulandırılmış kil astarlı.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-560

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 4. kat. No. 10; Doğer 1990, s. 703, lev 333, res. 4.

Kat. No. 28 **LEVHA 5**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Megaron II, X nolu açma

Derinlik: 5.74m.-5.64m.

Torba No: 364 - No: 807

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 1.8 cm.

Hamur: İrili ufaklı kalsit, iri, yoğun ve mat mika ve çakıltaşı parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astar

Tanım: Dışa taşkın, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ilk yarısı

Benzerleri: Histria II, 1966, s. 487, pl. 55, Kat. No. 544.

Kat. No. 29 **LEVHA 6**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.3 cm.

Yükseklik: 5.6 cm.

Hamur: Az mika ve şamot katkılı, orta sertlikte 7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı dış yüzeyinde 2.5 YR 4/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.590-580

Benzerleri: Dupont 2005, s. 63, kat.no.17.

Kat. No. 30 **LEVHA 6**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.60m.-0.50m.

Torba No: 120 - No: 545

Ağız Çapı: 15 cm.

Yükseklik: 2.35 cm.

Hamur: Bol kalsit, şamot, az mika ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun, ağızdan boyna geçişte çok ince kademe.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ikinci çeyreği

Kat. No. 31 **LEVHA 6**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Megaron II, X nolu açma

Derinlik: 5.74m.-5.64m.

Torba No: 364 - No: 807

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 1.8 cm.

Hamur: İrili ufaklı kalsit, iri, yoğun ve mat mika ve çakıltaşı parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astar

Tanım: Dışa taşkın, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 570-560

Benzerleri: Histria II, 1966, s. 487, pl. 55, Kat. No. 544.

Kat. No. 32 **LEVHA 6**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1999, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MKI nolu açmanın kesit düzeltmesi sırasında bulunan malzeme.

Derinlik:

Torba No: 437 - No: 1196

Ağız Çapı: 13.3 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: az miktarda iri mika, iri kalsit, az şamot, az taş parçacığı, kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ilk yarısı

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.04.

Kat. No. 33 **LEVHA 6**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 10 nolu lahit mezar ile kuzey kesit arası

Derinlik: 0.30m.- 0.20m.

Torba No: 111 - No: 496

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 2.8 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kuvars katkılı, orta sertlikte, özü 10 YR 4/1 (koyu gri) renkli hamur 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Hafif dışa kıvrık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, silindirik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 580-570

Kat. No. 34 **LEVHA 7**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.80m.-0.70m.

Torba No: 171 - No: 923

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit, tüf taşı parçacıkları, kuvars ve taş parçacıkları katkılı, özü 10 R 5/1 (gri) olan hamurun kendisi 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz) renktedir.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 7.5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. ikinci çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.20.

Kat. No. 35 **LEVHA 7**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 6 açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: Az ve ince mika, kum ve az kalsit katkılı, sert, 7.5 YR 6/4 (açık kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısı

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 11.

Kat. No. 36 **LEVHA 7**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 2 açması, üst taş dolgu içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm

Yükseklik: 3.7 cm

Hamur: Az mika ve kum katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı). renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey10 R 5/8 (kırmızı) renkte astarlı, dış yüzeyde astar üzerinde. 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, dipçik kesitli, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-560

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 2, Kat. No. 4, Sezgin 2004 s.173, Şek. 8.

Kat. No. 37 **LEVHA 7**

Ağız-Boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-5/H-6 açmaları arası köprü malzemesi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 8.6 cm.

Hamur: İri mika, kalsit, taşçık, kuvars katkılı, sert, iç ve dış yüzey açık kırmızı (2.5 YR 6/6), özü pişmeden dolayı açık gri (10 YR 7/1) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey pembe (7.5 YR 7/4) renkte astarlı, ağız kenarı ve kulplar üzerinde kırmızımsı kahverengi (2.5 Y 5/4) renkte firnis bant.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, alt kenarı keskin hatlı, ince bant formunda ağız kenarı, ağzın hemen altından ve ağız kenarına bitişik çıkan kulplar, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 590-570

Kat. No. 38 **LEVHA 7**

Amphora ağız parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H.Erensoylu, D-2, H-8 Açması.

Derinlik: 1.80-1.70 m.

Torba No: 41

Ağız Çapı: 11.5 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Mika ve kum katkılı, orta sertlikte, pembe (7.5 YR 8/3) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyi kil renginde astarlı. Ağız kenarı ve kulp üzerinde, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte firnis astar.

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralarak inen boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. Yüzyılın üçüncü çeyreği.

Kat. No 39 **LEVHA 7**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, H-8 karesi, kuzey-güney yönlü Bizans duvarının doğusu.

Derinlik: *1.30-0.98 m

Torba No: Kasa 7-Torba 199

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars katkılı, sert 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, dudak üzerinde 7.5 YR 5/4 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 530-520

Benzerleri: Roberts 1986.

Kat. No. 40 **LEVHA 8**

Ağız Boyun Kulp Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *0.95-0.83 m

Torba No: Kasa 3-Torba 169 b

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 5.9 cm.

Hamur: Kalsit, mika, taşçık katkılı, orta sertlikte 5 YR 5/8 (sarımsı kırmız) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 10 YR 7/4 (çok soluk sarı) renkte, astar üzerine dış yüzeyde dudak ve kulp üzerinde 10 YR 5/3 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, bilezik formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun, ağız kenarına bitişik, geniş bir kavisle omuz üzerine inen oval kesitli kulp.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 520-510

Kat. No. 41 **LEVHA 8**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü 5 açması, 2. tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 9.8 cm.

Hamur: Az ve iri mika, iri kalsit, taşçık katkılı, gözenekli, otra sertlikte 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte, özü 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı iç ve dış yüzeyi ile kulp üst yüzeyinde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan ve yumuşak bir kavisle omuza bağlanan tıknaz ve kısa boyun, ağız kenarının hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.550-520.

Benzerleri: Sezgin 2004, s.175, Şek. 12, Histria II, 486-488.

Kat. No. 42 **LEVHA 8**

Amphora Ağız, boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, H. Erensoylu B1, H3,Açmasından.

Derinlik: 2.34-1.74 m.

Torba No: 14

Ağız Çapı: 12 cm

Yükseklik: 2.65 cm

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı renkte (5 YR 7/6).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekilmiş, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 540-520

Kat. No. 43 **LEVHA 8**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK 6 açması, doğu kesit düzeltmesi ve köprülerden kayan toprağın temizlenmesi sırasında ele geçen seramikler.

Derinlik:

Torba No: 436 - No: 1187

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Çok ince kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarına sahiptir. Boyun omuza doğru daralmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 540-520

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 4, Kat. No. 10.

Kat. No. 44 **LEVHA 9**

Ağız, boyun kulp parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arası.

Derinlik: **(-60)-(-65).m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6cm.

Yükseklik: 6.6 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, açık kırmızı renkte (2.5 YR 7/8).

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey ağız kenarı, kulp üzeri çok koyu gri renkte (10 YR 3/1) boyalı

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl üçüncü çeyreği

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 12

Kat. No. 45 **LEVHA 9**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın batısı ile 22 nolu mezar etrafından.

Derinlik: 0.50 m.-0.30 m.

Torba No: 128 - No: 621

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Taş parçacıkları, kalsit, mika, kuvars ve şamot katkılı, iç ve dış yüzeyleri 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte, özü 10 R 671 (gri),

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Benzerleri: Sezgin 2009, Kla5.24

Kat. No 46 **LEVHA 9**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, H-8 karesi, kuzey-güney yönlü Bizans duvarının doğusu.

Derinlik: *1.30-0.98 m

Torba No: Kasa 7-Torba 199

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars katkılı, sert 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, dudak üzerinde 7.5 YR 5/4 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 525-500

Benzerleri: Bandurovsky 2001, Şek. 1-7.

Kat. No. 47 **LEVHA 9**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Surüstü 8 açması, III. Tabaka, duvar içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 4.8 cm.

Hamur: Az mika, kalsit ve kum katkılı, gözenekli, orta sertlikte 5 YR 7/8 (kırmızımsı sarı)renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı üzerinde 5 YR 7/4 (pembe) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan, tıknaz ve kısa boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Kat. No. 48 **LEVHA 9**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m.- 1.13m.

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 10.8 cm.

Hamur: İri kalsit, bol ince mika, kum ve kuvars katkılı, sert, 5 YR 5/8 (kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Ağız kenarı dış ve iç yüzeyde 10 R 6/6 (açık kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan, yumuşak bir kıvrımla omuza bağlanan, kısa ve tıknaz boyun. Ağız kenarının hemen altından, ağız kenarına bağlanarak çıkan oval kesitli kulplar.
Üretim yeri: Klazomenai
Tarih: İ.Ö.540-520

Kat. No. 49 **LEVHA 9**

Ağız Boyun Parçası
Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- A3-A4 kareleri, Güney kesit.
Derinlik: 6.47m – 6.37m
Torba No: 87 - No: 309
Ağız Çapı: 11 cm.
Yükseklik: 3.3 cm.
Hamur: Kum, mika, kalsit ve şamot katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 7/6) renkte
Firnis-Astar: Dış yüzeyde dudak kenarında koyu kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 3/4) renkte boya izleri.
Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarına, boyundan omuza doğru daralan boyna sahiptir.
Üretim yeri: Klazomenai
Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. son çeyreği
Benzerleri: Doğer 1986, 464-467.

Kat. No. 50 **LEVHA 9**

Ağız Boyun Parçası
Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- MK4 açması, güney kesit
Derinlik: 6.31m.-6.11m.
Torba No: 461 - No: 1311
Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3.7 cm.

Hamur: İri kalsit, mika ve küçük taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, açık kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 7/4) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarına sahiptir.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 520-510

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 14

Kat. No. 51 **LEVHA 10**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- A3-A4 kareleri, Güney kesit.

Derinlik: 6.47m – 6.37m

Torba No: 87 - No: 309

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Kum, mika, kalsit ve şamot katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 7/6) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde dudak kenarında koyu kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 3/4) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, konik formlu boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. son çeyreği

Benzerleri: Daniel 2009, s. 49-50, Şek. 15.

Kat. No. 52 **LEVHA 10**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümülüsü, surüstü II açması, III. tabaka.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 6.8 cm.

Hamur: Bol ve ince mika, bol kalsit, taşçık katkılı, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) Renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, dudak üzerinde 7.5 YR 4/2 (kahverengi) renkte boya.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan dışa doğru hafif bombeli, tıknaz ve kısa boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.525-500

Benzerleri: Doğer 1990, s. 704, lev.333, res.4.; Vinogradov 1999, s. 291, Şek. 8, 2.

Kat. No. 53 **LEVHA 10**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.40m.- 0.30m.

Torba No: 154 - No: 824

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 8.1 cm.

Hamur: Çok az kalsit, kuvars ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte astar, dudak üzerinde 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa kıvrık, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda firnisli ağız kenarı, silindirik boyun, ağzın hemen altından çıkan ve birleşim noktasına yakın bir yerden kırılmış kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 25, Kat. No. 38.

Kat. No. 54 **LEVHA 10**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *0.95-0.83 m

Torba No: Kasa 3-Torba 169 b

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 9.3 cm.

Hamur: İri kalsit, taş parçacığı, bol mika katkılı, orta sertlikte, gözenekli 7.5 YR 5/6 (kahverengi) renkte, özü pişmeden dolayı 7.5 YR 4/1 (koyu gri) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Ersoy, 2004, s. 56, fig 15 a-b, Doğer 1988, Şekil 11, 26.

Kat. No. 55 **LEVHA 10**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Halise Erensoylu Arazisi, H-6 açması, duvarın doğu tarafı.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 3.7 cm.

Hamur: İri kalsit, bol ve iri mika, az kuvars katkılı 5 YR 4/4 (kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz) renkte ince astar, ağız kenarı üzerinde yer yer 7.5 YR 4/2 (kahverengi) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru daralan, tıknaz ve kısa boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl son çeyreği.

Benzerleri: Histria II, Pl. 54, 527.

Kat. No. 56 **LEVHA 10**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-5 açması.

**Derinlik: ***1.76-1.56 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Mika, şamot, kuvars ve kum katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkte astarlı. Dudak üzerinde kahverengi (7.5 YR 4/3) renkte firnis bant.

Tanım: Oldukça dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 510-500

Kat. No. 57 **LEVHA 11**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 19 nolu sondaj

**Derinlik: ***1.70-1.30 m

Torba No:

Ağız Çapı: 10.3 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: Şamot ve taşçık katkılı, orta sertlikte, kırmızı (10 R 4/8) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Oldukça dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, simit formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreği

Kat. No. 58 **LEVHA 11**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2 nolu sondaj.

**Derinlik: ***1.68-1.58 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, omuza doğru hafifçe daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 510-500

Kat. No. 59 **LEVHA 11**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, Mozaikler Alanı, I 8 açması, Hellenistik duvarlar arası.

Derinlik: 1.76m-1.60

Torba No:

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 6.7 cm.

Hamur: Kalsit, kum ve taşçık katkılı, orta sertlikte, 5 YR 6/8 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar: Ağız kenarı iç ve dış yüzey ile, kulp üst yüzeylerinde 7.5 YR 4/2 (kahverengi) renkte boya bant.

Tanım: Oldukça dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Omuza doğru dik inen boyun, Ağız kenarının hemen altından çıkarak, dar bir kavisle omuza doğru inen oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl sonu

Benzerleri: Histria II, 202, Pl. 54, Kat. No. 519.

Kat. No. 60 **LEVHA 11**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi, batısı ve doğusunu kaplayan 3x4 m lik alan.

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 129 - No: 650

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 3.8 cm.

Hamur: İri mika kalsit ve küçük taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Ağız oturma düzleminde ve iç yüzeyde ağız kenarında 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı.ağızdan boyuna geçişte çok ince bir kademe.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Doğer 1988, Kat. No. 38.

Kat. No. 61 **LEVHA 12**

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.40-1.50, *(-50)-(-60) m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4cm.

Yükseklik: 2.3cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan kulplar

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Kat. No. 62 **LEVHA 12**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın güneyi.

Derinlik: 0.50m.-0.30m.

Torba No: 175 - No: 970

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 7.5 cm.

Hamur: Çok az ve ince mika, ince kalsit ve tüf taşı parçacıkları katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzeyi 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlıdır. Dış yüzeyde ve dudak üzerinde 10 R 5/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda, firnisli ağız kenarı.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Histria II, 486, pl.54, no: 518.

Kat. No. 63 **LEVHA 12**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.20m.- 0.10m.

Torba No: 158 - No: 850

Ağız Çapı: 10.6 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, pişmeden dolayı 10 YR 7/1 (açık gri) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı.

Tanım: Dışa taşkın, yuvarlatılmış, alçak bilezik formunda ağız kenarı.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı.

Benzerleri: Bandurovsky 2001, Şek. 1-7.

Kat. No. 64 **LEVHA 12**

Ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.40-1.50, *(-50)-(-60) m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4cm.

Yükseklik: 2.3cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan kulplar

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri:

Kat. No. 65 **LEVHA 12**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- C2-C3, D2-D3 kareleri, “B” açması, Megaron dış batı duvar kesiti.

Derinlik: 6.25m – 6.10m

Torba No: 396 - No: 1019

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Mika, iri kalsit, iri taş parçacığı, az şamot ve kum katkılı, sert, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyi 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarına sahiptir. Kulplar ağzın hemen altından çıkar.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih:. İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Bandurovsky 2001, Şek. 1-7.

Kat. No. 66 **LEVHA 13**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, H-8 karesi, Atların doğusundaki oval duvarın üzeri.

Derinlik: *1.25- 1.10 m

Torba No: Kasa 8-Torba 203

Ağız Çapı: 15 cm.

Yükseklik: 5.6 cm.

Hamur: Bol ve iri mika, iri kalsit, az şamot katkılı, yumuşak, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte, özü pişmeden dolayı 2.5 Y 4/1 (koyu kırmızımsı gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Sezgin 2004. fig 13-14; Calvet-Yon 1978,*s.49, pl.XXIII, 5d.*

Kat. No. 67 **LEVHA 13**

Amphora kaide-gövde.

Buluntu Yeri: Halise Erensoylu sektörü Hellenistik dönem lahitli yığıntı duvarın kaldırılması sırasında bulunan seramikler ve tümlenebilir amphora parçaları

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 5.4 cm.

Yükseklik: 51.2 cm.

Gövde Genişliği: 40 cm

Hamur: Kum, kalsit ve taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 10 YR 7/3 (çok solgun kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Gövde üzerinde, omuzda iki, gövde altında bir yatay bant ve bu bantları kesen dikey bant, 2.5 YR 5/1 (kırmızımsı gri) renkte.

Tanım: Ağız, boyun ve kulplar eksiktir. En geniş yeri karın bölgesine yakın noktadaki armut formlu gövde, düşey parmak kesitli, derin oyuklu halka kaide ile sonlanmaktadır.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl son çeyreği.

Kat. No. 68 **LEVHA 14**

Kaide-Dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı 19 nolu mezarın kuzeydoğusu

Derinlik: 0.40m.- 0.20m.

Torba No: 109 - No: 490

Kaide Çapı: 8.8 cm.

Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur: Bol kalsit, çakıl taşı parçacığı ve mika katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa kavisli, parmak kesitli, yuvarlatılmış oturma düzlemine sahip, derin oyuklu dip-kaide

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 620-610

Kat. No. 69 **LEVHA 14**

Kaide parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı 17 nolu mezarın doğusu

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 102 - No: 436

Kaide Çapı: 7.4 cm.

Yükseklik: 6.2 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars ve kum katkılı, orta sertlikte. 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte, özü 10 YR 4/1 (koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa kavisli, parmak kesitli, yuvarlatılmış oturma düzlemine sahip, derin oyuklu dip-kaide

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 570-560

Benzerleri: Sezgin 2004, Şek. 10

Kat. No. 70 **LEVHA 14**

Kaide Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 20 nolu sondajın güney kesit genişlemesinden gelen malzeme..

**Derinlik: ***2.00-1.75 m

Torba No:

Kaide Çapı: 7 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 5/3) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa açılan, düşey parmak kesitli, derin oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih:İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Kat. No. 71 **LEVHA 14**

Kaide-gövde parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-4 açması.

**Derinlik: ***0.95-0.65 m

Torba No:

Kaide Çapı: 8 cm.

Yükseklik: 6.5 cm.

Hamur: Kum, taşçık, mika, ve şamot katkılı, sert, iç ve dış yüzey kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte, özü, pişmeden dolayı, gri (10 YR 5/1) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, düşey başparmak kesitli, gövdeyle kesintisiz birleşen, derin oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği.

Kat. No. 72 **LEVHA 15**

Amphora dip parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açma

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101)m

Torba No:

Kaide Çapı: 8.6 cm.

Yükseklik: 4.95 cm.

Hamur: Bol kalsit, kum, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, açık kırmızı renkte (10 R 6/8).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, başparmak kesitli, sığ oyuklu dip-kaide.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başı.

Benzerleri: Y. Sezgin 2004, s. 172, Şek. 6; E. Doğer 1988, Şek. 7, kat. No. 16; Skarlatidou 2000, Pl. 45, 69, 94, 102, 107.

Kat. No. 73 **LEVHA 15**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK7 açması, II nolu sondaj, savunma duvarının doğusu.

Derinlik: 5.67m.- 5.47m.

Torba No: 485 (D2-D3) - No: 1456

Kaide Çapı: 8.9 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Değişen renklerde irili ufaklı bol kalsit, taş parçacıkları, tüf taşı parçacıkları, ince ve bol mika katkılı, orta sertlikte, özü 10 YR 5/1 (gri) renkte, hamur 10 R 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 10 R 6/6 (açık kırmızı), dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Hafif dışa çekik, baş parmak kesitli, gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö.600-590

Kat. No. 74 **LEVHA 15**

Kaide-Dip parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümülüsü, Surüstüğ II açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 7.7 cm.

Yükseklik: 6.3 cm.

Hamur: Bol ince mika, iri ve az kalsit ve taşçık katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/8 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa kavisli, başparmak kesitli, yuvarlatılmış oturma düzlemine sahip, derin oyuklu dip-kaide

Üretim yeri: Klazomenai

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu.

KHIOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1 **LEVHA 16**

Kaide-gövde parçası

Buluntu Yeri: Foça 2008, Athena Tapınağı, G9-H9-H8 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan (II. Tabaka).

**Derinlik: ***0.95-0.83 m

Torba No: 169 b

Kaide Çapı: 10 cm.

Yükseklik: 3.4 cm.

Hamur: Mika, kum ve kalsit katkılı, sert, kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte, özü pişmeden dolayı açık gri (10 YR 7/1) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) astar üzerine açık kırmızıdan (2.5 YR 6/6), koyu kahverengiye (7.5 YR 3/3) değişen renkte firnis bant.

Tanım: Hafif dışa açılan, başparmak kesitli, sığ oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 650-640

Benzerleri: Rizzo 1990

Kat. No. 2 **LEVHA 16**

Kaide parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, II-V nolu açmalar arasından, (fırının kuzeybatısı).

Derinlik: *(-0.70)-(-0.80) m.

Torba No:

Kaide Çapı: 10.4 cm.

Yükseklik: 2.4 cm.

Hamur: Kum, kalsit, mika ve taş parçacığı katkılı, sert, açık kırmızı renkte (2.5YR 6/6)

Firnis-Astar: Dış yüzey pembemsi beyaz renkte (7.5 YR 8/2) astarlı.

Tanım: Sığ oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek.35, Kat. No. 81; Slaska 1978, Şek. 26, pl.XCVIII.

Kat. No. 3 **LEVHA 16**

Kaide-Gövde parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arasından.

Derinlik: *(-58)-(-68).

Torba No:

Kaide Çapı: 9.4 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, orta sertlikte, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4).

Firnis-Astar:

Tanım: Sığ oyuklu halka kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Docter 2000, Şek. 10 a; Bourreau-French 2002.

Kat. No. 4 **LEVHA 16**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, V Nolu Açma.

Derinlik: *1.60-1.70, *(-96)-(-106)m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 10 R 6/6(açık kırmızı)renkte boya izi.

Tanım: Yüksek bant formunda, dış yüzü bombeli, iç yüzü hafif bastırılmış, boyuna hafif taşan firnisli ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. sonu - İ.Ö.6.yüzyıl başı

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.2 a; Vinogradov 1999, Şek. 8.1.

Kat. No. 5 **LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, H-8 karesi, Bizans duvarının alt seviyesi.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 8-Torba 203

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: İnce mika, az kalsit katklılı, gözenekli, orta sertlikte, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/3 (soluk sarı) renkte astar üzerine dudağın tamamı ve hafif boyuna taşan 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte boy bant.

Tanım: Hafif dışa bombeli, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Doğer 1988, Şekil 27, 55; Tocra I, s. 62, Kat. No. 2258, Şek. 25, Sezgin 2009, Khi2.09.

Kat. No. 6 **LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun güneyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.18-1.08 m

Torba No: Kasa 1-Torba 169

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 4.4 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kum katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, 2.5 Y 8/3 (soluk sarı) renkte astar, dış yüzeyde dudak üzerinde 2.5 YR 5/8 (kırmızı) renkte boya bant..

Tanım: Hafif dışa bombeli, bant formunda dudak, hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şekil 34, 78, Karageorghis 1977, Pl. II, No. 5.

Kat. No. 7 **LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 17 nolu mezarın doğusundaki taş dolgu içi.

Derinlik: 0.50m-0.40m

Torba No: 102 - No: 438

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Kum, mika ve bol miktarda kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz, dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astarlı. Dış yüzeyde ağız kenarında 10 R 6/6(açık kırmızı)renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, hafif yukarı kalkık bilezik formunda ağız kenarı, hafif şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1998, Şek. 33, Kat. No. 74.

Kat. No. 8 **LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arasından.

Derinlik: *(-80)-(-90) m

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Kum, mika ve kalsit katkılı, sert, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4).

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey pembemsi beyaz renkte (7.5 YR 8/2) astarlı. Astar üzerine dış yüzeyde kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 5/4) boya izler

Tanım: Hafif dışa taşkın, dış ve iç yüzeyi yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru düz inen silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl sonu - İ.Ö.6. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 29, 60; Docter 2000, Şek. 10 n, Rouillard 2000, Şek. 1, Slaska 1978, Şek. 27.

Kat. No. 9 **LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 11, 5 ve 9 nolu mezarların güneyi.

Derinlik: 0.50m – 0.30m

Torba No: 80 - No: 339

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 2.75 cm.

Hamur: Kalsit, kum ve şamot katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte. Ayrıca 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte yanık izleri.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa taşkın, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş.
Üretim yeri: Khios
Tarih: İ.Ö. 7.yüzyıl. sonu-6.yüzyıl başı
Benzerleri: Docter 2000, ss. 72-73, Şek. 10 n-f; Cook 1958-1959, s.16, Şek. 4; Slaska, 1978, Şek. 27.

Kat. No. 10 **LEVHA 17**

Ağız Boyun Parçası
Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, II-V Nolu Açmalar Arasından, (Fırının Batısından)
Derinlik: *(-60)-(-70) m
Torba No:
Ağız Çapı: 13 cm.
Yükseklik: 2.7 cm.
Hamur: Az mika, bol kalsit ve kum katkılı, sert, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4)

Firnis-Astar: Dış yüzey koyu kahverengi renkte (7.5 YR 3/3) boyalı
Tanım: Yüksek bant formunda, dış yüzü bombeli, iç yüzü hafif bastırılmış, boyuna hafif taşan firnisli ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun.
Üretim yeri: Khios
Tarih: İ.Ö. 7 yüzyıl sonu - İ.Ö.6. yüzyıl başı
Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 26-27, Kat. No. 53.

Kat. No. 11 **LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası
Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, H-8 karesi, kaldırılan Bizans duvarının alt seviyesi.
Derinlik: *1.30-1.10 m
Torba No: Kasa 8-Torba 202 b

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: Çok ince mika, ince kalsit katklılı, orta sertlikte, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astar.

Tanım: Hafif dışa bombeli, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Doğer, 1988, 217, 218, Kat. Nr. 53.

Kat. No. 12 **LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.80m – 0.70m

Torba No: 171 - No: 927

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte astar, dışta dudak üzerinde 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ağız kenarı, hafif şişkin boyun, ağzın hemen altından başlayan kulp izleri.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.7. ikinci yarısı-İ.Ö. 6.yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 37, Lev.16, Kat. No 90; Kerameikos IX, Taf 45.8, 48.2, 49.4, 55.4, 86.2; Anderson 1954, Kat. No. 51, Şek. 8.; Campbell 1938, Kat. No. 213, Şek. 29.

Kat. No. 13 **LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- Megaron II, X nolu açma.

Derinlik: 5.49m.- 5.39m.

Torba No: 369 No: 882

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: İrili ufaklı bol kalsit, iri kum tanesi katkılı, orta sertlikte, 2.5YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte astar üzerine 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz) renkte boyalıdır

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte kademe-silme, ağız-boyun birleşim noktasından çıkan kulplar.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Calvet - Yon, GGCAP, Kat. No. 100, Pl. X; Anderson 1954, Nr 13, Fig 5.

Kat. No. 14 **LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı

Torba No: 129- No:649

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyler 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, yivli ağız kenarı.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl. ikinci yarısı

Benzerleri: Doğer, 1998, Şek. 30, Kat. No. 66; Dupont 1998, Şek. 23.1 f.

Kat. No. 15 **LEVHA 18**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- X nolu açması, batı köprü çalışması.

Derinlik: 6.52m.-5.49m.

Torba No: 370 - No: 890

Ağız Çapı: 12.5 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Mika, iri kalsit, çakıl ve tüf taşı parçacıkları, az şamot ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kil renginde sulandırılmış astarlı.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ağız kenarına sahip. Ağızdan boyuna geçişte kademe-silme.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 600-575

Kat. No. 16 **LEVHA 19**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 13 nolu sondaj

**Derinlik: ***1.45-1.25 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (10 R 6/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci çeyreği

Benzerleri: Dupont-Goyon 1992, Şek. 1-1.

Kat. No. 17 **LEVHA 19**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyi ile sur duvarı arasındaki genişleme çalışması.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 3-Torba 30

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.9 cm.

Hamur: Bol kalsit ve bol mika katkılı, 5 YR 5/8 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış yüzü yuvarlatılmış ağız, silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, 23.2 b; Lawall, 2002, 232, Şek. 11, 63; Doğer 1988, Şek. 28, 58; Smolarikova 2002, s.38, Plate I, A; Johnston 2005, 364, fig 27, 203.

Kat. No.18 **LEVHA 19**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Sur dibindeki kuyu dolgusu.

Derinlik: *2.04-1.81 m

Torba No: Kasa 1-Torba 13

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 6.7 cm.

Hamur: Bol kalsit, mika, kuvars ve kum katkılı, sert, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/1 (beyaz) renkte, dudak üzerinde 2.5 YR 4/8 (kırmızı) renkte boya bant.

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzeyi yuvarlatılmış ağız kenarı, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl başı

Benzerleri: Lawall 2002, 232, Şek. 11, 63; Doğer 1988, Şek. 28, 58; Smolarikova, 2002, s.38, Plate I, A.

Kat. No. 19 **LEVHA 19**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.28- 1.18 m

Torba No: Kasa 1-Torba 166

Ağız Çapı: 12.8 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: Kalsit, mika, kum katkılı, sert, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, 2.5 Y 8/1 (beyaz) renkte astar, dudak üzerinde ve kulp birleşim yerinde 2.5 y 2.5 /1 (siyah) renkte boya bant..

Tanım: Hafif dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreği-İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Anderson 1954, Kat.No. 17 Şek. 5; Doğer 1988, 219-220, Şek, 28, 57; Lawall 2002, s.202, 222, 232,, Şek.11, 63; Sezgin 2009, Khi2.35.

Kat. No. 20 **LEVHA 19**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 1-2 nolu sondajlar arasından gelen malzeme.

**Derinlik: ***2.58-2.40 m

Torba No:

Ağız Çapı: 9.2 cm.

Yükseklik: 4.1 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4) astar.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzüve oturma düzlemi yuvarlatılmış ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyılın ilk çeyreği

Benzerleri: Lawall 2002, Şek. 11, 63.

Kat. No. 21 **LEVHA 20**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2 nolu sondaj.

**Derinlik: ***2.30-1.68 m

Torba No:

Ağız Çapı: 9.6 cm.

Yükseklik: 4.2 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde pembe (7.5 YR 7/4) renkte astar.

Tanım: Hafif dışa çekik, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, omuza doğru hafifçe daralan boyun.

Üretim yeri: Khios (?)

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 27, kat. no. 55

Kat. No. 22 **LEVHA 20**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H-6 açması, taş taban üstü, duvarın doğu bölümü.

Derinlik: 1.40m – 1.24m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 6.4 cm.

Hamur: Az mika, ince kalsit ve kum katkılı, sert, 7.5 YR 5/6 (sarımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dudak üzerinde 10 R 5/6 (kırmızı) renkte bant boya

Tanım: Hafif dışa taşkın, ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, dudağın hemen altından çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 36, 86; Dupont 1998, Şek. 23.2 a; Lambrino 1938, Fig 71-74; Sezgin 2009, Khi3.10.

Kat. No. 23 **LEVHA 20**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, Megaron pronaos bölümü.

Derinlik: 6.00 m.- 5.80 m.

Torba No: 404 B3 - No:1031

Ağız Çapı: 12.5 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: İnce mika, iri kalsit, iri taş ve çakıl parçacığı ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyi 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte sulandırılmış kil astarlı.

Tanım: Kalın bant formunda, içe ve dışa doğru bombeli ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte kademe, omuza doğru düz inen silindir şeklinde boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.7. ikinci yarısı-İ.Ö. 6.yüzyıl ilk çeyreği.

Benzerleri: Lambrino 1938 fig 72, P. Cook-Dupont 1998, Şek. 23.2 b.

Kat. No. 24 **LEVHA 20**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, II nolu megaron, X nolu açma.

Derinlik: 5.74m.- 5.64m.

Torba No: 364 - No: 796

Kaide Çapı: 5.6 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: Çok ince ve yoğun kalsit, çok ince ve yoğun mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte astarlı

Tanım: Hafif dışa kıvrık, gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.7.yüzyıl sonu-6. yüzyıl. başı

Benzerleri: Slaska 1978, Şek. 26

Kat. No. 25 **LEVHA 21**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 2 Nolu lahit mezarın kuzeyindeki duvar ile açmanın kuzey kesiti arası.

Derinlik: 0.30m – 0.20m

Torba No: 57- No: 261

Ağız Çapı: 7.8 (?) cm.

Yükseklik: 10 cm.

Hamur: Kum ve kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kilinin renginde.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralarak inen silindirik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: :Doğer 1988, Şek. 33, Kat. No. 76; Histria II, 161, (XI.2) Pl. 86; Dupont 1998, Şek. 23.1 f-g; Vinogradov 1999, Şek. 8.1.

Kat. No. 26 **LEVHA 21**

Amphora ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 9 ve 10 nolu mezarların doğusu.

Derinlik: 0.70m - 0.60m

Torba No: 95- No:410

Ağız Çapı: 12.1 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit ve taş parçacığı katkılı, sert, 10 R 5/8 (kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astarlıdır. Üzerinde 10 R 4/8 (kırmızı) renkte boya izleri görülmektedir..

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı ve şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 550-530

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 88; Campbell 1938, kat. no. 214.

Kat. No. 27 **LEVHA 21**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümülüsü, Surüstü açması, III. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.4 cm.

Yükseklik: 6 cm.

Hamur: Az ve ince mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astar

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç kenarı yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan hafif şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. üçüncü çeyreği

Benzerleri: Lambrino 1938, Şek. 73-74.

Kat. No. 28 **LEVHA 21**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- X nolu açma

Derinlik: 6.19m.- 6.09m.

Torba No: 358 - No: 767

Ağız Çapı: 11.9 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: İri kalsit, ince mika ve az taş parçacığı, az şamot ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ağız kenarı, ağızdan boyna kademeli geçiş.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl.ikinci yarısı

Benzerleri: Doğer, 1988, Şek. 31, Kat. No. 69; Lawall 2002, Şek. 11, Onayko 1980, taf. VI, no. 18.

Kat. No. 29 **LEVHA 21**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 19 nolu sondaj

**Derinlik: ***1.70-1.30 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Kalsit, kum katkılı, yumuşak, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, dış yüzü köşeli profile sahip, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 550-525

Benzerleri: Dupont-Goyon 1992, Şek. 1-2.

Kat. No. 30 **LEVHA 22**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-3 açması.

**Derinlik: ***1.54-1.39 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Bol kalsit, taşçık ve kum katkılı, sert, kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte

Firnis-Astar: Dudak üzerinde, boyuna taşmış, kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte firnis bant.

Tanım: Çok hafif dışa taşkın, ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru oldukça daralan konik boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 550-540

Benzerleri: Lawall 2002, Şek. 11, no. 64.

Kat. No. 31 **LEVHA 22**

Dip Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyindeki açmanın 4. tabakası

Derinlik: *1.20-1.00 m

Torba No: Kasa 3-Torba 64

Dip Çapı: 4 cm.

Yükseklik: 7.2 cm.

Hamur: Kalsit, mika katkılı, gözenekli, 7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Düşey başparmak kesitli, derin oyuklu dip-kaide, yumuşak, gövde dip geçişi.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, 150-151, Şek. 23.2 c; Doğer 1988, Şek. 39, 97; Abramov 1993, s.84-85, pic.3, II,3,3

Kat. No. 32 **LEVHA 22**

Amphora ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H 5/ H 6 açmaları arası köprü buluntusu.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.2 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: Kum ve iri mika katkılı, orta sertlikte,7.5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: .

Tanım: Dışa çekik, oturma düzlemi düzleştirilmiş, dudak iç ve dış yüzü yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 520-510

Benzerleri: Doğer 1988, Kat. No. 93-95; Onayko, 1980, taf. II, 25, Grach 1999, Taf. 148, no. 3.

Kat. No. 33 **LEVHA 22**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusunun güneyi, (I. Tabaka).

Derinlik: *2.22-2.07 m

Torba No: Kasa 2-Torba 28

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 3.8 cm.

Hamur: Kum, mika, kalsit ve şamot katkılı, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yukarı kalkık ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 520-510

Benzerleri: Doğer 1988, 237, Şek. 37, Kat. No 91; Dupont 1998, Şek. 23.2 e,f; Anderson 1954, Şek. 9, kat. No. 51.

Kat. No. 34 **LEVHA 22**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.70cm-0.60cm

Torba No: 172- No:950

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 525-510

Kat. No. 35 **LEVHA 22**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropois ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.60m – 0.50m

Torba No: 174- No:968

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 5.75 cm.

Hamur: Mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey 10 YR 6/4 (açık sarımsı kahverengi) renkte.

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 525-490/80

Benzerleri: Leipunskaja 2001, Taf. 1,4; Gassner 1994, Abb. 143, Kat. no. 17.

Kat. No. 36 **LEVHA 22**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 17 nolu mezarın doğusundaki taş dolgu içi.

Derinlik: 0.50m-0.40m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 2.7 cm.

Hamur: Kum, mika ve bol miktarda kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 7.5 YR 8/2 (pembemsi beyaz), dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte. Dış yüzeyde 10 R 4/8 (kırmızı) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, hafif yukarı kalkık bilezik formunda ağız kenarı, hafif şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Doğer 1998, Şek. 33, Kat. No. 74; Bandurovsky 2001, Şek. 1-10.

Kat. No. 37 **LEVHA 23**

Amphora, ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Bilinmiyor

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 10 cm.

Yükseklik: 6 cm.

Hamur: Bol kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte7.5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Yukarıya kalkık, dışa taşkın, yuvarlatılmış ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-490

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 26-2.

Kat. No. 38 **LEVHA 23**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podium Alanı, H-8 karesi, kuzey-güney yönlü Bizans duvarının doğusu.

Derinlik: *1.30-0.98 m

Torba No: Kasa 7-Torba 199

Ağız Çapı: 14 cm.

Yükseklik: 2.3 cm.

Hamur: Mika, kalsit, kuvars katkılı, sert 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yukarı kalkık, ince bant formunda ağız kenarı, genişliği ağız genişliğini aşan şişkin boyun

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu

Benzerleri: Lazarov 1982, Taf.1-2; Gassner 1994, s.110-111, abb 143, kat.no 17; Marchenko-Domansky 1983, s.57, Taf. 1, 5; Doğer 1988, Şek, 38, 92; Niemeier 1999, heft 3, 184, abb. 28-17; Roberts-Glock, 1986, s.66-67, Şek.2: 419-420; Bourriau-French, 2007, s.130, Şek.1, 7; Lawall 2002 s 202, 222, 232, Şek.11, 65.

Kat. No. 39 **LEVHA 23**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru- A1-A2, Pithos parçalarının ele geçtiği yerden.

Derinlik: 6.57m.- 6.40m.

Torba No: 11 - No: 63

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 4 cm.

Hamur: Bol mika, kum, kalsit ve az taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-475

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.2 d; Doğer 1988, Kat. No. 93-95; Lambrino 1938, Şek. 75, Smolarikova 2002, s.130, Şek. 1, 7

Kat. No. 40 **LEVHA 23**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-, Megaron A1-A2 karesi.

Derinlik: 7.00m.- 6.75m.

Torba No: 8 - No: 33

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve şamot katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Tanım: Dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 490-480

Benzerleri: Histria II, Pl. 52, Kat. No. 355

Kat. No. 41 **LEVHA 23**

Amphora ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 9 ve 10 nolu mezarların doğusu.

Derinlik: 0.70m - 0.60m

Torba No: 95- No:410

Ağız Çapı: 12.1 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit ve taş parçacığı katkılı, sert, 10 R 5/8 (kırmızı) renkte

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astarlıdır. Üzerinde 10 R 4/8 (kırmızı) renkte boya izleri görülmektedir..

Tanım: Yukarı kalkık, bilezik formunda ağız kenarı ve şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı.

Benzerleri: Doğer 1988, Şek. 88, 95.

Kat. No. 42 **LEVHA 23**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1996, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-, Megaron MK8 açması

Derinlik: 6.14m.- 5.94m.

Torba No: 495 - No: 1507

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 2.5 cm.

Hamur: Kalsit, mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-490

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 21-3; Histria II, Pl. 52, Kat. No. 371.

Kat. No. 43 **LEVHA 23**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-, Megaron A1-A2 karesi.

Derinlik: 7.00m.- 6.75m.

Torba No: 8 - No: 33

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve şamot katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Tanım: Dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-480

Benzerleri: Gassner 1994, Abb, 143, Kat. No. 17; Bandurovsky 2001, Pic. 1, No. 11.

Kat. No. 44 **LEVHA 24**

Amphora, ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü IV açması.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 10 cm.

Yükseklik: 6.5 cm.

Hamur: Mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte,2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Yukarıya kalkık, dışa taşkın, yuvarlatılmış ağız kenarı, şişkin boyun, boyun üzerinden çıkan oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl. sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 19-1; Roberts 1986, Şek. 42, no. 419.

Kat. No. 45 **LEVHA 24**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.60m – 0.50m

Torba No: 120 - No: 550

Ağız Çapı: 11 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Bol miktarda kalsit, kum ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte astarlı.

Tanım: Hafif dışa çekik ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte küçük bir çentik, şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu – İ.Ö. 5. yüzyıl. başı.

Benzerleri: Monakhov 2005, Tab. 22-3.

Kat. No. 46 **LEVHA 24**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü V açması, 2. tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 4.5 cm.

Hamur: Kalsit ve bol mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa kıvrık, iç yüzü yuvarlatılmış, bant formunda ağız kenarı, oldukça şişkin boyun.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 490-480

Benzerleri: Grach 1999, Taf. 148, no. 5; Lawall 2002, Şek. 11, No. 65; Lazarov 1983, Taf. 1-3; Niemeier 1999, Abb. 28, no. 17; Empereur-Sourisseau 1990, Şek. 7.

Kat. No. 47 **LEVHA 24**

Kaide-gövde parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, mezarlık yanı, 1 nolu açma.

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 4.2 cm.

Yükseklik: 7.5 cm.

Hamur: İri kalsit, kum ve mika katkılı, orta sertlikte7.5 YR7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Düşey parmak kesitli, oturma düzlemi yuvarlatılmış, derin oyuklu, silindir formlu dip-kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 520-480

Benzerleri: Onayko 1980, Taf. IV, 32-34; Dupont 1998, Şek. 23.2 c.

Kat. No. 48 **LEVHA 24**

Kaide Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü V açması, 2. tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Kaide Çapı: 4.5 cm.

Yükseklik: 6.6 cm.

Hamur: Bol mika, az kalsit katkılı, orta sertlikte 7.5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Düşey parmak kesitli, oturma düzlemi yuvarlatılmış, derin oyuklu, silindir formlu dip-kaide.

Üretim yeri: Khios

Tarih: İ.Ö. 500-475

Benzerleri: Onayko 1980, Taf. IV, 34.

LESBOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1 **LEVHA 25**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, K5-H5 plankareleri, Athena Tapınağı, oval yapı ile anakaya arasındaki Arkaik dolgunun içinden.

Derinlik: *3.07 – 2.99 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 4.05 cm.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, sert, 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa doğru yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağız kenarından boyuna tek kademeli geçiş.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 650-600

Benzerleri: Sandro 1986, Taf. 17.

Kat. No. 2 **LEVHA 25**

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI Nolu Açmadan

Derinlik: *1.80-1.90, *(-91)-(-101) m.

Torba No: 233

Ağız Çapı: 18.8cm.

Yükseklik: 5.2 cm.

Hamur:. Kalsit, kum ve mika katkılı, sert, gri renkte (10 YR 6/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte silkme-kademe, omuza doğru hafif genişleyen silindirik boyun, boynun ortasına yakın bir yerde ince çıkıntı bant.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 630-600

Benzerleri: Doğer 1988, 250, kat. No. 110.

Kat. No. 3 **LEVHA 25**

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arasından

Derinlik: *(-38)-(-48)

Torba No: 609

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, sert, çok koyu gri renkte (10 YR 3/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağızkenarı, silindirik boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.620-600

Kat. No. 4 **LEVHA 25**

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arasından

Derinlik: *(-52)-(-62) m.

Torba No: 467

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, sert, çok koyu gri renkte (10 YR 3/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte silkme-kademe, omuza doğru hafif genişleyen silindirik boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 600-590

Benzerleri: Dupont 1982, 202, Şek. 5.

Kat. No. 5 **LEVHA 25**

Amphora ağız boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV-VI Nolu Açmalar Arasından

Derinlik: *(-60)-(-65).

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 5.4 cm.

Hamur: Gri seramik. Kalsit ve mika katkılı, sert, gri renkte (10 YR 5/1)

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte silkme-kademe, omuza doğru hafif genişleyen silindirik boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.7.yüzyıl sonu-6. yüzyıl. başı

Kat. No. 6 **LEVHA 26**

Kazı Envanter No: Ph.2002/40

Buluntu Yeri: Deniz Buluntusu

Ağız Çapı: 12.7cm.

Yükseklik: 63.3 cm.

Kaide Çapı: 7.5 cm

Hamur: Kum, mika ve kalsit katkılı, iyi pişmemiş, gözenekli, 5 Y 5/3 (zeytuni yeşil) renkte. Dış yüzey 10 YR 4/1 (koyu gri), iç yüzey 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen evaze formda, kısa ve tıknaz boyun, ağzın hemen altından çıkarak dar bir açı yapıp omuz üzerine inen yuvarlak kesitli, güçlü kulplar, kulpların alt birleşim noktalarında fare kuyruğu bezemesi, boyundan omuza geçişte kademe, topaç formlu gövde, sığ oyuklu, geniş halka kaide.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.600-575

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.2; Johnston 1993, pp.362-363, Şek. 8 b; Johnston 2005, pp. 365-367, Şek. 28-207.

Kat. No. 7 **LEVHA 26**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Surüstü V açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 12.4cm.

Yükseklik: 11.7 cm.

Hamur: Bol ve iri mika, kum ve kalsit katkılı, orta sertlikte gri renkte (10 YR 5/1) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Hafif dışa çekik, iç yüzü yuvarlatılmış, ince bant sormunda ağız, silindirik boyun, boynun dudağa yakın en üst noktasından çıkan, yuvarlak kesitli kulplar.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 600-580

Benzerleri: Clinkenbeard 1982, pl.71-3; Dupont 1998, Şek. 23.4 i.

Kat. No. 8 **LEVHA 26**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 96, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, C2-C3, D2-D3 kareleri, MK 4 açması

Derinlik: 6.04m – 5.84m

Torba No: 463- No:1325

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 5.3 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve küçük taş parçacığı katkılı, sert, 10 YR 5/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey 2.5 Y 8/1 (beyaz) astarlı.

Tanım: Dışa çekik ağız kenarına, Ağzın hemen altından çıkan kalın, yuvarlak kesitli kulplara, omuza doğru daralarak inen boyna sahiptir.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu

Benzerleri: Bourriau-French 2007, 130, Şek. 1, 5; Sezgin 1998, Şek. 31.

Kat. No. 9 **LEVHA 26**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002,Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, A1,A2,A3,A4 kareleri, Güney genişlemesi, atık toprak malzemesi.

Derinlik:

Torba No: 113- No:356

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 5.5 cm.

Hamur: Bol kum, mika, kalsit, taş parçacıkları ve şamot katkılı, kaba ve sert, 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik ince bant formunda ağız kenarına, omuza doğru daralarak inen boyuna sahiptir.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu

Benzerleri: Kat. No.8'in benzeri.

Kat. No. 10 **LEVHA 26**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın etrafı.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 138- No: 755

Kaide Çapı: 7 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: Kalsit, kum, taş parçacığı katkılı, sert, 2.5 Y 3/1 (çok koyu gri) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Oturma düzlemi sığ oyuklu, alt gövde ile kesintisiz birleşen dar ve alçak dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: : Leipunskaja 1981, 85, taf 4, 10; Dupont 1998, 157, Şek. 23.4 b; Lazarov 1973, pl. LV 852, 856.

Kat. No. 11 **LEVHA 26**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2002, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, duvarın doğusu.

Derinlik: 5.37m.- 5.27m.

Torba No: 334 (A2) - No: 733

Kaide Çapı: 5.6 cm.

Yükseklik: 4.95 cm.

Hamur: Bol kalsit, mika ve az taş parçacığı katkılı, sert, 10 YR 6/1 (gri) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Kacharava 1995.

Kat. No. 12 **LEVHA 27**

Kazı Envanter No: Ph.2002/42

Buluntu Yeri: Deniz Buluntusu

Ağız Çapı: 9.5cm.

Yükseklik: 51.2 cm.

Kaide Çapı: 7.3 cm

Hamur: Mika, kum ve kalsit katkılı, sert, az gözenekli, 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte, iç ve dış yüzey 5 Y 5/3 (zeytuni) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen evaze formda ince-uzun boyun, ağzın hemen altından çıkarak dik bir açıyla omuz üzerine inen yuvarlak kesitli güçlü kulplar, kulpların alt birleşim noktalarında fare kuyruğu bezemesi, boyundan omuza keskin geçiş, omuzdan gövde altına keskin açıyla geçen topaç formlu gövde, gövdenin devamı şeklinde uzanan, oturma düzlemi düzleştirilmiş dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl üçüncü çeyreği

Benzerleri: Dupont 1998, 159-163, Şek. 23.4 h-i; Petrie-Mackay 1915, 7, pl. XI 43; Bissing 1951, 37, Şek.2.

Kat. No. 13 **LEVHA 27**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü III açması, I. Tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 8.5 cm.

Hamur: Bol miktarda ince mika ve kum katkılı, Gley 2 5/1 (yeşilimsi gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış yastık formunda ağız kenarı, ağzın alt kısmında belirgin silme, omuza doğru genişleyen boyun, ağzın hemen altından çıkan, yuvarlak kesitli, kuvvetli kulplar.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl sonu –İ.Ö. 5. yüzyıl ilk çeyreği

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.5 c.

Kat. No. 14 **LEVHA 27**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, Athena Tapınağı, L6-L7 plankareleri, Roma peristasis duvarının altından.

Derinlik: *5.12 – 4.97 m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.2 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Bol kalsit ve taş parçacıkları katkılı, sert, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa doğru yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, ağız kenarından boyuna tek kademeli geçiş.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu-İ.Ö. 6. yüzyıl başı

Benzerleri: Birzescu 2005, grup I, Abb. 01, No. 3; Sezgin 1998, Şek. 30.

Kat. No. 15 **LEVHA 27**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.30m – 0.20m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Kum, mika ve kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı), iç yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Dışa taşkın, kalın, üstü düz ağız, ağzın hemen altında belirgin kademe, omuza doğru genişleyen konik boyun, ağzın hemen altından çıkan yuvarlak kesitli kulplar.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl sonu –İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 01, No. 1.

Kat. No. 16 **LEVHA 27**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Sur dibindeki kuyu dolgusu.

Derinlik: *2.04 -1.81 m

Torba No: Kasa 1-Torba 13

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: İri ve bol mika katkılı, 7.5 YR 5/6 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, ince bant formunda ağız kenarı, hafif daralan boyun, boynun üst kısmında silme-kademe.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Histria II, Pl. 57, no. 844.

Kat. No. 17 **LEVHA 27**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 20 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.20m.- 0.10m.

Torba No: 7- No: 44

Kaide Çapı: 3.5 cm.

Yükseklik: 5.8 cm.

Hamur: Kalsit, kum, ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte

Tanım: Oturma düzlemi sığ oyuklu, alt gövde ile kesintisiz birleşen, kalın cidarlı, dar ve alçak dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl başı.

Benzerleri: Histria II, NAII, Tabaka I, env. no. V 9395; Birzescu 2005, Abb. 01, No. 2.

Kat. No. 18 **LEVHA 28**

Kazı Envanter No: Ph.2002/35

Buluntu Yeri: Deniz Buluntusu

Ağız Çapı: 11.2cm.

Yükseklik: 67 cm.

Kaide Çapı: 3.2 cm

Hamur: Mika ve kalsit katkılı, sert, az gözenekli, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte. İç ve dış yüzey 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış ince bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen evaze formda boyun, ağzın hemen altından çıkarak dik bir açıyla omuza üzerine inen yuvarlak kesitli güçlü kulplar, kulpların alt birleşim noktalarında fare kuyruğu bezemesi, boyundan omuza geçişte kademe, topaç formlu gövde, sığ oyuklu, dar düğme formunda dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.550-530

Benzerleri: Özyiğit 1993, 11-37, Çiz. 3, Res. 17; Lamb 1932, 1-2; Zeest 1960, 139, Taf. 9a.

Kat. No. 19 **LEVHA 28**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, I nolu yapının güneyi.

Derinlik: 0.20m – 0.00m

Torba No: 33 - No: 206

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 4.6 cm.

Hamur: Bol kum, mika ve kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey kilinin renginde

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, ağzın alt kısmında belirgin silme, omuza doğru hafifçe genişleyen boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu – İ.Ö. 5. yüzyıl başı

Benzerleri: Histria II, 487, pl. 55, no: 549

Kat. No. 20 **LEVHA 28**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 1995, Halise Erensoylu Arkaik Megaron sektörü, H-6 açması.

**Derinlik: ***1.54-1.39 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Hamur ile iç ve dış yüzeyi kaplayan astar bol, ince mikalı, hamur kum ve bol kalsit katkılı sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey hamur renginde astarlı.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında, ağız-boyun geçişişnde ince silme-kademe, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 550-520

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 04, no. 17; Sole 2001, Tav. XXIV, Kat. no. 142.

Kat. No. 21 **LEVHA 28**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, K-8 karesi, 5. ve 6. stylobatın önündeki üçgen alan.

Derinlik: *0.60-0.48 m

Torba No: Kasa 7-Torba 195

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 5.6 cm.

Hamur: Mika, az kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın,ucu yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı, hafif daralan boyun, boynun dudağa yakın üst bölününde kademe-silme.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 520-480,

Benzerleri: Atila 2005, 113, Kat. No. 20, Clinkenbeard 1982, Pl.71-3; Zeest 1960, 139, taf III, 9a.

Kat. No. 22 **LEVHA 28**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H5/H6 kareleri arası köprü malzemesi

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 5.7 cm.

Hamur: Çok ince mika, taş parçacığı, az kalsit katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, düzleştirilmiş ağız oturma düzlemi, ağzın alt kısmında belirgin silme.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl. sonu-İ.Ö. 5. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.5 c, Clinkenbeard 1982, Pl. 71-5; Birzescu 2005, Abb. 02, No. 4

Kat. No. 23 **LEVHA 29**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, G 10 karesi, Bizans kuyusu güneyi ile sur duvarı arasındaki genişleme çalışması.

Derinlik: *1.90-1.70 m

Torba No: Kasa 3-Torba 30

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 7.1 cm.

Hamur: Bol ince mika, az kalsit katkılı, 10 R 4/8 (koyu kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, köşeli ağız kenarı, hafif daralan boyun, boynun üst kısmında silme-kademe

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 03, Kat. No. 12.

Kat. No. 24 **LEVHA 29**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.40m – 0.20m

Torba No: 119 - No: 525

Ağız Çapı: 11.6 cm.

Yükseklik: 2.8 cm.

Hamur: Bol miktarda mika, kum ve kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 7/3 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış ağız kenarı, ağzın alt kısmında belirgin silme.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö. 540-520

Benzerleri: Birzescu 2005, Abb. 02, No. 7.

Kat. No. 25 **LEVHA 29**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, MK 8 açması.

Derinlik: 5.59m.- 5.49m.

Torba No: 502 (E2-E3) - No: 1543

Kaide Çapı: 3.8 cm.

Yükseklik: 3.9 cm.

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Gövde ile düz bir şekilde birleşen, sığ oyuklu dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl üçüncü çeyreği

Benzerleri: Zeest 1960, 74, pl. III.9a; Dupont 1998, 161, 163, Şek. 23.5 b.

Kat. No. 26 **LEVHA 30**

Amphora dip parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın etrafı.

Derinlik: 0.70m.- 0.60m.

Torba No: 16 - No: 945

Kaide Çapı: 4.6 cm.

Yükseklik: 5.35 cm.

Hamur: Taş parçacıkları, kalsit, az mika ve kum katkılı, sert, 10 YR 6/4 (açık sarımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 10 YR 8/3 (çok soluk kahverengi) renkte.

Tanım: Oturma düzlemi sığ oyuklu, alt gövde ile kesintisiz birleşen dar ve alçak dip.

Üretim yeri: Lesbos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl sonu- 5.yüzyıl başı.

SAMOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1 **LEVHA 31**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2000, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-D3-D4, E3-E4 karesi, X Nolu Açma.

Derinlik: 5.89m – 5.79m

Torba No: 362- No:778

Ağız Çapı: 16.4 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: İnce ve bol mika, iri kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, ucu yuvarlatılmış badem formun da ağız kenarına sahiptir. Kalın bant şeklindeki ağızdan boyuna geçişte küçük bir çentik vardır.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği

Kat. No. 2 **LEVHA 31**

Ağız-boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2004, Athena Tapınağı, K6 karesi, oval yapının kuzeydoğusu.

Derinlik: 3.10m-2.85m.

Torba No:

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 3.2 cm.

Hamur: Bol kum, kalsit, mika, taş parçacığı ve kuvars katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 2.5 YR 5/3 (kırmızımsı kahverengi) renkte boya izleri

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyna geçişte içe doğru hafif bir çentik, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 630-600

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.6, a-d; Pelagatti 1973, 147, no: 438, pl. XLV.

Kat. No. 3 **LEVHA 31**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-E-2, E-3 kareleri, VIII Nolu Açma.

Derinlik: 5.94m - 5.79m

Torba No: 499 - No: 1519

Ağız Çapı: 15.4 cm.

Yükseklik: 3.3 cm.

Hamur: Çok az kalsit, az mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarına sahiptir. Boyunda gövdeye keskin bir hatla geçilmektedir. Üzerinde herhangi bir astar veya boya yoktur.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Zeest 1960, 137, taf. 3.

Kat. No. 4 **LEVHA 31**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 1999, Phokaia İlk Yerleşim Alanı Sektörü, M. Kuru-C4 karesi, VI Nolu Açma, doğu kesit düzeltmesi ve köprüden kayan toprağın temizlenmesi sırasında ele geçen malzeme içinden.

Derinlik:

Torba No: 436 - No: 1185

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 3.2 cm.

Hamur: Yoğun ve ince kalsit katkılı, sert, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) dan, 10 YR 5/1 (gri) renge değişen renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarına sahiptir. Boyunda gövdeye keskin bir hatla geçilmektedir.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl sonu

Benzerleri: Dupont 1998, 23.6 f

Kat. No. 5 **LEVHA 31**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV Nolu Açmadan

Derinlik: *1.80-1.90, *(-75)-(-85).

Torba No:

Ağız Çapı: 13.6 cm.

Yükseklik: 3.2 cm.

Hamur: Az kalsit, kum ve mika katkılı, sert, pembemsi beyaz renkte (7.5 YR 8/2).

Firnis-Astar: Dış yüzeyde, boyun üzerinde koyu kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 3/4) boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı yuvarlatılmış, iç kenarı hafif bastırılmış bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna kademeli geçiş, boyun üst bölümüne boya bant.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 620-600

Kat. No. 6 **LEVHA 31**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 120 - No: 547

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 4.3 cm.

Hamur: İnce mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş, omuza doğru daralan boyun, ağzın hemen altından çıkan kulplar.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.7. yüzyıl son çeyreği

Kat. No. 7 **LEVHA 31**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın batısı.

Derinlik: 0.30m.- 0.20m.

Torba No: 125 - No: 582

Ağız Çapı: 12.6 cm.

Yükseklik: 3.05 cm.

Hamur: İnce mika ve az kalsit katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.6.yüzyıl ikinci çeyreği.

Benzerleri: Dupont 1998, 23.9 a.

Kat. No. 8 **LEVHA 31**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun güneyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.18-1.08 m

Torba No: Kasa 1-Torba 167

Ağız Çapı: 14.6 cm.

Yükseklik: 4.9 cm.

Hamur: Mika ve bol kalsit katkılı, 10 YR 5/4 (sarımsı kahverengi) renkte, özü pişmeden dolayı 10 YR 4/1 (koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, torus şeklinde dudak, omuza doğru daralan boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 610-600

Benzerleri: Dupont 1998, 165-167, Şek. 23.6 e.

Kat. No. 9 **LEVHA 31**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın kuzeyi ve doğusu ile, 19 nolu mezarın kuzeyi ve batısı.

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 124 - No: 578

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 4 cm.

Hamur: Kum, az miktarda kalsit, küçük taş parçacığı, az mika katkılı, sert, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı.

Tanım: Hafif dışa çekik, üstü, iç kısmı ve dış yüzeyi yuvarlatılmış kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş, konik boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.600-570.

Benzerleri: Grace 1971, s.71, Şek. 2, 4.

Kat. No. 10 **LEVHA 32**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, İlk yerleşim alanı sektörü, A2-A3 kareleri

Derinlik: *6.17- 6.07 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 2.85 cm.

Hamur: Bol kalsit ve az kuvars katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ilk yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, fig 23.6 d; Grace 1971, 71, Şek. 2, no. 2.

Kat. No. 11 **LEVHA 32**

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H.Erensoylu, D-2, H-8 Açması.

Derinlik: 1.80-1.70 m.

Torba: 41

Ağız çapı: 11.4 cm

Yükseklik: 3.3 cm

Hamur: Mika ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi)renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzey 2.5 Y 8/2 (uçuk sarı) renkte astarlı.

Tanım: Dışa doğru çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, keskin açılı ağız boyun geçişi, genişleyen boyun.

Üretim Yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.600-575

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.6b; Dupont 1999, Şek. 3-2.

Kat. No. 12 **LEVHA 32**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 8 açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 13.2 cm.

Yükseklik: 7.2 cm.

Hamur: Bol, ince mika, bol ince kalsit, kum ve kuvartz katkılı, sert, 5 YR 6/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru düz inen boyun, ağzın hemen altından çıkan ve ağıza doğru yükselen oval kesitli kulplar.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.6.g.

Kat. No. 13 **LEVHA 32**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, doğu genişleme açması.

Derinlik: 0.80m.- 0.70m.

Torba No: 165 - No: 891

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 3.7 cm.

Hamur: İnce kalsit ve ince mika katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.7.yüzyıl sonu

Kat. No. 14 **LEVHA 32**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın kuzeyi.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 173 - No: 955

Ağız Çapı: 10.8 cm.

Yükseklik: 2.6 cm.

Hamur: İnce ve bol kalsit, ince mika katkılı, orta sertlikte, 10 R 6/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte astarlı

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.550-530

Kat. No. 15 **LEVHA 32**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2-3 nolu sondajların güneyi ve duvarın yanından gelen malzeme.

**Derinlik: ***1.78-1.70 m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 4.3 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (2.5 YR 7/8) renkte.

Firnis-Astar: -

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, silindirik boyun.

Üretim yeri: Güney Ionia (?)

Tarih: İ.Ö. 530-510

Kat. No. 16 **LEVHA 33**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Halise Erensoylu, Arkaik Megaron sektörü, H4 açması, megaron içi, yuvarlak yapının batısı.

Derinlik: 1.20m-90m

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 4.8 cm.

Hamur: İri mika, ince kalsit katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (kırmızımsı sarı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru genişleyen boyun.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. .6. yüzyıl 3. çeyreği.

Benzerleri: Long vd 1992, Şek. 45, No.1.

Kat. No. 17 **LEVHA 33**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın etrafı.

Derinlik: 0.60m.- 0.50m.

Torba No: 4- No: 739

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3 cm.

Hamur: Çok az mika, kalsit ve kum katkılı, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, yuvarlatılmış, kalın bant formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna kademeli geçiş.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö.530-510

Benzerleri: Long vd 1992, Şek. 45, No.1.

Kat. No. 18 **LEVHA 33**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 1nolu sondajın güney kesit genişlemesi sırasında bulunan duvarın yanından gelen malzeme.

**Derinlik: ***1.78-1.70 m

Torba No:

Ağız Çapı: 12.4 cm.

Yükseklik: 4.35 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, soluk sarı (2.5 Y 8/3) renkte.

Firnis-Astar:-

Tanım: Dışa çekik, başparmak kesitli, kalın bant formunda ağız kenarı, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Samos (?)

Tarih: İ.Ö. 520-500

ZEEST SAMOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1 **LEVHA 34**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Mozaikler Alanı Sektörü, I8 açması.

Derinlik: 1.25m-1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8 cm.

Yükseklik: 6.2 cm.

Hamur: Bol ince Mika, kalsit ve kum katkılı, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzey 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte astarlı.

Tanım: Dışa taşkın, aşağı sarkık, ekhinoid formda ağız, omuza doğru daralan boyun, boynun üst kısmında, boynu yatay olarak çevreleyen yiv.

Üretim yeri: Zeest's Pseudo-Samian Tip.

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Cook-Dupont 1998, s.180, Şek. 23.11 c.

Kat No: 2 **LEVHA 34**

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 96, H. Erensoylu, B1, H3, açması, altar içi ve çevresinden

Derinlik: 1.05-0.95 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.8

Yükseklik: 6.3

Hamur: Bol mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, 5 YR 7/6 (kırmızımsı sarı) renkte

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, aşağı sarkık, dış ve iç yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, orta kısmı yivli omuza doğru düz inen silindirik boyun.

Üretim Yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 6.yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Cook-Dupont 1998, 23.10 a-d.

Kat. No. 3 **LEVHA 34**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 5 açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 5.1 cm.

Hamur: İnce mika, ince ve az kalsit, kum katkılı, sert, 2.5 YR 5/8 (kırmızı)renkte, pişirmden dolayı özü 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın ve dış yüzü yuvarlatılmış ekhinoid dudak, dudaktan boyuna keskin geçiş, omuza doğru hafif daralarak inen boyun, boynun üst kısmında boynu çevreleyen ince ve yatay yiv.

Üretim yeri: Samos (?)

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu-5.yüzyıl başı

Benzerleri: Dupont 1998, 179, Şek.23.10 a-d.

Kat. No. 4 **LEVHA 34**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 94, Maltepe Tümlüsü, Surüstü 5 açması, II. Tabaka, küllü toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 11.4 cm.

Yükseklik: 5.2 cm.

Hamur: Az kalsit ve taşçık katkılı, sert, 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte, özü 10 YR 7/1 (açık gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa taşkın ve dış yüzü yuvarlatılmış dudak, dudaktan boyuna keskin geçiş, omuza doğru hafif daralarak inen boyun, dudağın altında ve boynun üst kısmında boynu çevreleyen ince ve yatay yiv.

Üretim yeri: Samos

Tarih: İ.Ö. 520-480

Benzerleri: Dupont 1998, 179, Şek.23.10 b.

Kat. No. 5 **LEVHA 34**

Amphora ağız-boyun parçası.

Buluntu Yeri: Mozaikler Alanı Sektörü, I8 açması.

Derinlik: 1.25 m-1.13 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.8 cm.

Yükseklik: 11 cm.

Hamur: Mika, az kalsit, kum katkılı, sert, 5 YR 5/8 (koyu kahverengi) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, kalın, ekhinoid, hafif aşağı sarkık dudak, omuza doğru genişleyen boyun, boynun üst kısmında, dudak altında çıkıntı-surt, dudak altından çıkan oval kesitli kuplar.

Üretim yeri: Güney Ionia.

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl son çeyreği

Benzerleri: Dupont 1998, 179, Şek.23.10 e.

MILETOS AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1 **LEVHA 35**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 18 nolu mezarın çevresi.

Derinlik: 0.70m.- 0.60m.

Torba No: 135 - No: 698

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 2.45 cm.

Hamur: Kum, mika, kalsit ve az miktarda taş parçacığı katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte astarlı, dudak üzerinde 2.5 Y 2.5/1 (siyah) renkte boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, iç ve dış kenarı yuvarlatılmış, kalın bant formunda firnislenmiş ağız kenarı, ağızdan boyuna keskin geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö.650-600

Benzerleri: Fantalkin 2001, Şek. 33-7; Seifert 2004, Taf. 42, Kat. No. 108; Naso 2005, Şek.2, Kat.No. 2.

Kat. No. 2 **LEVHA 35**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Dönem Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arasından

Derinlik:(-58 m)-(-68 m).

Torba No:

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Bol ve ince mika, kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, pembe renkte (7.5 YR 8/3) renkte.

Firnis-Astar: Dış ve iç yüzeyde kırmızımsı kahverengi renkte (10 YR 5/3) boya izleri.

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında çok ince slime-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısı

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.7 e; Anderson 1954, 136, pl. 7, 22; Selçuk 1997, kat. No. 115; Naso 2005, Şek. 3, Kat. No. 7

Kat. No. 3 **LEVHA 35**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın doğusu.

Derinlik: 0.20m.- 0.00m.

Torba No: 160 - No: 874

Ağız Çapı: 16.2 cm.

Yükseklik: 3.6 cm.

Hamur: İnce mika ve ince kalsit katkılı, orta sertlikte, 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte astarlı.

Tanım: Yüksek ve ince, yastık formunda,dışa hafif çıkıntılı ağız kenarı, ağız kenarından boyuna kademeli geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 650-600

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23. 8 d; Doğer 1988, Kat. No. 98, Şek.102; Histria II, Kat. No. 531, Hommel 1967, taf. 1 b, d, f.

Kat. No. 4 **LEVHA 35**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2005, Athena Tapınağı, H5 plankaresi, oval yapı güneyi.

Derinlik: *1.05 – 0.40 m

Torba No:

Ağız Çapı: 13.5 cm.

Yükseklik: 4.7 cm.

Hamur: Gri seramik. Kum, kalsit ve bol mika katkılı, orta sertlikte, 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, iç yüzü hafif içe doğru bastırılmış, yastık formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında belirgin çıkıntı-sırt, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 600-570

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.7, d,f; Doğer 1988, Şek. 40, Kat. No. 102.

Kat. No. 5 **LEVHA 35**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 19 nolu mezarın kuzeybatısı.

Derinlik: 0.0m.- 0.60m.

Torba No: 122 - No: 560

Ağız Çapı: 13.9 cm.

Yükseklik: 3.05 cm.

Hamur: Bol kalsit ve taş parçacıkları katkılı, sert, 7.5 YR 7/4(pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve ağız oturma düzlemi yuvarlatılmış, yüksek ve ince yastık formunda ağız kenarı, iç yüzeyde ağızdan boyuna geçişte dışa doğru parmakla yapılmış hafif girinti, ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö.600-580

Benzerleri: Monakhov 1999, Tab. 4-1.

Kat. No. 6 **LEVHA 35**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: H. Erensoylu, H-3 açması, Lahitli duvarın kuzeyi.

**Derinlik: ***1.34m – 1.26m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.6 cm.

Yükseklik: 3.1 cm.

Hamur: Çok ince mika katkılı, orta sertlikte, 7.5 YR 7/4 (pembe) renkte.

Firnis-Astar: Ağız oturma düzlemi ve dudak iç yüzeyinde 5 YR 5/1 (gri) renkte boya izleri.

Tanım: Oldukça dışa çekik, iç yüzü bastırılmış ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş,

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 550-540.

Benzerleri: Athenian Agora XII, 189, 338, no: 1470 (P.10752), pl.62;; Rizzo 1990, 69-70, no.4, Şek. 73.

Kat. No. 7 **LEVHA 35**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2009,İsmetpaşa Mahallesi, 1056 ada, 13 parsel, 2 nolu sondajın güneyinde bulunan duvarın yanından gelen malzeme

**Derinlik: ***1.80-1.50 m

Torba No:

Ağız Çapı: 11.2 cm.

Yükseklik: 5.3 cm.

Hamur: Kalsit ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Firnis-Astar:-

Tanım: Hafif dışa çekik, ince yastık formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna geçişte tek silme-kademe, omuza doğru daralan konik boyun.

Üretim yeri: Güney Ionia (?)

Tarih: İ.Ö. 550-525

Benzerleri: Naso 2005, Şek. 3, kat. no. 10.

Kat. No. 8 **LEVHA 36**

Amphora ağız, boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2004, Athena Tapınağı, K 6 açması, Oval yapının kuzeydoğusu.

Derinlik: 4.60-3.00. m

Torba No:

Ağız Çapı: 16.2 cm

Yükseklik: 3 cm

Hamur: Kalsit ve mika katkılı, sert, 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumşak geçiş.

Üretim Yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 530-500

Benzerleri: Sole 2001, Tav. XXV, Kat. No.149, Env. No. 38184; Dupont 1998, Şek. 23.8 e.

Kat. No. 9 **LEVHA 36**

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2004, Athena Tapınağı, K6 açması, Oval Yapının Kuzeydoğusu

Derinlik: *4.60-3.00 m

Torba No:

Ağız Çapı: 15 cm.

Yükseklik: 2.1 cm.

Hamur: Kalsit ve az mika katkılı, orta sertlikte, gri renkte (10 YR 5/1).

Firnis-Astar:

Tanım: Oldukça dışa çekik badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumşak geçiş.

Üretim Yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 530-510

Benzerleri: Seifert 2004, Taf. 23, Kat. No. 101.

Kat. No. 10 **LEVHA 36**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Mozaikler Alanı, I 8 açması, üçgen alan içi.

Derinlik: 1.25m – 1.13m

Torba No:

Ağız Çapı: 19 cm.

Yükseklik: 12.5 cm.

Hamur: Bol ve ince mika katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı,. Ağızdan boyuna yumuşak geçiş, Ağzı boyun geçişinde, çok ince silme-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl ikinci yarısı.

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.8 c; Seifert 2004, Taf. 49, Kat. No. 118; Voigtlander 1988, Abb. 46-35.

Kat. No. 11 **LEVHA 36**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, İlk Yerleşim Alanı sektörü, A3 plan karesi, Demirci Atölyesi Tabanı Üstünden

Derinlik: *6.00 m

Torba No:

Ağız Çapı: 15.8 cm.

Yükseklik: 3.5 cm.

Hamur: Gri Seramik. Bol mika, kalsit, kum ve şamot katkılı, orta sertlikte, 10 YR 3/1 (çok koyu gri) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Yüksek, oldukça dışa çekik, iç yüzü hafif içe doğru bastırılmış, ince yastık formunda ağız, ağız-boyun geçişinde ince kademe-silme, omuza doğru hafif daralan boyun.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-490

Benzerleri: Dupont 1998, fig 23.7 d; Naso 2005, 81-83, cat. 10; Seifert 2004, Taf. 46, kat. no. 114.

Kat. No. 12 **LEVHA 36**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 9-10-5 nolu mezarlar arasından gelen seramikler.

Derinlik: 0.40m.- 0.20m.

Torba No: 84 - No: 353

Ağız Çapı: 16.2 cm.

Yükseklik: 8.6 cm.

Hamur: Mika, bol kalsit katkılı ve kum katkılı,sert, 10 R 6/6 (açık kırmızı) renkte. Pişmeden dolayı özü 10 YR 6/1 (gri) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahverengi) renkte.

Tanım: Dışa çekik, yüksek ve ince, yastık formunda, iç yüzü hafif içe doğru bastırılmış, ağız kenarı.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-500

Benzerleri: Seifert 2004, Taf. 49, Kat. No. 118.

Kat. No. 13 **LEVHA 37**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü VI açması, I. tabaka, kahverengi toprak içi.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 2.2 cm.

Hamur: Bol ve ince mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş, ağzın hemen altında, belirgin slime-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu

Benzerleri: Johnston 1990, 47, Şek. 7, no.107; Ruban 1991, Şek. 2-1, Dupont 1998, Şek. 23.8 c; Sole 2001, Tav. XXV, Kat. No. 49, env. no. 38184.

Kat. No. 14 **LEVHA 37**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 95, H. Erensoylu, H-5 açması.

Derinlik:1.05 m-0.95 m.

Torba No:

Ağız Çapı: 12 cm.

Yükseklik: 5.4 cm.

Hamur: Bol ve ince mika ve kum katkılı, orta sertlikte, 2.5 YR 5/8 (kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağzın hemen altında çok ince slime-kademe.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-500

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.7 e; Anderson 1954, 136, pl. 7, 22; Selçuk 1997, kat. No. 115.

Kat. No. 15 **LEVHA 37**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Foça 92, Maltepe Tümülüsü, Surüstü 1 açması doğusundaki dolgu-üst yığıntı taş arası.

Derinlik:

Torba No:

Ağız Çapı: 14.2 cm.

Yükseklik: 2.5 cm.

Hamur: Mika ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 6. yüzyıl sonu.

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.8 c; Oren 1984, above n.44, 20, Şek. 23.5, 29, Şek. 36-38; İlinkaja-Mozolevskii-Terenozhkhin 1980, 153, fig 27.1, 8.

Kat. No. 16 **LEVHA 37**

Amphora ağız, boyun parçası.

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, IV Nolu Açmadan

Derinlik: *1.70-1.80, *(-65)-(-75).m

Torba No:

Ağız Çapı: 14.4 cm.

Yükseklik: 2.9 cm.

Hamur: Kalsit, mika ve kum katkılı, orta sertlikte, açık kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 7/4) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik badem formunda ağız kenarı, ağızdan boyuna yumuşak geçiş.

Üretim Yeri: Miletos

Tarih: İ.Ö. 510-500

Benzerleri: Dupont 1998, Şek. 23.7 e; Voigtlander 1982, Abb. 7, Kat. No. 39.

ETRÜSK AMPHORALARI
KATALOG

Kat. No. 1 **LEVHA 39**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 17 ve 10 nolu mezarların doğusu.

Derinlik: 0.30m.- 0.00m.

Torba No: 104- No: 472

Ağız Çapı: 14.8 cm.

Yükseklik: 7 cm.

Hamur: İr kalsit, iri taş parçacıkları, az miktarda iri grenli mika, iri taneli kum katkılı, kaba ve sert, özü 10 YR 4/1 (koyu gri), 5 YR 5/6 (sarımsı kırmızı) renkte.

Firnis-Astar: İç yüzey hamur renginde, dış yüzeyde 2.5 Y 7/3 (soluk sarı) renkte, yumurta kabuğu kalınlığında astar.

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. İçe doğru belirgin bir kıvrımla omuza bağlanan oldukça kısa boyun. Ağzın hemen altından çıkan kulp izleri.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Rizzo 1990, Fig. 371.

Kat. No. 2 **LEVHA 39**

Ağız-Boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2010, Athena Tapınağı, güney podyum duvarı önü, Ekrem Akurgal çukuru içinde yer alan teras duvarı doğu bölümündeki duvarın kuzeyi ve taş yığını ön kısmındaki çalışmadan gelen malzeme.

Derinlik: *3.55-3.20 m.

Torba No: 377

Ağız Çapı: Parça çok küçük olduğu için çap alınamadı

Yükseklik: 5 cm.

Hamur: Bol, kalsit mika, koyu renk parçacık, şamot, taşçık katkılı, sert, gözenekli, koyu kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 3/4) renkte, özü pişmeden dolayı koyu gri (10 YR 4/1) renkte.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzey çok soluk kahverengi (10 YR 7/4) renkte astarlı.

Tanım: Dışa çekik, hafif aşağı sarkık, dış yüzü ve iç yüzü yuvarlatılmış, alt kenarı keskin hatlı, ince bant formunda ağız kenarı, ağız kenarından omuza iç bükey geçiş.

Üretim yeri: Etrüsk (?)

Tarih:

Benzerleri:

Kat. No. 3 **LEVHA 39**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı, 11, 9 ve 5 nolu mezarların güneyi.

Derinlik: 0.50m.- 0.30m.

Torba No: 80 - No: 340

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 3.15 cm.

Hamur: Mika, kalsit, bol taş parçacığı ve kum katkılı, sert, 7.5 YR 8/3 (pembe) renkte.

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. Ağız oturma düzleminde ince bir çentik. İçe doğru belirgin bir kıvrımla omuza bağlanan oldukça kısa boyun.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö.600-560.

Benzerleri: Rizzo 1990, Fig. 373.

Kat. No. 4 **LEVHA 39**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı, F 10 karesi, Sur dibindeki kuyunun doğusu.

Derinlik: *2.05-1.72 m

Torba No: Kasa 1-Torba 15

Ağız Çapı: 12.2 cm.

Yükseklik: 3.4 cm.

Hamur: Bol, ince mika, kalsit ve kum katkılı, sert, 2.5 YR 5/4 (kahverengi) renkte.

Firnis-Astar: Dış yüzeyde 5 Y 8/2 (soluk sarı) renkte astar.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, ağızdan omuza direk geçiş.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö. 600-575

Benzerleri: Pomey-Long 1992, 191, fig. 2.

Kat. No. 5 **LEVHA 40**

Ağız Boyun Parçası

Buluntu Yeri: Phokaia 2008, Athena Tapınağı Podyum Alanı, G9-H9 kareleri, Bizans kuyusunun kuzeyindeki üçgen alan.

Derinlik: *1.28-1.18 m

Torba No: Kasa 1-Torba 166

Ağız Çapı: 13.4 cm.

Yükseklik: 4.3 cm.

Hamur: Bol mika, kalsit, kuvars katkılı, sert, 5 YR 4/6 (sarımsı kırmızı) renkten, 5 YR 3/1 ((çok koyu gri) renge değişen tonlarda.

Firnis-Astar: İç ve dış yüzeyde 10 YR 8/4 (çok soluk kahverengi) renkte astar.

Tanım: Dışa çekik, dış yüzü yuvarlatılmış ağız kenarı, ağız kenarından omuza direk geçiş.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö. 600-560

Benzerleri: Rizzo 1990, fig. 371.

Kat. No. 6 **LEVHA 40**

Amphora ağız ve boyun parçası

Buluntu Yeri: Foça 2002, Oryantalizan Seramik Atölyesi, VI-VII Nolu Açmalar Arası.

Derinlik: *(-58)-(-68) m.

Torba No:

Ağız Çapı: 13 cm.

Yükseklik: 4.2.

Hamur: Kum, kalsit ve mika katkılı, sert, açık kırmızımsı kahverengi renkte (2.5 YR 7/4).

Firnis-Astar:

Tanım: Dışa çekik, dış kenarı ve iç yüzeyi yuvarlatılmış, ince bant formunda ağız kenarı. İçe doğru belirgin bir kıvrımla omuza bağlanan oldukça kısa boyun.

Üretim yeri: Etrüsk

Tarih: İ.Ö.590-560.

Benzerleri: Rizzo 1990, fig. 379.

KAYNAKLAR

Abadias, X.A.-Masoliver, P.C.- Retolaza, M.Z.- Trilla, J.T. " Les Ceràmiques Greques Arcaiques de la Palaià Polis d'Empòrion", *Monografies Emporitanes* 11, 2000, ss. 285-346.

Abramov, A. P., "Classification and Periodisation of the Amphorae of late 6th and Early 5th Centuries B.C.", *Sovietskaja Archeologija,*1993. ss.

Akurgal, E., " Foça Kazıları ve Kyme Sondajları", *Anatolia I,* 1956, ss.33-40.

Akurgal, E., *Anadolu Uygarlıkları,* İstanbul 1990.

Akurgal, E. *Eski Çağda Ege ve İzmir,* İzmir 1993.

Akurgal, E. *Eski İzmir, I. Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı,* Ankara 1993.

Alexandrescu, P. "Necropola tumulara", Condurachi Em. (ed.), *Histria II,* Bucuresti1966.

Alpözen, O. – Özdaş, H. - Berkaya, B. *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları,* 1995.

Anderson J.K., "Excavation on the Kofina Ridges. Chios", *BSA* 49, 123–182.

Annis, M.B. – Jacobs, L. - Docter, R.F**.,** "Archaic Commercial Amphorae from Carthage: A Technological Analysis", *Newsletter of the Department of Pottery Technology (Leiden University) 13,* 1995, ss. 53-79.

Astour, Michael C. “Ancient Greek Civilization in Southern Italy”, *Journal of Aesthetic Education”,* Vol. 19, No. 1, Special Issue: Paestum and Classical, 1985, ss. 23-37.

Athenaeus,*Deıphnosophistae,http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Athenaeus/home.html.*

Aymerich, G. - Aymerich, E.G. “Les Étrusques en Gaule et Ibérie: Du Mythe à la Realité des Dernières Dècouvertes”, *Etruscan Studies,* Vol.9, Article 17, 2002, ss. 207-226.

Bandurovsky,O.V.,“Antychni Amfori z Kurganiv Skifs’kogo Periodu Livoberezhnoi Lisostepovoi Ukrainy (Ancient Amphoras from Barrows of the Scythian Period in the Forrest–Steppe Region of the Left–bank Ukraine)”, *Arkheologiya* 1 (Naschonal’na Akademiya Nauk Ukrainy – Institut Arkheologii) 2001, ss.68-79.

Boıhlau, J. *Aus Ionischen und Italischen Nekropolen,* Leipzig 1898.

Birzescu I., “Die Handelsamphoren der 'Lesbos rot'–Serie in Istros”, *AM* 120, 2005, ss. 45-70.

Blackman, D. - Lentini, M.C. “Shipsheds of Sicilian Naxos, Researches 1998-2001”, *BSA 98,* 2003, ss. 387-435.

Boardman, J. “Excavation on Kofina Ridge, Chios”, *BSA XLIX*, 1954, ss. 123-182.

Boardman, J. - Hayes, J**.** *Excavations at Torca 1963-1965, The archaic Deposits I,* Oxford 1966.

Boardman, J. – Hayes, J., *Excavations at Torca 1963-1965, The archaic Deposits II and Later Deposits,* Oxford 1973.

Boky N.M.- Olkhovsky V.S, “Ranneskifsky kourgan na Dneprovskom pravoberezhye (An Early Scythian Kurgan on the right bank of Dnieper)” *RossA* 2 , 1994, ss. 151-163.

Bosch-Gimpera, P., “Phokaians in the Far West: An Historical Reconstruction”, *The Classical Quarterly*, vol.38, no.1/2, (Jan.-Apr.) 1944, ss. 53-59.

Bouloumie, B. *Recherches sur les importations étrusques en Gaule du VIIIè. Au IVè. Siècle avant J-C.,* Paris-Sorbonne University, Paris 1980.

Bound, M. “The Giglio Shipwreck, A Wreck of the Archaic Period (C. 600 BC) off the Tuscan island of Giglio. An account of its discovery and excavation: a review of the main finds”, *ENALİA Supplement 1*, Athens 1991, ss. 5-39.

Bound, M. “The Pre–Classical Wreck at Campese Bay, Island of Giglio. Second Interim Report 1983 Season”, Paoli F. (ed.), *Studi e Materiali. Scienza dell'antichità in Toscana, Vol. VI*, L'Erma di Bretschneider, Roma, 1991, ss.181-198.

Bourriau, J. - French, P**.** “Imported Amphorae from Buto Dating from c. 750 BC to the Early 6th Century AD”, *AMPHORES D’ÉGYPTE DE LA BASSE ÉPOQUE À L’ÉPOQUE ARABE, VOL. 1*, 2007, ss. 115-133.

Brann, E. *Athenian Agora Vol. VIII, Late Geometric and Protoattic Pottery,* NewJersey 1962.

Brashinskii, I.B. “K probleme lokalizatsii gruppy amfor s tak nazyvaemymi stakanoobraznymi don'iami (On the problem of localizing a group of amphoras with the so–called tumbler–shaped bottom)”, *KSIA 174,* 1983, ss. 8-10.

Brea, B. - Cavalier, M. *Mylai*, Novara, Istituto Geografico De Agostini1959.

Calvet, Y.-Yon, M, "Céramique Trouvée à Salamine (Fouilles de la Ville), *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977.

Campbell, M.T. "A Well of the Black-Figured Period at Corinth", *Hesperia 7,* 1938, ss. 557-611.

Carlson, D.N "The Classical Greek Shipwreck at Tektaş Burnu, Turkey", *AJA* 107, 2003, ss. 581–600

Carlson, D.N., *Cargo in Context: The Morphology, Stamping, and* Origins of the Amphoras from a Fifth–Century B.C. Ionian Shipwreck. Texas 2004 (Texas A&M Üniversitesi, Yayınlanmamıs Doktora Tezi).

Casson, L. *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler,* Çev. Gürkan Engin, İstanbul 2002.

Chamorro ,J.G., "Survey of Archaeological Research on Tartessos", *AJA,* Vol. 91, 1987, ss. 197-232.

Chistov D.E., "A New complex with conflargation signs dated to the second half of the 6th century BC found at «O» sector of an ancient settelment on Berezan" *Materialy po arkheologii istorii i etnografi Tavriki (*Materials in Archaeology, History and Ethnography of Tauria–Simferopol), Supplementum 4., 2007.

Clinkenbeard, B. "Lesbian Wine and Storage Amphoras a Progress Report on Identification", *Hesperia* 51, No.3, 1982., ss. 248-267.

Clinkenbeard, B. "Lesbian and Thasian Wine Amphoas: Questions Concerning Collaboration", *BCH Suppl.* XIII, 1986, ss. 353-362.

Condurachi, E. “Documente Ceramice, Numismatice Şi Epigrafice Inedite”, *Histria I*, 1954.
Condurachi, E. “Le Chantier Archeologique de Histria”, *MatCercA* IX, Bucuresti, 1970, ss. 177-225.

Cook, J.M. “Old Smyrna, 1948-1951”, *BSA 53-54*, 1958-1959, ss. 1-34.

Cook, R.M., “The Wild Goat Style”, **R.M. Cook-P Dupont, *East Greek Pottery,*** New York 1998.

Çavdar, M. “Sadberk Hanım Müzesi Amphoraları”, *PALMET II*, (Ayrıbasım), İstanbul 1998, ss. 75-115.

Daniel, J.A. *Etruscan Amphorae and Trade in the Western Mediterranean 800-400 BCE*, Texas A&M 2009 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

Dedet, B. - Py, M. “Chronologie et diffusion des importations étrusques en Languedoc oriental”, *Gli Etruschi da Genova ad Ampurias (VII-IV secolo AC)*, Atti del XXIV Conuegno di studi Etruschi et Italici, Marseille-Lattes 2002, Pise-Rome, Istituti editoriali e pologrofici internazionali, 2006, ss. 121-144.

Dimitriu S., “Cartierul de locuinte din zona de Vest a cetatii in epoca arhaica”, Condurachi Em. (ed.), *Histria II*, Bucuresti 1966.

Doğer, E. *Klazomenai Kazısındaki Arkaik Dönem Ticari Amphoraları*, (yayınlanmamış doktora tezi) Ege Üniversitesi, İzmir 1988;

Doğer, E. “Les premieres remarques sur les amphores de Clzomenes”, *BCH, Suppl. XIII*, 1986, ss. 461-471.

Doğer, E. “Klazomenai’de Antik Kaynaklara Dayalı Tarımsal İhraç ürünleri üzerine Gözlemler”,*X. Türk Tarih Kongresi (ayrıbasım),* TTK Ankara 1990, ss. 701-710.

Doğer, E. *Antik Çağda Amphoralar*,Ege Yayınları, İzmir 1991.

Dominguez, A.J. “Greeks in the Iberian Peninsula”, *Greek Colonisation, An Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas*, Gocha R. Tsetskhladze (ed.), Boston 2006, ss. 429-505.

Dragendorf, H. *Thera, Unterschungen, Vermessungen und Ausgrabungen in den Jahren 1895-1902,* Zweiter Band, Herausgegeben von F.Frhr.Hiller von Geartringen, Berlin 1903.

Dupont, P**.,** “Amphores Commerciales Archaiques de la Grece de L’est”, *La Parola Del Passato, Rivista di Studi Antichi,* Facicolo CCIV-CCVII, Napoli 1982, ss. 193-208.

Dupont, P., “Classification et Détermination de Provenance des Céramiques Greques Orientales Archaïques D’Istros, Rapport Préliminaire”, *DACIA Revue d’Archaéologie et d’histoire Ancienne* XXVII, nos 1-2, Janvier-Décembre 1983, ss. 1-25.

Dupont, P**.** “Amphores Archaiques de Grece Propre en Mer Noire. Etat de la Question”, *Il Mar Nero*, II 1995/96, ss. 85-98.

Dupont, P. – Goyon, J. Claude, “Amphores greques archaïques de Gurna: à propos d’une publication récente”, *Sesto Congresso Internationale di Eggitologia, Atti,* Vol I, 1992, ss. 153-166.

Dupont, P**.** “Archaic East Greek Trade Amphoras” R.M. Cook-P.Dupont**,** *East Greek Pottery* ,New York 1998.

Dupont, P. “La Circulation Amphorique en Mer Noire a L’Epoque Archaique, Specificite et Problemes”, *İn: Garlan (ed.)*, 1999.

Dupont P., “Arhaic Greek Amphoras from Berezan in the HermitageCollection”, *Borysthenes –Beresan: The Hermitage Archeological Collection*, Volume1, St. Petersburg, 2005, ss. 41–69.

Dupont, P. “Diffusion des amphores commerciales de type Milesian dans le Pont archaïque”, Cobet J., Greave V. von., et.al. (ed.), *Frühes Ionien eine Bestandsaufnahme*, Panionion–Symposion Güzelçamlı, 26. September–1. Oktober 1999, Mainz 2007, ss.621-630.

Empereur, J. Yves- - Simossi, A., “Thasos”, *BCH 114*, 1990.

Erkanal, H. – Artzy, M. - Kouka, O. “2002 Yılı Liman Tepe Kazıları”, *25. KST,* II, 26-31 Mayıs Ankara 2003, ss.165-177.

Ersoy, Y. “ Klazomenai: 900-500 BC. History and Settlement Evidence”, *Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera*, Abdera, 20-21 October 2001, ss.43-76.

Fantalkin, A. “Mezad Hashavyahu: It’s Material Culture and Historical Background”, *TelAvivJA* 28–1, 2001, ss. 3-165.

Fleet, K. *Erken Osmanlı Döneminde Türk-Ceneviz Ticareti*, Çev. Özkan Akpınar, Cambridge University Press 1999, İstanbul 2009.

Furtwangler, E.A., “Heraion von Samos Grabungen im Südtemenos”, *AM 95*, 1980.

Furtwangler, E.A. - Kienast, J.H., *Samos Band III, Der Nordbau ım Heraion von Samos*, Bonn 1989.

Garcia, I. C. – Padilla, J. S.– Mayorga, J.M. – Aguilar, E. "Cerámicas Griegas Arcaicas en la Bahía de Málaga", *Monografies Emporitanes 11,* 2000, ss. 189-205.

Gassner, V. "Insula II: Spatarchaisch-Frühklassische Amphoren aus den Grabungen 1990/1991", *Velia, Studi e richerche,* a cura di. Giovanno Greco-Frits Krinzinger, Modena 1994.

Gjerstad, E., "Pottery from Various Parts of Cyprus", *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977.

Grace, V. "Samian Amphoras", *Hesperia*, vol. 40, no.1, (Jan. –Mar.) 1971, ss. 52-95.

Grace, V. "Satmped Amphora Hendles Found in 1931-1932", *Hesperia 3*, 1934, ss. 197-300.

Grach, N.L. *Nekropoli Nimfeya* (*Nekropolis of Nymphaion*), Sank–Petersburg, 1999.

Graeve, V. Von "Der Schnitt auf dem Gipfelplateau des Kalabaktepe", *İstMitt* 40, 1990, ss. 39-43, ss. 39-50.

Grandjean, Y. "Établissement D'Une Typologie des Amphores Thasiennes", *BCH 116*, 1992.

Gras, M. *Trafics tyrrhéniens archaïques.* Rome: Ecole française de Rome 1985.

Greene, E. – Lawall, M.L. - Polzer, M.L. "Inconspicuous Consumption: The Sixth Century B.C.E. Shipwreck at Pabuçburnu, Turkey", *AJA 112,* 2008, ss. 685-711.

Greene, E.S. – Leidwanger, J. - Özdaş, H. A. “Two Early Archaic Shipwrecks at Kekova Adası and Kepçe Burnu, Turkey”, *IJNA*, vol.40, 2011, ss. 60-68.

Haggis, D.C. – Scarry, C.M. – Cook, M.S. – Snyder, L.M. - Fitzsimons, R.D. “Excavations at Azoria, 2003–2004, Part 1, The archaic civic complex”, *Hesperia* 76, 2007.

Hamza O., “Qedua”, *CahCerEg 5*, 1997, ss. 81–102.

Herodotos, *Herodot Tarihi,* çev. Müntekim Ökmen, İstanbul 1991, Remzi Kitabevi.

Hesnard, A. “Épave Écueil de Miet 3”, *Les Étrusgues en mer*,Épave d’Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002.

Holland, Louise A., “A Phocaean Version of an Etruscan Tale”, *AJA*, vol. 41, No.3, (Jul-Sep 1937).

Isler, H.P**.** “Samos: La Ceramica Arcaica”, *les Céramiques de la Grèce de l’Est et leur diffusion en Occident* (Actes du Coll. Int. Du. CNRS n. 569, Naples, Julliet 1976), Centre Jean Berard 1978, ss. 71-84.

Johnston, A.W**.** “İmported Greek Storage Amphoras and Grafiti on Attic Vases”, *Excavations at Kition. The Non Cypriote Pottery,* Nicosia 1981.

Johnston,, A.W. “KOMMOS: Further Iron Age Pottery”, *Hesperia 74,* 2005, ss.309-393.

Kacharava, D. “Greek Imports of Achaic and Classical Times in Cholchis”, *AA* 1995, ss. 63-67.

Karageorghis, V., *The Excavations in the Necropolis of Salamis,* II, 1970.

Karageorghis, V., “Pottery From Kition”, , *Greek Geometric and Archaic Pottery Found in Cyprus*, Stockholm 1977

Kerscner, M. - Mommsen, H. “Transportamphoren milesischen Typs in Ephesos. Archäometrische und archäologische Untersuchungen Zum Handelim Archaischen Ionien”, *Synergia* Band I (Wien) 2005, Ss. 119-130.

Kleiner, G. – Hommel, P. – Müler-Wienner, W. “Panionion und Melie” Berlin 1967.

Knigge, U. *Kerameikos IX*, Berlin 1976.

Knigge, U. *Der Kerameikos von Athen, Führung Durch Ausgrabungen und Geschichte,* Deutsches Archaologisches Instıtut Athens, Berlin 1988.

Kopylov, V.P. “ The Place of the Taganrog Settlement within the System of the Early Greek Colonies in the Region to the North of the Black Sea (New and unpublished materials from the museums of the Rostov Region and private collections)”, *Ancient Civilization 6*, 1-2, Leiden 1999, ss. 1-11.

Koukouli, Chrysanthaki Ch. “The Cemeteries ofAbdera” *Necropoles et Societés Antiques (*Grèce, Italie, Languedoc*)* Actes du ColloqueInternational de Lille 1991, Naples(Cahiers CJB XVIII).1994, ss. 33-77.

Lamb, A. “Antissa”, *BSA* 32, 1931-1932, ss. 41-67.

Lambrino, M. “*Les Vases Archaiques D’Histria*” Bucuresti, 1938.

Lazarov, M. “Targoviiata na Khios sas zapadnopontiiskite gradove” *IzvVarna* 18 [33], 1982, ss. 5-15.

Lawall, M. L. *Transport Amphoras and Trademarks: Imports to Athens and Economic Diversity in the Fifth Cebtury B.C.,* A dissertation submitted in Partial fulffillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Classical Art and Archaeology) in the University of Michigan 1995.

Lawall, M. L. "Ilion before Alexander: Amphoras and Economic Archaeology", *Studia Troica,* Band 12, 2002, ss. 197-243.

Lecuyot, G. "Amphores de la Basse Époque à l'époque copte provenant de Saqqâra, secteur du mastaba d'Akhetetep", Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D'Égypte de la Basse Époque à l'époque arabe, CahCerEg* 8–1, Kahire,2007, ss. 199-206.

Leipunskaya,N.A."Les amphores" La culture de la population d'Olbia et de son territoire a l'epoque archaique (Kul'tura naselenija Ol'vii i ee okrugi v arkhaiceskoe vremja), 1987, ss.87-102.

Leipunskaja, N.A. "Chios Amphorae and Trade Relations Between Olbia and Chios" (Amfori Xiosa i Olbiisko-Xiosskie Torgovyyie Otnoseniya), *Sea Trade in North Black Sea Region,* Kyıv 2001.

Long, L. – Miro, J. - Volpe, G. "Les épaves archaiques de la pointe Lequin (Porquerolles, Hyéres, Var).", *Etudes Massalietes* 3, 1992, ss. 199-234.

Long, L. – Sourisseau, J.C., "Épave de Bon Porte 1", *Les Étrusques en mer,* Épave d'Antibes à Marseille Aix-en-Provence, 2002, ss.42-47.

Lordkipanidze, O. "Colchis in the Early Antique Period and Her Relations with the Greek World" *Archeologia* 19, Warsaw, 1968, ss. 15-44.

Marchand, G. “Essai de Classification typologique des Amphores étrusques”, *Documents d’Archéologie Méridionale* 3, 1982, ss. 145-158.

Marchenko, K.- Domanskiy, Y. “ Kompleks veshchestvennykh nakhodok na antichnom poselenii Staraya Bogdanovka 2 (The Complex of Artifacts Found on the Antique Site of Staraya Bogdanovka 2)”, *MatIsslA,* 1983.

Masslenikov, A.A. “Ancient Greeks in the Crimean Azov Sea Region”, *Journal of Ancient History 2 (213),* 1995, ss. 78-93.

Mattingly, H. “Coins and Amphoras, Chios, Samos and Thasos in the 5th Century B.C.”, *JHS* 101, 1981, ss. 78-86.

Möller, A. *Naukratis, Trade in Archaic Greece,* New York 2000.

Monachov S.Ju., *Grecheskie amfory v Prichernomor'e:kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.*, Saratov 1999.

Monachov, S.Ju. “Quelques séries d’amphores grecques des VIIe – Ve s. av. n. é. au nord de la Mer Noire”, Garlan Y. (ed.), *Actes du Colloque international* CNRS *Production et commerce des amphores anciennes en Mer Noire,* İstanbul, IFEA, 26, 1994, Publications de l’Université de Provence, 1999, ss. 163-194.

Monachov, S.Ju., *Grecheskie amfory v Prichernomor'e:kompleksy keramicheskoi tary VII–II vekov do n.e.*, Saratov 1999.

Monakhov, S.Ju. “Amphorae from Unidentified Centres in the Northern Aegean (the so-called “Proto-Thasian” Series Accoding to Zeest)”, *BSS 1,The Cauldron of Ariantas, Studies Presented to A.N. Sceglov on the Occasion of His 70th Birthday,* Edited by Pia

Guldager Bilde, Jakob Munk Højte & Vladimir F. StolbaAarhus University Press 2003, ss. 247-259.

Morel, J.P. "Phocée et ses colonies d'Occident", *Phocée et la Fondation de Marseille, Musée d'Histoire de Marseille,* 1995, ss.18-29.

Naso, A. "Funde aus Milet XIX. Anfore commerciali archaiche a Mileto: rapport preliminare", *AA* 2, 2005, ss. 73-84.

Naveh, J. "Mezad Hashavyahu", *IEJ,* Vol.12, no. 2, 1962, ss. 89-113.

Niemeier, W.D. "Die Zierde Ioniens", *AA* 3, 1999, ss. 373-413.

Okan, E. *Foça Açıklarında Denizden Ele Geçen Ticarî Amphoralar,* İzmir. 2003 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

Okhtonikov, S.B. "The Chorai of the Ancient Cities in the Lower Dniester Area (6th century BC – 3rd century AD)", Bilde P.G., Stolba V.F. (ed.), *Surveying the Greek Chora. The Black Sea Region in a Comparative Perspective,* Aarhus University Press, 2006, ss.81-98.

Onayko, N.A. *Arkhançeskii Torik Anticniy Gorod na Severo-Vostoke Ponta* (*Archaic Torikos, An Ancient Town in the North–eastern Black Sea Area*), Moskova 1980.

Oren, E.D.,"Migdol: A New Fortress on the Edge of the Eastern Nile Delta", *BASOR* 256, 1984, s. 7-44.

Özdaş, A. Harun *Anadolu'da Tekne Tipolojisi (M.Ö.3000-M.S.400),* Ankara 2000 (yayınlanmamış doktora tezi).

Özyiğit Ö., “1989 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, *12. KST,* Ankara 1990, ss. 127-155.

Özyiğit, Ö., “1990 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *13. KST,* Çanakkale 1991, ss. 99-123.

Özyiğit, Ö., “1991 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *14. KST,* Ankara 1992, ss. 1-23.

Özyiğit, Ö., “1992 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *15. KST,* Ankara 1993, ss. 11-36.

Özyiğit, Ö**.** “1993 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, *16. KST,* Ankara 1994, ss. 425-454.

Özyiğit, Ö., “1994 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *17. KST,* Ankara 1995, ss. 1-26.

Özyiğit, Ö., “1995 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *18. KST,* Ankara 1996, ss. 1-26.

Özyiğit, Ö., “1996 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, *19. KST,* Ankara 1998, ss. 763-794.

Özyiğit, Ö., “1998 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *21. KST,* Ankara 1999, ss. 33-46.

Özyiğit, Ö.- Erdoğan, A. “Les sanctuaires de Phocée à la lumiére des dernières fouilles”, *Les Cultes des Cités phocéennes, études massaliètes* 6, 2000, ss.11-23.

Özyiğit, Ö., “1999 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *22. KST*, İzmir 2000, ss. 1-14.

Özyiğit, Ö., “2000-2001 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *24. KST*, Ankara 2002, ss. 333-350.

Özyiğit, Ö., “2002 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, I. Cilt, *25. KST*, Ankara 2003, ss. 441-452.

Özyiğit, Ö., “2004 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *27. KST*, Antalya 2005, ss. 73-88.

Özyiğit, Ö., “2005 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *28. KST*, Çanakkale 2006, ss. 341-354.

Özyiğit, Ö., “2006 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, II. Cilt, *29. KST*, Kocaeli 2007, ss. 489-512.

Özyiğit, S., *Foça, Phokaia*, İzmir 1998.

Pelagatti P., “L'attività della Soprintendenza alle antichità della Sicilia Orientale, Parte I. Naxos. L'area urbana”, *Kokalos* 22–23, 1976-77.

Peristeri-Otatzi, C.“Amphores et timbres amphoriques d’Abdere”, *BCH* Suppl. 13, 1986, ss. 491-496.

Petrie, W.M.F. *Naukratis I*, London 1886.

Petrie W.M.F., *Tanis II: Nebesheh (Am) and Defenneh (Tahpanhes)*, London, Trübner & Co. 1888.

Piri Reis, *Kitab-I Bahriye*, Historical Research Foundation, İstanbul Research Center 1988.

Pomey, P. – Long, L., "Les Premiers Échanges Maritimes du Midi de la Gaule du VI. au III. av. J. C.", *Marseille Grecque et la Gaule Collection Etudes Massalietes 3,* 1992, ss. 189-198.

Plinius,*NaturalisHistoria,http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/home.html.*

Py, F. - Py, M. "Les amphoras etrusques de Vounage et de Villevieille, Gard.", *MÉFRA* 86, 1974, 141-254.

Py, M. "Les Amphores etrusques de Gaule Meridionale: Atti dell'incontro di studio, 5-7 Dicembre, 1983," In *Il Commercio Etrusco Arcaico,* edited by M. Cristofani, Rome: Consiglio Nazionale dele Ricerche, 1985

Py, M. "Amphores étrusques", *LATTARA 6,* 1993.

Py, M. "Amphores étrusques", M.Py-A. Adroher Auroux- C. Sanchez, ***Corpus des Céramiques de l'âge du Fer de Lattes (Fouilles 1963-1999),*** *LATTARA 14,* Vol.2, Lattes 2001, ss. 15-44.

Rizzo, M.A. *Complessi tombali dall' Etruria meridionale, Le anfore datrasporto e il commercio etrusco arcaico* I, Rome 1990.

Roberts, S.R. – Glock, A. "The Stoa Gutter Well a Late Archaic Deposit in the Athenian Agora", *Hesperia*, Vol. 55, No. 1. (Jan. – Mar., 1986), ss. 1-74.

Roebuck, C. “Pottery from the North Slope of the Acropolis”, *Hesperia IX*, 1940, ss. 141-260.

Ruban, V. V. “An Attempt of Classification of So-called Milesian Amphorae from the Lower Bug Area”, *Soviet Archaeology 2*, 1991, ss. 182-196.

Sais 2007, http://www.dur.ac.uk/penelope.wilson/3o2007.html.

Sartiaux, M.F. “ Note sur l’exploration de l’ancienne Phocée”, *Communication lue à l’Acadèmie des Inscriptions et Belles lettres,* 1914, ss.6-13.

Sartiaux, M.F., *Eski Foça. Foça Tarihine Genel Bir Bakış,* Ege Turizm Cemiyeti Yayınları: 6, İzmir 1952, ss.35-40.

Sartiaux, M.F.,“ Nouvelles recherches sur le site de Phocée”, *Compte Rendu Acad. Inscr. Et Belles Lettres,* 1921, ss.119-129.

Schattner, T.G. “Cerámicas jonias de Didyma y de Samos: Algunos Aspectos Técnicos y metodológicos”, Bonet P.C. i Retolazza M.S. (ed.), *Cerámiques Jònies D’época Arcaica: Centres de Producciò i Comercialitzaciò al Mediterrani Occidental.* Actes de la Taula Rodona celebrada a Empúries, els dies 26 al 28 maig de 1999, ss. 47-55.

Schattner, T.G., “Die Fundekeramik” *Tuchelt et al* 1989, ss. 201-204.

Seifert, M. - Yalçın, Ü. “Milet’te Arkeometrik Araştırmalar” *AST* X, 1994, 15-38, ss. 15-38.

Seifert, M. *Herkunftsbestimmung archaischer Keramik am Beispiel von Amphoren aus Milet*, BAR International Series 1233, 2004.

Selçuk T., *1992–1995 Yılları Arasında Phokaia kazılarında Bulunmus Amphoralar*, Đzmir. (Yayınlanmamıs Yüksek Lisans Tezi).

Sezgin Y., *Klazomenai Akpınar Nekropolisi Ticarî Amphoraları,* İzmir.1998, (Yayınlanmamıs Lisans Tezi).

Sezgin, Y. "Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony" *Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera,* Abdera, 20-21 October 2001, ss. 169-181.
Sezgin, Y. *Arkaik Dönem Doğu Yunan Ticari Amphoraları Sorunu,* İzmir 2009, (yayınlanmamış doktora tezi).

Serdaroğlu, Ü. " Foça Kazılarında Bulunan Arkaik devir Mimarlık Eserleri", *VI. Türk Tarih Kongresi,* Ankara 1967, ss.35-40.

Skarlatidou, E. *Απο το αρχαϊκον νεκροταφειο τον Αβδηρων*, Thessaloniki. 2000, (Aristotelion Üniversitesi, Yayınlanmamıs Doktora Tezi).

Skarlatidou E., "The Archaic Cemetery of the Clazmomenian Colony at Abdera", Moustaka A., Skarlatidou E., M.-C. Tzannes, Ersoy Y. (ed.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony.* Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21 October 2001, Thessaloniki, 2004.ss. 249-259.

Slaska, M. "Gravisca, Le Ceramiche Comuni di Produzione Greco-Itale" *Les Céramiques de la Gréce de l'est et leur diffusion en occident, 6-9 Julliet 1976,* Paris 1978, Colloques Internationaux du CNRS, No. 569, ss. 223-230.

Smolarikova, K**.** *ABUSIR VII, Grek Imports in Egypt, Graeco-Egyptian Relations During the First Millenium B.C.*, Praha 2002.

Smolárikoválá,K. “Egyptian and Aegean Amphorae from the Saite Shaft Tombs at Abusir”, Marchand S., Marangou A. (ed.), *Amphores D’Égypte de la Basse Époque à l’époque arabe, CahCerEg* 8–1, Kahire, 2007, ss. 189-197.

Sole L., “Contenitori da Trasporto”, Panvini R. (ed.), *La nave greca arcaica di Gela* (e primi dati sul secondo relitto greco), Caltanisetta, 2001, ss. 64-75.

Sourisseau J.C., “Les amphores commerciales de la nécropole de Rifriscolaro à Camarine: remarques préliminaires sur les productions corinthiennes de type A”, *Camarina, 2600 anni dopo la fondazione.* Nuovi studi sulla città e sul territorio**.** Atti del Convegno Internazionale, Ragusa, 7 dicembre 2002 /7–9 aprile 2003, Rome, 2006,, ss. 129-147.

Sourisseau, J.C. “Les Importatıons D’amphores Greques À Marseılle Aux VIe et Ve s. av.J.C.: Bılan Quantıtıf”, *Monografie Emporitanes,* 11, 2000, ss. 137-146.

Stea, G. “Anfore commerciali”, Orlandini P., Castoldi M. (ed.), *L’oikos greco del grande perirrhanterion nel contesto del saggio G,* Ricerche archeologiche all’Incoronata di Metaponto, 4, Milano. 2000, ss. 27-31.

Strabon, *Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası*,Çev.Prof. Dr. Adnan Pekman, İstanbul 2005, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Şenol, A.K. *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları,* Ankara 2003

Şenol, A.K. “Helenistik Dönemde Khios ve Losbos Şarabının Mısır’a İhracatı”, *Arkeoloji Dergisi IX,* 2007/1, ss.103-128.

Şenol, G.C.. *Knidos’un Ticari Amphora Üretimi ve Mühürleme Sistemleri,* İzmir 1992.

Tsaravapoulos, A. “E archaia poli tis Chiou”, *Horos* 4, 1986, ss. 124-144.

Tuna, N. “Ionia ve Datça Yarımadası Arkeolojik Yüzey Araştırmaları”, *AST* V-I, Ankara 1987, ss. 303-357.

Tzochev, C. “Archaic amphora import at native Thracian sites around Bourgas Bay” (abstract) http://patabs2.org/Tzochev.html;

Tzochev, C. “Between the Black Sea and the Aegean:The Diffusion of Greek Trade Amphorae in Southern Thrace”, *PATABS 1 (Production and Trade of Trade Amphorae in the Black Sea),* Actes de la Table Ronde Internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006, (Eds. D.K.Tezgör-N. Inaishvili), Paris 2010, ss. 97-101.

Tzochev, C. – Stoyanov, T. & Bozkova, A. (ed.), “Archaic Amphora Import from Thracian Sites Around the Bay of Bourgas”, *PATABS II (Production and Trade of Amphorae in the Black Sea), Acts of the Interntional Round-Table held in Kiten, Nessebar and Sredeta, September 26-30, 2007,* Sofia 2011., ss. 73-86.

Villard, F. *La Céramiques Greque de Marseille (VI e-IV e siècle),* Paris 1960.

Villard, F. “Ceramique Ionienne et Ceramique Phoceenne en Occident”, *La Parola Del Passato,* Vol XXV, 1970, ss. 108-129.

Villing, A. - Schlotzhauer U., “Naukratis and the Eastern Mediterranean: Past, Present and Future”, *Naukratis: Greek Diversity in Egypt, Studies on East Greek Pottery and Exchange in the Eastern Mediterranean,* A. Villing-U. Schlotzhauer (ed.), British Museum, Oxford 2006, ss.1-10.

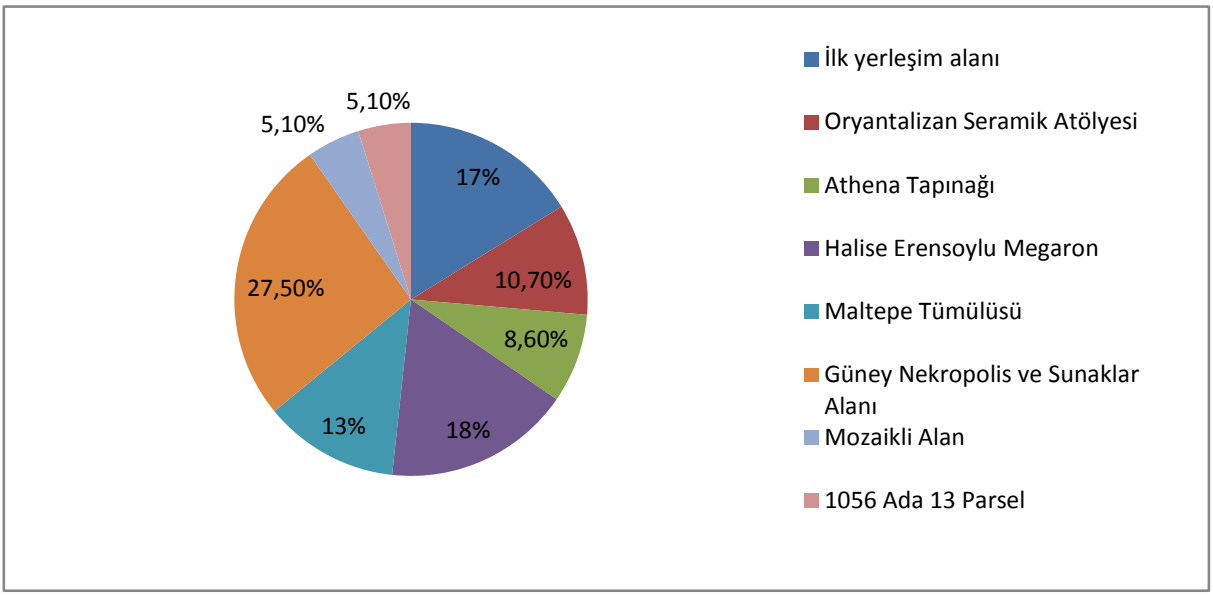
Vinogradov, Y. A. “Selected Findings from the Myrmekion Acropolis”, *Études et Travaux XVIII*, Centre d’Archéologie Méditerranéenne de L’Academie Polonaise Des Sciences, 1999, ss. 279-294.

Voigtlander, W. “Funde aus der Insula westlich des Buleuterion in Milet” *IstMıtt 32*, 1982, ss. 30-173.

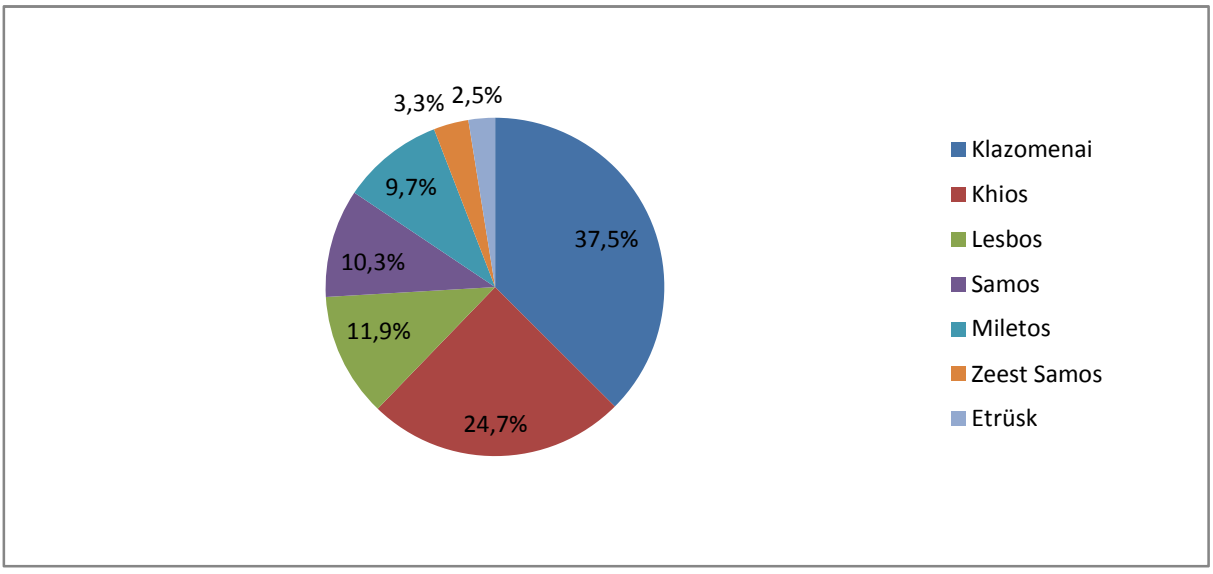
Waldbaum, J.C. - Magness, J. “The Chronology of Early Greek Pottery: New Evidence From Israel”, *AJA 101-1*, 1997, ss. 23-40.

Withbread, I.K. “The Application of Ceramic Petrology to the Study of Ancient Grek Amphorae”, *BCH Suppl.* 13, 1986.

Zeest, I.B. *Keramiceskaja Tara Bospora,* Moskowa 1960.

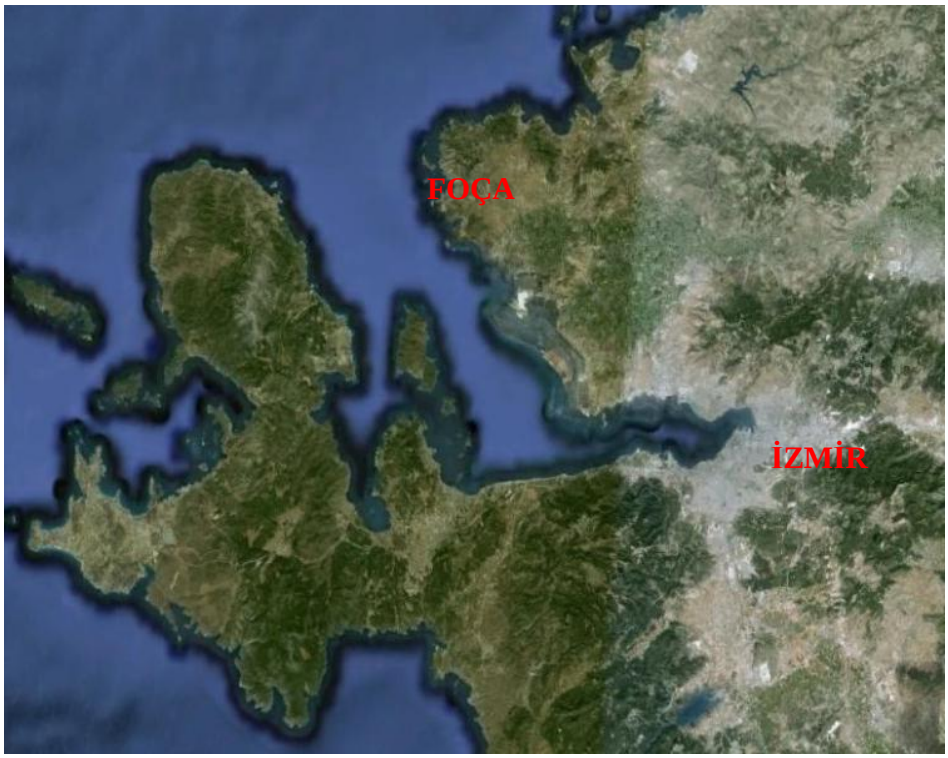
Tablo 1- Amphoraların Sektörel Dağılımı

Tablo 2- Amphoraların Yüzdesel Dağılımı

	İlk Yerleşim Alanı	Oryantalizan Seramik Atölyesi	Halise Erensoylu Megaron	Athena Tapınağı	Maltepe Tümülüsü	Güney Nekropolis ve Sunaklar Alanı	Mozaikli Alan	Buluntu Yeri Belli Olmayan - Deniz Buluntusu	İsmetpaşa Mah. 1056 Ada 13 Parsel	Deniz Buluntusu	**TOPLAM**
Klazomenai	15	8	8	10	8	16	6	-	3		**74**
Khios	9	5	3	10	5	11	-	1	4		**48**
Lesbos	4	4	2	5	2	6	-	3		3	**29**
Samos	4	1	2	2	1	6	-	-	2		**18**
Miletos	1	2	2	4	2	4	1	-			**16**
Zeest Samos	-	-	1	-	2	-	2	-			**5**
Etrüsk	-	1	-	3	-	2	-	-			**6**
TOPLAM	**33**	**21**	**18**	**34**	**20**	**46**	**9**	**4**	**9**	**3**	**196**

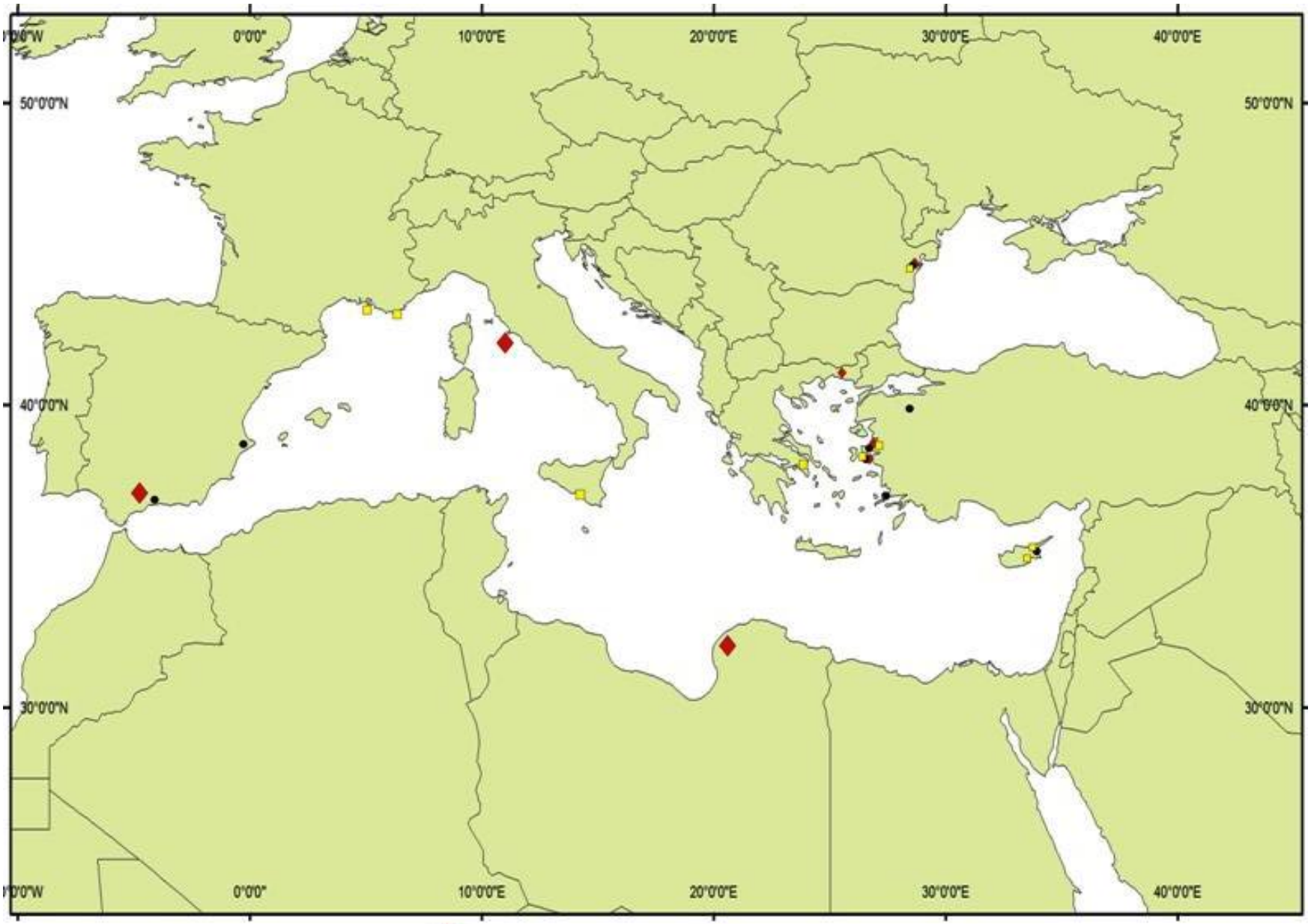
Tablo 3- Amphoraların Sektörlere Göre Dağılımı

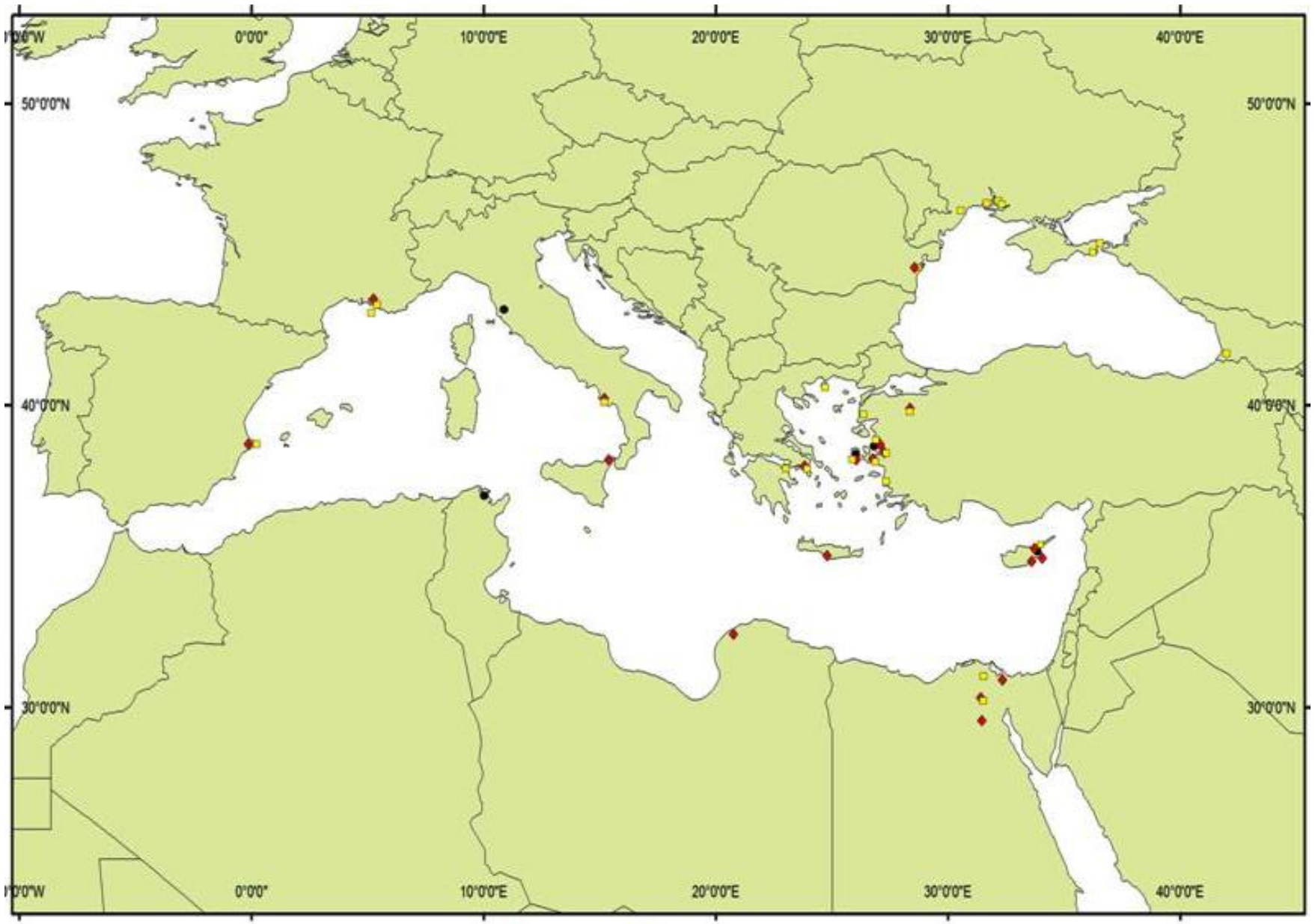
Harita 1- İzmir ve Çevresi

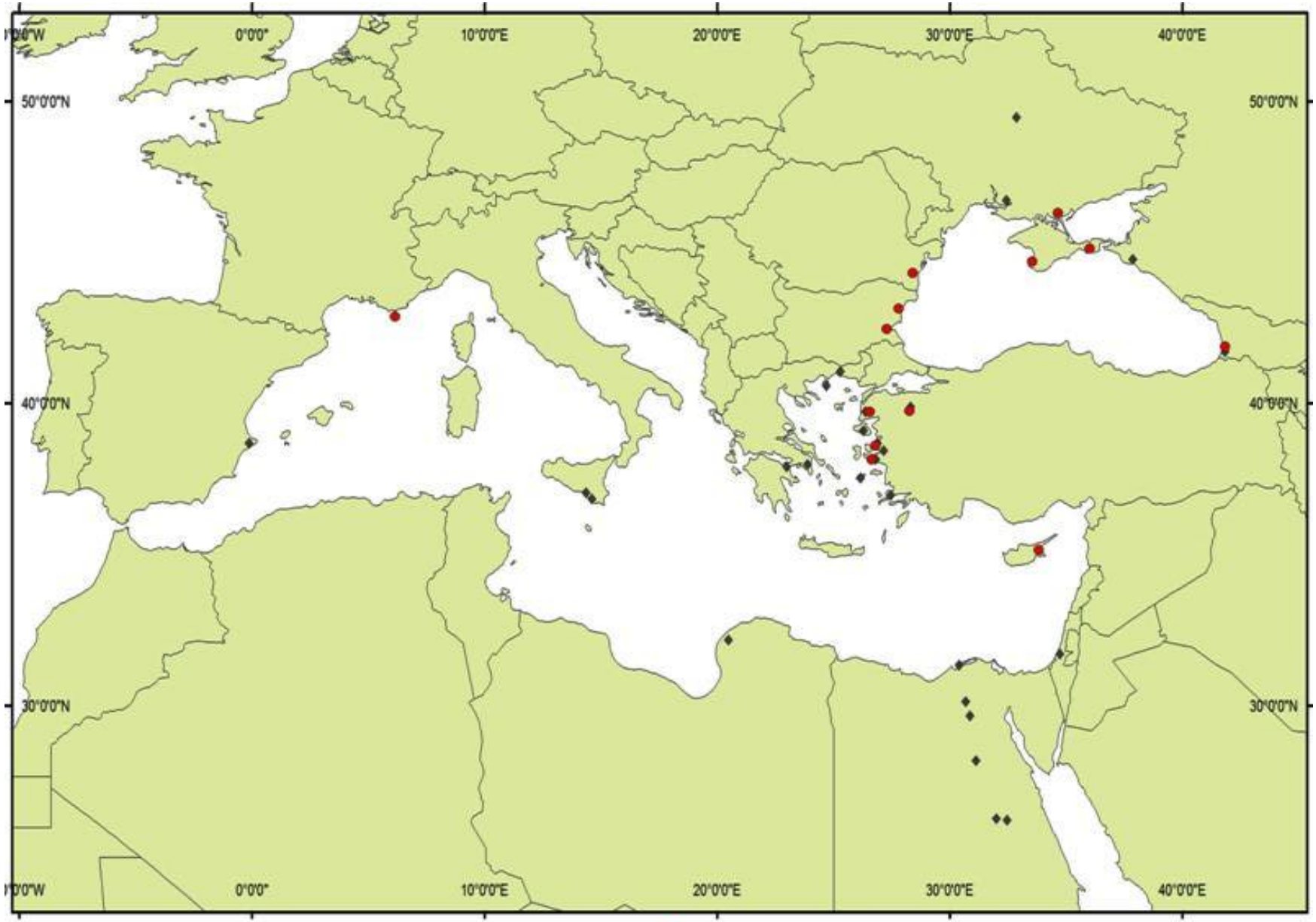
Harita 2- Foça Arkaik Dönem Sektörleri

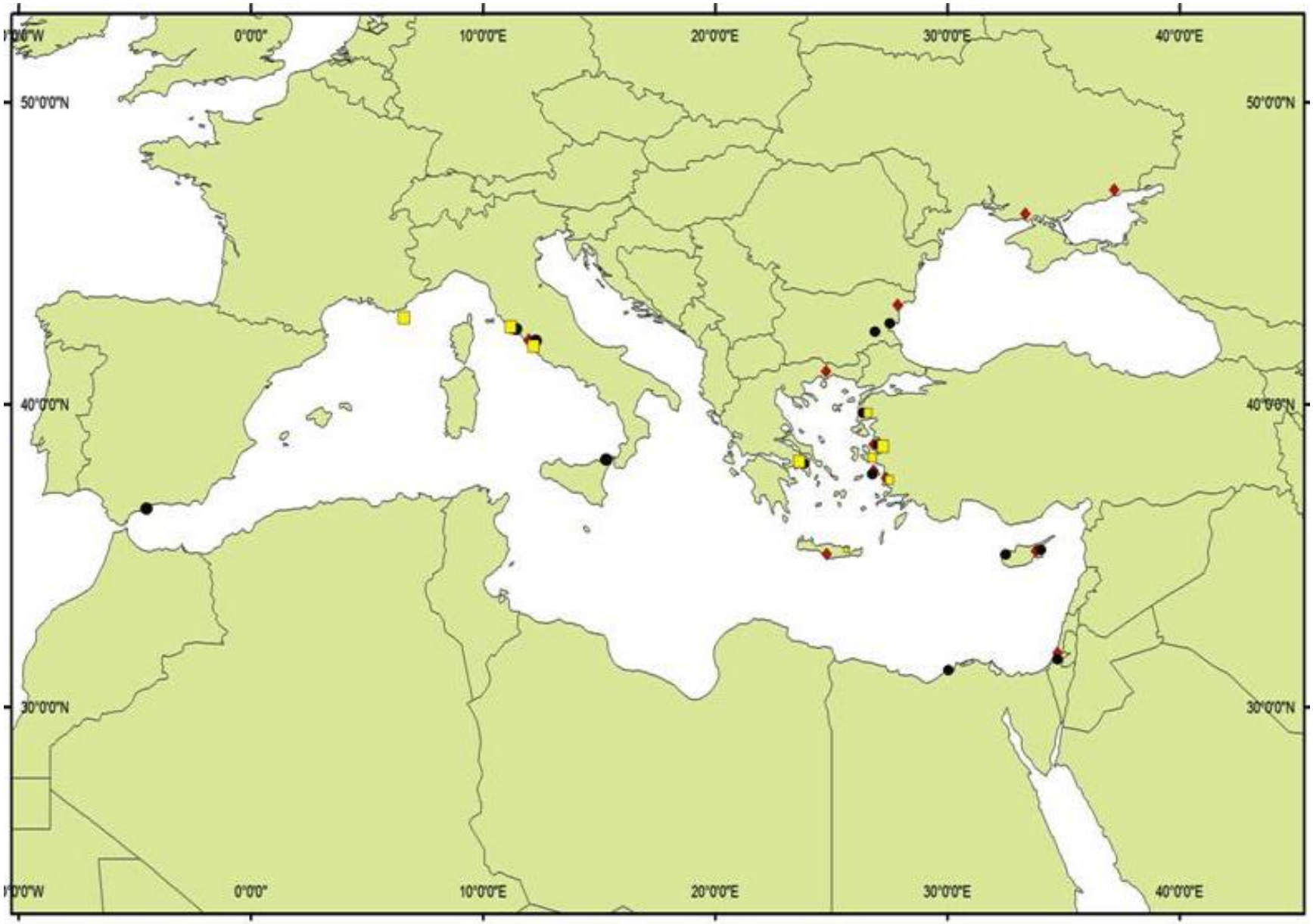
Harita 3- Klazomenai Amphoraları Dağılım Alanları (◆-İ.Ö. 650-600, ●-İ.Ö. 600-550, □-İ.Ö. 550-500)

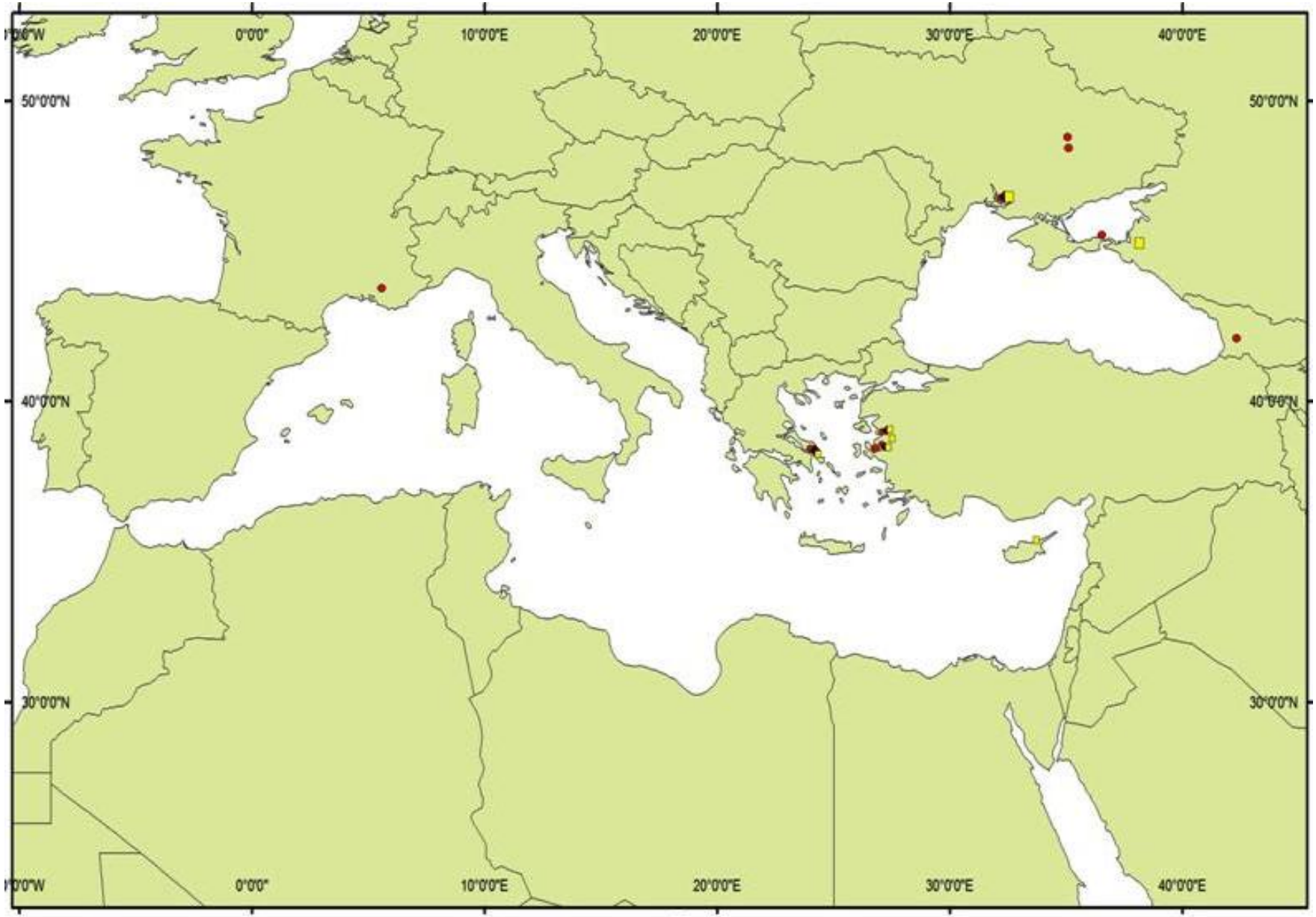
Harita 4- Khios Amphoraları Dağılım Alanları (●-İ.Ö. 650-600, ◆-İ.Ö. 600-550, □-İ.Ö.550-490/80)

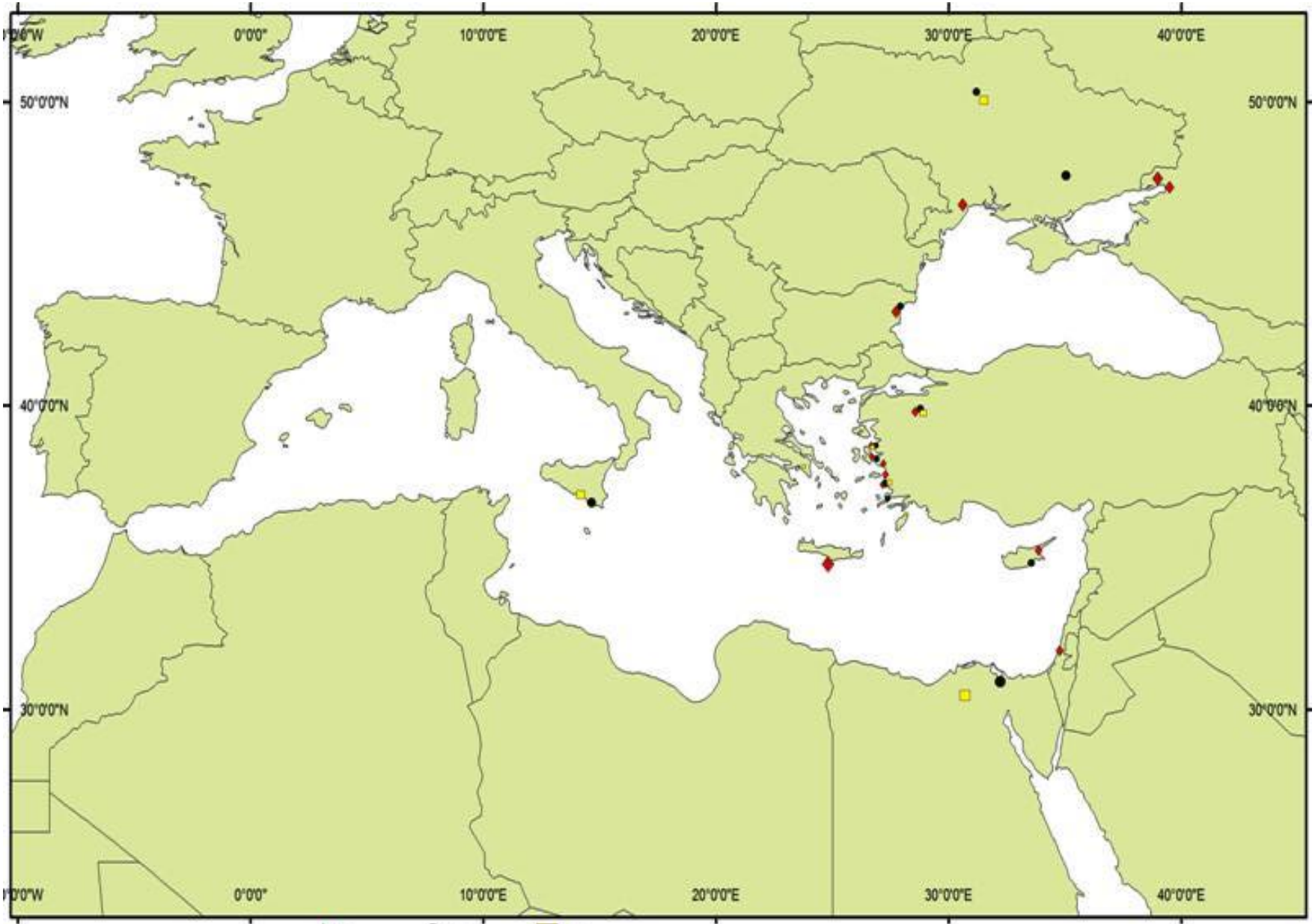
Harita 5- Lesbos Amphoraları Dağılım Alanları(◆-Gri Renkli Lesbos Amphoraları, ●-Kırmızı Renkli Lesbos Amphoraları)

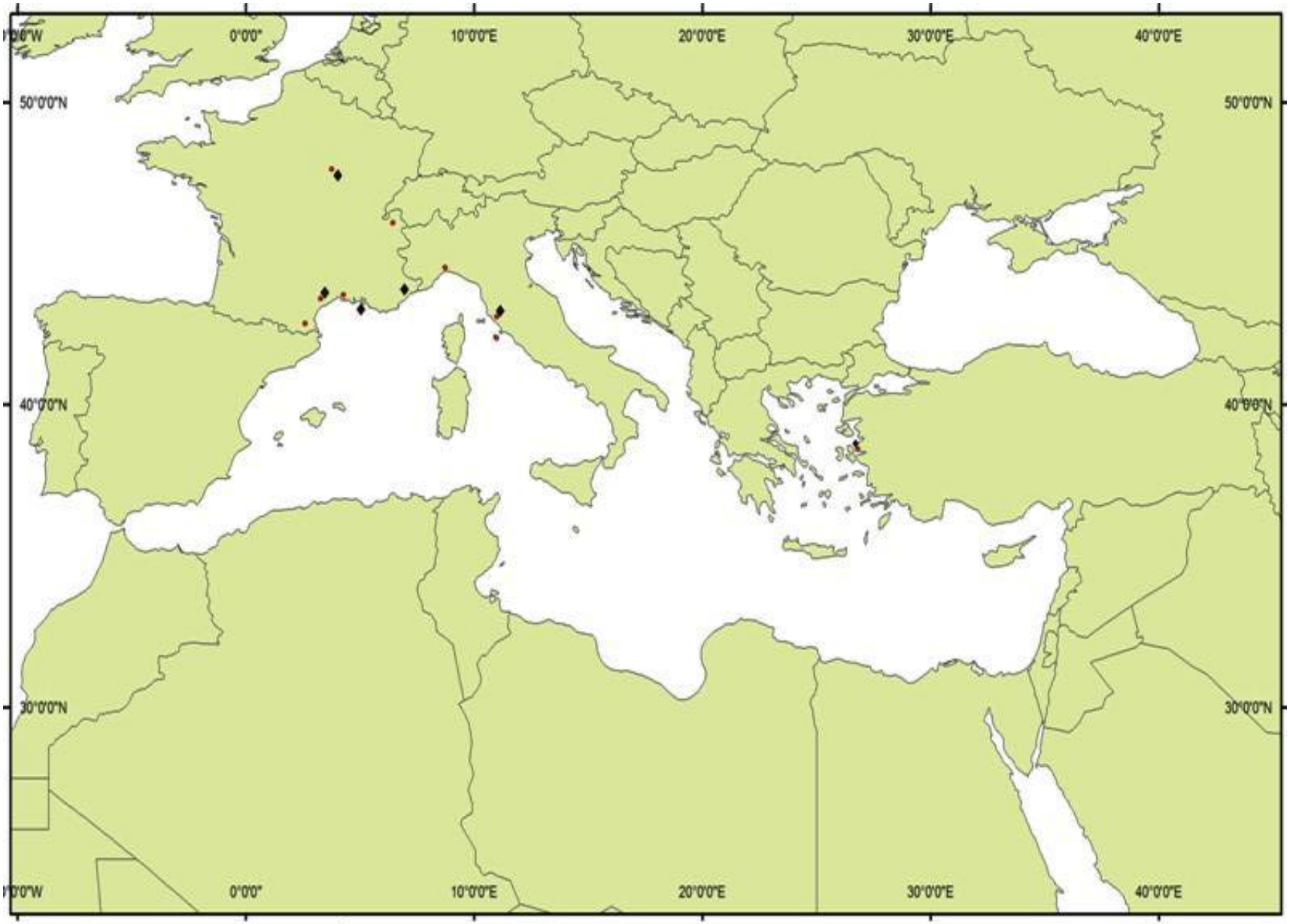
Harita 6- Samos Amphoraları Dağılım Alanları (◆ -İ.Ö.630-600, ● -İ.Ö. 600-550, ■ -İ.Ö.550-500)

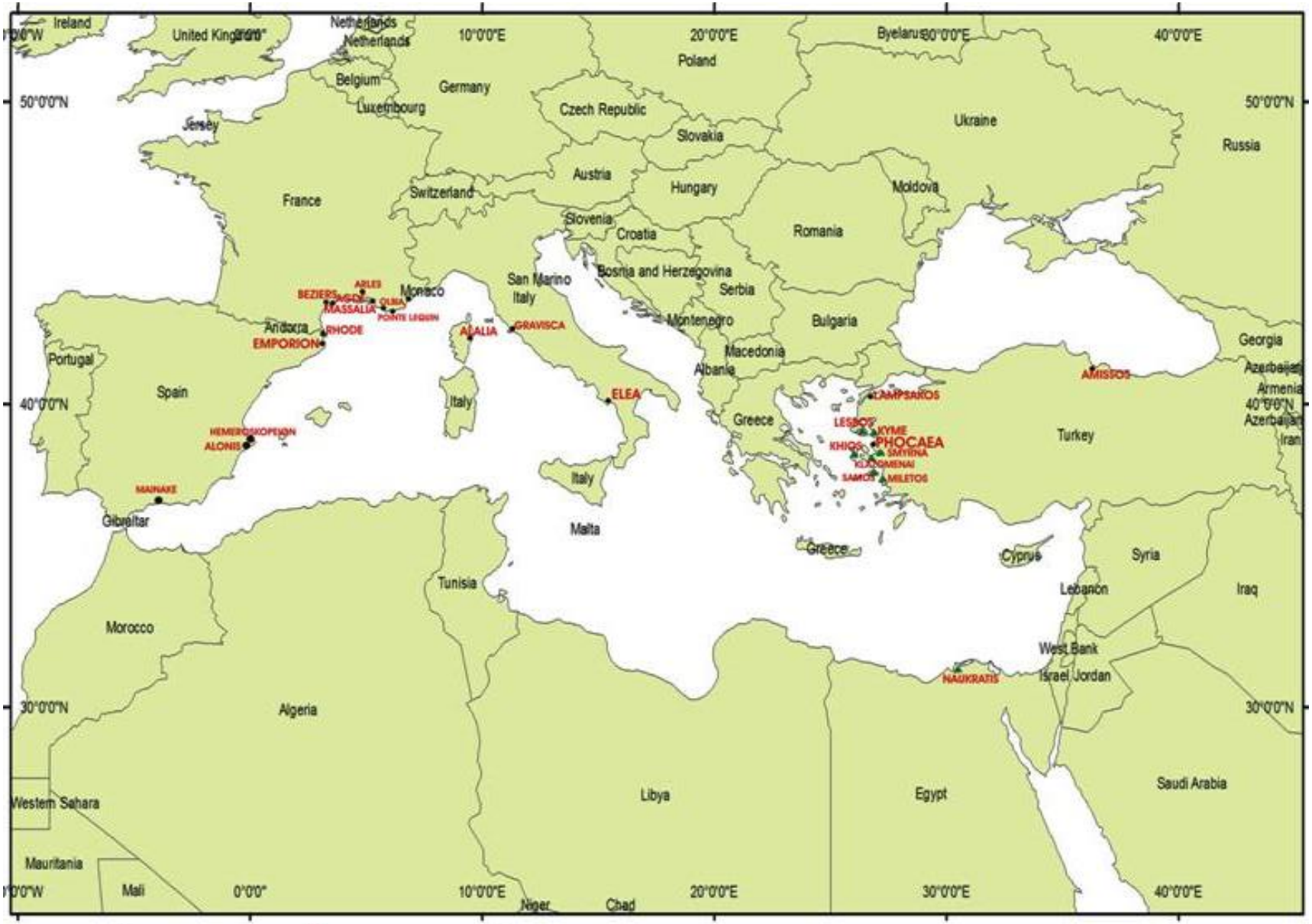
Harita 7- Zeest-Samos Amphoraları Dağılım Alanları (-Tip A, -Tip B, -Tip C)

Harita 8 Miletos Amphoraları Dağılım Alanları (♦-İ.Ö. 650-600, ●-İ.Ö. 600-550, ■-İ.Ö. 550-500)

Harita 9- Etrüsk Amphoraları Dağılım Alanları (■-Tip A Etrüsk Amphoraları, ◆-Tip B Etrüsk Amphoraları)

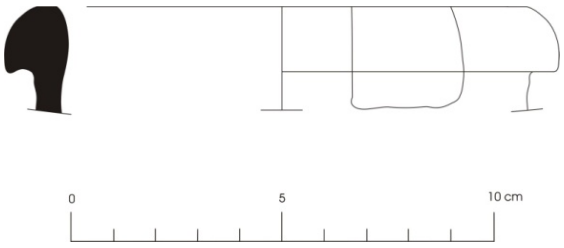

Harita 10- Phokaia Kolonileri, Phokaia'nın Ticari İlişki Kurduğu Kentler

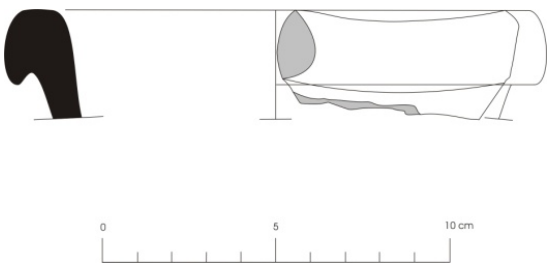
LEVHALAR ve ŞEKİLLER

LEVHA I

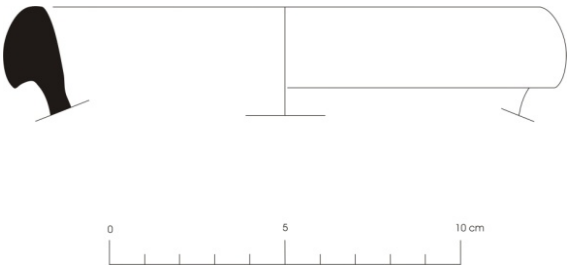
1

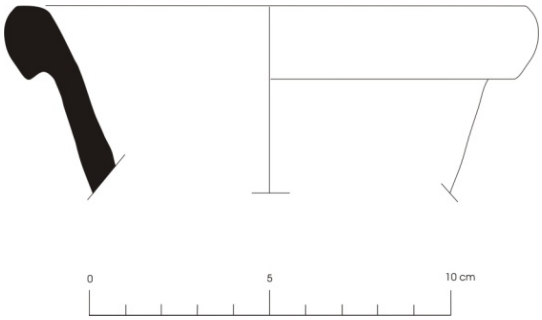
2

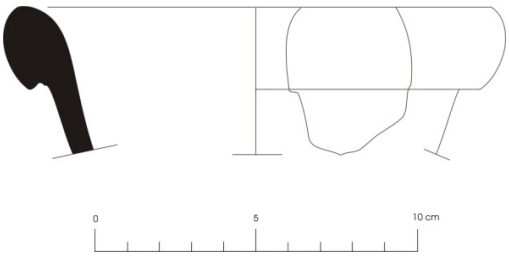
3

4

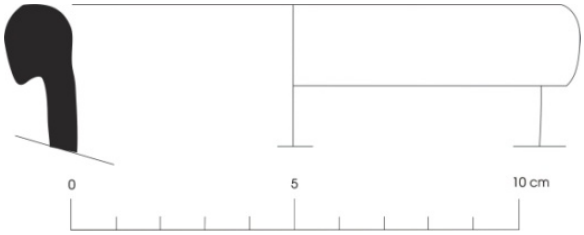

5

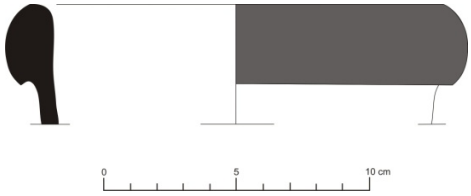

6

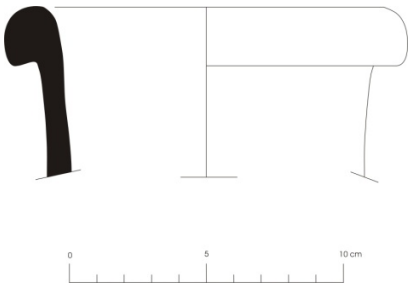
LEVHA 2

7

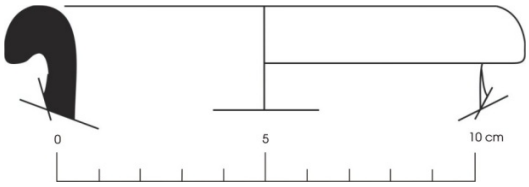

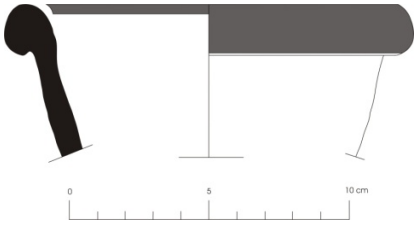
8

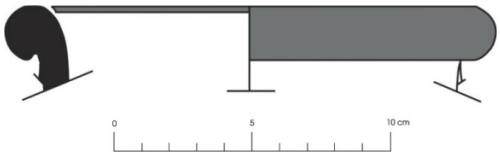
9

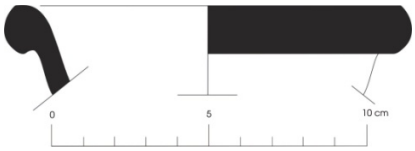
10

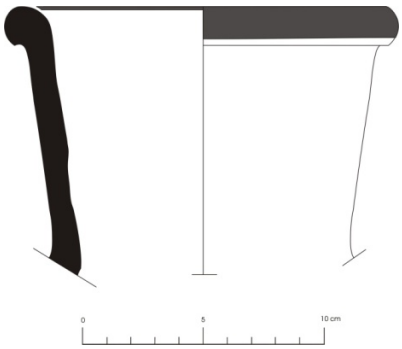
11

12

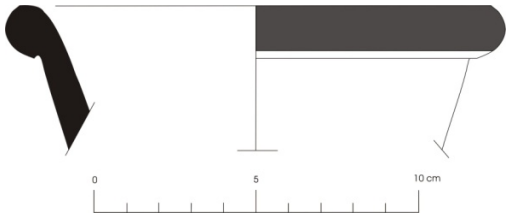

13

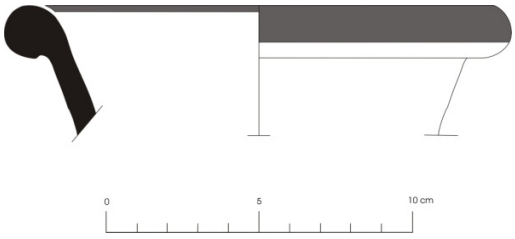

LEVHA 3

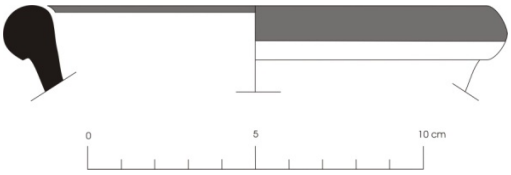
14

15

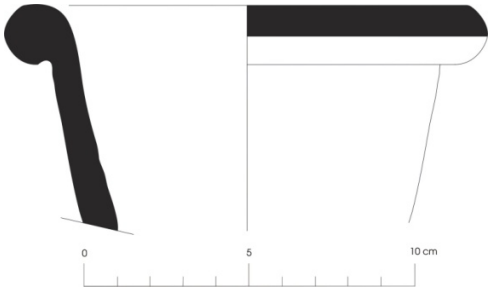

16

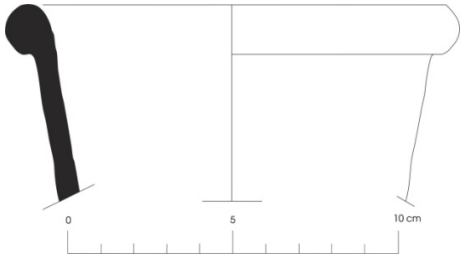

17

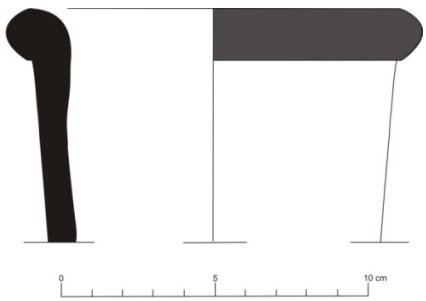

18

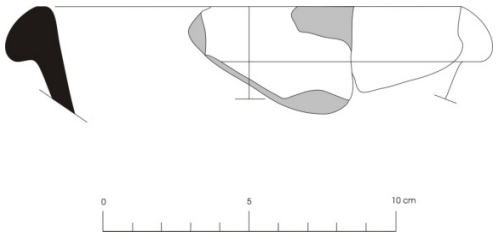
LEVHA 4

19

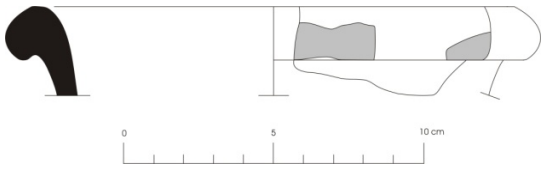

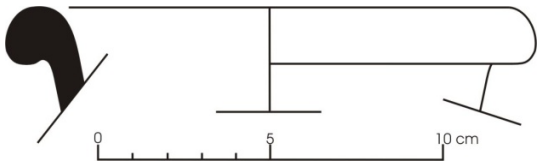
20

21

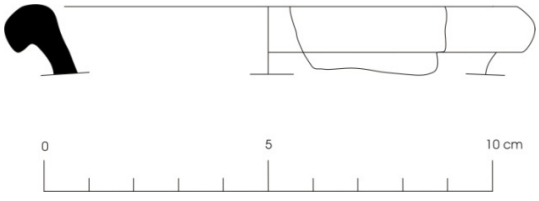

22

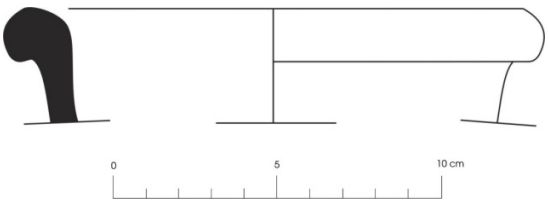

23

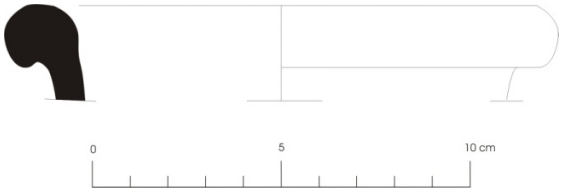
24

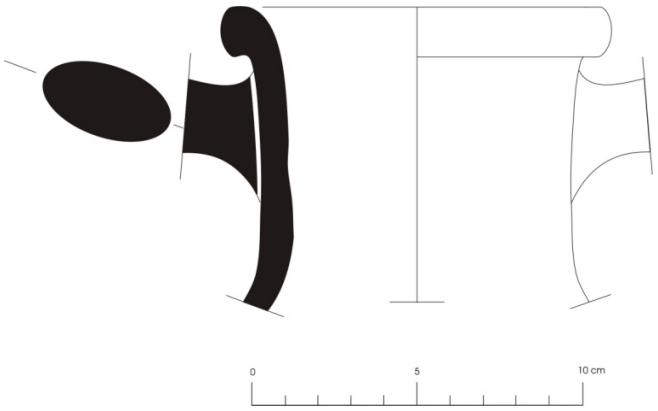
LEVHA 5

25

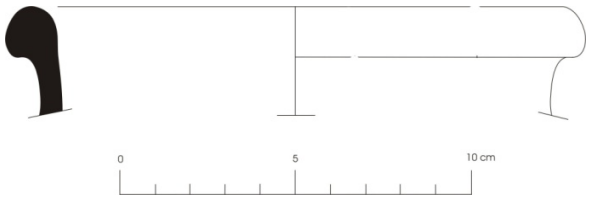

26

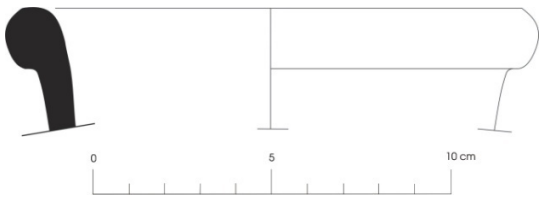

27

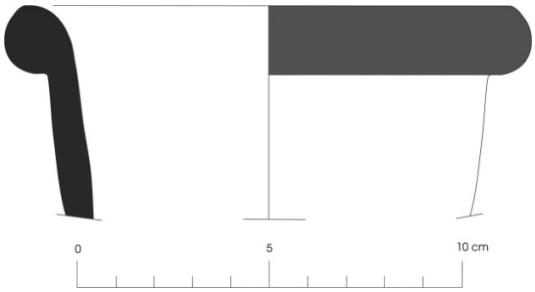
28

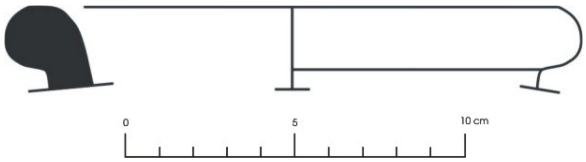

LEVHA 6

29

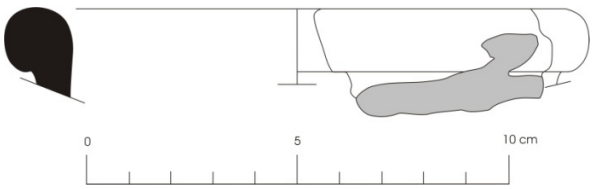

30

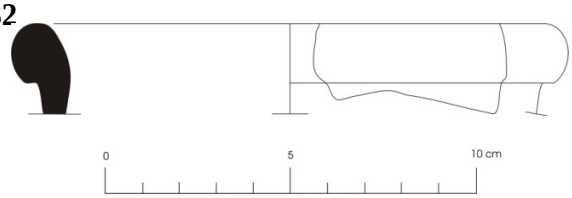

31

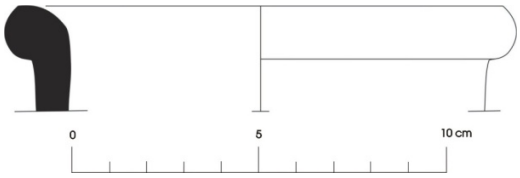

32

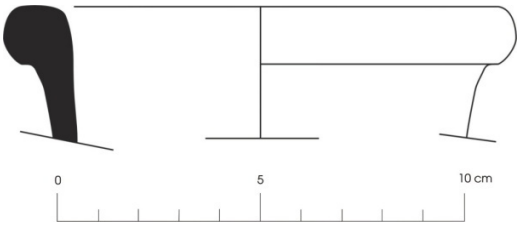
33

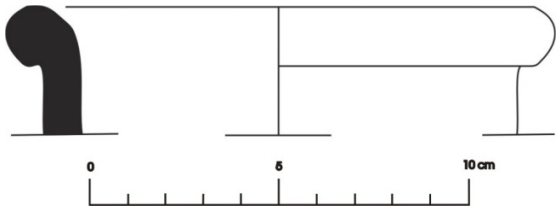

LEVHA 7

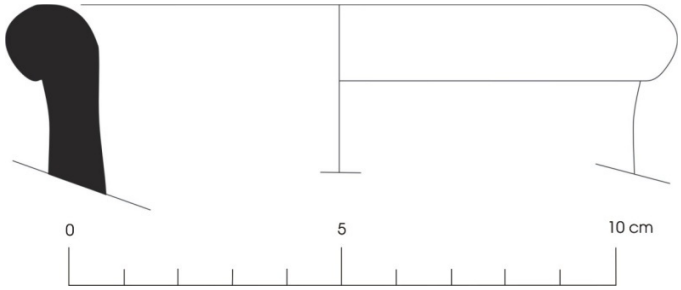
34

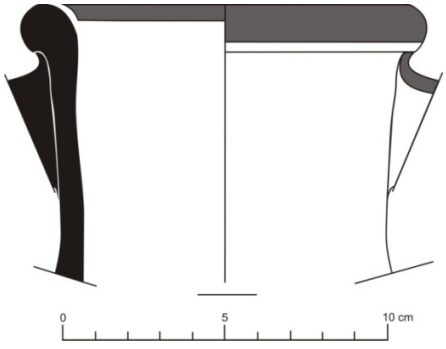
35

36

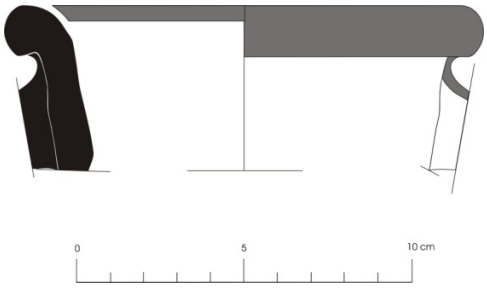

37

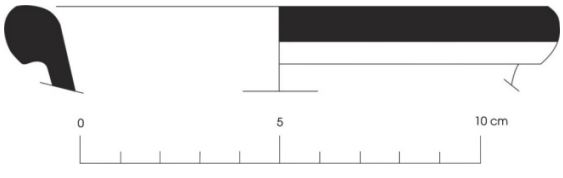

38

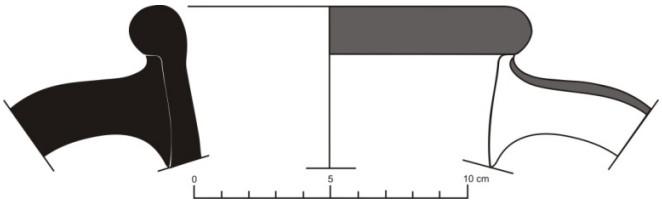

39

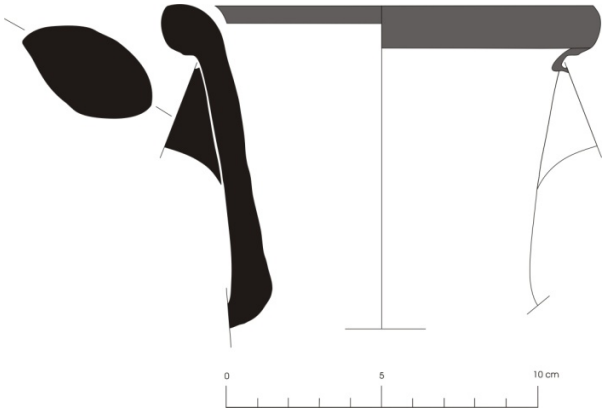
LEVHA 8

40

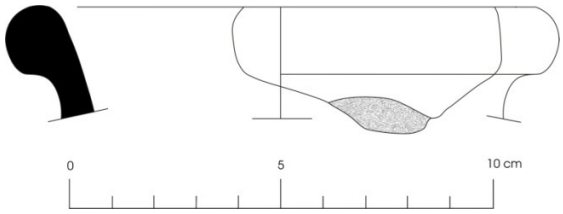

41

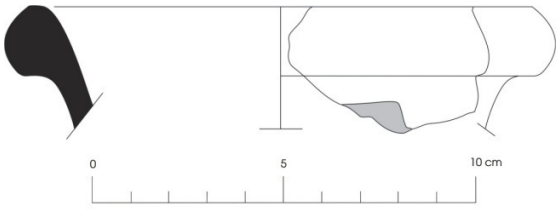

42

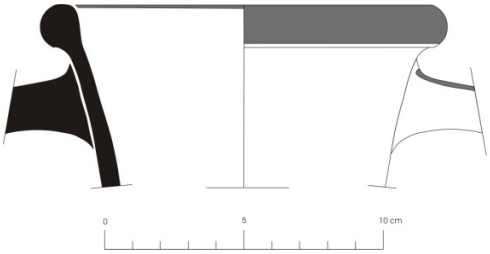

43

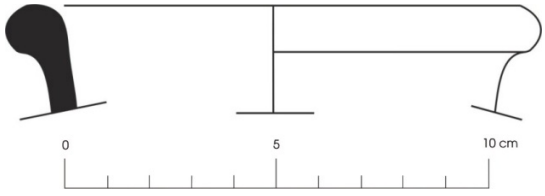

LEVHA 9

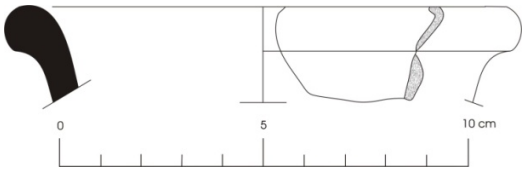
44

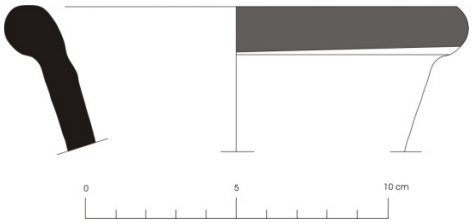
45

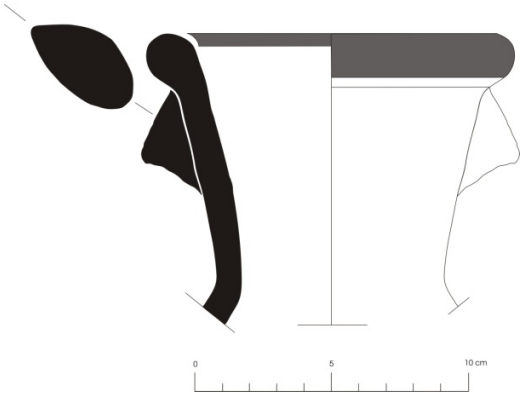
46

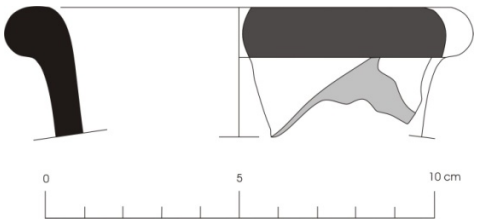
47

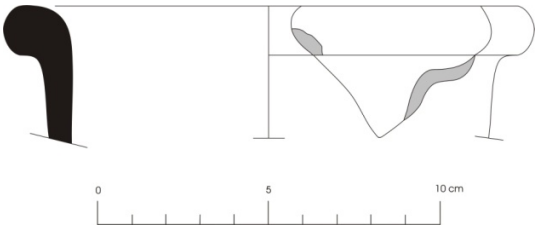
48

49

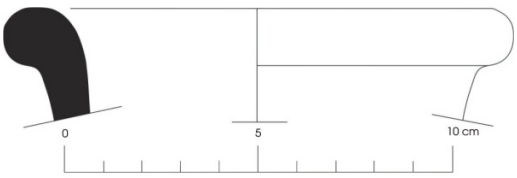
50

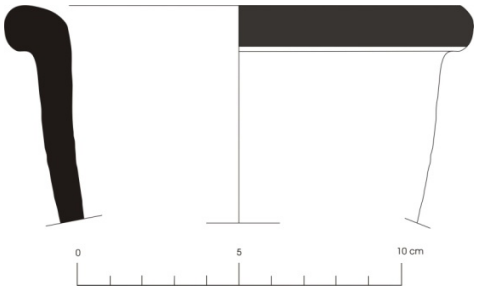

LEVHA 10

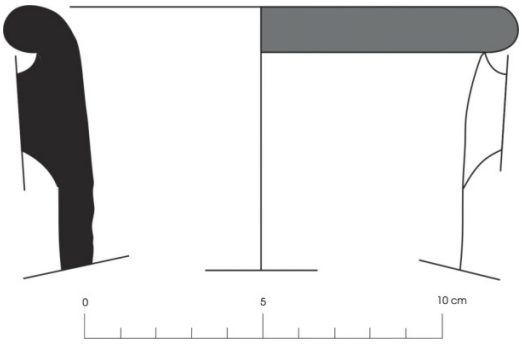
51

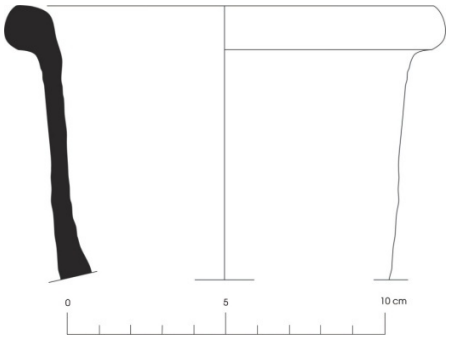
52

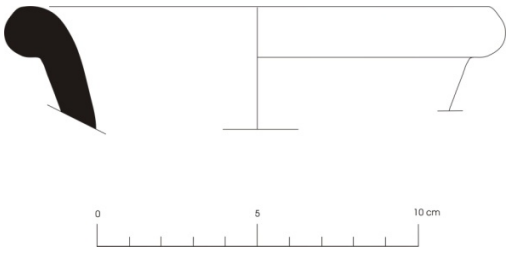
53

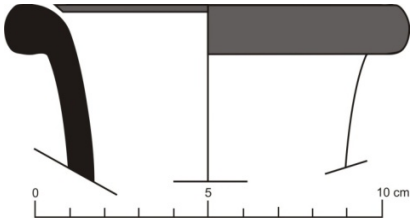
54

55

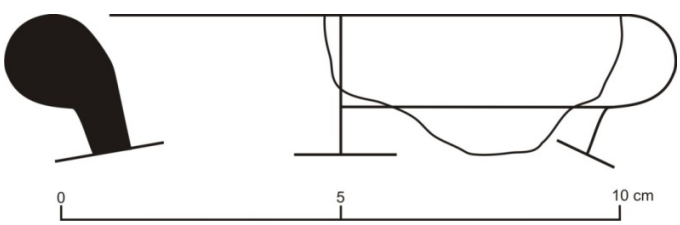
56

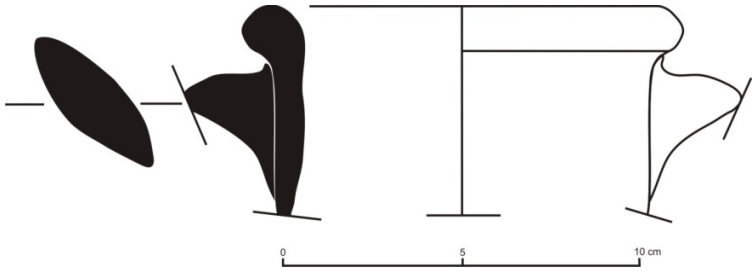
LEVHA 11

57

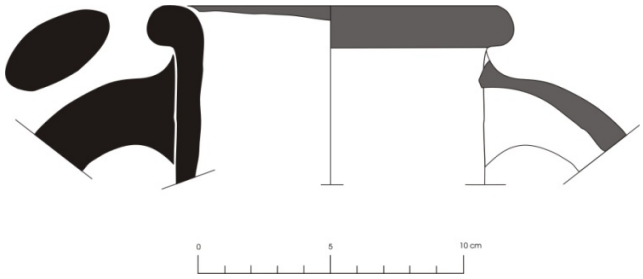

58

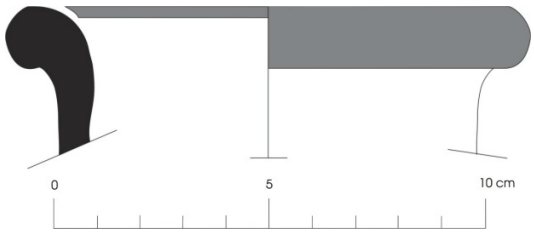

59

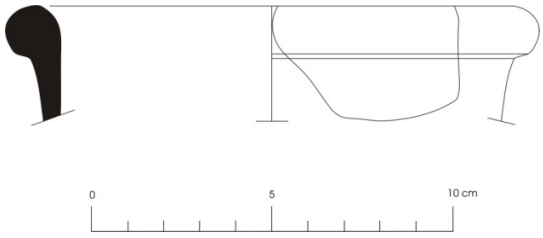
60

LEVHA 12

61

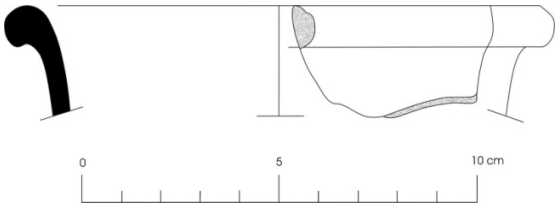

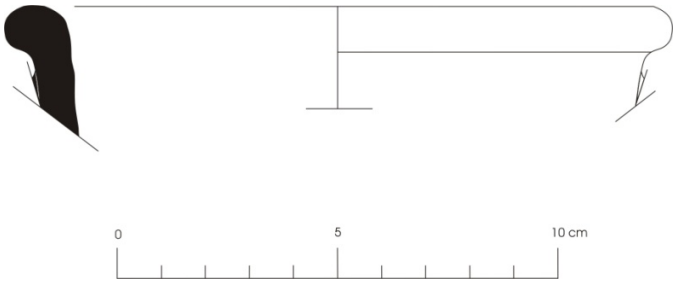
62

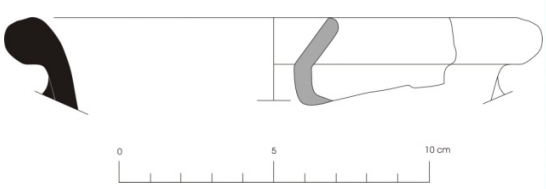
63

64

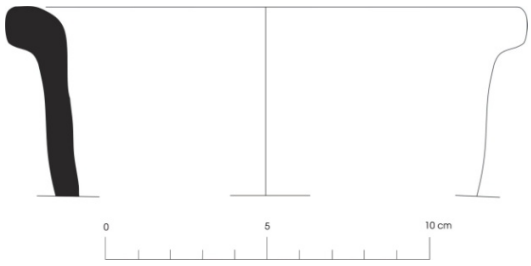
65

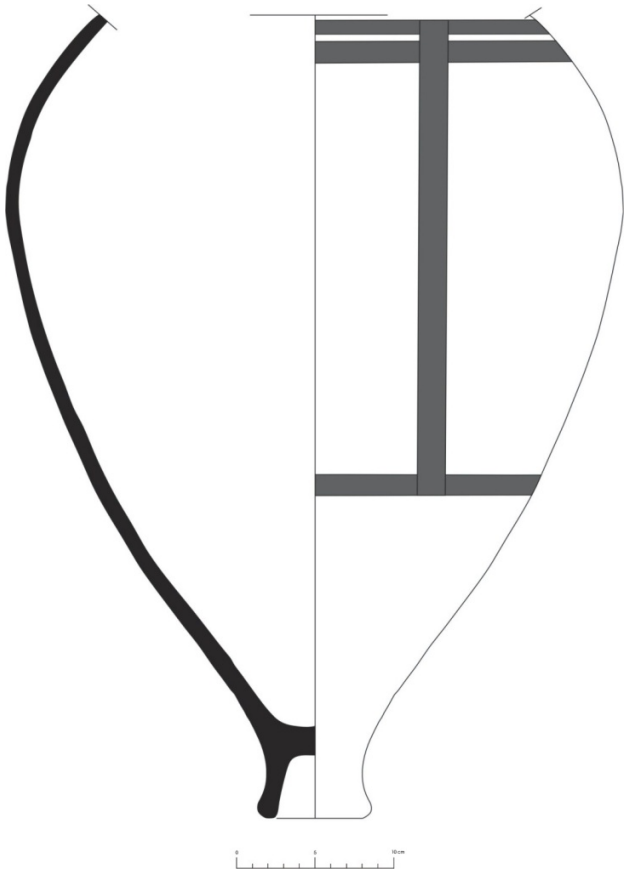
LEVHA 13

66

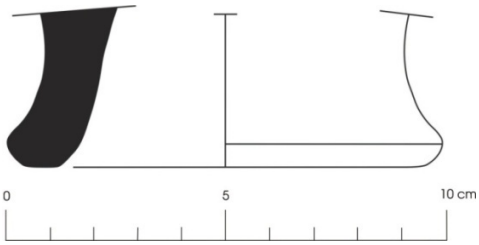

67

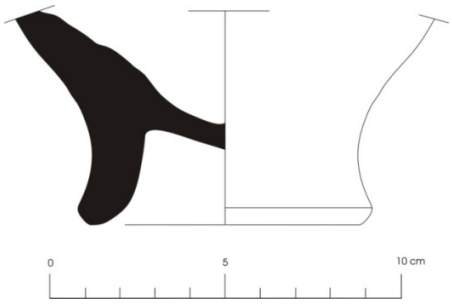
LEVHA 14

68

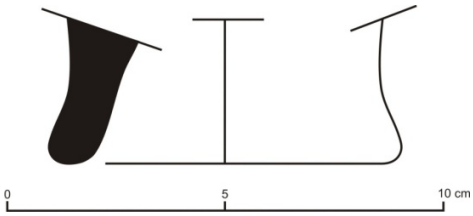

69

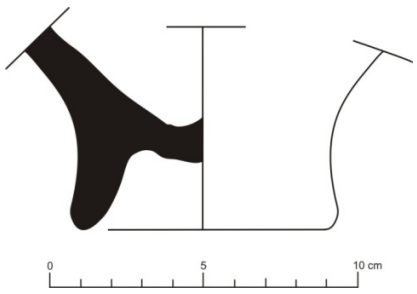

70

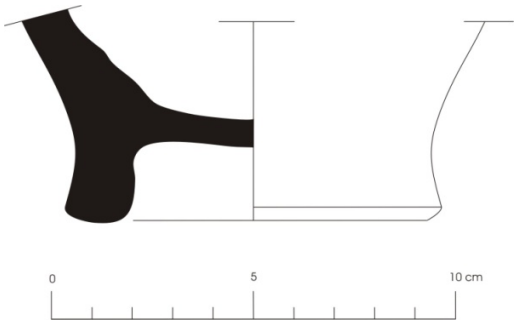
71

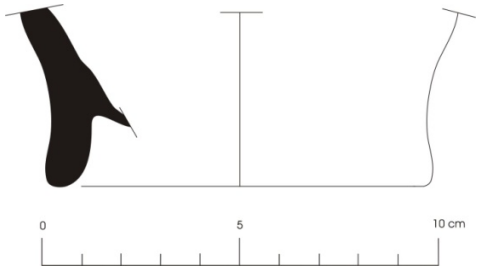

LEVHA 15

72

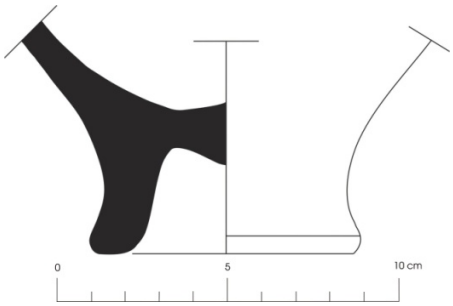

73

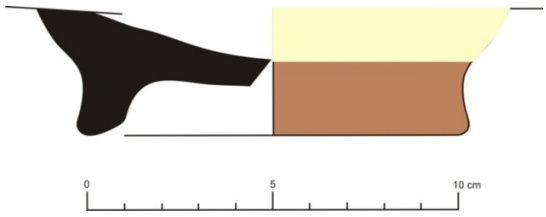

74

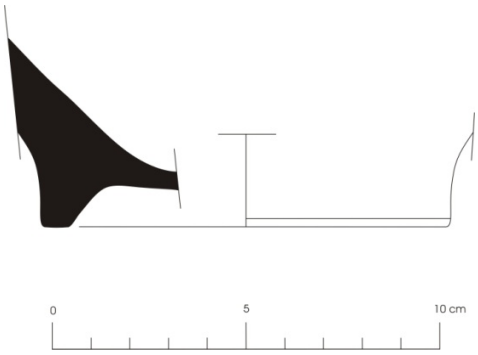
LEVHA 16

1

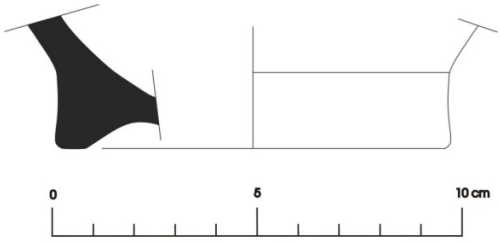

2

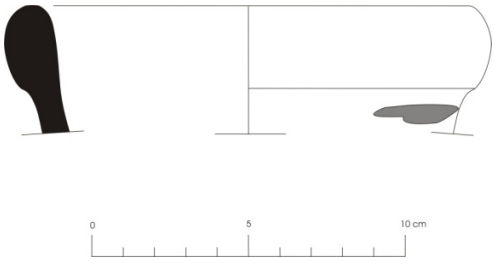

3

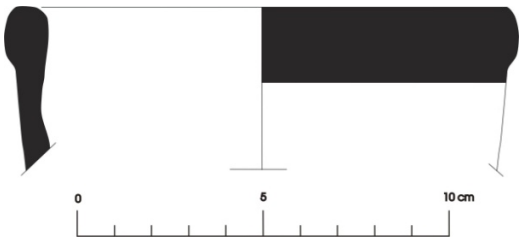
4

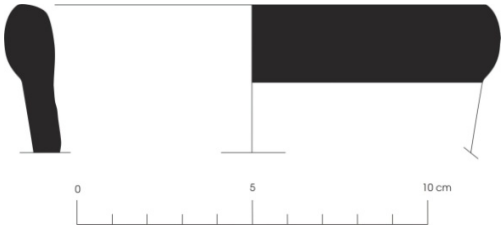

LEVHA 17

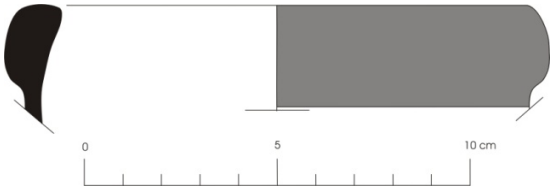
5

6

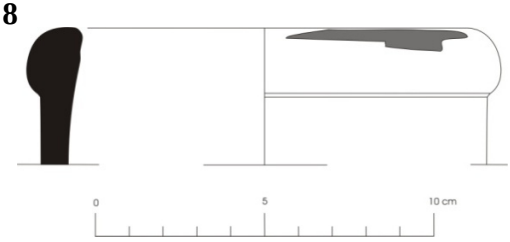

7

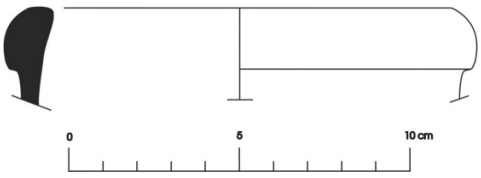

8

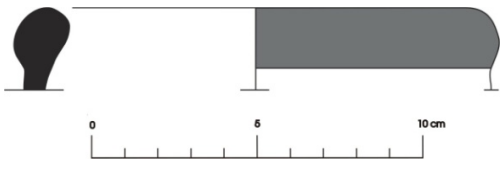

9

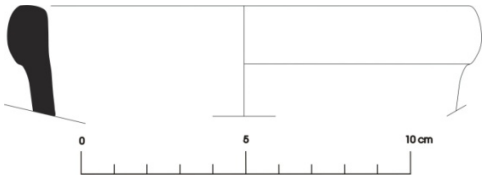
10

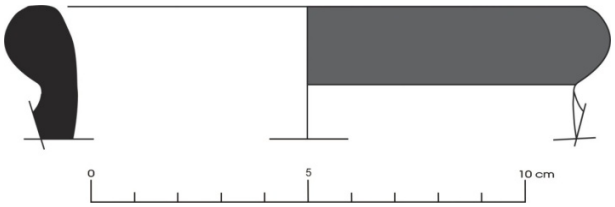

LEVHA 18

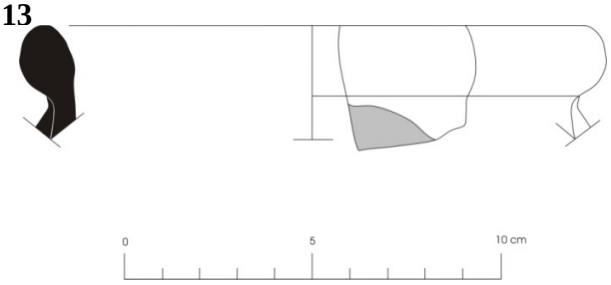
11

12

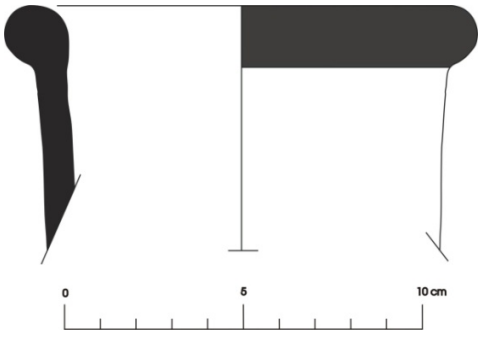

13

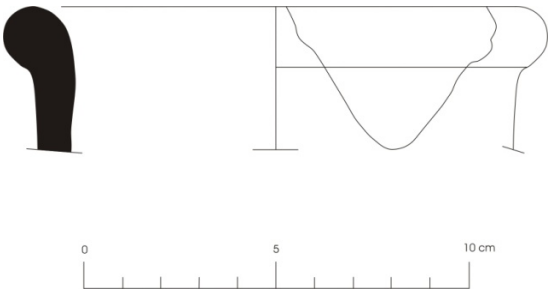

14

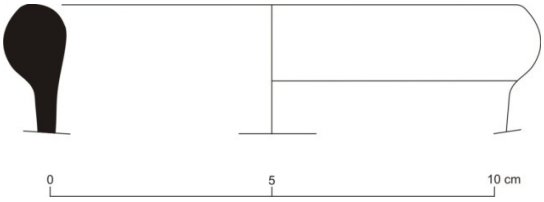
15

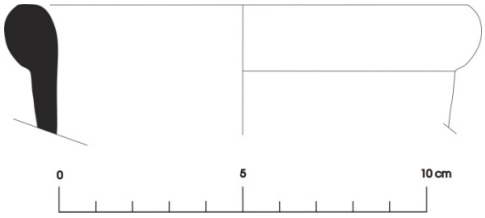

LEVHA 19

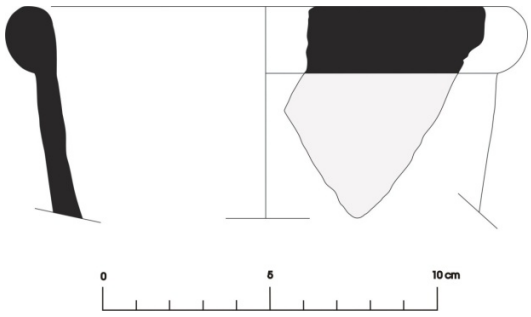
16

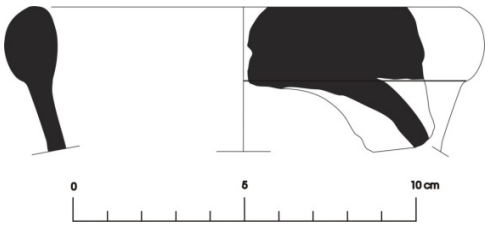
17

18

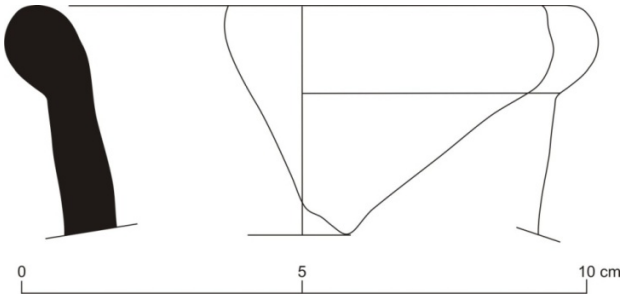

19

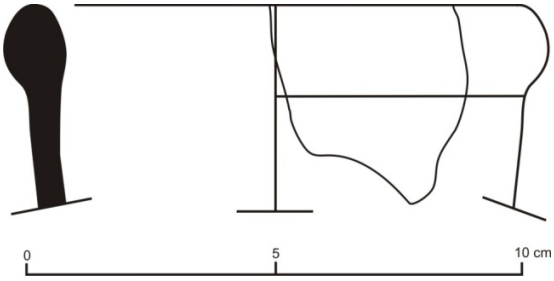
20

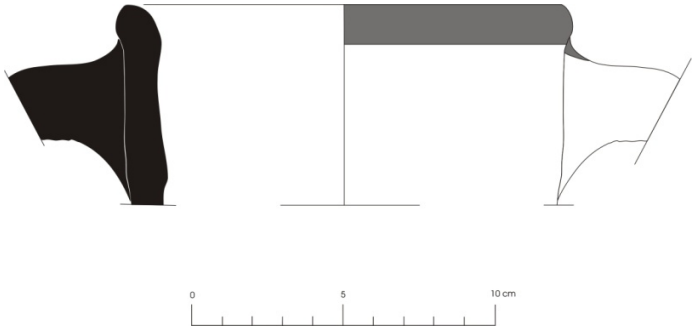
LEVHA 20

21

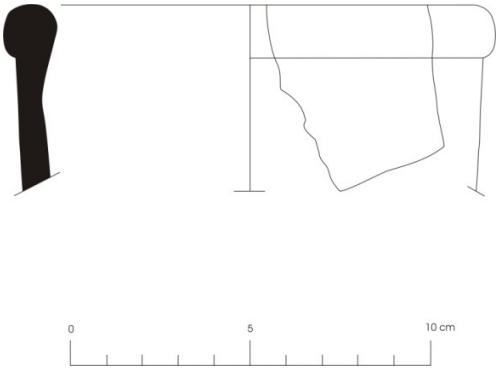

22

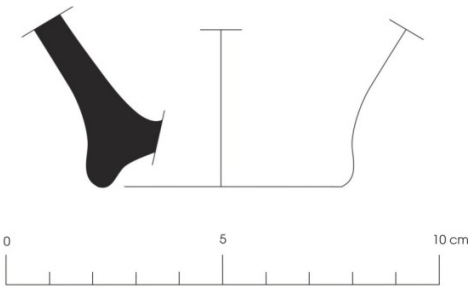

23

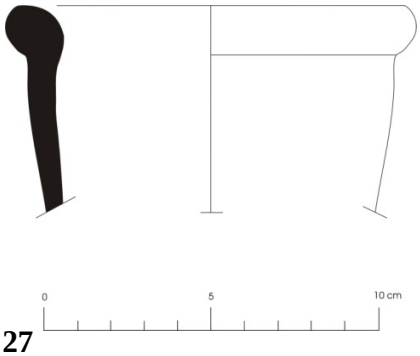

24

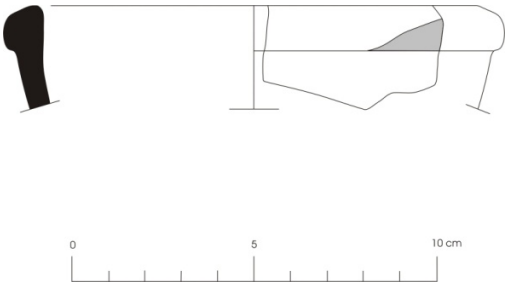

LEVHA 21

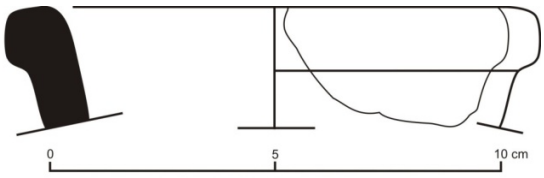
25

26

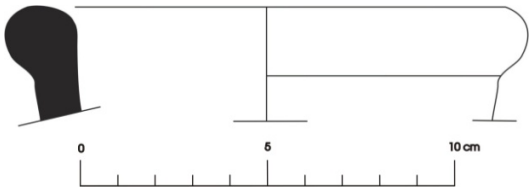

27

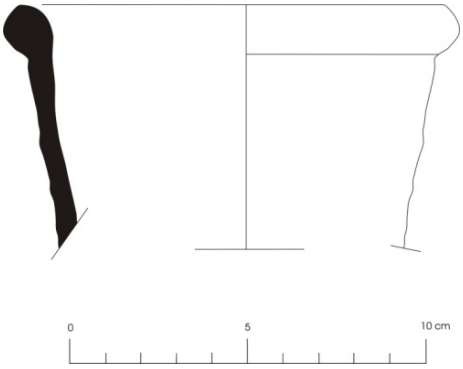

28

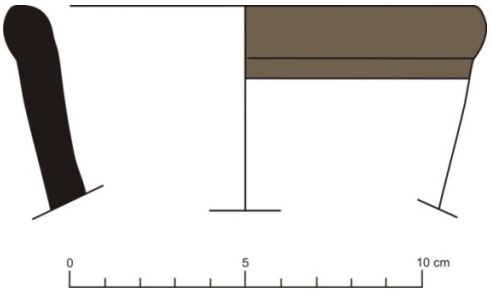
29

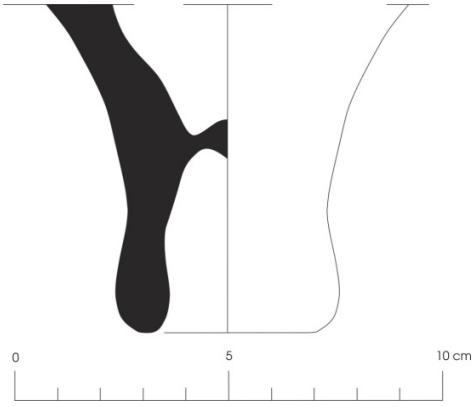
LEVHA 22

30

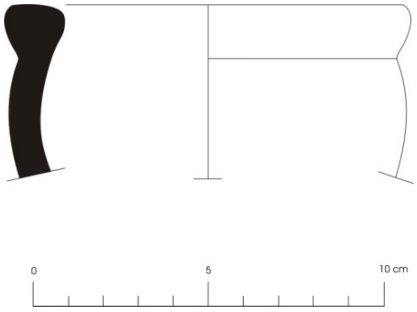

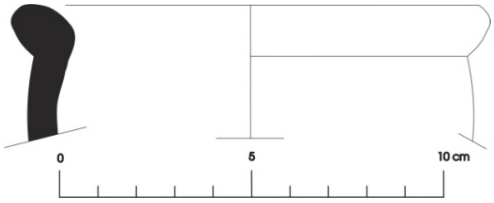
31

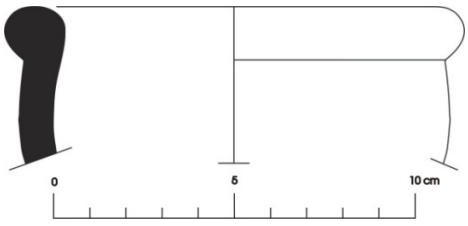
32

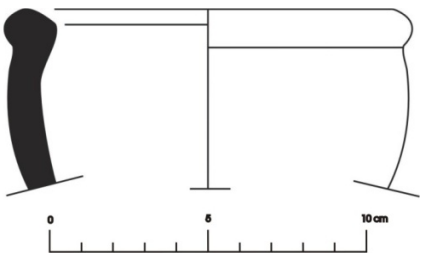
33

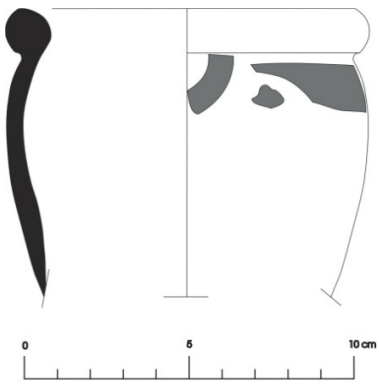
34

35

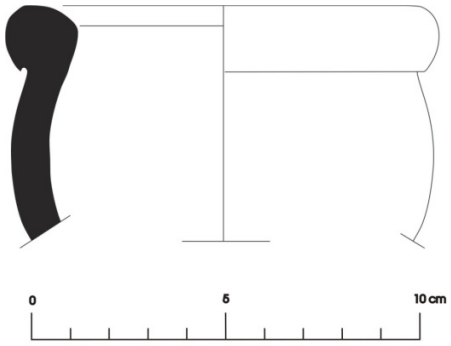

36

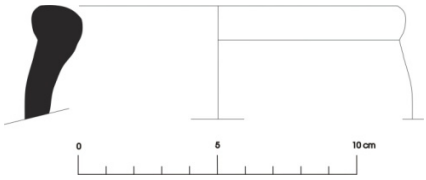

LEVHA 23

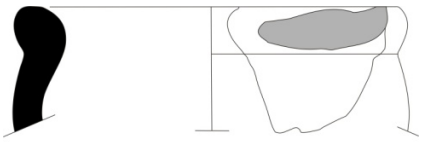
37

38

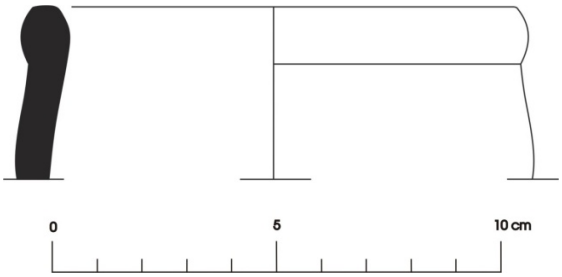

39

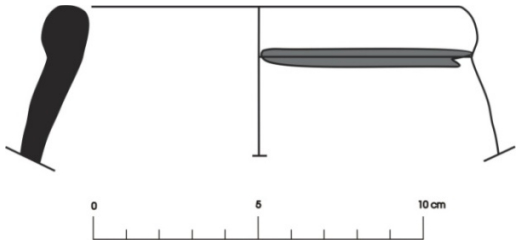

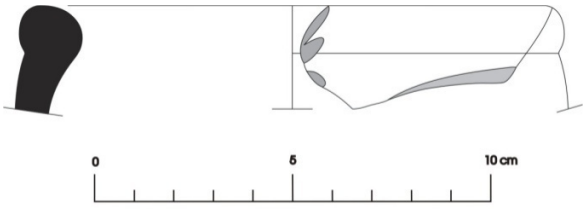
40

41

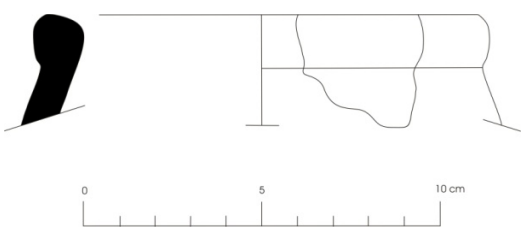

42

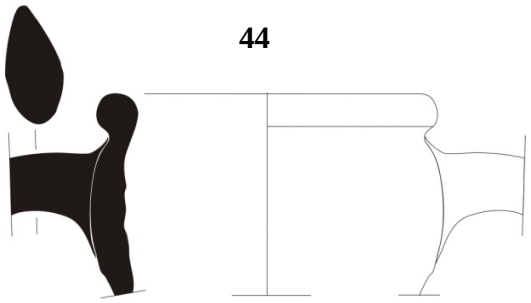
43

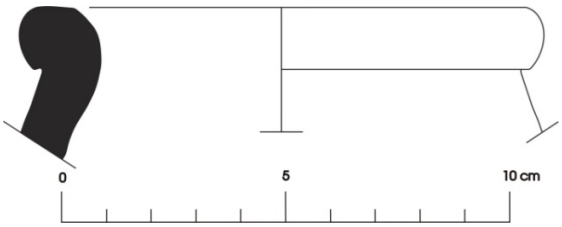
LEVHA 24

44

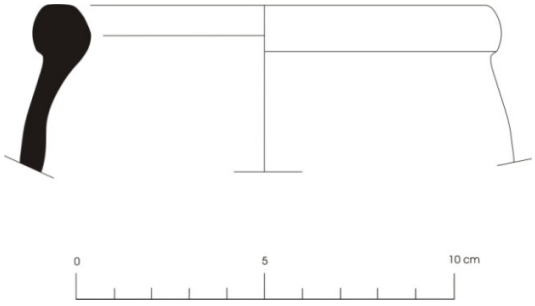

45

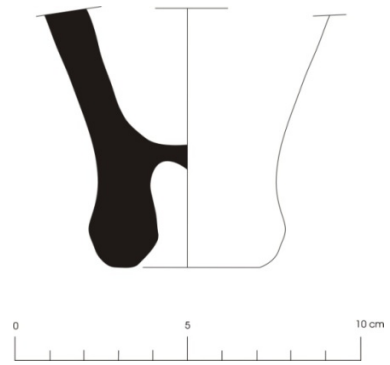

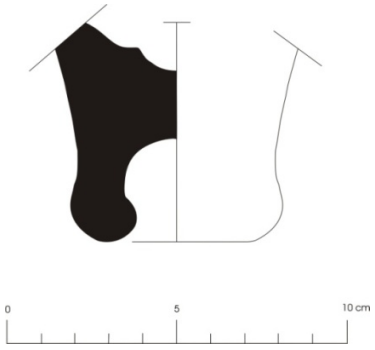
46

48

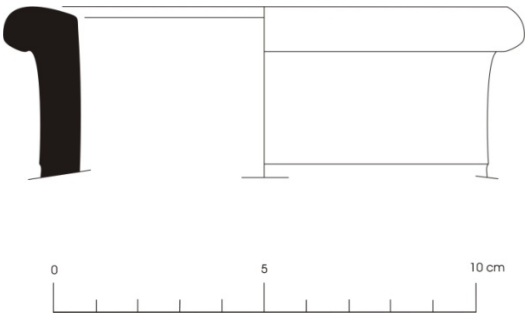

48

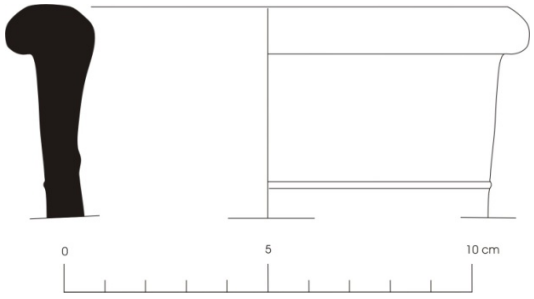

LEVHA 25

1

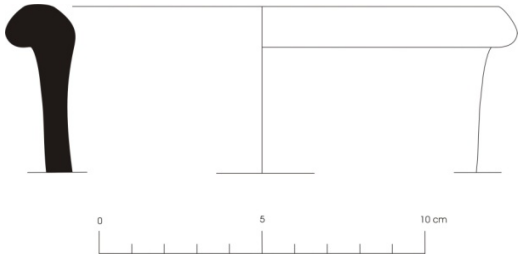

2

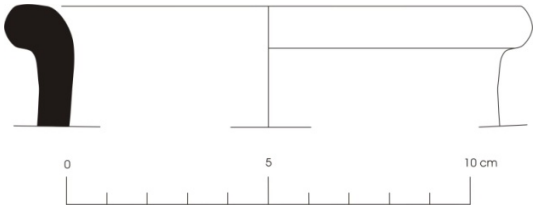

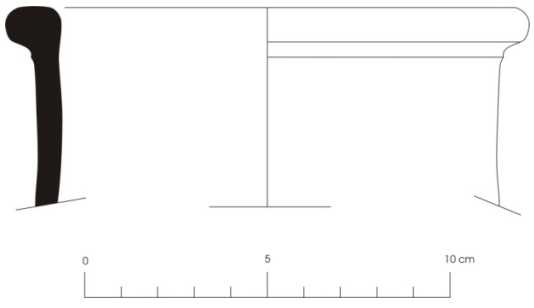
3

4

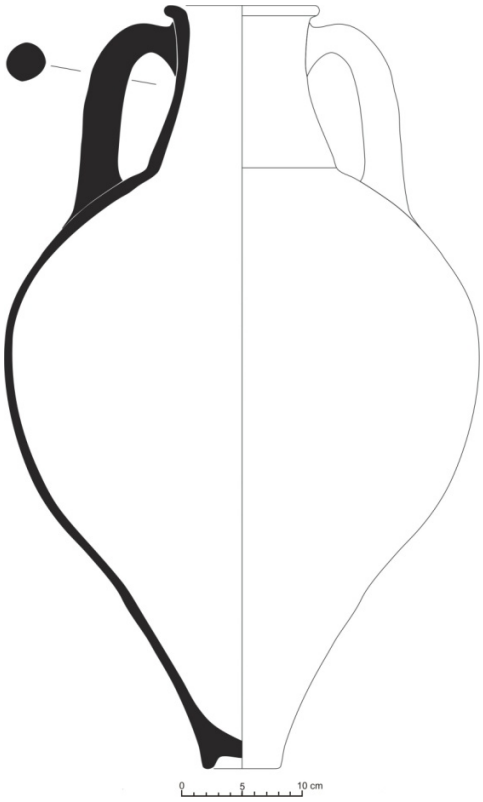
5

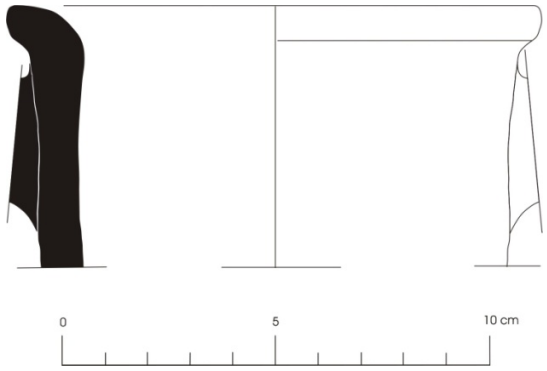

LEVHA 26

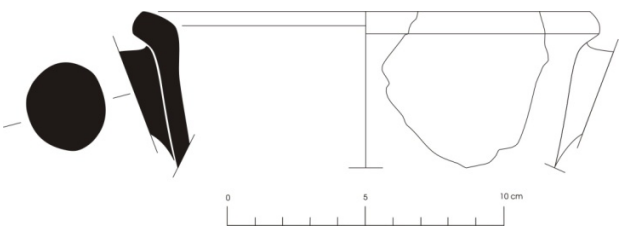
6

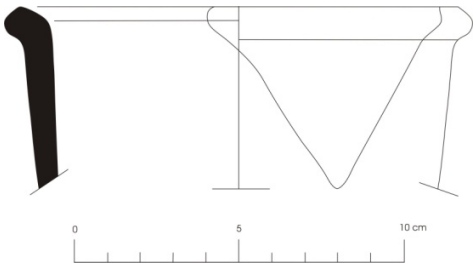
7

8

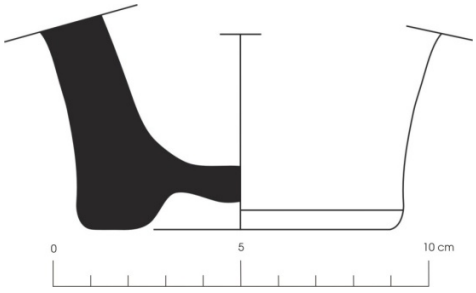

9

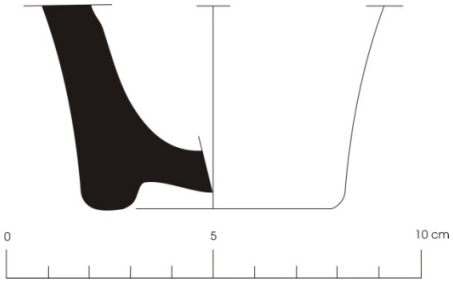

10

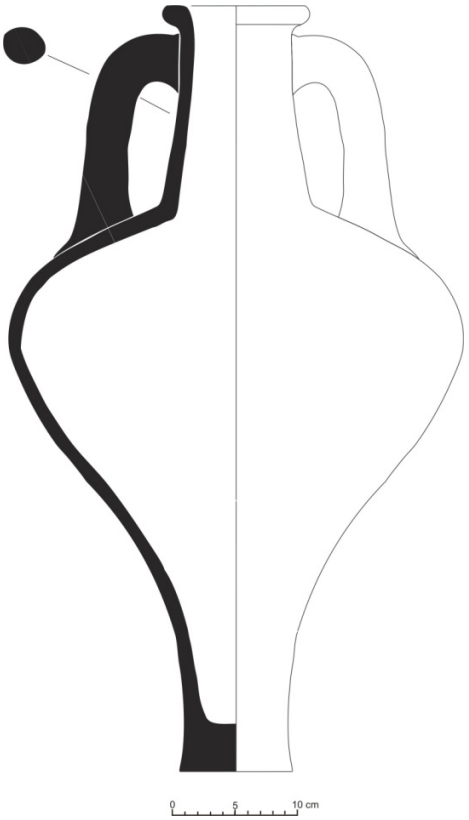

11

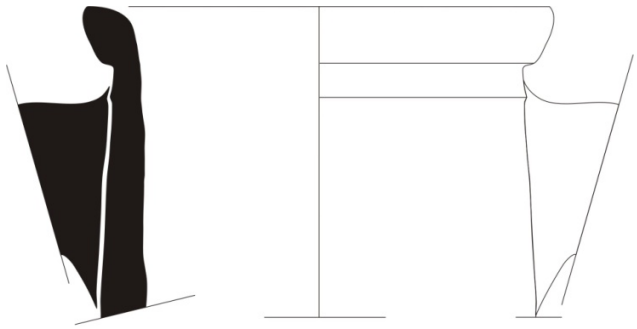

LEVHA 27

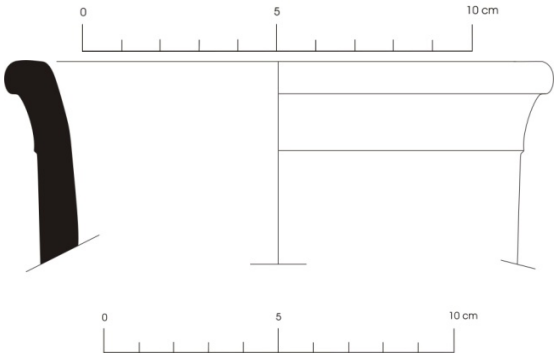
12

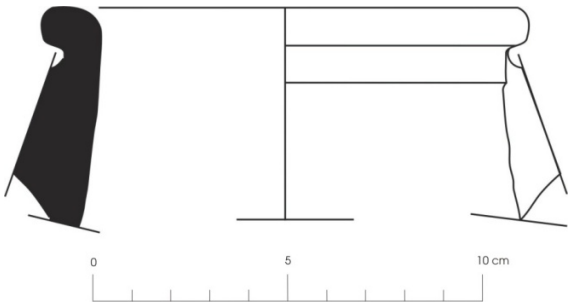
13

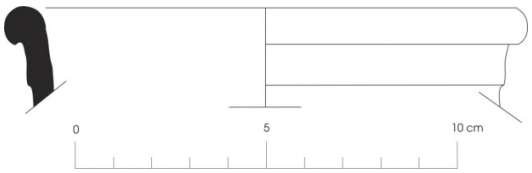
14

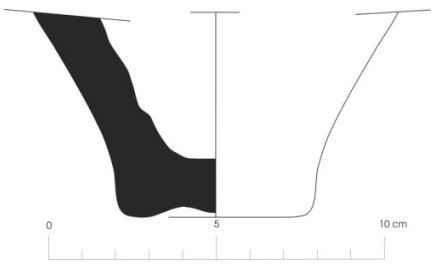
15

16

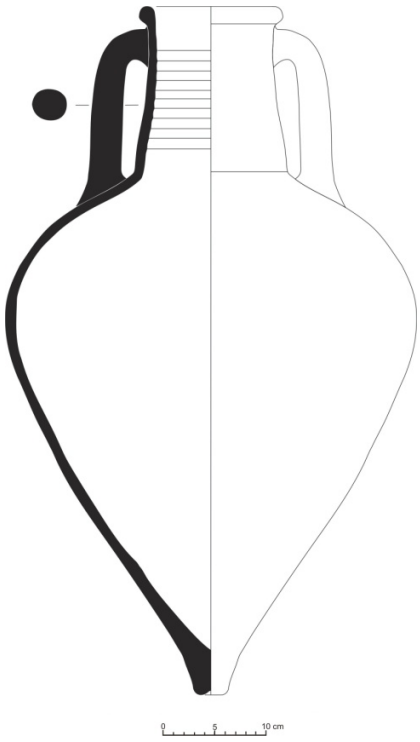

17

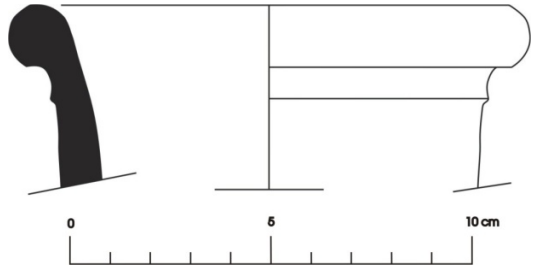

LEVHA 28

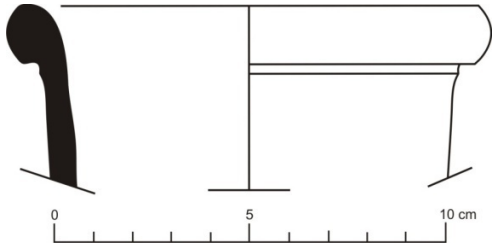
18

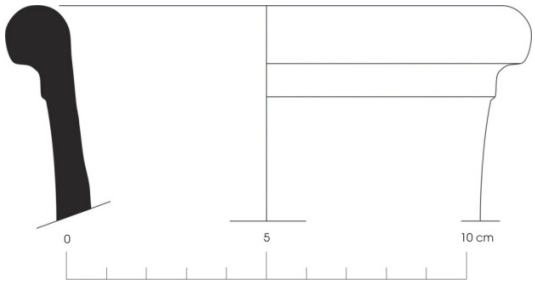
19

20

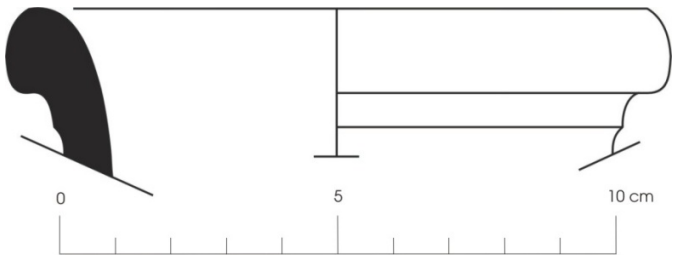

21

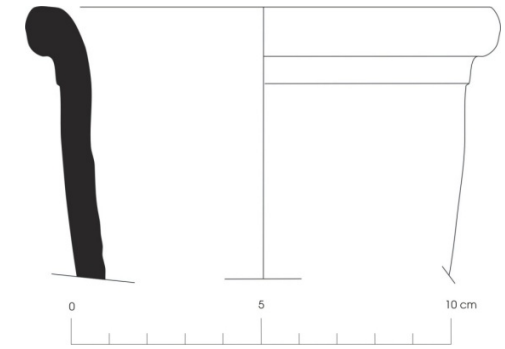

22

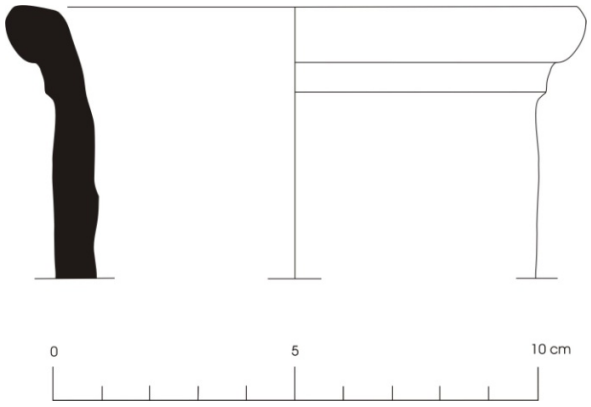
LEVHA 29

23

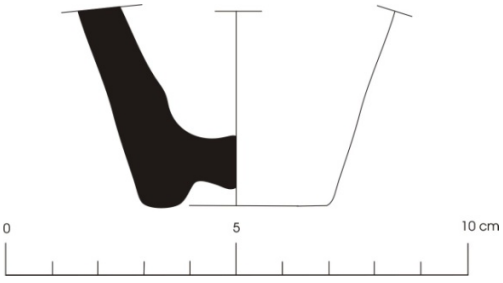

24

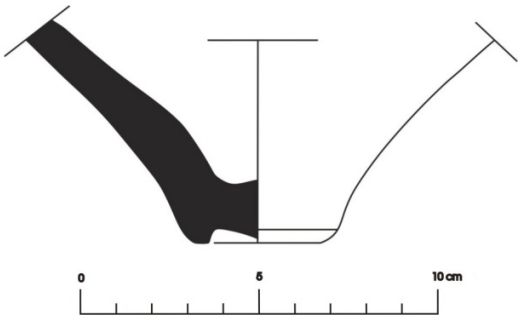
25

LEVHA 30

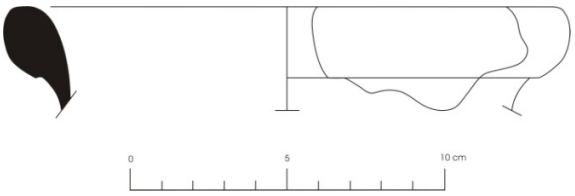
26

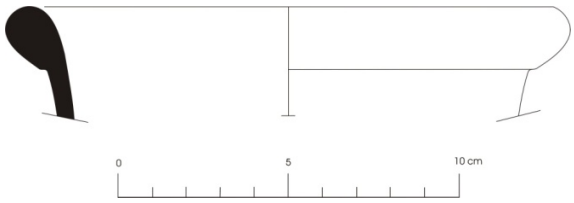

LEVHA 31

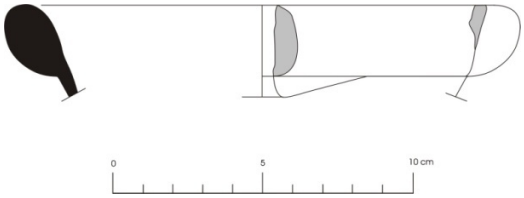
1

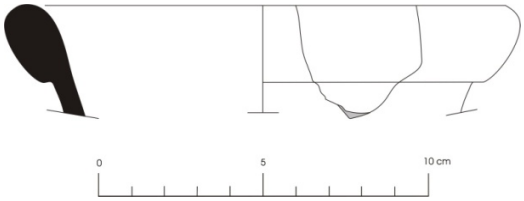
2

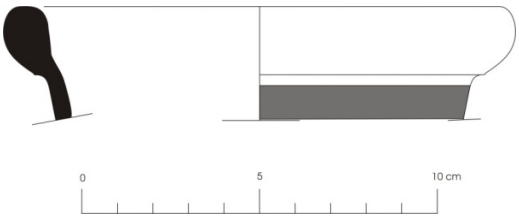
3

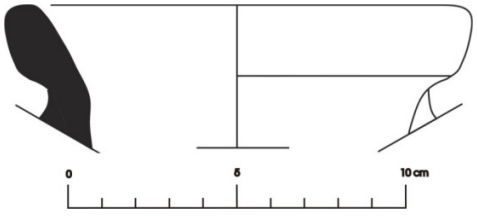
4

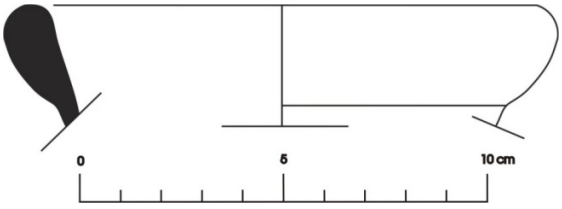
5

6

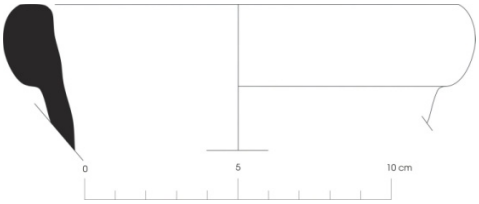

7

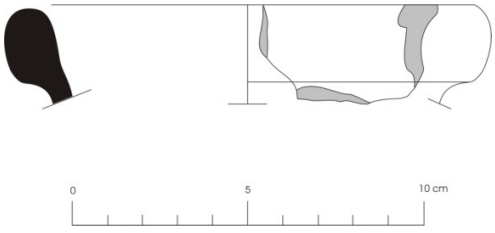

8

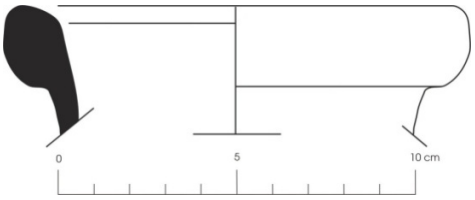

9

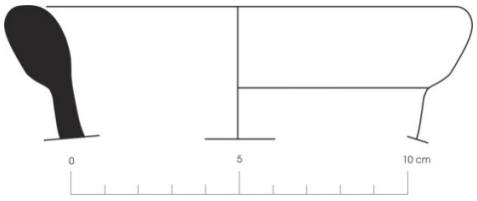

LEVHA 32

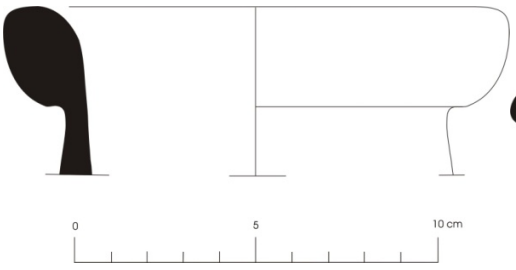
10

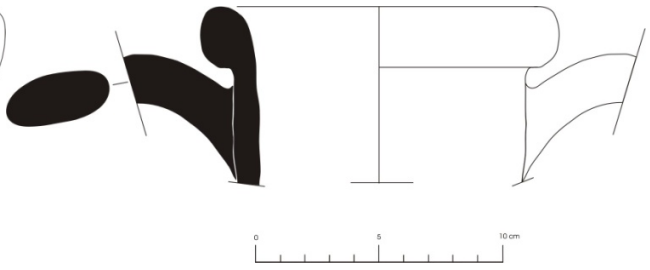
11

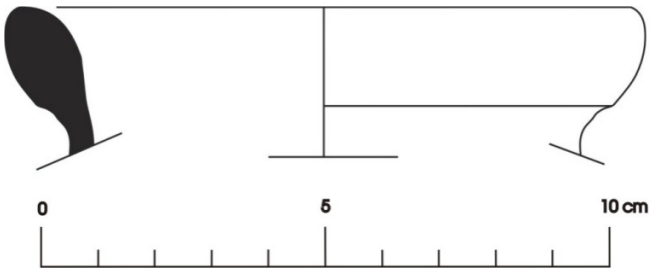
12

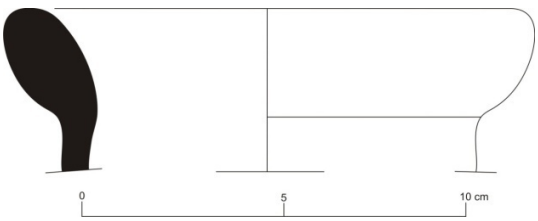
13

14

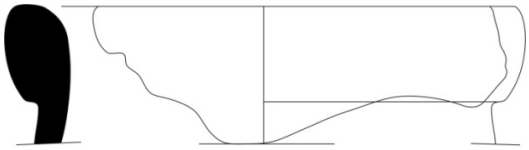
15

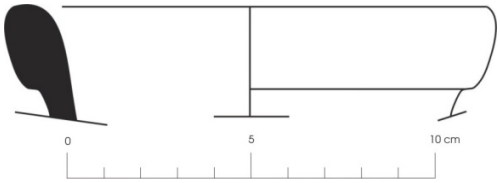

LEVHA 33

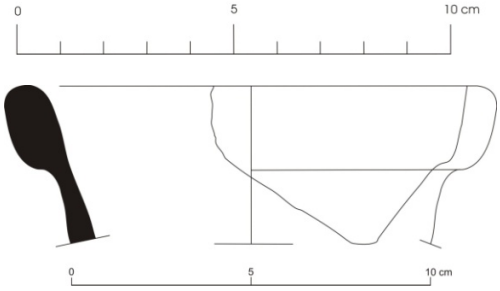
16

17

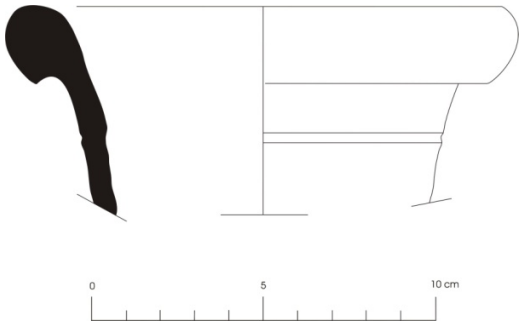
18

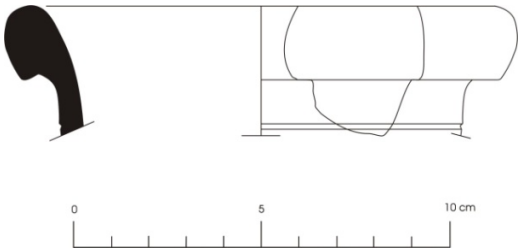

LEVHA 34

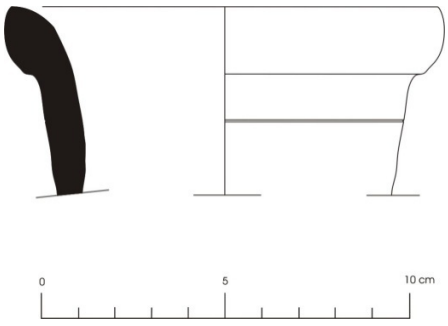
1

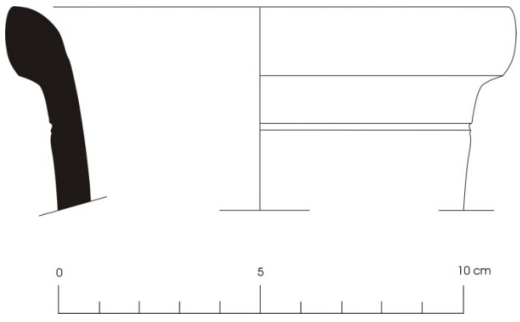
2

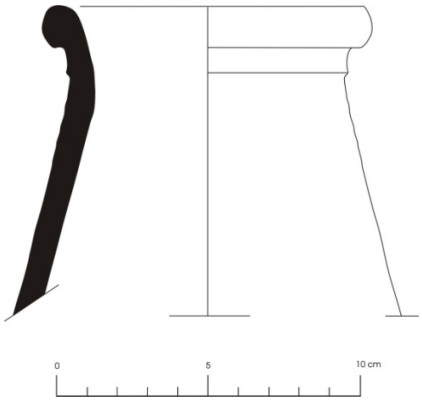
3

4

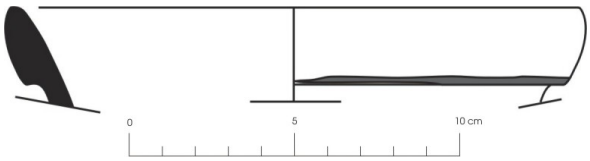

5

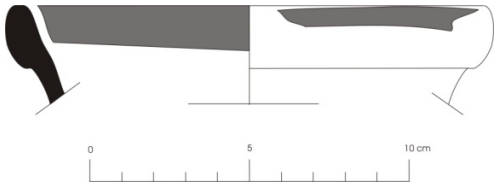

LEVHA 35

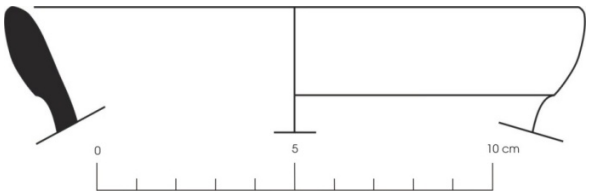
1

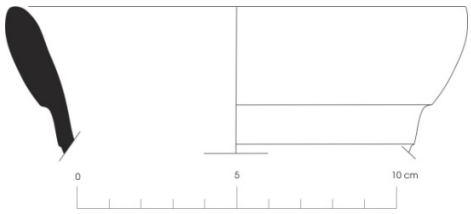
2

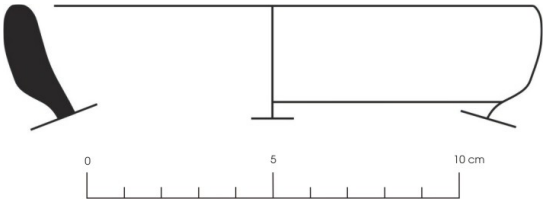
3

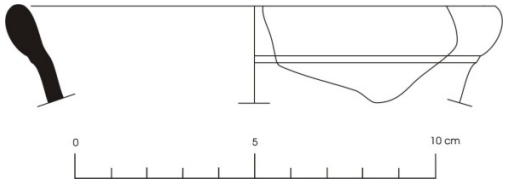
4

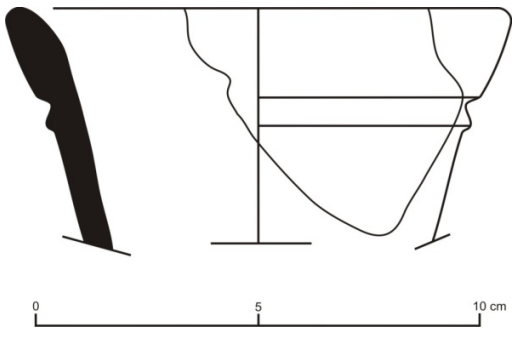
5

6

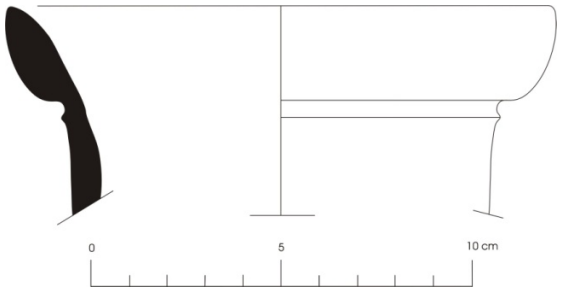
7

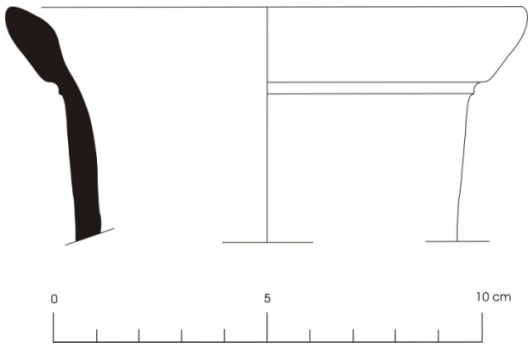
LEVHA 36

8

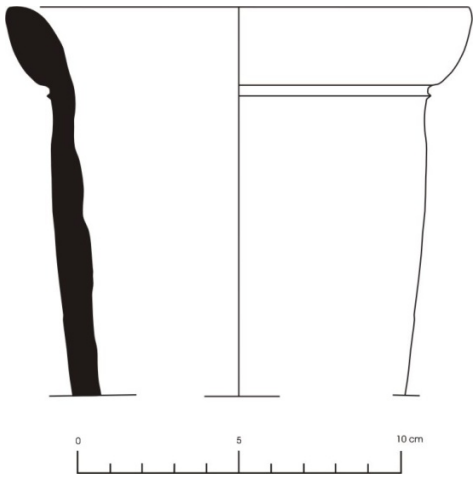

9

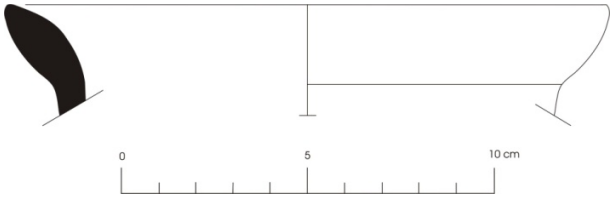

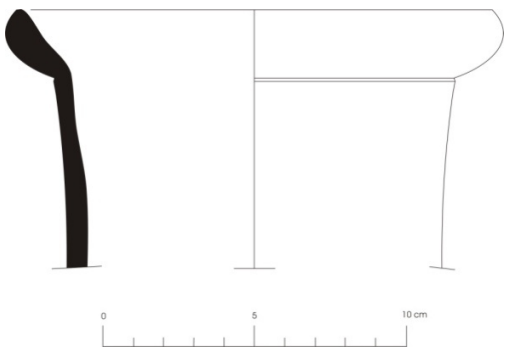
10

11

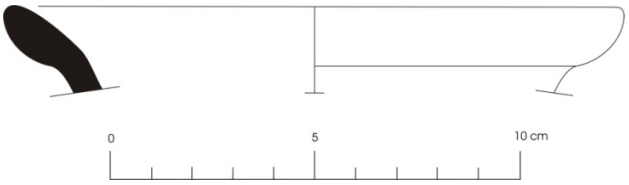

12

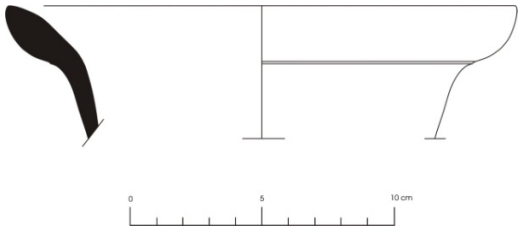

LEVHA 37

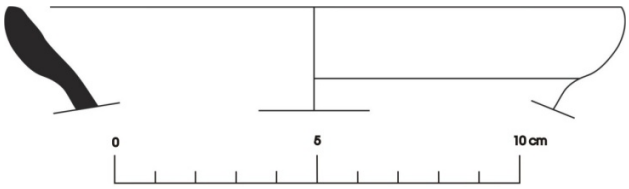
13

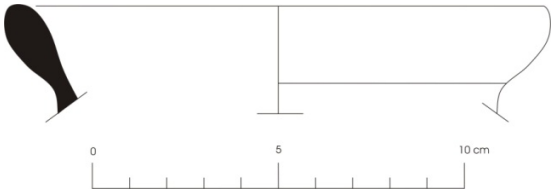
14

15

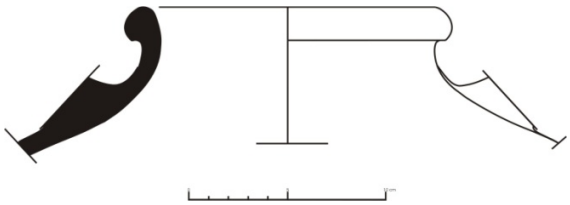

16

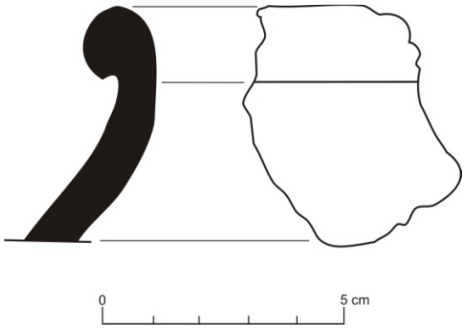
LEVHA 38

1

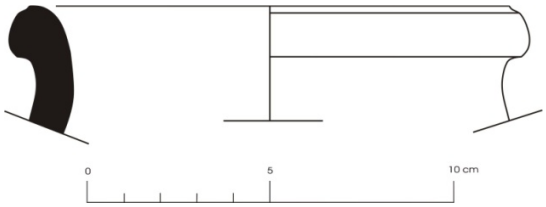

2

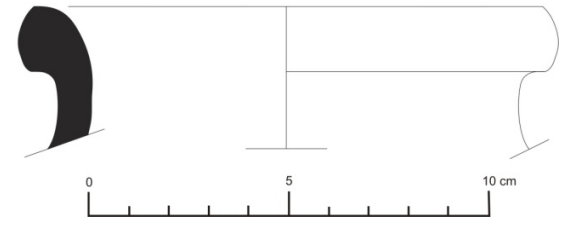

3

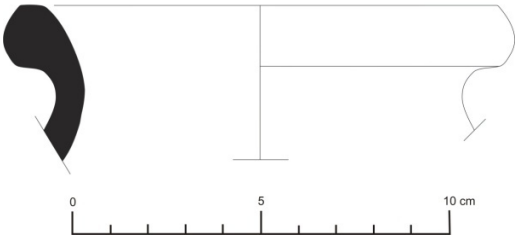
4

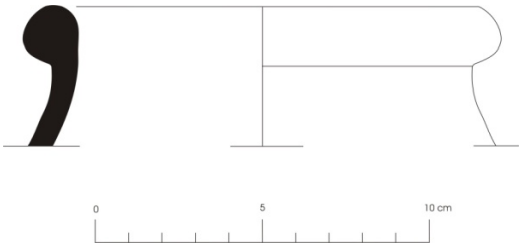
LEVHA 39

5

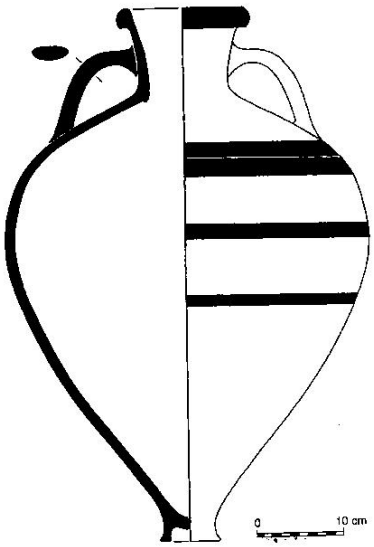
6

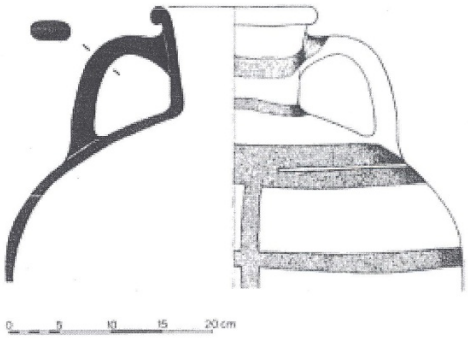
LEVHA 40

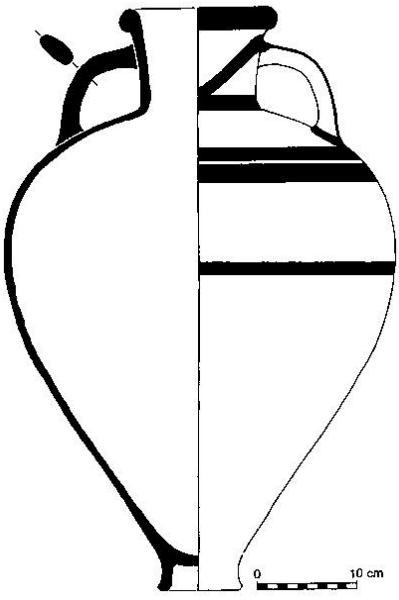
Şek. 1

Şek. 2

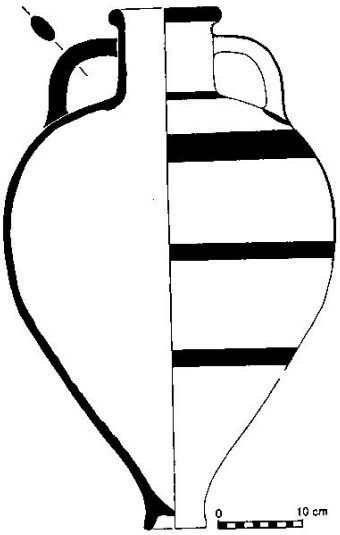

Şek. 3

Şek. 4

LEVHA 41

Şek. 5

Şek. 6

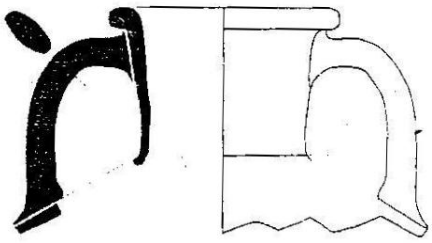
Şek. 7

Şek. 8

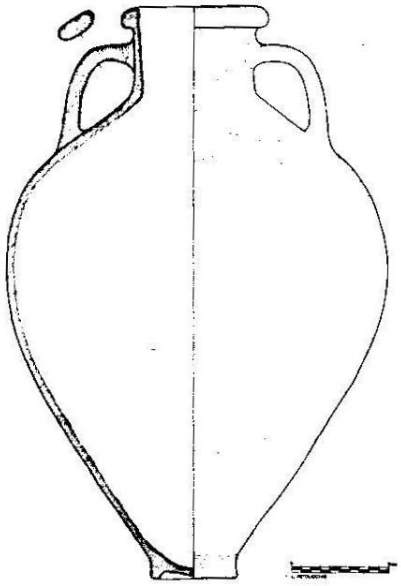

Şek. 9

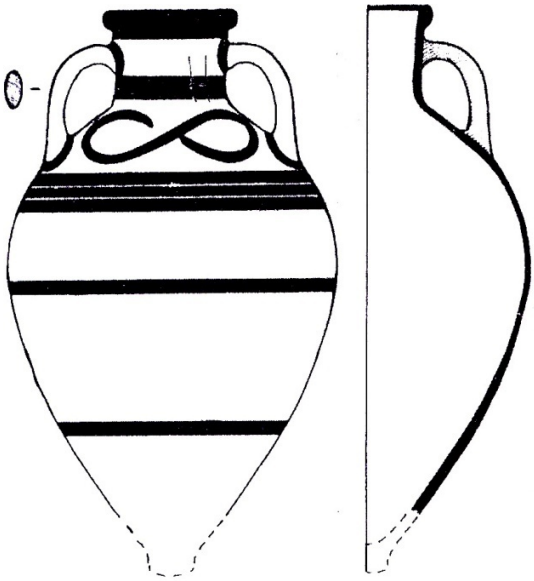

Şek. 10

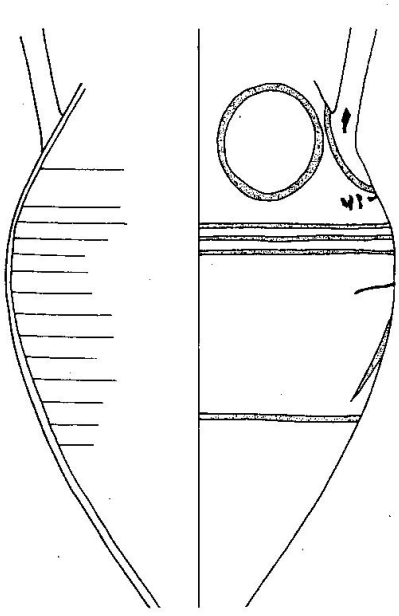
LEVHA 42

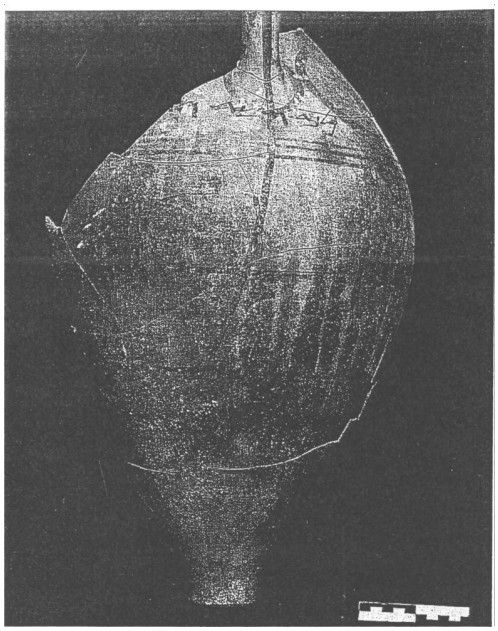

Şek. 11

Şek. 12

Şek. 13

LEVHA 43

/Şek. 14

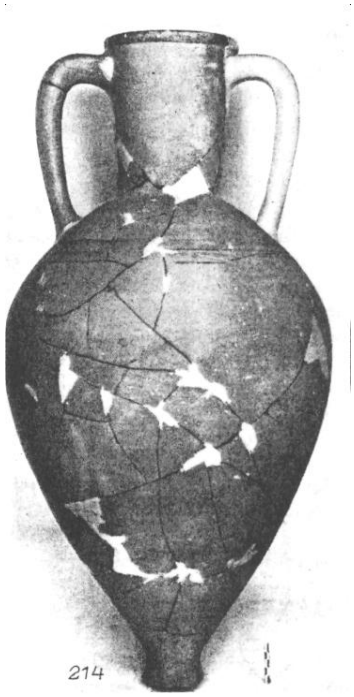
Şek. 15

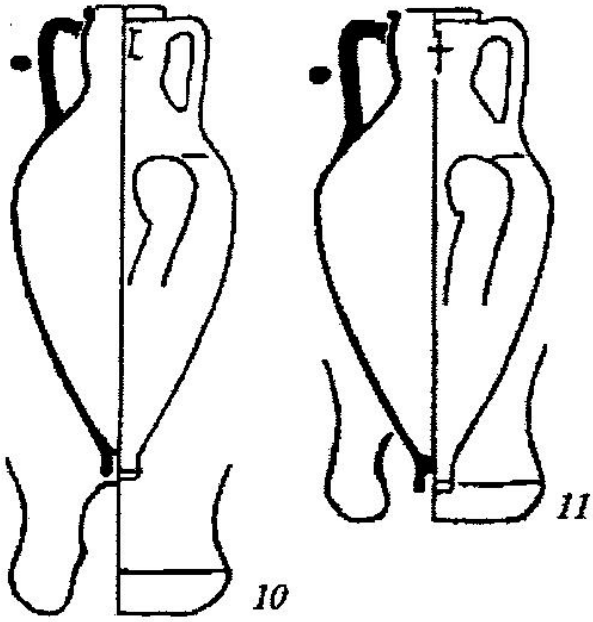

Şek. 16

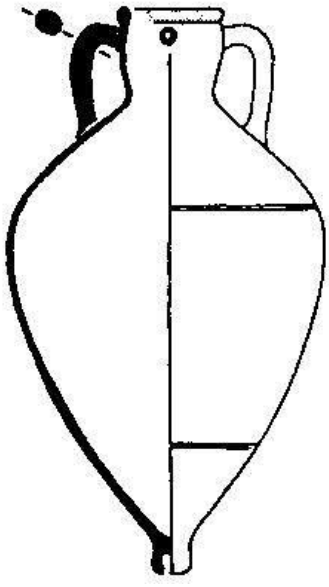
LEVHA 44

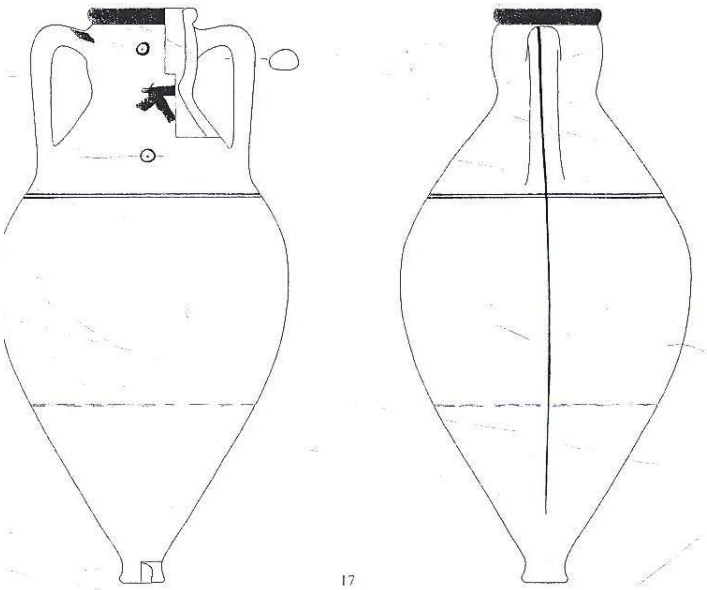
Şek. 17

Şek. 18

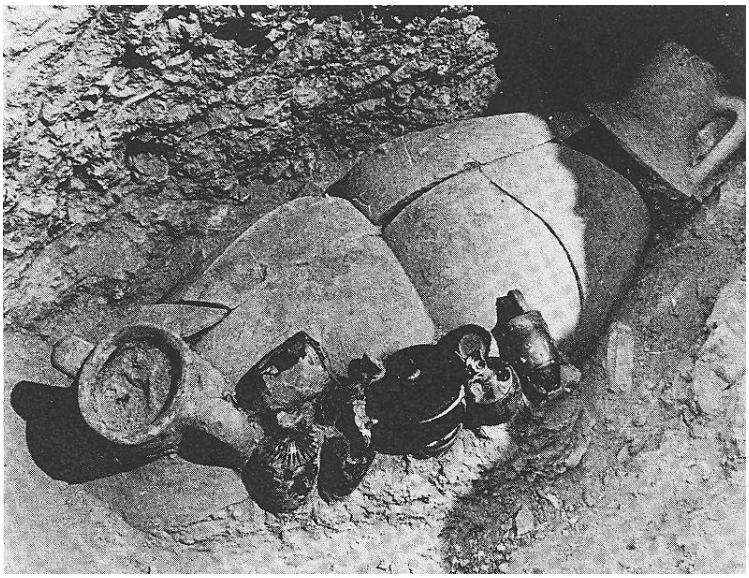

Şek. 19

Şek. 20

LEVHA 45

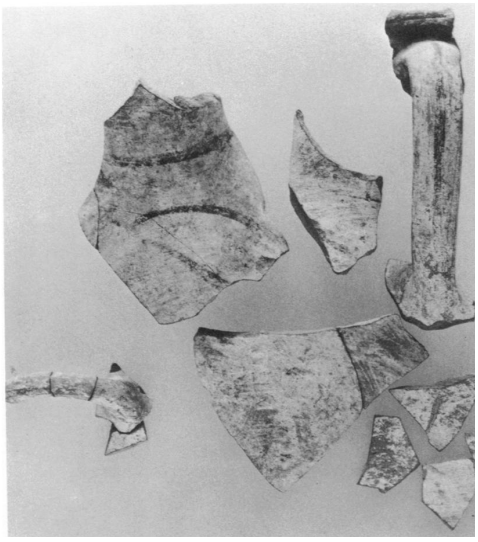
Şek. 21

a

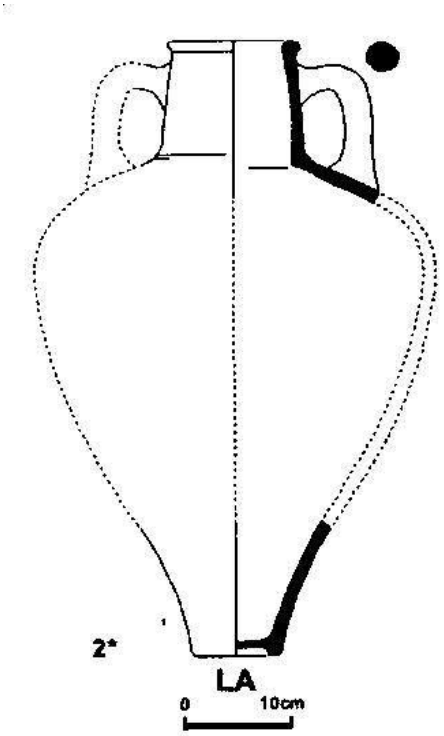

b

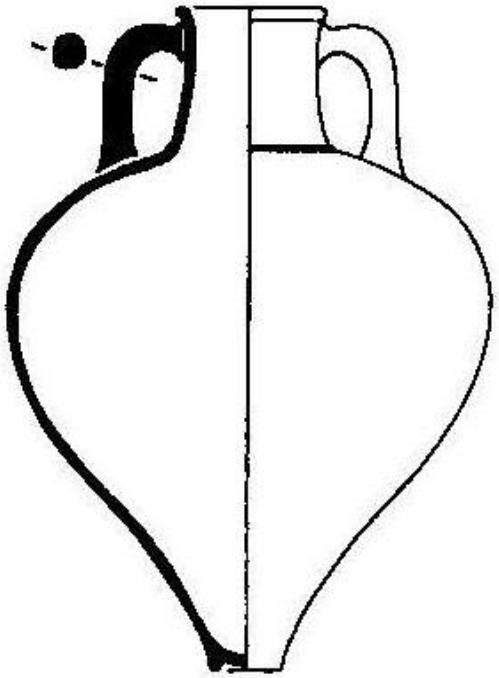

c

LEVHA 46

Şek.23

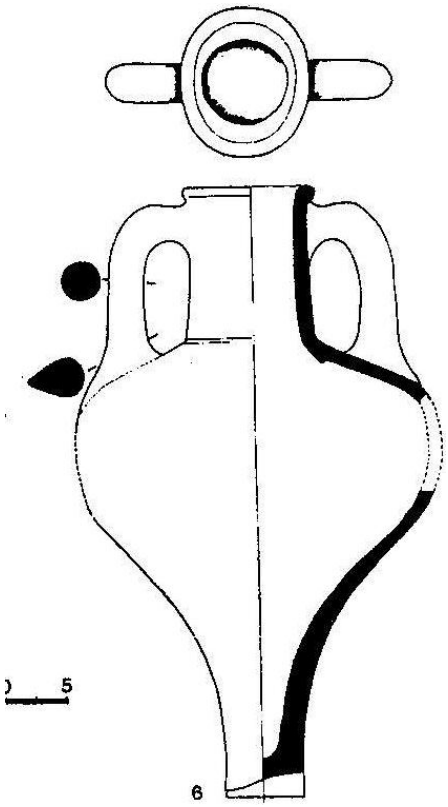

Şek. 24

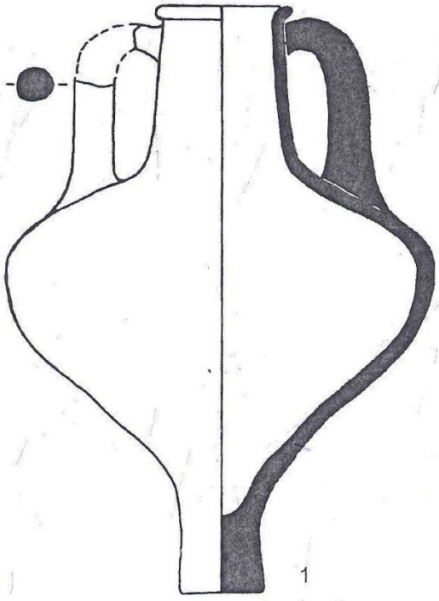

Şek. 25

LEVHA 47

Şek. 26

Şek. 27

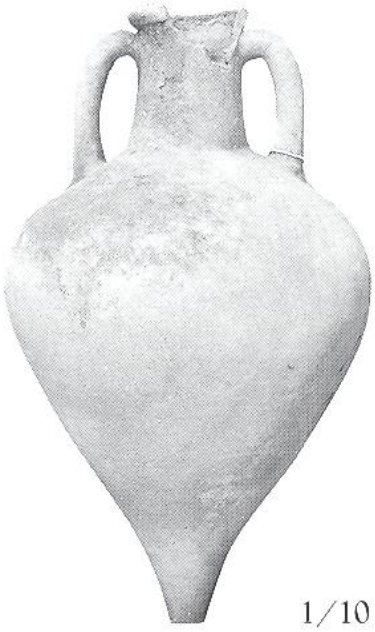

Şek. 28

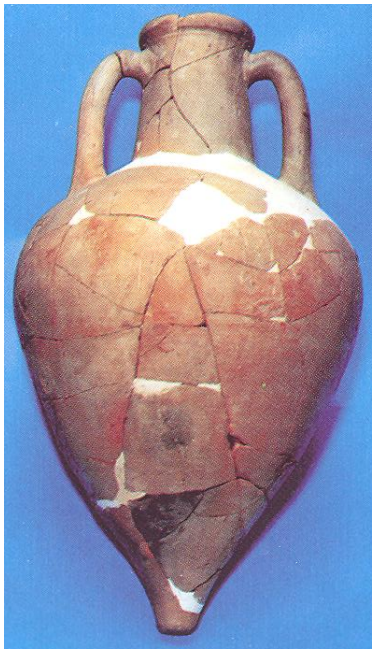

Şek. 29

LEVHA 48

Şek. 30

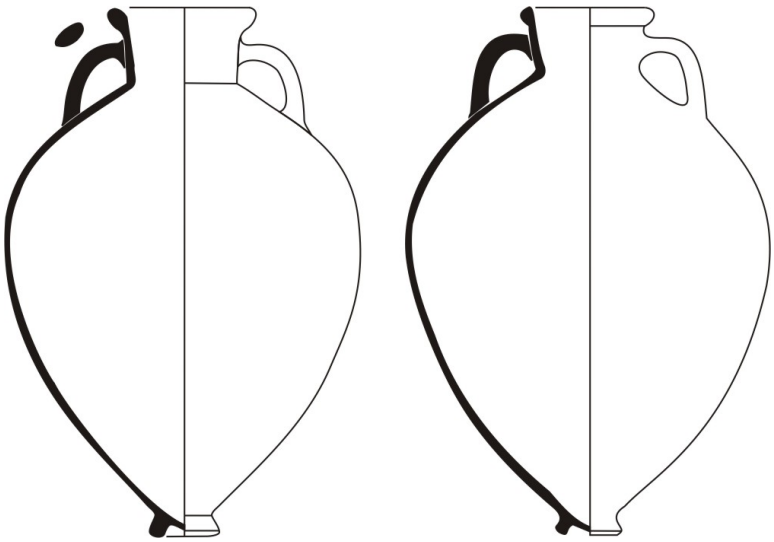

Şek. 31

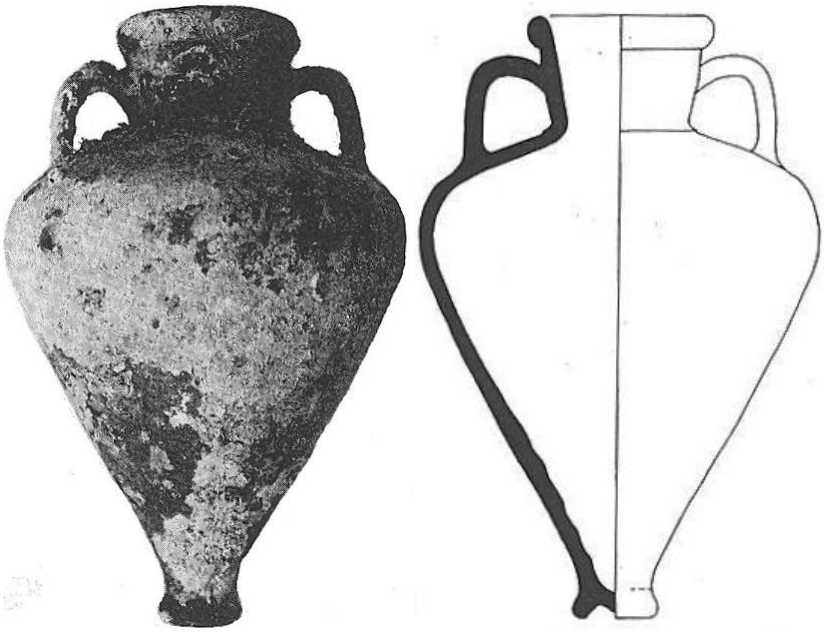

Şek. 32

LEVHA 49

Şek. 33

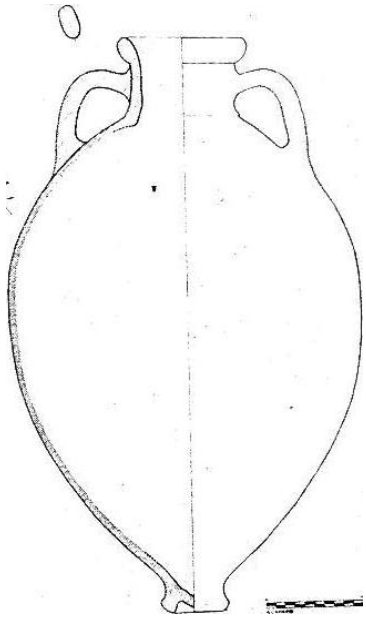

Şek. 34

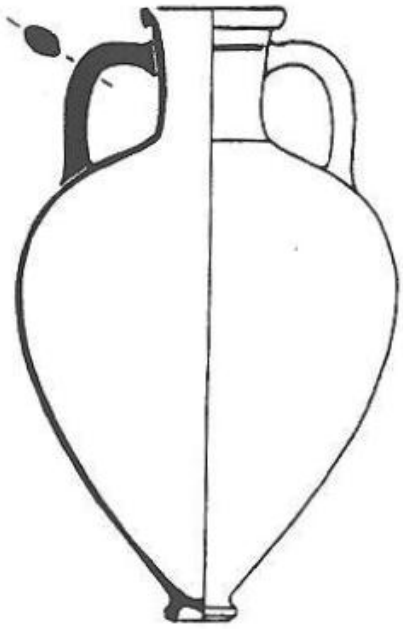
LEVHA 50

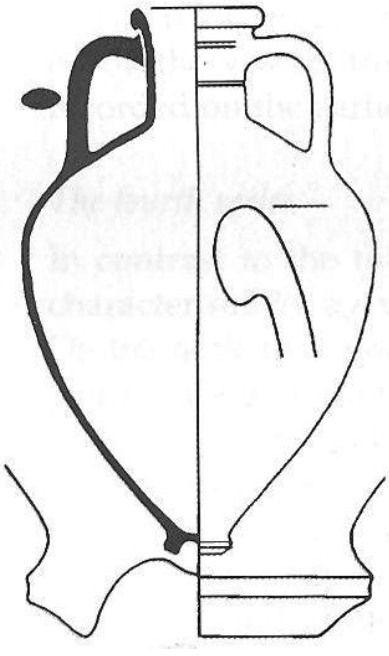
Şek. 35

Şek. 36

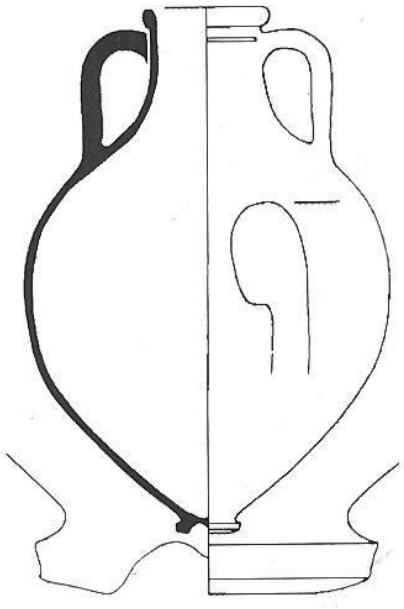

Şek. 37

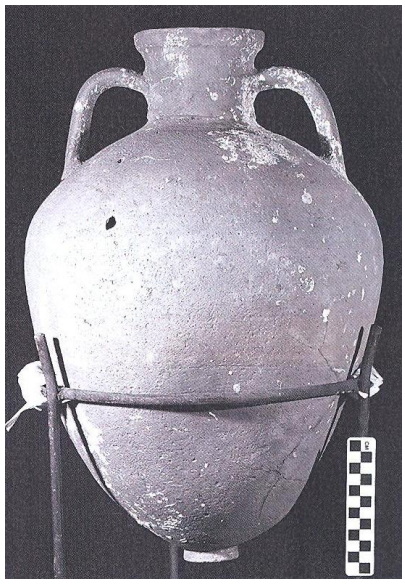

Şek. 38

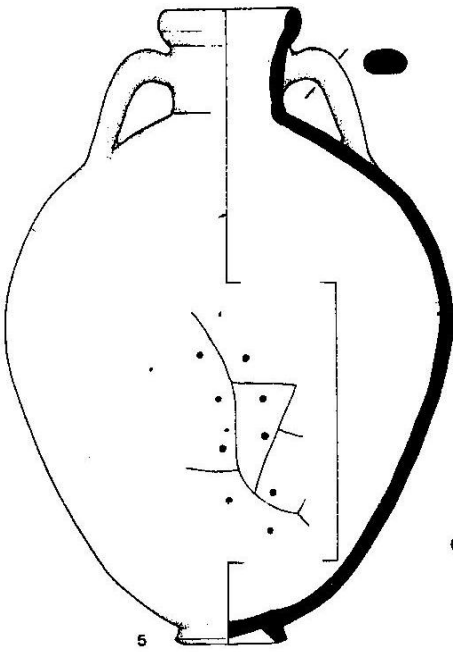
LEVHA 51

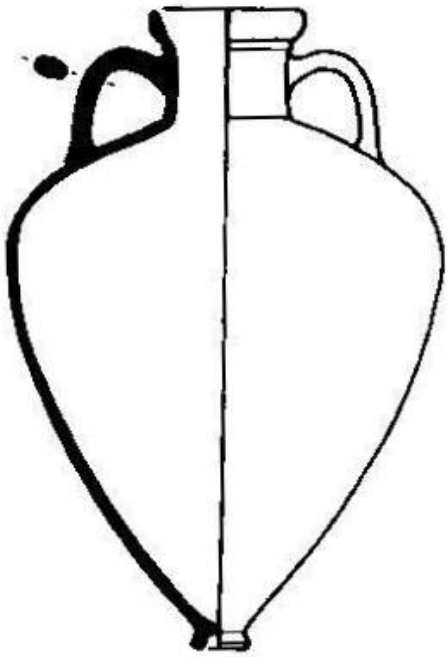
Şek. 39

Şek. 40

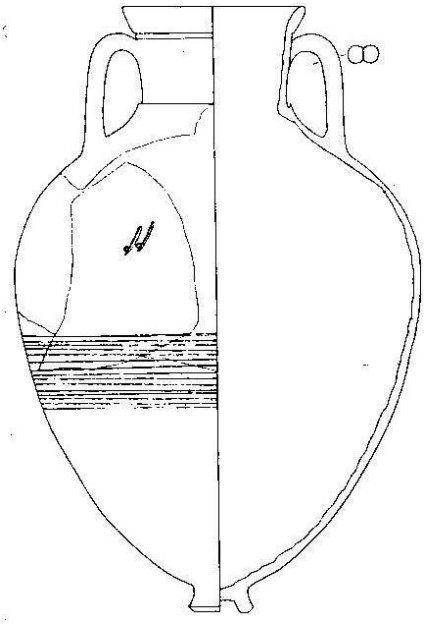

Şek. 41

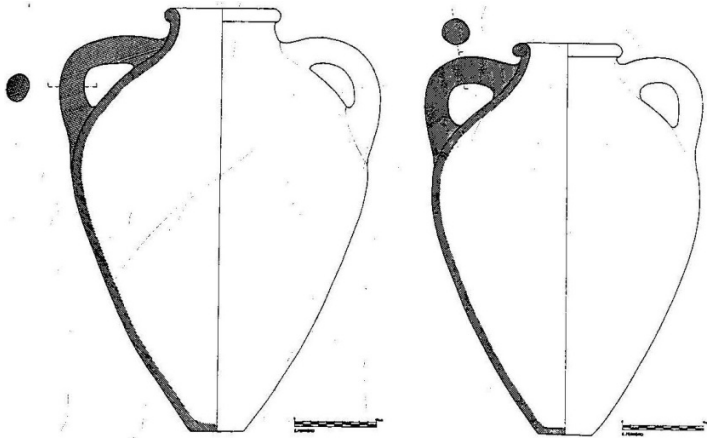

Şek. 42

LEVHA 52

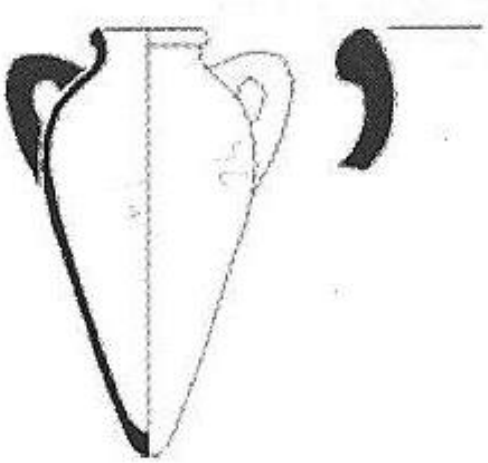
Şek. 43

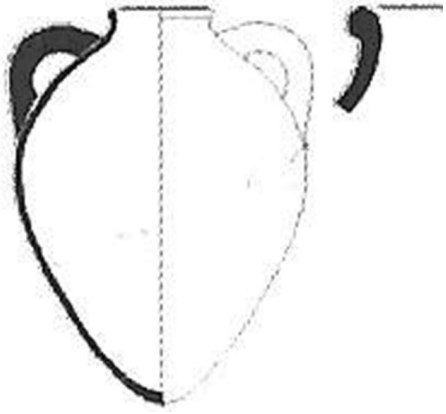
A **Şek. 44** **B**

Şek. 45

Şek. 46

Şek. 47

LEVHA 53

A

B

Şek. 48